

بلوچی کہنیں شاحری

لکھوخ
شیرمحل مری

شینگ کنوخ
بلوچی اکیڈمی گوٹہ
بلوچستان - پاکستان

۱۹۷۰ ع

بلوچی کہنیں شاحری

لکھنؤ

شیر محمد مری

شینگ کنوئ

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

کوئٹہ، بلوچستان

پاکستان

۱۹۷۰ع

پہلے

ہزار کاپی

سری دھک

بہا: شش کلدار ۶-۰-۰

نشان

بلوچی اکیڈمی، شارع اقبال، کوئٹہ
کوئٹہ، بلوچستان
پاکستان

مصنف شیر محمد مری "بلوچی اکیڈمی" کوئٹہ تک ۷۵ چھاپتو،
اعجاز محمد صدیقی انچارج سندھ یونیورسٹی پریس حیدرآباد ۷۵ چھاپتو.

پ

بنگویی براہندغ میر خیر بشک مریؑ
نامؑ...!

کہ من زبان، ادب، او فن ای پچارےؑ
براہندغؑ گوئشتہ! ”مروشی این
بلوچی ادیب، شاعر، او فنکار، نے
تہ وٹی جدوجہد آنی قبر انت، نیس کہ
وٹی وس آنی تہارین تنک دف این
گور، اے تہ وٹ وٹی جیندہ گوئزوری
آنی سردست این شہید انت“

بیائیں ما ہڑمہ این دستؑ عنیشغؑ
دوں، وٹی، او گوئستغینؑ من
لٹاروئیس سڑان ہیڑت نغاہ ایؑ
پول اوں،

”زیندہؑ سومری“ؑ مسک دائو،
پرآمتوشؑ آنہی نامسوزؑ پر وٹؑ
کھوگھ این نام اے کتغ، اوہ ناپیلوین
نام اے بندغؑ ما ہڑی ای ہلمہ
دائو، ذاتی بھيروان نہ آرغوں؟

سرحال

قوم آني رُوح ادب لانت، زبان ژء وٽي پٽن اين ٿوڀرء ادبء پيدا ڪنت، اوماڻ اي لٽولي آن دٽيانء ڪارٽ او روڊينينٽ۔ هر زبان اء وٽي قومء لڪه آني لڪه سالء شريخ اين پنڊه، پوريات او گذرء ڪام، ڪام اي ارتقائي منزل آني تاريخ لانت۔ ته هر قوم اء قومي دروشم او ڪونافء ڇهپ آنهي ادب لانت۔ ڪه ژء ادبء آدينغء قومء انساني زينده او ارتقاء مانينوخين دراڙين پسندهء سرائرغ او بٺرغ آني، ڪرين آنهي ڪوٽستغين تاريخء ڪوناف او دروشم او شيشايء ساهرء لانت۔ قوم آني او آنهائي ادبء ڇهپء ڪشغء په آنهي زبانء وستاء اي او دانڪاري ضروري لانت۔ هر محقق، اديب يا مورخ اء ڪه ژء قوم اء زبانء نه دانڪار او نه پوه لانت، ته آنهي ڪشتغين قومي او ادبي ڇهپء دروشم و ڪوناف همڪر ڪورديم او مٺارو بيٺ، ڪه تي ته تي هٽوان ڇهپء ڪشوخ وٽ آنهائ ڪيوارتو پهڙهائڙه نه خنت۔ همء ساڪي اين ڪار ڪون بلوچ، او بلوچي ادبء ڪنه جيٽه، او بشغين.

من اء هلنگي دور و باري آن ڪڙدء سُرپوست اين براهندغ آن بلوچي ادب او قومء سرء قلم زُرٽه۔ آنهائ ”بلوچي ڪهنين شاعري“ مس انگريزيء ترجم ڪٽوشينگ ڪٽه۔ پر مء همء براهندغ بلوچي زبانء ژء نه دانڪارء لنت۔ اغء باز ڪميين بلوچي ذات لاش ته بلوچي

(ب)

ادب ۽ پوءِ پيسنج ۽ شانهاڻي وس ۽ دريس ڪارڻ اٿ - ۽ زبان ۽ نه
ذانتڪاري او ادب ۽ نه پوهي ۽ براهندڻ آڻ هر چيزي وس ڪه ڪٿي ته
آنهاڻي ڪشغين ادبي چهاپ ۽ چڙو بلوچي ادب ۽ ڪوناف نه چرپنته
بلڪن قومي دروشم ده مٺارو او ڪورديم ڪٽغنت [اے ايوڪين بچار
او بحث اے ڪه زبان ۽ نه ذانتڪاري ۽ بچي ۽ من همي ڪڙدار ۽ براهندڻ
آڻ هاسڪارين بير، وٺي خاصين ضرورت، او وٺي بهوتاري، و مے تيم،
اي، دروشم ده او ڪٽغنت] انگريز محقق، اديب، و مورخ، او
آنهاڻي جهرپت دائغين ڪشغين بلوچي چهاپ ۽ ڪون بعيت ڪٿو
اغدے مے تي مهروان اين براهندڻ آڻ ۽ بلوچي ادب ۽ آستين لانچ
تغنت - پر مے اے براهندڻ اش ۽ انگريزيں مهروان آڻ ده ودهي
بلوچي ۽ ۽ نه ذانتڪار او ناپوه ۽ تغنت او انت - آڻڪو سائين انگريزاني
ڪست اي دراڙ ڪٽغين موڙدانغ آڻي دلڪشائي بير، ڪه آنهاڻ ڪون
حقيقت آڻ ديرين اواري ده نيستيت، قيصو او دل ٽڪ اي وٺ
گهڙين پيرآڻي نه سيدوخين چرے شروع بيٽه ! او ده داني راڻي انت-
رندي براهندڻ آڻ اش ۽ انگريزاں ده ڪام ديما زڙتو ڪون وٺي
وهاو اي شترامغي بيران هاسيڪاري بلوچي ادب ۽ نام ۽ ش ۽ تاريخ ۽
ڪپل اے ده مان ترپنته [دوآڻڪو ڪه مجرم ۽ نيت ۽ مه پھول ۽ جرم ۽
سوھو بيغ ڪران انت، ايشي ۽ شڪ نين ڪه ڪڙدے براهندڻ آڻ ڪون
نيغ اين نيت او انساني بيران وٺي وس ڪٿي، پراغ ۽ آڻ، ۽ بلوچي ۽ نه
ذانتڪاري او ناپوه اي ۽ تليشڪيغنت ته شاهاني وس ۽ دراڻ - پر مس
ليڪھو ۽ هميرنگين براهندڻ يڪ يڪين نغاه ۽ ڪاپنت] ڪرغي براهندڻ
او مهروان آڻي دلڪشائي آڻي بنر، وهاو اي شترامغ او وٺي وٺ گهڙين
ترجمه او پيرا آڻي ڪشغين بلوچي چهاپ ۽ تي آڻ ته بيل ما بلوچ،
بلوچي اديب، شاعر يا فنڪار ڪه اگھ ۽ اير ۽ ڪنوں او ڪيندوني ته
ما وٺ وٺي قومي ڪوناف او ادبي دروشم آڻي پجهارغ او ڪيوارغ ۽
ش ۽ لاچار اوڻ - اے ڪٿلين نيخي بلوچي ادب ۽ نام ۽ ۽ بيغنت
او بليغان -

(ج)

از کار او بھاگیم، این بلوچ آنی ژے وٹ وٹار او وٹی زبان لاطمع ای او خودغرضای آن، او بلوچی ادیب، شاعر، او فنکارانی ژے زیندے لحم این موہل آن دیم چرینغ اووٹ پرامغی گواٹ ۽ راستی ۽ چڑو ایشی زبان دے لاوارث ای او بے واژہ ای سندھو ۽ نہ پجینتہ بلکن ایشی ادب و تاریخ دے گٹشیک، چوری کٹے! ” تہ چوری ۽ هر کس وٹی چوانت ۽ تراھکینی، او نیندھڑکا پہ هر کسی دل کڑو ۽ بیٹ ” نینک، دل آنی وھاوین وٹ پرامغی بہر عمل آنی جواو ۽ بنت۔ سے دل ۽ کہتہ کہ ” بلوچی کھنیں شاعری ” دوآنکو کتابی صورت ۽ چھپیٹ او گیدی دیم ما، ائیٹ، توروانی براھندغ آنی (کہ آتھانی پچار ما اول ۽ بڑے کٹے) دلکش آئی و وھاوین شترامغی بیر او وٹ گھڑیں ترجم او قصو آنی رُونڈی کار ۽ نہ وٹ۔ پر ما جوانی ۽ ذانت کہ لاوارث او بے واژہ این زبان ۽ نندھڑکائیں ادب ۽ چوری این ادیب، شاعر او فنکار ۽ پہ کتاب لیکھن نہ بلکن، آتھنی چھاپن یہ آزمانی وھاوے۔ وٹی تی براھندغیں سنگتانی ڈولامے جان دے بڑتہ ۔

گھگیڑیں بیر او بے وسی آنی گروچک آن، گوٹستغیں تیر ماہ ۽ بنگوین براھندغ پروفیسر ڈاکٹر نبی بخش بلوچ ایم، اے، ایل، ایل، بی (علیگ) ایم، اے، ڈی، ای، ڈی (کولمبیا یونیورسٹی امریکہ) ہیڈ ایجوکیشن ڈیپارٹمنٹ سندھ یونیورسٹی، چروگڑدی من شال (کوٹہ) ۽ آنکیاٹ۔ ماروش اے وٹی بڑزی پیرا او حال دائہ۔ سانٹی این مڑد میرمٹھاخان مری او ماخ ۽ ٹوں۔ بنگوین براھندغ ۽ ماردوئیں پہ نغدهاں بستہ۔ ما براھندغ ۽ نغده، وٹی کٹلین حال پیرا چیر پہ چیرای ۽ براھندغ میر خیربشک مری ۽ من پچارے ۽ دائہ۔ میر بلوچ ۽ برش کندٹو چڑو همکر گوٹشتہ (تہ سڑتغ ۽ من نہ گریٹہ ؟) کتاب ۽ چھاپن ۽ گران این بار براھندغ ۽ زڑتو وڈھ ۽ پار کٹے ۔

مے علمی و پت و ہول ای مڈی کوہستان ۽ سر آتکغت چکریں

مواد او علمی مڈی اے گون سا من شال استت؟۔ نواب میر محمد اکبر خان بگٹی، سردار سیف الرحمان مزاری، میر مٹھا خان مری، محمد بشیر بلوچ او میر تاج محمد بلوچ ”ریڈیو پاکستان کوئٹہ“ عبداللہ جان جمال دینی، عبدالواحد کُرد، سُرید بگٹی همے کُلیں براہندغیں برائانی توروہ او منیتاں شہ باروں کہ آنہاں مارہ مواد علمی صلاح او دست بھڑائی داٹہ۔

اے دہ باز مزائیں بلوچی شمو شکاری اے پیٹ کہ ما ہواں براہندغ او برائانی پچارہ مہ خون کہ آنہانی برائی کوفغ او براہندغ ای ہراں کتابہ پریس او چھپائی ہ پندہ مارہ بھڑائیتہ۔ بنگویں برات ڈاکٹر نبی بخش بلوچ ہ فنی رہنمائی او وخت مہ وخت ای صلاح آنی دُئیغ او پوف او ٹیکنیکل غلطی آنی کشغ، براہندغ محمد اسماعیل خان نون ہ کچری او ٹاھکو، مزن نا میں نواب محمد علی خان لغاری بلوچ ہ عاریف ابن ہٹ ای نیند و نیادہ ڈاکٹرہ کستریں برات میر سردار علی بلوچ آڈیٹر سندھ یونیورسٹی، تنگو دروشم این بچ محمد شریف، او ماما علی بشک بلوچ ایڈوکیٹ ہر مہ آنی شیہ آماہ ای دراژیں مہمان او بھوتاری چیت و مُشکولائی، سنگت محمد ابراہیم جوہو سیکرٹری سندھی ادبی بورڈ، حافظ محمد اسنت لاٹبریرین اے کُلیں براہندغ آنی ہمیرنگین نیخی او برائی کوفغ انت کہ دہ زیندہ شموشتہ نیانت، نٹ کہ بیڑا فقیرہ شادہ و سُرادانی لوت او بجھارتانی کچھری۔ یونیورسٹی پریس ہ دراہ این عملہ او براہندغ اعجاز محمد صدیقی او برات محمد حسین بلوچ فورمین پریس ہ متتاں درہ بار اوں کہ آنہاں گون ما دلی دست بھڑائی داٹہ۔ نٹے کہ ما وٹی پوریاتی این برات میر غلام مصطفیٰ بگٹی (ڈرائیور) ہ دیرنیادی کوفغ او ہراں شموشتہ کنوں۔

چو کہ ما بڑہ کمین گوشتہ ما او بلوچی ادب ہڈوئین ژہ بنگویں براہندغ میر خیربشک مری ہ توروہ او متتاں سردہ ہادی ہ

(۵)

باروں کہ انہاں مے منتھغیں زیندہ ۽ بار مں وئی بار ذیریں کوفغ آن
زڑتو شواں وڈھ ۽ پار کٹہ کہ آنہی بالاد بیغ ۽ تصور ۽ ژہ بلوچی
ادیب، شاعر، او فنکار ۽ جان بڑلیٹ۔ کہ وڈھ نام انت [زر]۔
میر بلوچ ۽ زر او کتاب ۽ کٹیں خرچ ۽ بار زڑتہ ہڈیں تہ مروشی
”بلوچی کھنیں شاحری“ مں کتابی صورت ۽ کون ہڑدہ وھش ذیعریں
براھندغ او بانٹک این شاعر آئی شعیر و پیراں شوے دیما انت ۔

اش ۽ بازیں لاچار او وجہاں ماسن۔ کتاب ۽ نئیں تہ ساگی این شاعر آئی
پیلویں شعیر داٹہ کٹغنت او نیں کہ کٹل این کھنیں شاحری۔ اے
ساگی این شعیر انت کہ ہر ڈیہہ ۽ بلوچ باز کمیں اش ۽ وئی اے
ادبی میرات ۽ سعی انت۔ ما گون۔ کتاب ۽ لکھغ ۽ اے دعویٰ چی نہ
خنغوں کہ ما نوخیں تخلیق یا نوکلانیں تحقیق اے کٹہ۔ اے ضرور ۽
شوں! کہ بلوچی کھنیں شاحری ۽ گوئنڈیں مطالعہ او مے سر ۽ وسی
پوریات اے ضرور استنت۔ نیں کہ اے کتاب سنگ ۽ لیکھہ انت۔
علم او پوریات انسانی تاریخ ۽ ڈولا باز دراڑ او پٹن انت۔ ما گون
ہومس ۽ اے گشوں کہ ژہ گوستغیں تاریخ، ادب، است این براھندغ،
بلوچی دپتر میراتی پیرا او کتاب، ہر چیزے کہ مے اکہ ۽ آتکہ ما
شو انہاں وئی باھر پیلوی ۽ کیپتہ۔ نیں اے ادبی پوریات پھ شوئے تی
ادبی پوریات آن حیالی انت۔

بلوچی! زبان و توار! چه؟

کسے زبان؟ بارایا چڑو ہمے کونڈیں سوال؟ شہ مارے کنت! کہ ”بلوچی“ توار او لوظ من لیکوے چکر انت؟ تہ اشما ہواں بلوچ کیناں کہ دستے ڈوہرے جنت۔ کہ ادن لیکوے دائی؟؟۔ ہمے سوال ”جواو“؟ اغ؟ ما گون ”سقراط“؟ کونشتن؟ چو اے ہیرے دوں۔ کہ ”لیکھ و پڑھ، آئی بلوچ ہمکر سعی اون، کہ ما بلوچی زبان؟ بارایا سعی نوں، انٹر پڑھ، این گیدی ہمکر دہ سعی نیں کہ ہچی دہ سعی نوں“ تہ ما مزائیں راست گو اون۔ ککان لڈو ڈولا وٹارے لکینوں پیشی او رائی این چور جھت ای ”اژدو“ لوظ و توارانی لیکوے بلوچی ہندے دونی۔ تہ سوال؟ کنوخ چڑو حیران حُشکے نہ ویٹ۔ اے سرے تاہکونے جنت! کہ اے ”تہ ہمکر دہ سعی نہ انت۔ کہ زبان چه؟ یا چه کُشت“۔ اغ؟ آن وٹ دہ زبان؟ فلسفہ و عیلم، او بلوچی؟ بارایا مے ڈولا دنمب انت تہ ہر ناکام سرے لوڈینیٹ۔ ما کہ ما روئی ہر وٹ گھڑیں بلوچی نام لیکھان؟ ہمے چه؟ اے دوہمی سوال انت۔ مے تک و توارانی لیکھ و پڑھیں او لیکھتغیں وٹ مارے ہمے جواو؟ داٹ! کہ مس تہ بلوچی نثیاں۔ اغ؟ کسے دلے گجھیں بلوچی اے استنت، تہ ڈیہ و بھوبا کس نہ انیت، کہ مے دلے کشیت، یا حالان سعی بی۔ ”پچیکہ ما بلوچی؟ وٹی زبان نہ بلکن آمانتی آوار اے کٹو ہر ناموزے گیہلینغوں۔“ ما من کتاب [ت، ت، تہ] چیار لوظ لیکھتغنت۔ ہمیشاں ژے دوہمی لوظاے بیل باقی ہڑسٹیں لوظ ہر ہواں بلوچی تواران انت۔ کہ چندھی تی توارانی ڈولا ہر جاں روزی او آمانتی ناموزے پیرآھی بییمانے آتکغنت۔ نیں چو کہ ما ہر بلوچی توار ”ن“ سندھی لوظ ”ن“ لیکھتہ! تہ لازمی ات کہ ہر بلوچی ہواں توارے کہ ما اولے گون ”اژدو“ ”ٹ“ پیلو کُٹ تی لوظاے بیاروں۔ ما ہر ہمے توارے سندھی لوظ ”ت“ ”اژدو“ ”ٹ“ ہندا زڑتہ۔ ت، ت، ت، ٹ، ت توارچہ انت؟۔ اے چوش انت!۔ [ت] لغور مڑدے ہیل انت کہ چڑو گیٹ آن تپیت۔ گیٹ، کندھ، ٹورا [ت] گورمنٹ کالج کوئٹہ۔ ٹائیم دہ منت چکے دہ انت [ت] پیدان ہودان پیداغیں، [ن] ناسائی این واژہ میحی نرے کنت، ساٹی این رندٹی آن رندیں لعل آن لولی دانت۔ ہر ہیڑتیں پیرا کتاب ”پیرا“ صفحہ 13 گندت۔

(ز)

لٹ

1-20	۱ - پیرا
۱	۲ - میر چاکر
۳	۳ - ہیوتان
۱۰	۴ - جاڑو
۱۷	۵ - ربجان
۲۲	۶ - ننگریں بیورغ
۵۰	۷ - شیمہ سُرید
۶۷	۸ - میران
۷۳	۹ - حمل
۸۰	۱۰ - سحاق
۸۵	۱۱ - سخی نوڈ بندغ
۹۷	۱۲ - شاہدات
۱۱۱	۱۳ - بانٹک ماہناز
۱۱۸	۱۴ - بکر
۱۲۲	۱۵ - لانگو
۱۳۵	۱۶ - بنگو
۱۳۹	۱۷ - دوستین
۱۴۱	۱۸ - بالاج
۱۷۸	۱۹ - بانٹک سیمک
	۲۰ - انگریزیء "پیرا"

سلیمین رٹی

صفحہ	لیک	کلمط	صحیح
۳	۱۶	داربوش	دارابوش
۳	۲۱	خشائییا	بادشاہ
۱	۳	باوٹی	باہوٹی
۳	۸	بہرتنت	بہرہ تنت
۳	۱۲	پادغ	پادغ
۱۲	۸	قولانی آنی	قولی آنی
۲۳	۲۵	سورانی	سومری آنی
۲۴	۶	لوچ اٹ	بلوچ اٹ
۵۳	۲	دہ نمب	درہ دنمب
۶۹	۳	چوسا	چوکہ ما
۸۱	۱۷	ے دیروان	بے دیروان
۸۷	۲۶	باہوٹ	باہوٹ
۹۵	۹	ے گت	بے گت
۱۰۵	۸	ہم	ہمے
۱۰۷	۲۷	آرتغت	آرتغت
۱۱۱	۵	چتغ این	جتغ این
۱۱۲	۱۴	لیکھتو	لیکھتو
۱۱۵	۱۲	گپستہ	گپتہ
۱۱۸	۱۸	مکی	مکسی
۱۱۹	۳	براہندغ	براہندغ
۱۲۶	۱۶	لے نام	بے نام
۱۳۱	۱۳	ے لوغ	بے لوغ
۱۳۴	۲۳۷۲۱	Auranggele	Aurangzeb
۱۴۱	۱	ہڈ کور کیڑ	ہڈ کور کیڑ
۱۴۳	۱	وٹی حیٹی	وٹی حیٹی
۱۴۷	۱۷	دئیاں دار	دئیاں دار
۱۶۲	۸	ے راہ	بے راہ
۱۸۲	۲۶	لرنج داٹ	رکرنج داٹ

پيرا

من ساڙت اٻن زمير ۽ دل بندھ ۽ مزائين بڙزغاڻ ڪشيٽ - هميرنگين
 دل اي ڪشتغين بڙزغ ۽ ڙ ۽ ماگوئشته ڪه بلوچي او انهي ادب ۽
 پيرا ليڪهن چڪي ليو او آوارے - هر بلوچي ، ايشي ادبي چپ و
 چوٽ ، بڙزغ و سرانبرغ آني مشڪل ، چيند ۽ زبان و انهي
 ادب ، او وڻي علمي ٻي وسي آني سمع اون چون ڪيٽه ! ڪه قلم زڙتوڻ
 ليڪهن ۽ نشتغاني - زينده وٽ ٻه بدتغين پيرا اے ، ادب زينده ۽ پيرا
 و چاري انت ، او ادب ۽ من ادبي دوروباري آن بهر ڪنڱ بٽير
 مشڪل اين - گڏ ۽ مني ڏولين درشين اي ۽ گون بلوچي شاحري ،
 ادب ، فن ۽ زبان ۽ گون انساني زينده ۽ ششتغين مشتغين گيوار ،
 اوشيش اين روح ۽ فن ۽ چهاڪيڙي اے بيٽه بيٽه - ”توڪلي مست“ ۽
 اے گالان گون !

من صڏ ۽ بڪاڻ وٽ ستولا ڪنت ٻه رهاڻ

نيد نگاه دار ٻي ڪه ڪائينتاڻ بهيڏي ڏيران

ما وڻي پيرا ۽ وٽ ۽ باهر ڪنوں - سري زبان ، دوعمي ڪهنين شاحري ،
 سيمي بلوچي توار او لڪهن ۽ بهير -

تاريخ شاهدانيت ، چو ڪه انساني تاريخ قديم انت هميرنگ ۽ اے
 سفيت او سوهر گشوخين آريائي زبان ”بلوچي“ قديم او ايشي ادبي
 ميرات ڪٽڪ ”ڪنڪ“ ۽ ڏولا گراڻ بها ، او پٽن انت - ”اے زبان من
 ڪوڙي ۽ سر سري چشوئين دروشم آن رائي بيٽه ! او تاڻ وختاڻ
 لڪه و پڙه اي زبان ات؟؟“ همے دو سوال انت ڪه جوابانئش تاريخ

من وئی تنکین ڈوبرا دانی دے سندھوئے لکینتو گجھہ کٹھی اینیش۔
 بازیں محقق، ادیب او مورخ آن ژے وئی نیسغا ہمے سنگے لیکھہ کتہ ا
 کہ بلوچی، پارسی ۽ ستر آنکھیں تھڑتھیں ناسلمیم این ہانچ و ہاذغ اے ا
 پر هر کس اے کہ اے قوم و دروشم، بلوچی ۽ زبان، ایشی توار و لوظ
 آنی ماٹو بہیراں ژے پیلوی ۽ ہوہ اوسعی ذات انت! تہ ہواں مژدم
 چڑوش ۽ براہندغ آنی ہمے ام صلاحی او پیصلہ علمی طورے نہ نخت۔ بلکن
 ہمے دہ کشیت کہ اے بلوچی ۽ ژے ناوستاد او ناذانتکاری ۽ یہ تکی
 دل کشائی پیصلہ اے۔ ایشی ۽ شک نہ انت کہ بلوچی و پارسی آریائی ۽
 جنک او وت پوٹاں دو گوہارنت۔ گوہارانی بازیں دروشم قرذتی
 گون یک دوہمی ۽ دے سندھوئے ۽ اوارے ہنت۔ پرخو، خصلت، ہند
 و انکوہم، ڈیل و بالاد، عاتی او گذر هر کسی وئی وئی انت۔
 ہمے گوہاری ام دروشمی ۽ شے براہندغ آن دو گوہار یک دوہمی
 پیداش کوٹشتو یہ تکی پیصلہ داٹ۔

ناہیں ہخامنشی بادشاعانی ہواں ہزارانی ہزار سال ۽ پیشی
 کتبہ او ادب ۽ ژے کتے ناسعی ذات انت۔ کہ آن مروشی دہ پارسی
 تلانگانی عنیشغ ۽ جکتو شاہدی ۽ دئیغان۔ کہ خروخیس، دارایوش اعظم،
 آریارمن، ارشاما ہخامنشی شاہانی ہمے کتبہ آنی زبان گون مروشی این
 بلوچی ۽ شیر شریخیں جاڑیں گوہاری ام دروشم انت۔ او مروشی این
 پارسی چو جڈ ماٹ ای دیریں شیر ۽ گوہار ای دروشم آن ۽ داٹ۔
 اے ضرور استت کہ ہزار آنی ہزار سال ۽ کٹوڑی لڈ و لعانی ہندم
 گواذیتو گون نوخیں گذراں ہمے کہنیں بلوچی ”کتبہ آنی
 ہخامنشی زبان“ او مروشی این بلوچی ۽ باز کہیں ہٹ ای پر کہہ اے
 من نیغاہ ۽ کیت۔ [پر ایذا مارے اے نقطغ دہ۔ گیر آرغی بیٹ کہ دنیاء
 هر زبان اے من۔ دور و باری آن وئی لوظ او معنی آن سٹائینیت]۔ اغ ۽
 کہنیں او مروشی این بلوچی باز کہیں بدلتی این، او دہ چڑو ماٹو
 و ادب! پر زبان ہواں ہخامنشی آنی دور و باری اینغ انت۔ کہ

من پارس تالانگان لیکھتھی ۽ آنت۔ کہ ہمے زبان ۽ براھندغ آن
 کھنیں پاری گونشتو بتیر بہ تکی پیصلہ کٔ۔ ما ابدآ کمیں کتبہ او
 آنہانی مروشی این بلوچی ترجمہ یان داون۔ پاری ذانتکار ہمیشاں
 گون پاری ۽ ترجمہ کن انت و گندنت کہ ہخامنشی آنی زبان
 کھنیں بلوچی ات یا کہ کھنیں پاری؟ بہ پڑھغ سو کہہ ۽ ما کتبہ
 آن "ک ب" او بلوچی ۽ "م ب" لکھوں۔

کتبہ نمبر ۱ خرمیں یا کروس

ک ب

ٹیٹی : خشیارشیا : خشیاٹیا : منا : پیت ۽ : دارایوش : دارایوش :
 پیت ۽ : وشتاسپا : نام ۽ : آھا : وشتاسپاھی ۽ : پیت ۽ : ارشاما : نام ۽ :
 آھا : آت ۽ : وشتاسپا : آت ۽ : ارشاما : آب ۽ : اجیوتام : آچی : آہرمزدام :
 آوات ۽ : کیم ۽ : آھا : دارایوش : آم : ہی ۽ : منا : پیت ۽ : اوام :
 خیشیا ٹییا : آکنوش : آھی ۽ : بومی ۽ : یاٹ ۽ : دارایوش : خیشیاٹیا
 آباو ۽ : وسی : تیی ۽ : فرثرا : م : آکنوش ۔

م ب (۱)

شیہی : بادشاہ : بادشاہ : منی : پت ۽ [یا پت ۽] : دارایوش : دارایوش :
 پیت ۽ : وشتاسپا : نام ۽ : آنہی ۽ : وشتاسپاھی ۽ : پیت ۽ : ارشاما :
 نام ۽ : آنہی ۽ : آت ۽ [یا آت ۽] : وشتاسپا : آت ۽ : ارشاما : آب ۽ [یا آب ۽] :
 آنجیوتان [آنجی و اٹان] : آن چی : آہرمزدا آن : وٹ ۽ : کہ ما :
 آنہا : دارایوش : آم ۽ : ہی ۽ : [آماھی ۽] : منی : پت ۽ : اوام : بادشاہ :
 ن کھنوش : آنہی ۽ : بوڈنی یا بومی ۽ : پت ۽ : دارایوش : خیشیاٹیا :
 ن باو ۽ : وسی : تی ۽ : [آن باڈ ۽ وسینتی ۽] : فرسرا : آن : آکھنوش :
 آکھانوش

(۱) کتاب "اولڈ ہرشین ودھ" فوٹس اینڈ ٹرانسلیشن "جلد ۳۳" کنتس "ا
 امریکن اورینٹیل سوسائٹی امریکہ" ص ۱۰۰ "ایکسٹریکٹ ۱۰ تا ۲۷"

(ک ب) کتبہ (۲) "اریار منا" ہمدان

آریار منا : خشیاٹیا : و زرک : خشیاٹیا : نام : خشیاٹیا :
 پارس : چشپیش خشیاٹیا ہی : ہوک : ہخامنش آہی : ناپ :
 ٹیتی : آریار منا : خشیاٹیا : ایام : ڈیہ اش : پارس : تیی : آدم :
 دار یاسی : ہی : او اسپ : آرتی : منا : بگا : و زرک : آہرمزدا :
 فرا : و شن : آہر مرذاہا : آدم : خشیاٹیا : ای ام : ڈیہ اش : امی :
 ٹیتی : آریار منا : خشیاٹیا : آہر مرذا : منا : او پس تام : برات ۔

م ب (۲)

آریار منا : بادشاہ : او زوراکہ [خ] بادشاہ : نام : بادشاہ : پارس :
 چشپیش : بادشاہ ای : ہسنگ : ہخامنش ای : نواسغ : شیہی :
 [گشیت] : آریار منا : بادشاہ : آہٹین : ڈیہ اش : پارس : تیی :
 مس (ادٹ) : داری : او واسپ : او مژدی : منا بشکا [بشکتہ]
 او زوراکہ (یا ک) : آہرمزدا : پر آہرے : وشن : آہرمزدا آہی :
 منا (ادٹ) بادشاہ : ہوانہاں : ڈیہ اش : ہمے : شیہی : آریار منا :
 بادشاہ : آہرمزدا : منا : پس و تام : برات ۔

چوتہ ہخامنشی دور و باری آئی آشماریں کتبہ او علمی مڈی
 امتنت پر ماژہ پیرا دراژادای ہژ نمب ہمے دوہ سرہ اے وختہ
 بس کنوں نیں ما کڑدے ہمیرنگیں لوظ دؤں کہ آن دیری این ہمے
 "ہخامنشی" او "زوراسترین" "آوبستا" او مروشی این بلوچی
 ائیغ انت۔ چو کہ یہ محقق اے من ہمے کہنیں ہخامنشی زبانہ
 تحقیقات لکھیٹ کہ ہمے کتبہ آئی زبان او بولی گوں کوردی زبانہ
 نزیغ انت! او گوں یہ تی زبان اے کہ بلوچی گشتتی (۳)۔ ما ہر ہڑغہ
 سو کہہ کہنیں زوراسترین [گبری] [گبری] دہ دو سٹے بہیرانت

(۲) ساگی این کتاب ص ۱۱۶ ایکسٹریکٹ ۱ تا ۱۱
 (۳) ٹرانسلیشن آف دی سپیسی مینز "گون، ان دی" میٹیریل فار دی سنڈی آف
 پرنسین ڈیالکٹس" ہانس، دی، وی "ڈھا کو و سکی" جلد ۱، ص ۱۸، ۲۴

اوستا ۽ ۱۰ گوئنڈین راہ گروں کہ (۱) پہ کھنیں "زوراسترین، اوستا" گیبری
 ک گ۔ او مروشی این بلوچی ۽ "م ب" لیکھوں۔ مے خیال ۽ اغ ۽
 زبان اے یک دوہمی ۽ ژ ۽ یکي نزیخ بیٹہ بیٹہ۔ تہ بلوچی او کُردی
 باز نزیخ انت بہ نسبت بلوچی او فارسی ۽ (۲)

(م ب)	(ک گ)	(م ب)	(ک گ)
برینتی	برینتی	پیت، پیٹ	پیت ۽
گرمین، گرم	گرم	نیائی	نیاری
تپتی [تپتغیں]	تپتی	دو	دھو
ہپتیں، ہپتھی	ہپتیم	آتہ [آتہ] آتہ	آتہ [آتہ]
دور، دوری	دور	ڈاتار	ڈاتار
ہشتر، ہشترین	آشتریم	ہس	ہس
نریں	نریم	پاد	پاد
برات، برات	برات	ہرات	ہرات
میش	میش	دھک ۽	دھک ۽
کیرم	کیرم	اڑہ، ژہ	اڑہ
ہنیر	ہنیر	آہیر	آہیر
گرک	گرک	آہی، آہی	آہی
بے ریش، ریش	بے ریش، ریش	آنطر، آنتر	آنطر، آنتر
دُز	دُز	دعوا، دعوی	دعوا
دُژمن	دُژمن	دراژیں	دراژیم
ہیشین	ہیشین	زرین	زریم
حیوان	حیون	سپتیں	سپتیم
چو، چوہ	چور	سیری (سیرغ)	سیری
کور	کور	روڈینتی (رُذغ ماٹو)	روڈینتی
ترکٹاں، ترکغ	ترکٹاں	منی ۽، منی ۽	منی ۽، منا
سرنہ	سرنہ	کتھبی	کتھبی
منا	مینا	ترا	ترا

(۱) اے، وی، ولیم جیکسن [اوستا گرائمر] آف کولمبیا کالج نیویارک سٹی
 (۲) دی گیبری ڈیبا لکٹس جلد ۱۶ سپوکن ہائی زوراسترین "اے کُرادے
 پروفیسری ڈیلا سکول ۽ اورنٹیل نیلا، آر یونیورسٹی ڈی روما۔

نہیں ما پیراء دوہمی ڈاکو" بلوچی کہنیں شاحریء گہروں :-
 سرسری تہ کہنیں او نوخینء "ادب" کڑد کنگ او گیوارغء
 ہر گز یا کچ اے تہینغ ڈینگا باز گران انت - ہر گشغء تہ مزد م
 ہر گوئستغینء کہن، ساٹی این نوخ، او آوخینء نوخین گوئستہ
 کنت - ہر گن۔ چیر و رہتارء ہر نوخین اے روت کہنء بیٹ؟
 گڈ بلوچی ادبء گیوارغ او آنہیء کہنیںء نامء بندغ بتیر ڈینگاں
 گران انت [پچیکہ کہ ژء پنچصد سالء پیشی ادب وک شء
 اشعادہ او ڈہر انت] تہ ما ژء تاں دور و باری آن گیردء تاں وخت
 آئی بلوچی ادبء کہنیں ادب گوئستہ کنوں؟ "ایڈا ژء ادبء مے
 مٹلو گون شاحری این"۔ دوآنکو کہ غلامیء سیاہ این شف ای گگہ
 تہارین مٹان آلکہہ چیار مں کئڈی املس ای نہ بیڑتغٹ۔
 ہمے باری او دورء ادبء نیمغا کہ نیغاهء پرینوں! تہ ماگیندوں کہ
 ادب "شاحری" مں درباراں ہر سپت و ستاہی، داد و برات آن
 پلتریء بستغیء نہ نشیتغی این، نینکہ ادبی رُوح و دل ام صلاحی ہتے
 تہہ او ناجائی راہ و راہ بنداں بالادء انت، نہ مں۔ نراژ آئی دیوان آن
 ہر چترپ این ذنمبء زونڈ و کونڈ ای علو کئغی این، بلکن روح و
 حتر، انسانی بیروگذر آئی بلوچی سٹی آن گون سلیم ای چنغیں۔
 گون گز و کچء ما ہمے دور و باری ادبء گیوارتو دء سندھوےء
 "بلوچی کہنیں شاحری" گوئستہ کنوں۔

ژء و لہرے وخت ایء "کہنیں شاحری"ء سرا ٹوک و توار
 بییانء پیداغاں - بازین براہندغ مں۔ ٹوک تواراں یہ ام صلاحی اے
 کارنت۔ کہ [کہنیں شاحری ستر تمني نا پیلوین مچیء دور و باری
 آئی ادب انت۔ کہ مں۔ ایشیء مچی ادبی گذرانی پیلو کنگ، دیمء
 برغ او ہر آوخینء نشک میچ ای ڈس و ہاری ہائی نیستت۔
 پچیکہ اے ادبی طورء ناسلیم او نا پیلو انت "دوہمی لوظ آن
 گہریں ہر کسوڑی پروٹوڑی" [ماگون براہندغ آئی ہمے وک

وئي ادبي گسيست و گوکو آني کچ او پَرَکِهء ام صلاح نون۔
 مے دل شيٽ ک هر چيزےء گونِ دلجمعیء پَرَکِهء او پيلوین کچ
 هوان ساحتی بيٽه بيٽه ا ک مردم آنهي بير، کژدار، او وختء
 تل م تل ابن حالان ژء پيلويء سعی ذات بيٽه۔ گڏه بشير
 به بلوچي کهنين شاحریء ک من گالان بستغين بند اي فن اے۔
 مارء گونِ نيک نگاه ايء هيٺ نڌري گندغي بيٽه۔ [پچيک اے
 گونِ پٽ و بيرک ايء بات و گيرآني زواني ميرات اي، غلامي او
 تُسنيء دلکشانی بير، و ملام آني بے ليکوب تنک ابن سينغانی ڏوبرآن
 چوتغرين تيري آگهالانء دء براهندغ آن پُجٺهء] ”ژء واقعء
 سَري هوان سوب او وختء حال و پيرا گندغيء بنت! ” ک دور و
 باري آني کيڏي او مُردُمء به وئي سماج او زيندهء قائم کنگ و دارغء
 چ، چ، کسيب و کارء کُنتت! او گون۔ چشونين چشونين بهير او
 طربقغان؟ اے نه ک گيڏي او مُردُم آن به، وئي سماج او کُوڙيء
 چ، چ، تک و تورء کُنتت! او پچ هميرنگء سوچش”۔ پچيک انساني
 سماجء ماڙي گون مذهب او اخلاقء واران بُوڙء نه ويٽ، بلکن
 فطرت او انساني پورباتء واران گون سمبريٽ”۔ ته مارء ده ٻڌي
 بندھ، آن گڏغي بيٽه۔ او هوان سوب، کُوڙي او وختء تل
 م تل ابن حال و پيرا، او ماحول گندغي او ژء هميش آن دء
 سندھوےء سعی ذات بيغي بيٽه! ک چڙو ژء آنهانی لافء کهنين
 شاحري پيدانه ويٺه۔ بلکن همے نطقء شمو شغ او الغء شء براهندغ
 تهرُٺهو بهُٺليغت.

کُوڙي دبر سربن بندھ، او زيندهء روش روڏهني گذراني طلوء
 او رسڏء به بهرين دراڙين گيروچک آن اے کُوم شء وئي اولي
 جاڻيڏي بُوڏنء به آکھ، آني گيرغء روش عاسانء راني کُٺه۔
 آکھ گون، واڙه او زحم آني زورين ره آن بستغنيء بنت۔ به نوخين

مُلڪاني گيرغ ۽ همے بلوچي ڪُوم ۽ وڻي ميراني بلوچي بترگون
 هميرنگ اين سماج اے ۽ بستے، که آن جنگي سماج گوئشته کيت -
 همے سماج چڙو ۽ جنگ ۽ آنها بوئيٽو چردائغت - گذر، طلوع، باهر،
 رست، کيڙداری، جنگي سماج ۽ همے سرڪڙدو ۽ اي او راجي نقطع ۽
 ژ ۽ ناسعي ذاتي و ناپوهي ۽ مے براهندغ ” که ما اول پچارش ڪٽه“
 تالشڪي غنت - ژ ۽ شمع تيلشڪن ۽ تيلشڪغان براهندغ آن ” کهنیں
 شاحري“ ناسليم، ناپيلوبن سچي، او تمني ادب اے مس نغاه ڪيت -
 مھر مينتغ چون گندنت که هواں دوروباري ۽ بلوچي جنگي سماج ۽
 سرڪڙدو ۽ اي او راجي باهر ۽ وار مين طبقاتي ارکار و نيزگاري ۽ مادي
 وارآني سر ۽ اير نه اٿ - بلکن هر کسی باهر من جنگي سماج، گذر،
 بلوچي کڙدار او مڙدي کڙضاي ۽ سر ۽ اير کنه جيئغت - کهنیں
 شاحري وٽ بتوني واهو آن گون ڏسيٿ که آن دوروباري آن نينکه
 طبقاتي جنگ است، او نيکه طبقاتي جنگ ۽ هتھيار رياست ۽ ڏس وپار اے.
 دوهمي نقطع که آنهي ۽ کهنیں شاحري ۽ گوناف ۽ رانڊو ڊاٽو
 آنهي دروشم مڙارو و کورديم ڪئغت - هواں پلنگي ۽ غلامي دور
 و باري انت - که براهندغ ژ ۽ غلامي دور و باري او آنهي پيداش آن
 چم بوئيٽو چو طلاق پتي اي ۽ ۽ تا و تاش ۽ گوئستغت - چون
 گندنت که غلامي ۽ همے دور و باري ۽ پيدا ڪئغين وٽ گھڙیں
 شاحري کال، حديث، پيرا و تاريخي حواله يان ته کهنیں بلوچي
 سماج او شاحري ۽ ديم گون وڻي رستري چنمبٽوان شيخرينتو پتتو
 کورديم ڪئغت - اغ ۽ براهندغ ۽ گراں وهاوئي نيغاه اے من.
 دور ۽ پرين انت ديه! ته گن - عجوبن بهر و دليل آن - من شاني پرکه،
 او کچ اي نيغاه ۽ پلنگي غلامي دور و باري ۽ بلوچي سرڪڙدو ۽ اي
 رواجي سماج ڪيت - او همے سماج گن. کهنیں شاحري دور و
 باري آني سماج بهيئنت - چون گندنت که اے سماج پلنگي ۽ وٽ
 گھڙیں وڻي گذري قانون آني هميرنگين چاب دائغين نمب، او اولي

سماج ۽ ڪينوٽين بهير اٿس ا. - ان چوڻ ڪندنت ڪه پلنگي ٺاهينتڻ اٿس
سرڪڙدو وٽ ته هچي اٿس نه انت - غلامي او پلنگي، ڪٺل اٿس بٺ
بختي آني باعث انت -

تاريخ مارچ من گوستغين مٿان ڏسيٺ - هروخت ڪه قوم
او وطن آني سره سيمي دري دنڪاني زور او غلامي ۽ دهند و مٿ لٺ
انت، او چياربن چودهارني اٿس اير نندنت - ته غلامي دور وٽ
هميرنگين آدينغ اٿس بيت ڪه من انهي ۽ صورتاني نه بلڪن سيرت و ڪڙداراني،
وٽ گهڙبن وٽ پرآم اٿس سترآني ڪوه اٿس قلات آني هند ۽ حترآني ڪٺوناف
گون نوڪلا، نوڪلائين دروشم، او گون ايڪ ايڪين عجوبن رنگ
و بهيران ساحر ۽ بنت - اڙام ۽ پر شرع و پلو پانده ٿڪ و توربن،
هڙنمب و گوئدل هر جوائين بدين ڪار و ڪڙدار ۽ ڙه وٿي بٺ وسي
و لاچاري ۽ مونجهائي ۽ پولغين، دل ترڪ ولغور لانڏي اٿس غلامي ۽
تور جا هٺ ليشام اي ڏانڏو ڏولا گنده، ان رپڙهغين، موڙي ۽ سغن
ڪيرم اي ”سخنڪيرم“ ماروٽ وٿي سره ليڪينانا، هر ڪس سره
مڙدي جو جو اٿس استنت ته ان ده گنوخني سندهوه ۽ پڄيٺ - پر ڪٺل ۽
اش ۽ ودهي من - غلامي دور ۽ انساني طويت ان ناچائي
ڪمينگي او تنڪ سينغي روڌيٺ - دري دنڪ غلامي ۽
همه فطرت ۽ گون چٽنڪان ۽ آف ڏسيان ۽
دستان ساڪنان ۽، گون بچ اي انگلاں باڙتنش روڌين ان ۽ - همه فطرت
او طويت هرچي اٿس ڪه رونت رڏان ۽ ته چندهي شاحير، حديث گو،
او مورخ ان ده برنت پيدا ڪنان ۽ - پر آنهائي خيال، تصور، تحقيق ۽
وار من - غلامي ڪا ناف او ملام اي توشغ آني سره اير ۽ بيت - اغ ۽
همه روڌينتغين او رستغين براهندغ ان وٿي ڪڙدار او ميراتي داشته
نه ڪٺو وٿي فطرت و ملام آني ريم من - بلوچي ڪهنين شاحري ۽ سلیم
و پاخ اٿس روح، او شيش اٿس دور ۽ عنيشغ ۽، او هواں وخت ۽
مڙد ماني ڪڙداران مهتغنت ا ته عجوبن حالوار ۽ چي نه انت - جا هٺ

تہ گنن شاحری کال او وٹ گھڑیں پیراں بلوچی کڑدار او قومی شاحیر ”ننگریں بیورغ“ او بانک ”سڈو“ ۽ پیراں پدھرانٹ [چو کہ م صفحہ ۲۶ دائی این] جالھ وٹی ملام این فطرت آنی پیراں گون ”شیہہ سُرید“ او بانک حانی، ۽ سچانی عشق ۽ گون وٹ گھڑیں تاریخی حوالہ یاں براہنغ انت۔ کہ بلوچی باھوٹی شدہ ہالوخین او سی سالی زحم آنی جڑ سا کٹغین بلوچی کڑدار، رندہ قوی این سڑدار ”میر چاکر“ او شیہہ سُرید“ دو بلوچ ۽ وٹی لجانی مٹن مٹن کٹوسوداغری کٹہ (۱)۔ [پے ایشی ۽ صفحہ ۵۳ دہ گندت]۔ مں کٹوڑی ۽ نہ تہ ہمیرنگین شاحیر آنی، مورخانی گھٹی اے بیٹہ اونیں کہ است انت۔ کہ انہاں غلامی تہہ و ڈوھٹائی ۽ ناجائیں دَور و پلکار ہمکر سونہڑا، مونہادرا او صورتی تانہینتو پیش کٹغنت کہ عاجوی او آزادی ۽ سومری ہسکتہ (۲)۔

(۱) یہ بلوچ این مورخ اے ”میر سڑدار خان گیشکوری“ مں وٹی کتاب ”ہسٹری آف بلوچ ریس اینڈ بلوچستان“ ۽ صفحہ ۱۸۵ ۽ لیکھیٹ [کہ میر چاکر و شیہہ سُرید“ ۽ وٹی لچ سوڈا کٹغنت۔ او حانی چاکرہ ہڑتہ]

(۲) ہلنگی باری آنی غلامی روڈینتغین شاحر کہ انہاں مں وٹی شاحری کالان وٹی بلوچی آلکھہ او قوم ۽ تہہ کنوخیں ”سنڈین“ ۽ ستاہ کٹہ۔ پدا ہمے سنڈین بلوچستان ۽ اجنت بیٹہ [دوہمی ساگی این براہندغ ”میر سڑدار خان گیشکوری“ مں ساگی این کتاب ۽ ص ۲۴۱ مری بلوچانی گون ہلنگی ۽ آزاتی جنگ ۽ نا موزہ وٹی ”خانہادار میر محمد ابراہیم خان گیشکوری“ ۽ داٹ۔ کہ آن ہلنگی ۽ جائی نوکر او انگلانی براہندغ اے چڑونہ ات، ہلکن مں جنگ آزاتی ۽ آن بلوچانی غلامی ۽ مزائیں سینتی ات۔ پر ”سڑدار خان“ ہلنگی داٹ، ڈاج، بران و سندانے واڑہ آن ناموزی باغ ۽ بندیک۔ او جنگ آزادی ۽ ہواں طریل این بلوچان کہ انہاں مں وٹی ہٹن این ڈوبراں تپتغین تیر آگہالتو کشتغنت، گون وٹی ذغریں خون آن وطن ۽ مکھہ این مائی گیوار سندنوری سوہر کٹہ، گنمبڈ و ”ہڑب“ ۽ کٹل زمین او آزاتی ۽ تنی این سومری گون خون آن آف داٹ اے کٹل این رہتار و پیرایاں ”انگلانی برات سڑدار خان“ ہاسکاری شموشیٹ و شیر جنت۔ او ہلنگی جائی نوکر، داٹ و برات، ڈاٹ و سندانے واڑہ ناموزی باغ بندیک، او وس ۽ کنت کہ آزادی ۽ سومری ۽ دہ ہسکینیٹ؟۔

تہ هميرنگ اين حال و پيداشانی وٽ گهڙين حديث، شاعري گال او وٽي گذراي ملام آني چندهي تاريخي پيرا گڻن. ڪهنين ادبءَ نارواڻي روڌينوخ او روڌينتغين براهندغ آن هاسڪار اوار ڪڻتغنت. ڪه ڙءَ شميشيءَ براهندغ بهلنت او ڪهنين شاعريءَ تعني شاعري گڻنت. چونءَ تہ وٽ ديم قاضي انت ڪه ڪهنين شاعري هچ هندءَ ڪون تعملي ڪر و ڪورين ملام آن يڪ دوهمي سرءَ رباں نہ آچهلغين. همے تہ ڪهنين شاعريءَ هواں بڙزين هندانت ڪه بازين آن داني ده نصيون وٽ. او نينڪه روڌينتغين او رُستغين فطرت و طويت آن نصيونءَ بيت.

بُودني آبادڪاريءَ تبديلي ڪاننت. سيستان اي ٻنڌهڻغين ريج آني ادب همے جنگي سماجءَ زحم و ڪوان آن مين شڪاراني جيٽءَ او سيلهانءَ باڙت. بارغ اين بور و تازي آن من. برائي وهڙدلين سُرآت و شادم آني ڪوان ٻه چٽڪي هلمغان ڏسيٽ، جاهه ٻه سومري او دير نيادي پيغام آن ڪڙواش ڏڪغان. ”سُهيري“ هراني باهوٽي شد ڪهنين ادبءَ ڪاري من برائي سي سالي جنگاني نواشين ساحتانءَ ايرگيڙيت. همے سي سالي جنگءَ نواشين ساحت او پڙ وٽي وختءَ شاعري ڏوبرءَ بٿير پڻءَ ڪنت، ودهي حقيقت پسند، ڏونگها، او ڏينگا نيچرلءَ (قرذتي) بيت. زحم سومري، رڪهه و موتڪ، حمارين چم و ترونگل اين ائسي، زڙدين ڪرائي و جورين حال، زينده و موت چو آف و شير اي اوار انت. ڪه يڪ ڙءَ دوهميءَ سست نہ ٿيٽ. او نين ڪه همے سي سالي جنگءَ شاعري ڙءَ بلوچي دود و ريبدغ او تاريخءَ ڪڙد ڪڻءَ ڪيٽ.

ڪهنين شاعريءَ دل و روح آني جهيڙو، بير و دل آني گيرودار، حتر و بيراني نيامءَ بلوچي ڪت، حتر و قرذتي رنگ، ديغين او بهامغين ڪڙدار، ڪڙدار و پيرا، پيرا و رنگ چو پرخين آفءَ ڏولا ڙلپغان. من تہ شان ڪه ڪهنين شاعري بلوچي ادبءَ ڪيشين اي دور

مروشي ديه مے قوم ۽ بازين آني دل آني دهه پرو اوچم و ديدغانی روژنائی انت۔
 اغ ۽ قومانی دود و ربيدغ " کلچر " زبان و ادب، او زينده ۽
 ارتقاء مطلقو هميش انت۔ کہ انسان وٿار ۽ ش ۽ مالي و روح آني گيروچڪاڻ
 چوڙائينيت، دل ۽ مں دل بٿري، ديدغانی نغاه ۽ مں حتر دگ و
 نيروار، ڙ ۽ کڙدار ۽ وٿ کڙداري اے پيدا کنت۔ زينده دراندري
 ششغني و ششغني ۽ بيت او سندور گيوار ديه، مڇي و به يکي
 اوشيش بيت او وهڙبوين بواني بهري ديه۔ ته بلوچي کهنيس شاحري همے
 کڙل اين سيم و سندھوان روٿ بانتر ۽ ڏکينيت۔ چوکه کهنيس شاحري ۽
 مڙدم بڙهيت يا آش کنت ته روح او دل ۽ هميرنگ ۽ بهاميت او
 معليم ۽ بيت، کہ قصواني سوزان پري گون يک دوهمي ۽ لحم اين
 بهانکراڻ دئيغانت۔ او گون " هو (ا) " اي بورين هلا نچان چو
 درين اي همت رنگين ڏنگي پٿري آن سنجغان۔ کهنيس شاحري ۽
 پيرا ته دانی ديه مے تاريخ ۽ ڏولا دراڙ او سڙاور انت۔ پرمانين گون
 " بچار " مري ۽ گال آن وٿي پيرا ۽ اے ونڌ ۽ اوار کنون گڏ وٿي
 سيمي بهر ۽ گرون۔

تبخ انت چو نوخ نيش آن بهوخين آن
 كيف انت چو بهنگاڻ وهاو بروخين آن
 مست انت چو کوه بهنگاڻ گيروخين آن
 شر انت چو بچ اي تنگوين دُراڻ
 وهش انت چو سجي پکغين ونگ آن
 ساڙت انت چو کاناف آن سوهيل ائبخ آن
 سوهر انت چو بيوان رتکغين پُل آن

بلوچي توار! لکھ، وٿر، ماهاوان حال و پيرا آني هيڙتئين حال آن نه گيمهلينون
 اونينکه ريش آن ريم ۽ کنون، کہ بلوچي ليکھ، وٿر، آن پچ نيا تکه؟۔ هر

(۱) "هو" ماڏغينائي آني ليٿوے۔ کہ بانگ من آف ۽ ليٿوے کن انت۔

بلوچ اے ۽ ھمے گذر گون لحم این ڈژداں بہامست ۽! کہ اے زبان اکہ
 و پڑھ ای زبان اے بیٹ۔ بتیر ہواں دور ۽ کہ بلوچی نشر ۽ داخل بیٹ۔
 ھمے گذر ۽ پیلو کنگ ۽ سري تہ ہر کسوڑی پروٹوڑی بیٹ۔ ہواں رنگ
 و بہیرے ۽ کہ کس۔ دلا لوٹیہ بلوچی توار لکھتغنتی۔ ہر نیت شو
 ھمیرنگیں چور جھت ای جلو ۽ رائی بیٹ۔ کہ من۔ میش جلو ۽ ای
 اے دہ شموشتیں کہ ہر زبان اے وٹی نوکلائیں توار او بہیرے۔ ھمدا
 آتکوڑ ۽ علمی پت و پول ۽ ناسوز، زبان ۽ تواراں ژ ۽ نقالی او جان روزی ۽
 چرے درکتہ۔ ”کہ ما وک دہ گون گو آبی سوہاراں کون اوں“۔ مروشی
 این علمی تقاضا دے دے سندھواں سلیم بیٹغنت! کہ تی قوم تہ وٹی
 زبان ۽ سر ۽ بستغین سر باراں دہ بوڑغاں۔ او ما بہ جان روزی ”اژدو“
 لوظ گون تواراں زڑتو چڑو بلوچی تواریل نہ دائغاں۔ بلکن ھمکرہن باراں
 ایڈھتیں کہ نیں گنوخ ۽ باروں بیٹ۔ پر مار ۽ اے دھکی گون۔ اے
 کتاب ۽ لیکھن ۽ ھمکر علمی او توارانی گذر بیٹ، ما لاچار بیٹغوں
 کہ بلوچی ۽ نوکلائیں وٹی تواراں پولوں۔ اوہ انہاں لوظ آن بیاروں
 ما ”اژدو“ لوظ تہ کٹل سر دُنبی ۽ گون وٹار سعی ذاتی یا نہ
 سعی ذاتی یا بہ جان روزی لگوڑ پنتغنت۔ پر چونہ تکٹیں کہ اژدو
 لوظ! ژ ۽ صد ۽ گیسٹ بلوچی توار دہ پیلو کٹہ نہ خن انت۔ نیں کہ
 ژ ۽ صد ۽ گیسٹ توار من مے لیکھن ۽ لوظ آن نیستنت، تہ معنی وٹ
 ساہر ۽ انت؟ کہ ہر لکھتغین بلوچی ۽ کلاہ بہ کلاہ چلمی باہر ۽
 پڑھوخ پوہ بیٹ۔ ھمے گوئندیں چور جھت ای جلو ۽ نتیج ھم
 درکتہ۔ کہ مالیکہ، و پڑھی براہندغاں بہ تک و توری بلوچی اے
 چو کٹیری جھاڑی آہنیہ! کہ نیں لکھوخ وٹ ۽ پوہ ۽ بیٹی، او نیں
 کہ پڑھوخ بے وس دے پاکیزاں آنکہ بیٹی۔ مے کانگر بلوچی ۽
 دری درشین ای بلوچ کہ آن زبان ۽ حڈا وند انت! پوہ نہ وند او
 ما بلوچی شموشتہ، کہ نیں مار ۽ نہ ائیٹ۔ [پراے تقطع دہ مار ۽ گیر آرغی
 بیٹ کہ وٹی تواراں ش ۽ سواہج زبان۔ پیلو بیٹ نہ ویت، نا پیلوین زبان

سليم ابن او گيتي ادب ۽ پيدا ڪرڻ نه خنت، نا سليمين ادب قوماني
 رُوح ۽ نهي ڪنت او چو چڪ اي وهاو ۽ باؤت [تہ داني دنے وخت ۽
 ما بلوچي لکيه وخين شہسوار هميرنگ ۽ ڪنان ۽ آتڪغون۔ خير اغ ۽
 ”لذء اولاک من۔ لذء وخت ۽ آتڪ، تہ ڪار نہ انت“۔

مار ۽ بلوچي ۽ پنج توار ۽ پنج لوظ گذرانت۔ بلوچي توار [تہ،
 ث، ذ، ح، ڪ]۔ ما ۽ ”ت“ ۽ توار ۽ ت، ط [ث] ۽ ۽، ث، س، ص“
 [ذ] ۽ ۽ ”ذ، ز، ض، ظ، [ح] ۽ ۽، ه، ح“ [ڪ] ۽ ۽، ڪ، ق“
 ڪل چاڙده اڙدو و لوظ سل و نحق گھنڊ ڪو زبان ۽ گوت ۽ گرو ڪينغون۔
 چڙو همے نہ بلڪن چندهي بلوچي تواراں جائيتي بتل دائغي اون۔
 ”ايشي ۽ شك نين ڪہ چندهي لوظ عربي ائيغ انت او چڙو هواں ساحتي
 خاصين هندء ڪہ عربي لوظ اے بئيت همے توار لکھغي بيٺ“ ۽ر ما
 تہ دگ پراهين، سوڪھ، اين پروت ۽ پولتو ڪشته۔ ڪہ مار ۽ ۽ ليڪھغ
 ۽ ڏڪھ، م، ويٺ۔ هر لکھوخين براھندغ اے ۽ جندء مرضي انت! ڪہ آن
 ۽ر ۽ر معني او ۽ر لوظ ۽ر جاھ ۽ر ذ، جاھ ۽ر دن، وختے ض، وختے ظ هميرنگ
 ۽ر بڙي دائغيں لوظ آن دل لوٽيت ليڪھيٺ۔ اغ ۽ر بے وس اين پڙھوخ
 لکھوخين براھندغ ۽ر تک توري بلوچي ۽ر پوه نہ ويٺ! تہ لکھوخ گنڊ
 ۽ر عاجوانت۔ پچيڪ لکھوخ تہ پروت ۽ر! آني دہ ڪم، ۽ر ناموزء
 لکھغيں۔ آني ۽ر گون زباں ۽ر تقاضا و توار، لوظ و معني آن ڪہ ڪارے؟
 ما چندهي بلوچي توار اشتهغت ڪہ آن من۔ ”اڙدو“ چورجهت
 اي جلو ۽ر مار لکھوخ آن دست نہ ڪپتغاں۔ اے تہ ڪڙدے لوظ انت
 ڪہ ما اے ۽ر ۽ر سڙسري دھڪ ش ۽ر گواني سوهاراں درو ڪہ هٽڪوتو ڪ
 و تور ڪو لکھتغنت۔ ڪہ اول ۽ر ما اے توار اشته دائغنتت۔ ۽ر مے دل
 شيٺ ڪہ نوان ”اڙدو“ ۽ر هچ لوظ اے دہ بلوچي توار ۽ر نين ڪشته ڪنت
 او نينڪه پيلو ۽ر دائ ڪنت۔ بلوچي ۽ر من م، توار ڪہ ما آنيان ۽ر لوظ
 [ث، ذ، ن] لکھتہ اڙدو ۽ر نيستنت۔ نين هر هندے ڪہ مں بلوچي ۽ر
 همے تواراني گذر بيٺ، ما مٽ ۽ر بهيڏي ”اڙدو“ ٽيڪتو مں آگ ۽ر چغل

داڪٽر "ڪم مٿس بهيڙي گريغ ۽ جن؟" "ڪ" ۽ توار ۽ "ن" جا ٿي
 جا ٿي "ڌ" ۽ توار ۽ "ڌ" او "ڌ" "ڌ" ۽ "ڌ" "ڌ" "ڌ" "ڌ" "ڌ" "ڌ" "ڌ" "ڌ"
 لکهنٿت، نين گون. لوظ آني لڪهنغ ۽ چڙو معنيٰ سرد ۽ پاڌ اي ۽ غلط نه
 وبتغنت بلڪن "ڪٽ" ۽ ۽ ڪٽ او..... ڪٽ، ڪٽ، اي جڏوئين
 نوخين سيمي بهيرے درڪيٽه - ته ما ۽ همے سئين تواراں "ڪ" ٿي
 "ڌ" ٿاهينتغنت - چوڪ ما سندهي "ڌ" ڪم آن بلوچي توار ۽ پيلو ڪنت
 زڙتو. ته ضروري اٿ! ڪم ما اولي اڙدو والي "ڌ" ۽ زڙتغين توار ۽
 ۽ تي لوظ اے بيارون - ما سندهي "ڌ" اولي "ڌ" ۽ توار ۽ هند ۽
 زڙتو ليڪهه. - ما جهل ۽ ڪڙوئين هميرنگين لوظ ۽ ڏو! ڪم اول ۽ ما
 بلوچي توار اشتهو گون. اڙدو تواراں لڪهنٿت - گون. لڪهنغ ۽ معنيٰ چ ۽
 ڙتو چ ۽ بيت؟ ۽ بلوچي توار ۽ ما "ب" لڪهون او ۽ مے اولي او
 رائي اين "اڙدو" اي توار ۽ "الف ب" ڪم ۽ پڙهنغ ۽ سوڪم بيت.

بلوچي توار ۽ ڪ

(ا ب)

(ب)

لوظ	معنيٰ	لوظ	معنيٰ
جٽ	جٽنغ ما ٿو ۽ فعل [ماڻو مطلو مصدر]	جٽ	هشتر چارينوخ، قوم اے نام
ڪٽ	ڪنغ ما ٿو ۽ فعل	ڪٽ	ڪنڊيم، زڙت، باجهري ۽ مانشفوخين ڪٽ
ڪنغ	هواں ۽ وچيارين سنگ ڪم انهائي سر ۽ چي اے چاڙنت	ڪنغ، ڪنغ	ڪنغ بلوچي لوظ نيستنت نين ڪم معنيٰ اے -
ڪيٽ	ڪنڊم، ٿورا	ڪيٽ	بلوچي ۽ هج لوظ نه انت
		اغ ۽ هيندي ۽ گيت ۽ وٽي کنول	
		ده معنيٰ غلط انت	

توار: ٽ

(ب)	(ا ب)
لوڙ	لوڙ
معنى	معنى
اڏا	اڏا
گورين، گون، ديه، دوهمي ۽ گون ٽوڪ	مڙائين برات، برات
ڏاڏ	ڏاڏ
بھو تارڪ من شادھان وٽي داد ڏونمب ۽ ڏينت	ننگ، بشڪ، انعام [گيم، اين بلوچ ۽ بلوچي دادن آن [ڏونمب و سياهي ۽ واڙاھ اي دادن آن]
پيڏا	پيڏا
ايداء، ايدا، پيڏا، اے ھند ۽ پيدا	پيداش، پيدايش [الله تعالیٰ من پيداش تي آن]
مدت ۽	مدت ۽
مدغ ما ٿو ۽ فعل، مسمت، مدت ۽ سيڪل بيٽ	۽ ۽ بھڙائي ۽ مدت ۽ [راج گون راجي ڪو فغ و مدت آن]

توار: ٺ

(ب)	(ا ب)
ساڻي	ساڻي
حاضر، موجود، ڏيم ۽ ڏيم	ساڻڏ ۽ هسٽر، ساڻي اولاڪ، ساڻڏ و ساڻي
کاڻي	کاڻي
زرت ۽ سياهه اين هوشغ	باطن، بزرگي، ڪهنڻو، قلع زرتين ٿانڏا
رندڻي	رندڻي
رند ۽ مادغ اين	هيران نام انت، ڪپين رزان نام
کاڻا	کاڻا
۽ ڇم، ڪور	بلوچي لوڙ نه انت

بازين غلطي آني ڏولا ما به تي دره مڙائين گرائمري غلطي اے
ڪنان ۽ پيداغون - ڪه ما به ساهدار او به ساھ ھڙدوئين آن "ش ۽"
ليڪھون - حالانڪه ادبي او زبان ۽ گرائمري ڪچ ۽ گون اصل غلط انت -

لحاظ ناممکن - پیرا ڈینکا دراڑ بیٹہ، [ما ہر براہندغ اے ۽ بلوچی
 توار، لوظ او لکھنغ ۽ بہیر یا صلاح ۽ پھیل و حیالی اوں]۔
 کھنیں شاحری، زبان ۽ بے بہا این لوظ، تشبیح ایشی روش ابرشغی
 ”گ“ ۽ ماٹو او روش عاسانی (غ) ۽ ماٹو ای حزینہ آنی پیرا کون
 ”جام دُرک“ ۽ کال آن نہیں تیبی! ما حیر ۽ کنوں۔

دل کنوخ اے کہ گوں من ۽ جھیرٹ
 من گنوخاں کہ گوں دل ۽ جھیرٹاں

شیر محمد مری

حیدرآباد سندھ مارچ ۱۹۶۰ ع

تبع آن چو تفت همیدی آن زعم آئی زه آن زورمن آن «میر چاکر»

میر چاکر

میر چاکر وٹی پیت شہک ۽ ھندہ ۽ رندہ قوی این سردار بیہ -
 اے ھوآن وختانی دورانت کہ مروشی ۽ ایش ۽ پنجصد سال پہش ۽
 گوھر مہیری ۽ ھیرآنی باوٹی او بلوچی شدہ ۽، پہ سی سالی زحم
 مان آتک - رند او لشار ۽ کیچ او مکران ۽ لڈ کنان آڈیم،
 آن گیران ۽ او لتازانہ آتکو سیوی او گنداواہ گیتیش - سی سالی زحم
 او دورہ برات وٹ پوٹانی تسمنی جھیڑوآن گوئزور کہ کتغ انت -
 قندھارہ ارغون آن مسجھرین سیوی او میلاہ، کمورہ پانچ ۽ دفہ
 بستگین جو پھلیتغنٹ - چاکر گون ارمان این دل جتہلی گالان
 ھوآن وختہ گشیت کہ ارغون ڈیمہ ۽ گیرنت - چاکرہ شیعرہ من
 چڑوئیں ارمان نہ آنت بلکین آن دُعایان دہ داٹ - چاکرہ شاحری
 جتہلی گال گون حرف و معنی آن ھمی ڈسنٹ کہ آن چیکر سزائیں
 شاعرے اٹ - پردآنی اے وختہ ماچڑو جتہلی گالان دُون -

سیوی موکل این

سیوی گھوڑو ایہ گزدان بات
 دُرائیں گوہرے مرگ آں بات
 گواہرام ژمے دو جاہ بے جاہ بات
 نیٹے بات گور او نیٹے گنداواہ
 ژمے ہپت صد بینگووین ورنایاں
 (کم) پاغ اش پد کھیوئے بستان
 بسور گوں بے لغاماں تاتکاں
 آنہا اش نشان بیکھے نے
 تیغ آں چڑتغنمت ہیندی آں
 زحم آنی رہ آں زوریناں
 کمل مین گوہرے مرگتے آنت۔

هَيَوَتَان

هيوتان هڏه مير عالي هوت بلوچ اٿ. مروشيءَ ۽ ڙهه پنڇه سال پيشهءَ ۾ بلوچي دوراني باري اٿنت. ته هو ان وختان ۾ برائي وٽسني جهيڙو ان بلوچان ۾ وٺي جيئند او ٽسني ڊاڪ و گيٽ، دگ و نيروار، او زينده او آني روشن روزيني گذران وٿارهءَ من ٿسني سڄي آن بهر ڪٽنٿ. من جنڪاني پيڙ او حديٿاني قيصتوان نام يڪ يڪين سر بندين ٽسني مروشيءَ ڊه ڪور ما پجيئغنت. پنڇه سال ۽ پنڊه گواڏينٿودءَ سڄتلاڻ ده ٽسني من ٽسني سڄي آن بهر ٿنت.

ته هم رنگه هو ان روشا سرسري سهيڙي هير او باهوئي سرا ڪه رند و لاشاره جهيڙو شروع بيٿه. ته خون، شيره شريخي، سانگ بندي، تاريخي سوب آن گون بلوچ ٽسني ده او ار بيٿغنت. مير عالي هوت گون رنده پادغءَ زحمهءَ او ار بيٿه. هو آنڪه ته هم جهيڙو سي سال اين جنگ بيٿه، ڪه ڪم اين بلوچ دوديمي رند او لاشار ٽسني دوسته او دڙسنيءَ ۾ زحمهءَ او ار بيٿه.

گوئشته نه ايت ڪه مروشي من هو ان ٽسني ڪه آن من بلوچ باري آن رنده پهوڙي مڙده ٿنت من هو آنهاني لافءَ عالياني! مير عالي ته نه انت.

هيوتان مير عالي هو ان دور و باري آني وخت ۾ مڙده اٿ. ڪه زحم جني، سخي او ڏاتاري، باهوٿ و ننگهءَ پجيءَ قول ڪند آنيءَ بالغ شد، شان، او بلوچي ناموز اٿ.

ھیوٿانءَ مں دیوانِ قول کہہ کہ! ہر کسے ائیے ہُسترنانکوں
گون مہی بگء گون کہتہ تہ گمڈ زحمانی زوریں رہ تریشتہ
دستء دیما مں نہ تہیبیانی .

کار نصیوٿانی! روش۔ میر چا کرء لوکء طیلء سرسیستولہ جنکوں
ھیوٿانء وٿی بلوچی قول تہ گییراک، پر جوانیء پوہ اٹ کہ برائی
جھیڑوٿا او برائی کست دہ بازگران او مٹشکلین کارے۔ دء روش نیم
گون سینگ او پھراں تیلیٿی پر لیڑوٿا زور بیٹوگون بگء شتہ .

آتکو سائیں رندانے بے خبر او تیکان پر سیالی او جھیڑواں لانچہ
اے دہ بیت کہ ما وٿی لیڑوٿا گون میر عالی پوترواں بیلوں۔
چا کر سائنی اٹ مشکل این کارانی کنوخ۔ بے خبر او نا پوہ ان تلغات۔
ڈاہ رتکہ کہ گواہرامء چوٿکان، لاشار پوترواں بگ جتو زور اوٿا
زور بڑتغ انت۔ گون ڈاہء پیچغء رند سنج او بوراں رتکغنت او
چو وٿی آنی ولہری کوڑی بگء گون کہتہ۔ گون گندغء میڑوخ این
لاشار پر زحمء دعویٰ ای ایر کپتغنت۔ زحمء دعویٰ یا رندان ای
بوت بھورینتغان او زندیں نریاں ہورگ پُشتیء گرتغنت۔

چا کر پوٿی دوہمی لشکراں ہیل اٹ، کہ ژء ناڑی کہورہن
میر عالی پوتروانی گھوڑوٿا دِنز آمرستہ۔ میر عالی و لاشار
پوتروانی زحم او ار بیہ .

ھیوٿانء ہپت صد لاشاری مں جاندرہ گرء کٹو یازدہ گیست
میر عالی دہ پر بگء پوہغ آن داٹو، سال او ششماہی تولغ وھیل آنی
سیر پرینتہ۔ او بگ اشء لاشار پوترواں گڑدینتہ .

بگ چو چا کرنش پاہنادی گوازینتہ۔ بگ گون میر عالی پوترواں
دیقوتیک و بے خبراں جنک او جھیڑوانی تڑنتہ۔ چا کر سائنی اٹ،
”بگ ہواں اٹ کہ کینغی حونی آن بڑتیں“۔ نین تہ شاتی بیت ای
بیچ گون مہی ہراٹ میر عالی پوترواں جوان انت۔ دیر او ذریت آخر
روش۔ مں مہی کاہو اے روانت .

ہمے قول و اقرار، جنگ و جھڑوہ نہ راہ این پیرا من وئی گالان
ہستو هیوتانہ ہر وٹ شعیر او ہر ما تاریخ ایشہ .

شاعر چڑو ہوان نہ آنت کہ آن گالان بندیت با چڑو چڑوئیں !
شاعران جنّت - شاعر نہ ہوئے آنت کہ آن گون وئی شاعرہ گالان
پڑھوخ او آشکنوخ، دیہ گون وٹہ جنکانی نواش این ساحتہ او ہوان
وختہ بازت او چو چم کندشی سانٹی کننت .

مژد مژدیہ نامہ نہ کیڑت بلکن ہوان ہمد و جا کہہ آن دیہ
ڈیٹ کہ کیٹے من تان علاقہ بوڈنی اتہ او کلے من تان می آ -
شاحری یا آغہ شاعرہ شاعرہ چڑو کڑدین مژدم بوہ ہنت نہ شوآنہیہ
جوانین او مزائین شاحری ہیوتان ائیغ ایت - کہ آن من وئی "قولہ"
چاکرہ کیڑدار، جنگہ کشتغین آنی لیکھو او کٹل این پیر آیان
ہمیرنگہ ہیڑتیہ دات کہ بلو این چمک دہ بوہ ہنتی .

ہیوتان چاکر او آنہی کیڑداران ڈیٹ - کہ آن سخی ڈاتار،
دیر دہیان، ہچی، مشکل این کارانی کنوخ او باز ذیر دہ استت -
یک روائت ہیداغین کہ من آنہیہ سرہ ہنت و پولی بازکمیں حیال
بیہہ، آن ایشنت، کہ چاکر ازام اتہ . چو کچہری آنی وٹ گالا این
مژدانی گشتینہ ژہ کہ ہدا آنہیہ روائتی او تاریخی رنگہ کہہ .

ہر ما گیندوں کہ مروشی ہر چیزے کہ تاریخی رنگہ دینت
تہ ہوان وختہ شاحری گال انتہ اش آنہیہ وڈھی انسانہ وھش
و نا وھش آنی پیر دہ اوار بیتغنت .

ہر ہیوتان من وئی گالان اے ڈیٹ کہ چاکر ازام نہ ات بلکن
آنہیہ ہرائی جھڑووان ژہ دوسہ وٹار کوٹ او وئی ٹیک او بے خبر
دہ ہلتغنت .

تسمی نظام ۽ بنیاد او ستری و آر نفرت ۽ سر ۽ ابر ۽ بیٹ۔ جو کہ ما تسمی
 شاعران گون۔ آنہانی تسمی شعیران گیندوں۔ تہ ما اے گوشتہ کنون
 کہ ہیوتان تسمی مرڈ۔ استتہ پر تسمی شاعرے نہ ات۔ آن وئی گالان
 لاشار ۽ ہدی او جتوراہن دژمن گشتہ ہر آنہہاں ستل و نحق ۽
 میٹیت نہ۔ ڈسیٹ کہ لاشار ہوتر ۽ میڑوخ او ہواقرانت۔ شاعری و ادب
 زیندہ ۽ حال دیشوخ انت۔ ہمیشی ۽ ہیوتان ۽ دہ ہتوان وخت ۽ زیندہ
 گون شاعری ڈولہن نازرک این فن ۽ گالان مار ۽ ڈسیٹ۔

”قول“ هیوتانء!

بہڑے آزمان ات، جہل ۽ دے کیچ ۽ قنبر این
 ڈاڈھر ۽ میران، مَن نلی سَنده عومر این
 بیلو ۽ عالی هوت، سیوی ۽ چاکر این
 چاکر سڈار، دنکو رند ۽ ہیوت این
 چتر ۽ باز ۽ چچ ۽ رانی آن گُل این
 پُتریں رنداں ۽ مرآگاہ او منکھ، این
 ہیوتان ۽ میرا مَن ۽ رند ۽ دیوان ۽ قول کٹ
 ہوت بر ۽ راست این دست من نوخ خطاں حَبہ،
 آن کسے ڈاچی بٹیت منی بگ ۽ گون کیفیت
 قول انت شامولا کنڈغ ۽ شان دیم چرٹیت
 کم ولے روش ۽ چاکر ۽ لوک ۽ لہ، جہ
 (۱) طیل ۽ سرسیستو گون ہیوتان سیاہ گوات ۽ شہ
 ہیوتان میر ۽ گون بھرو سینگ آن تلیہ
 لیرو زور بیٹو، ہیوتان بگ ۽ گون شہ
 لانچیت، رنداں پہ میڑائی او جھیڑو
 چاکر سانٹی ات مُشکل این کارانی کنوخ
 پتلیٹنت ٹیک، بے خبر ساحریال ۽ کٹ آن
 (ک) اے رنگ این لیرو چنڈھی ما (۲) داڈاں داٹغان
 بانزک ۽ بھورین آن! لَد ۽ (۳) آس مارش آن

(۱) طیل - ریز، تلڑیں و تیتغیں ریز -

(۲) - پرو شادہ ان بلوچ کہ وٹی ڈونمب ۽ مال ۽ دیٹنت آنہی ۽ داڈ گشت -

(۳) لڈ - جھنگ، جنگل، ملکسا، ڈیہ -

چا کره جنت ناعمانی کو انک جہ
 ہنگ ہندی آن رتہ شہ سے روئت این تڑاں
 نئنگراہن گراہرامہ چو کہ آن جئینتینگ آن
 مے نہ وہہ کہ ورنہ مئن سنج آن رتغ آن
 ہور ہنسات او ہخملان بازار بیسینگ آن
 سوزانت رند او در کہتغ انت گروخین نربان
 چہیچ و چاہنگ ، ذہن ہر حد اوندان گیتغ آن
 چو وحی آئی ولہہراں ہالی بیسینگ آن
 ہتے نہ وہیہ کہ کون ہندی آن کون کہتغ آن
 کون گیندغ لاشاری مڑوخ این ایر کہتغ آن
 زحم ای دعوی اے دائیں کون جور این دژمن آن
 ہوت بھورینت او نادراں گڑدیت آن ہتدا
 کیتغ انت رند او گڑتغ انت گروخین نربان
 چا کر گیندوخ ات ہر وئی گڈی گھوڑوہاں
 ناعثمان دتڑے رستہ ژہ ناڑی کہور ہن ان
 ہیوتان، بیورغ (۱) کون وئی ٹونڈہاغان گڑتغان
 (کہ) داروئی ٹیک آن دہ منی میر عالی رشاں
 زحم ای دعوی اے دائیں کون جور این دژمن
 ہتت حد لاشاری مادار من جانڈراہہ درہ
 یازدہ گیتست میر عالی دائیں ہتے ہگہ روہوان
 ہر شتغ انت ڈولی ہڑدوئیں راجانی نیا مگہ
 سال او ششماہ آن تولغ و ہیل آن وارٹغ آن
 ہک گڑدینتوشہ چا کرہ باہنادی کٹ آن

(۱) ژہ ہی کالہ ہک غلط این روایت ہے نہ پڑھنویں او کڑوی ہی ہت او ہول
 برات دیت - کہ بیورغ دہ میر عالی ای ات اورچوش نہ انت - مادہما تڑویں
 حقائق من بیورغہ بابہ داغ انت "شہر محمد"

(اغدمے) لانچہم رنداں پہ مڑائی او جھیڑو"ان
 ماوٹی بگء نیٹلوں گون میر عال پوتر"وان
 چاکر سانٹی ات مشکل این کارانی کنوخ
 پتلیمنت تیک او بے خبر ساحریالء کت آن
 بگ هو"ان" انت کہ کیینغی حونی آن ہڑت این
 ژء تی پیٹی بیجاں گون منی برات ان جوان ترانت
 عاقبت روش من منی (۱) کاھو اے رونت
 آن مزن نیشن این لیڑو" گون جتء (۲) کوتل این
 بشکیٹی نازئی، پہ انعام سیویء سمیک (۳)
 اے تی زحمء تورو" (۴) او سوڑء تیرغ آن

(۱) کاھو: تاوان، گذر، پھوڑی

(۲) کوتل: سہار، اوار، گون انت

(۳) سمیک: سبھی باہر

(۴) تورو: منت

جاړو

جاړو د ده هوآن وخت آنې مژدراک - که رڼد و لاشاره تښه
 جهیژوا چیکه چیک کنان شتو سي سالي بلوچی جنگه رنگ
 گیتغت. ته من قوم و وطن، یا همان هنده دود و ریښه، دات و گیت
 دگ و نیروار او روش روزینی گزر چړو زحمه محتاج مه و نیت بلکه
 گون زحمه ره به ستغی به نیت - ته ساهره او وگ ظاهرانیت - که
 من هوآن قوم، وطن، او هوآن وخت ادب "شاحری" د ده ژبه
 همه سرانیرغ او بزرغ آن گذیت - پچم که ادب د ده و نیت وخت
 آنهین گزرانی لافه ژه چمانه به نیت - سي سالي زحمانی شیکان
 تهو پکاني ضبط این رنجکي آنې بو، او گونډلین تیرانی ژوراته گور
 که شاحری زحمه و هلو، سیغ او مهلیندجانی زژدین کرائی، دریس
 ائس، او موتیک و زحم جنی لولي آن گون بستم، ته گډی نیغ
 جنگ او جهیژو، آن وخت مژدم آن په روش روزینی پیشغ او کسوزی
 کیسب بیتغت - زینده و زحم او موت سیستم نیاتکنیت -
 هر بیڅ بندوخ - زحمانی زورین ره آنې سایا بلمت - او مائی لولي آن
 زژتني کاتک من جنگه پیژه ایرکپت.

زحم، گزر، او زحم جنی گوشیکه پیشغ بیتغت، الوکها این نام
 او ناموز - نه اک - نیس "که موژدانغ دراژ کنگی بهژ مژدائی اک".

تہ ساھرہ انت کہ زحم جني الوکھہ این ناموزی کارے کہ نہ بیت
تہ ائتک، سر حال او بھڑیں مژداں وٲارچشن ظاھر کٲئیں .

مژد ہواں انت کہ مں دیوان اے قول ۽ کنت او آنہی ۽ ہالیبت .
اے بلوچی شان او ناموز انت، ”نیو“ کلائین!“ - پر آن وخت ۽ کہ زحم
و جنگ کیسب او پیشغ ۽ ننت تہ قول آنی مں دیوان آن کنگ او آنہانی
پالغ دہ ڈینگا بازگران ات۔ چو نہ کہ مروشی این ساڑتیں زمین ۽
قر۔ کہ مں آنہی ۽ زحم او موٹ ۽ تڑس نیستنت۔

جاڑو رندہ دہ قول کٲہ کہ ہر کسے آ منی ریشاں دہ دست ہڑتہ
قول انت کہ ہر کستہ دہ زیندغ ۽ نیلانی .

بلوچی حدیث کہ دہ اے وخت ۽ گور اے وخت ۽ مژدم او کہ مارده
ہجٹغنت تہ گشنت کہ! جاڑو جنده بچ ۽ وٲی بیت ۽ ریشاں دست
ہڑتہ! جاڑو زحم کشتو تنگو“ دروشہیں بچ کٲشتہ، او وٲی قول پالٹی .
پردانی ہک او پوہ این ہمیرنگیں تاریخی ہیرا منی دیما چي نیاتکہ
کہ گوں آنہی ۽ شک ۽ ہاند او پلو“ گیٹیشیت .

ایدا سا کمڑوئیں تی ہیرا اے سرہ دھیان دوں۔ آن ایشنت کہ
بلوچی وخت و باری ان بلوچاں ریش ہر بلوچی ۽ داشتنت، تہ ہواں
وختاں ریش عارہ دہ، او میعاردہ استت۔ اغ ۽ کسے ۽ بلوچ مژدہ
ریش جہت کٲئیں ہر کستہ ۽ گپتیناں تہ ش ۽ شمشی ۽ ودھی تی
گون مژدہ چگہہ نیستت۔ اغ ۽ کسے آ بلوچ مژدہ ۽ ریش ہر مینت او
ذاریہ ۽ گپتینت، تہ دروہی بیت۔ بلوچانی گوٹشتنت ”کہ گوں دروہی
آن ڈغار او کھور دہ ہندہ بنت“ - نیں چو کہ سا جاڑو شاحری سرہ نغاهہ
ہرینوں تہ سرسری مے اگہہ ۽ ہمے کیت! چو کہ آن ہواں وختے شاحری
رہتات۔ بلوچی زبان لیکہہ او پڑھو، زبان نہ ات۔ ”عمے رنگیں تاریخی،
اقتصادی او مادی وجہ استنت کہ بلوچاں موڑی ۽ مں پارسی، باز

کہیں (۱) سنسکرت شاعری کٹ "چو کہ وختے عرب نیشٹین بلوچ (۲)
 عربی زبان شہورین شاعر او فلافی بیٹغنت - تم ہمے وجہ ز
 ہر بلوچ شاعرے شعیروت تاریخ، حدیث، قیصو، پیرا او وٹ پیلوین
 ڈرامہ او ناول اے۔

گڈی جاڑو! شاعری کالوں میں باز ہیٹت ہیٹت این پیرے بان د
 ڈیٹ کہ بازیں مڑدم آنہاں بے گزر کنت او کیلاں دینت۔
 ہمے بے گزریں کالانی پیرا پہ آوخال وٹی پادانی رند، او ہواں وخت
 کسیں حال او پیرا انت۔ جاڑو قولانی آنی نام، آنہانی قول، او ہواں
 وخت مڑدم، او بلوچی دھیان او خیال، مہمان او مہمانی،
 ذانیغانی ہمت، اے کسیں چیزاں ڈسیٹ۔

میں تہ شاں کہ آغے کسے جاڑو شاعرے اگہے ایرکنت او
 ڈرامہ یا ناول لیکھغے باڑا بیٹت، تہ ایشی کال وٹ یک پیلوین
 ڈرامہ او ناول بنت۔ کہ آن ہواں وخت چھاپ و پیرا یا پچی
 ہمیرنگیں ہیچ ہیٹت ژے ہیٹتیں کیڑدار نیستنت کہ مہ پیٹی۔
 جاڑو شاعری کال آغے وٹی وخت چھاپ انت، تہ ذیمراں تاراں
 کون پیرہ دہ استنت۔

قیصو، پول گول او حدیثاں اے شعیرے جاڑو رندے گشنت۔
 ہر کون مادانی ہمیرنگیں پیلوین تاریخی ثبوت نیستنت کہ ما
 ایشی ہر دعویٰ ای جاڑو گشوں۔ یا ہمے گشوں کہ بانک پیلو
 اثیغ انت۔

(۱) سنسکرت این شاعری شاہدادہ کٹ کہ دی بیان استنی تہ ظاہرین بلوچان
 سنسکرتی زوان دہ ذانت۔

(۲) بازیں بلوچ مروشی ژے صدانی صد سال پیشہ کہ اسلامی تحریک او اسلام
 شروع بیٹغنت۔ مں ہواں وختات بیٹو گوئستغ انت۔ چو کہ ابوالعلا مری ڈولین
 عربی زبان فلاسفر، او خلدیر بن عمرو مری ڈولین جرنیل کہ آن مں سندھ
 فتح محمد بن قاسم نامی این جرنیل ات "ما مری سبرہ ابو کین تہ سندھ
 لکھغوں ہیٹتیں پیرا مں ہوانہی انت۔

”پک عميرنکين پيرا، قيصو“ اے من زوآني بلوچي دپتراں استينت
 کہ ايشي کيشنغ ذاتي پيلووين هٺ و پول آ سوا گران ترانت۔“

”بانٺڪ پيلو رندنٺي ۽ گون ملوڪ رنده حديشاني دوسته، اٺ۔
 آن سي سالي جنگ او جهيڙواني بلوچي باري اٺ۔ ٽونڊ هاغ، ڪه، ٻه
 زحم ۽ دعويٰ اي من جنگ ۽ نواشين پڙ ۽ او ار بيٺنت، ته ڪاڙان وٺي
 دست گون حيني آن رتڪ، سوهر او سفيت آن گون وٺار سينگهارت،
 سير سڳين ڄم او سندنورين کيوآراں گون، جنگ ۽ مستاغري ۽
 وهش او جور اين حالان ٻه نشو ڪٽرو او حيايي بيٺنت۔“

هميرنکين زحمي دعويٰ اے آه ملوڪ ديه گون گهورو ۽ جنگ ۽
 نواش اين پڙ ۽ شٽغي آت، حمار چماني براهنديغ، سندنور گيوآراني
 جوڌ، مڪه، اين مات آني تنگو دروشم اين ذاهدات، او گوعاراني
 دير اين دهيرو آني برات ديه من ساگي اين پڙ ۽ اير ڪپتغي آنت!
 ڪل گون ڪلڪلين چماں حيايي او هيل انتت۔

پيلو ديه گون تنگو اين بول۔ گروخي ڏانئونٺي، زواڌ بو اين
 سندنورين گيوآراں، او حيني رتڪغ اين دست من گتغ ۽ او گون دوهمي
 دست ۽ پيڙدار گتوصوب، مرگ و موتڪ، او زينده ۽ حالان! ٻه ڏاهي ۽
 حيايي اٺ۔

گوشنت ڪه رنده اين جن آن دهڪ مه دهڪي پيلو شار ۽ پلو
 ڪپت او ٻه نندغ ۽ چڪي داٺ! ڪه نند ڪل حيايي اون ترا ايوڪ ۽
 ٻه ڇه زمين تپت؟

دهمڪر ڏاهي دهندز من مٺان امرسته۔

پلاني پلاني تپي او پلان پلان ملوڪ ديه زحماني زورين ره ۽
 چيڙتہ۔

رندبن جن آن ڪونجي ڪرام ڪٺو ٻه موتڪان پلو بستغان، پر

بييلو حدیثانی کونجی دل ترک بیٹو کپتہ، اے درہ شہت کہ ڈامی
 کہ گرتو حال دے لشکرے بڑتہ کہ! اے رنگ، آن رنگ، بیلو
 تفاق دیتہ سلو ک تراهکھ، کتوہ، بیلو پولغ دیمی جہان رندہ شہی
 قصوہ ہمیرنگ کار انت کہ میر چا کرے ڈامی رے ہاکر
 گوشتت کہ ہمے دروغیں پیرا گوشیت، (پراش بیلوئیں ہت
 وپول او دو آنکو کہ ہمیرنگیں تاریخی شاہدی اے مے دیم، مہیت
 کہ آن شک پاند و پلو گیشیت، ما چڑائیں توک او اش کتفیں
 توک آن پہ دعویٰ ای گون میر چا کرے بستہ نہ خونوں، نے کہ اے
 شعیرے سرآ کہ کئی انت راست بیلو ائیغ انت۔

میں

قول جاڙو ۽!

او مني شاهي همدل اين بيل آن
 رند او لاشاره لس ۽ سڙدار آن
 قيصوڙي اولي نين ۽ گيرار آن
 اولي رند آني هڪل او جاک آ
 آن که ر ۽ چاڪر ۽ واک آ
 قول کڻي ميرآن ۽ پرے نَشڪ آ
 آن کسے نيائي گون سر ۽ مَشڪ آ
 موليد آن بَشڪ اِش ۽ کناں مَفت آ
 قول کڻي جاڙو او جڙين (۱) مست آ
 آن کہ مني ريش آن ۽ بيچننت دست آ
 زريندغ ۽ نيلاسي دل ۽ کست آ
 قول کڻي مير عال ۽ مَزو منگه، آ
 آن کسے ڏاچي بئيت مني بنگ آ
 قول اين هيچ کس ۽ ر ۽ نه دُنياں سگه، آ
 جگ ۽ دل حيمي، گرت اش ۽ مگه، آ
 حدے آ ياري اے کڻي کچه، آ (۲)
 گپتننت ريش او کڻي بهچ آ
 چاڪر ۽ روش اے بير! وٽي زڙتہ
 (کہ) مں پيڙ ۽ چونگي اين ملوڪ کُشته
 هاسيڪار کُمل آني رڌ ۽ گوئست آ
 انهو براهنديغ! تڻي کسناننت اين
 مائي ۽ صوب آني مَباه دات اين

(۱) جڙين:- جاڙو، جاڙاٽ - جاڙين چڪ

(۲) کچه:- سندھ ۽ لاڙ ۽ ڏيپھ اے نام انت

(اغ) آن مني براه مندغ اڭ! ته تني براك اڭ
 كم آنٽ ژء تني! زرژدء اميرين آ
 بانزك بهورينٽء وٽي! راست ابن
 مائسيء سيشر كوشته مهماني
 (۱) وهژد گون راضي ابن دل دل دائي
 بچ گون ميرين چاكرء نيامت انين
 كند نوان مير كم! خاطيرء كوئيٽ
 من دلء بياريت حاجيت دروح اي
 گوئستغنت جگ او بيٽغنت فائني
 دانكوده زيندغ انت! بلوچ اني
 جنتء باك اني نيش جنين نيانئي
 خوش انت مهمان صوب انت كئلاني
 سيري آ جوان ابن لاف نراز (۲) اني
 نوخيء جانء جر (۳) گنوخ اني

(۱) وهژد :- خوراڪ، نابرش غربي

(۲) نراز :- مزن لاف، تي اني، پورياتء وروخ -

(۳) جر :- شرقي، غربي، بچ

ریحان

ریحان رندین شاعرے ات - ریحان شعیرہ ژہ ساہرا انت - بلوچی باری آن کم دانی سی سالی جھیرو چیرنگ نہ کپتغت - تہ ہٹواں وختانی رندانی سوکھہ این مڑداں چوکہ ”سیوی، محشرین کرمان وئی ریخ اوہت تافینتنت“ تہ تیر ماہ من حراسانہ گواذینت - میر چاکرہ لڈاں گوں ریحانہ مہفرین دوست دہ گوں ات - آنہی کیغدین قولی نند و نیاد او بوڈن گوں میر چاکرہ پاکیرہ ات - بلوچی باری آنی ہمے سوکھہ او دورانی وختاں میر چاکرہ حراسان لڈہ و ذت چرہ - گونے لڈاں شیر ہر گیا بانین بولانہ کلشنڑ و کوہ آن ریحانہ نازرک این دوست دہ روغی ات .

اغہ نوخین جیتد او لڈے بوڑاں شہ ریحانہ پکرے شٹ او بھیر ”و کاڑتی“ تہ آنہی چہ ڈوہ ات، آن دہ بلوچ ات او ذاتی کہ ”بلوچی عشق چکر ڈکھہ انت“ بتر گڈ نوخین جیتد او کسونجی قطاری لڈ و بوڑ - کاهنیں جیتاں درانی آنی ہند او جاگہہ تہ ظاہر انت - ہر نوخین بوڈن آن کئیے ”ترا پٹے کوہ و کندغاں پولیت“ اغہ پولیت، تہ چشن ہوایت -

چڑوئیں ریحانہ پکرے روٹ او بھیر ”وہ نیارہٹ - بلکن دہ مروشی بلوچی شاعرے ادب ”دیرہ او دیر نیادی“ گیلہ او غمانی کالان ژہ پرانت -

اغہ بلوچ ورنہ وئی جیندہ دل دہ دست ایر کنت او وٹ وٹا کیندیگ تہ نواں ”ریحانہ پیکر و بھیرو“ آنی دل دہ ڈیپوخ تہ نہ انت .

ریحان من شاحری گالان چڑو ہمے ڈکھ، آہ ڈکھی نہ انت
ز نذیر مہفریں دوست حرآسان ۽ روٹ او دیر نیادۂ بیٹ۔

بیلکن آن ژۂ بولان ۽ کنڈغ او آف جھاک آن درہ سعی دانش
او گالان من کیغذیں قولی ۽ نازرک این او نرم این ہاذان
ڈسیت۔ کہ اغ ۽ چھاگرانی پینز تننک بیغنت تہ گڈ ہ کہیں
ٹیلھغ او کوہ و کلشنز آنی رلغ ۽ گون دورۂ بنت۔

شاحری چڑوئیں نے کہ گال انت، او نے کہ گال بتدی ۽ شاحری
گوشتہ کیٹ۔ (شاحری تہ جھاپ انت پیرائے۔ او حال این دل
اٹس آنی)۔

ریحان چیکر سونہڑائی آ گون گالان چھاپ ۽ کیشیت۔ کہ
ہر کسی وٹی تیر ماہی بوڈن آن! آنکہ پہ گیاہیں بولان ۽ شیر
آنکہ پہ سولہ و ماران ۽ دگ ۽ او آنکہ پہ جلالی بڑزین کٹغ
دیم ۽ دینت۔

او ریحان ۽ ساتانی گلیں گودی گون۔ آسراں پیادغی جڑیت،
پیادغی پنڈھان سرین ۽ گون شار ۽ پلو ۽ بستغی ۽ چوک، ہیڈ
عینشغ او بمبوئیں بریخ آل ترمننتی، تہ جزۂ راہ ۽ (گون پالش
گھوٹغیں کینار ۽ گیرٹش)۔

ریحان ۽ ہمے خاصیں خیال، کہ سرین ۽ گون شار ۽ پلو ۽ بستغی
آسراں پچی ۽ پیادغی پنڈھان کہ دوستانی عینشغ ۽ ہیڈانی لوار
کاینٹ تہ (ہواں ساحتی ہواں دیم او گون ناف ہیڈانی ڈالیں ترنم
او ہیڈتیں لواراں ژۂ چیکر سوہرۂ تربت، او سونہڑا بیٹ)۔ اے
کاشری ورنہ سعی انت۔

ریحان ۽ شاحری قرذتی (نیچرل) رنگ ۽ شاحری انت، ہر چیز
کہ گندیت، ہواںہی آ گون ذیبری گالان ہواں رنگ ۽
ہیش ۽ کنت۔

دیر نیادانی دوستہ آنی مژد، نے تہ گورم اے چارینتہ کنٹ،
 او نٹے کہ آنہی ۽ بڑ او میشی اٹکل۔ کیت، نٹے کہ لت ۽ ذیریت
 نہ کیڑدغ این بگ ای۔

”آنہیں کٹوڑی تہ دیر نیادہ ۽ دیریں ہندہانی برو آرانت۔ او
 بتر لڈے بوڑ“ ای راجانی روش و روذینی بے بانٹک این سینگ این
 بانڈو۔“ اغ ۽ من ریجان ۽ دل ۽ پکرے بروٹ او بہیرو ۽ سیاریت تہ
 بہ دوستان ”حاذغ این دل گڈ تہ من تنک این ڈوبر ۽ ترکیٹ“ پر
 ریجان گوں وٹی شاحری گالاں دل ۽ دلاستواں دات، او بہیرواں
 کاریت۔

کونجی مہذو

حال مناں نوخ بیگہ بیٹہ
 وٹ مناں دوست این مزدُم ان دائر
 (کہ) چاکرے نوخ این وسوسے کپہ
 چاکرے لڈے وڈت اے بیٹہ
 چاکرے لڈیت روٹ حراسانے
 چاکرے روٹ اوباڑت منی دوستے
 باڑت منی ذنزیر مہفرین لعلے
 باڑت اوپٹے کوہ و کلشنڑاں رولیت
 کیٹھے تراپٹے کوہ او کینڈغ آن پولیت (گڈ)
 چھاگراں (۱) دوشیت دیروے موجی
 چھاگراں دوش ائیے! بزکٹیش بینزاں
 پاڈ منی دوستے نرم او نازرک آن
 گوں کھیوانی ٹیلغ آن دورباں (نواں)
 (کہ) من وٹی! دوست مہذو! ان سعی آن
 پکرے روٹ! او بھیرواں کاریت
 دراڑے کنت حینی رتکغ این دست آن
 گریہے کنت کونجی کونجیاں چم آن
 کونجی قطارے بستہ شے لوک آن
 دیم ہرے اولانے گٹیا بین آ
 کسے پ مولے او کوہ ماران آ
 کڑدے ہتے جلالی کینڈغ آن بٹڑ بیٹ
 اوہ! منی ساٹانی گٹل این گودی
 (جو کہ) پیادغے بیٹ گوں امسراں جزیت

”تہ“ سرینے گون شارے پتلوئے بندریت
 ہیڈ کہ شنزنتی من بہمبوئیں بریخ آن
 گیڈتس گون پالشے (۱) کناریغ آ
 (کہ) کیغذیں قولیے گئے بار ایس
 تر کہ اغے ریحانے بہان بانز ایس
 پیادغے ریحانے نہ ائیٹ پیڈے
 کلشنڈ او کوہ آنے نہ گواذینی
 عقل تہ گار بات او کیغذیں قولی
 (کہ) دل بغیر دوستیے نہ گواذین ائیٹ
 سربرگر سروان کڑدن ایس سیاہی
 ملح مڑتہ اے تہ! من گراں تی اے
 بے ہمے یک گال اے منان بازیں
 کہ سنج شے کئیں مرکب آن دراژ این
 بُرغ اوں نوخ این تاہغ آن لوٹنت
 بُرغ آن جلدی جوڑے کنٹ و ستاد
 (کہ) گورم اے ریحانے نہ چارینی
 نئیں بڑ او میشی اٹکل کئیٹی
 نئیں لٹہ ذیریت پہ گڑدغ این بگ ای
 اونٹے کہ لاغر این جوڑا اے بہائینیت
 یا انت، او! منی جیڈی و سہیلی آن
 کہ اے منی سنگ این (۲) بانڈوئے ہند آن
 من ڈل او ساہراک آ ملوک آنی
 میحے ائنت درکوخ این بہان آنی
 صد برا ریحان آ نواوین آ
 سیاہ پٹے کیشکین کیچہر آن تاتکین
 من دڑمن این مڑدانی دلے پشت آ

(۱) پالشے: آستون، آستینے دامن۔
 (۲) بانڈو: کاشری آنی حلکے م یوڈیٹ۔ تہ بانک لوغے ایڈغے پہ سنگ این
 ہندے من لوغے ناہینت آنہی بانڈو گشت۔

پکو مروشی زمین شیرا من حاخ آن وھا و انت ۔

بیورغ ۽ شاحری :- (۱) توکلی مست وک شاحری ات انہی ۽
 کالے ! ” شعیر ھواں ھنت کہ ننکرین بیورغ ۽ جئننت ” بیورغ من
 بلوچی ادبی تاریخ ۽ سرسری این شاحرائت۔ کہ انہی ۽ تمنی ۽ گوئڈہیں
 او ملام این زنزیر سیستو قومی شاحری کہتہ۔ آن رنداٹ ہرا میر
 بلوچ ات ۔

شاحری چے؟ اے دراڑیں پیرا اے۔ انسان ۽ اندر ۽ دوھیرنگ این
 قوئت استنت کہ آن وک پوٹاں گیرودار ۽ کن آنت۔ انسان ۽ ھے اندری
 قوئت او دری قوئت چو کہ آہتی او آر ۽ بنت ! تہ آن کڈبیر آن کشنت۔
 کیسے وٹی بیر و حالان من نشر ۽ داٹ او کسے شاحری گلاں ۔
 شاحری انسانی کسب و فن ان آڑ ۽ کلاں مونہاندرا او ودھی نازرک
 این فن اے۔ اے مونہادرا این او نازرک این فن وٹی وخت ۽ زیندہ او
 وٹی بر آنی پیرا این ! کہ انہی ۽ ادب گوشنت ۔

انسان او سروذ ۽ اغ ۽ یک دوھمی ۽ ژ ۽ سیند ۽ کڑد کنے ۔ نہ
 انسانی زیندہ ۽ ربتار چڑو نہ لڑ ذیت، بلکن آن وٹی زیندہ ای جز ۽ دیہ
 سمو شیٹ۔ اغ ۽ من شاحری گلاں سروذ او ذیر گون نہ انت؟ آن
 گشے کہ چڑوئیں پیر ۽ این ۔ بیورغ ۽ شاحری ژ ۽ سروذانی ذیراں
 در کیفیت ۔ مزائیں شاحیر ھواں اننت کہ آن وخت، زیندہ ۽ دریغ این
 او بہا میٹغ این حالان من شاحری گلاں چھا پیٹ ۔

تہ بیورغ ۽ شاحری مروشی ۽ ش ۽ پنچصد سال پیشی بلوچی دور
 او ہاری آنی دود و ربیدغ، نیند و نیاد، دگ و نروار، جنگ و
 ننگ، داٹ و گہت او بلوچی لچ و شد ۽ آنی پیرا او چھاپ انت ۔
 ھواں وخت ۽ زیندہ ۽ کیسائیں ۽ ژ ۽ کیسائیں ھیرتین ۽ ش ۽ ھیرتین
 ھچ ھمیرنگیں پیرا اے نیستینت کہ بیورغ ۽ اشته پیٹ ۔ ہچر کہ

(۱) توکلی مست :- سمو او مست ۽ حدیثانی توکلی انت ۔ توکلی مری اے ان لا
 مزائیں شاحری ۔

آنہی شاحری ۽ ژ ۽ ساہرا انت۔ کہ آنہی ۽ زیندہ گون پستغ این چماں
 چیکر اش ۽ نزیخ ۽ دیہ۔ شاعر گالاں مں پیرا او وٹی بیران ۽ کشنت۔
 پر بیورغ ۽ وٹی زیندہ او بیرمں شاحری وھش ذیمربیں گالاں بستو
 پر ماچڑو ادبی نہ بلکن بلوچی میرات لشتہ۔ چوکہ ما اول ۽ گوئشتہ
 کہ آن وٹ، او آنہی زیندہ بلوچیت ۽ پیلوین چھاپ اٹ۔
 بیورغ ۽ شعیر آنی پڑھوخ وٹار ۽ پنچصد سال ۽ پیشی وخت آن مں
 گیندنت۔ آنہانی چمانی اکھ ۽ سیوی ۽ تپتغیں پست وربخانی تیب۔
 قندھار ۽ ارغونی دور، برائی زحم، بلوچانی پھراو کورغ این کمل
 کابنت او چرانت۔ بیورغ ۽ شاحری ہمے لائخ این کہ آنہی سر ۽
 مردم پیلوین ایوکیں ادبی کتاب لیکھیٹ۔ ما اے وختہ بیورغ ۽
 چروئیں چیار شعیر دئیغوں۔ آن ایش انت (۱) لعل سدو
 (۲) سیالی گھسو (۳) گران ناز (۴) او! ورنا ائی۔
 بیورغ ۽ سری شعیر لعل سدو ۽ گون یک ہمیرنگیں غلط این او
 نہ ذانتکار و نا پوہیں قیصتوے مں بلوچاں واپرتی این۔ کہ کمالاں
 ژ ۽ سری آنہی دیرکنغ ضروری انت۔ اے قوم ۽ بدقسمتی ہمے نہوریتہ
 کہ برائی سی سالی زحم آن قندھار ۽ ارغون آن پہ راہ بوتک۔ کہ آنہاں
 آنکو بلوچی ڈیہ، گپتہ۔ (ایشی مزائیں بدقسمتی ہمے بیہ کہ
 ملک ۽ پچی ۽ بلوچ ۽ بلوچی کڑدار درہ برانتہ) او گڑتو تمنی ملام
 او گوئندیں پیرا بہانکر کٹو راندھوئی دعا پاخانو زڑتی۔ برانتغیں
 مرد چڑویندی گون ابا ڈاڈا ای پیراں وٹار وھش ۽ کنت۔ او وٹی
 زیندہ او وٹار وٹ پرآمیٹ۔ چوکہ ما پیش ۽ ہندے لیکھتہ کہ رند
 او لاشار ۽ جھیڑو نیت شتو بلوچی جھیڑو بیہ۔ تہ بلوچ دوڈک ۽ باہر
 بیغنت۔ نیں سائیں ہر تمن ۽ وٹی گندھ ۽ لکھینگ ۽ پہ دوہمی سر ۽
 رب آچھلتغنت۔ او آنہی ۽ بلوچی دپتر ۽ نام دائ۔ ملک کہ تی
 درنکاں بڑتہ۔ تہ اے وٹ پوٹاں تمنی جنو وراں ایر کپتغنت۔ ناہوہ
 او بے پٹ وپول این مردم آن جاہے شاحری گالے او آر کٹو ہوانہی

ہیل گیتو! جاھے وٹی سنگیت این پست آنی دراژ عمر هائی اور
قیصو گھڑتغاں - او تمنی کور و کریس ملام وٹی بہانک
لوڈینستغنت۔

لاشارہ زحم جنیں تمن آن ژہ یکے پیرا او قیصوے گھڑا
(گواہرام گون چاکرہ گواہار مائی بانژی دوستیہ اٹ) او گواہ
شفہ کہ درائی آن آتکہ تہ پخیرے ترینتی۔ ژہ شوانھی مائی بانژی
کئل پول کٹی! پخیرہ بڑتو صوہو کتہ۔

مائی بانژی ژہ گواہرام پول کتہ کہ کہ تراصوہو کتہ
گواہرام حال دائہ کہ پخیرے آ۔ بانژی گوشتہ ہمہ تہ چاکرہ
گواہرام مائی بانژی ستر چکیٹو (۱) کڑو بیٹہ گرتہ۔

میر چاکرہ ہواں وختی لشکر دیم دائہ کہ برینت کندہ
سرا نندنت گواہرام چوکہ بیٹ اغ کندغ سرہ ژہ دیم چرینت
پتدہ خیال کٹی؟ تہ کشتی ناہیں بیلان برو۔

لاشارہ بلوہ ژہ ہمہ قیصو کہ گھڑو ریڑ گیتہ تہ رندہ ہلوہی
آن دوہمی قیصو گھڑتہ۔ کہ (ہواں بانگہ چاکرہ من رندہ دیوانہ
آرتو تنگویں سرندائے چنغل دائہ۔ کہ مڑدے مزائیں کارے کنفی این؟
گواہرام جنک سڈو یار کنفی او آدھرینگی این) ہر مڑدے کارہ
کتہ کنت ہواں اے تنگویں سرندہ ذیریک وٹی ریش آن جنت۔ کس
نہ زڑتہ۔ بیورغ نوخ ورنات گوشتی ماما من؟ چاکرہ کہ نہ۔
دوسرے دھکے گوشتی! چاکرہ پنخس کتہ آخر سرند زوڑتو وٹی
کاڈی جٹی)

گڈ بیورغ سڈو یار کتہ او لوغ نشیتی۔ کہ منی قول این
من ہر کسے لوغ شتغاں تہ کڑو نہ وآن شاگو چاکر گون آڑدان
آتکہ او لعل سڈو گون مالان تیردئیائینتو رنداں شہ لاشارہ بڑتہ۔
ہمہ رنگیں مڑدم تہ ہمہ بڑزی پیرا او قیصر آنی سرہ یقین

کنت کہ، آن یاتہ وٹ بلوچ، ویت او بلوچیت، ژے نہ ہجھارو
 ہیٹ۔ یا گڈ تسمنی ملام آن ژے چمآن کورین بلوچ ہیٹ کہ وٹار
 ہر آمہیٹ۔ او تسمنی ملام این نگاہ کون وٹار او وٹی تاریخ
 براہنغ (۱) کنت۔

اے پیرا تاں وخت اینغ انت۔ مروشی، ژے پنچصد سال پیشی
 بلوچیت، دور و باری آئی۔؟ گڈ دہ دو قوی این سڈدار، او ہتوان
 سڈدار کہ گوہر مہیری جٹی، باھوٹی سرے سی سالی زحم جٹو نیٹ
 کہ ملک دیہ برانیتیش۔ پنچصد سال، برانیتغ این دور او دراڑین
 ہندہ، کہ من آنہی غلامی دہ انگریزانی، آنہانی ناول او فلم، دہ
 اوار انت۔ او مروشی این روش دے کہ من سماج کلب، فحش این
 لٹریچر، چکلہ کہ سماج عیوے نہ انت، فلم کہ بہانکر او بوت
 چکائی! مات او پت آئی جنک، تورپائی او دلالی، ژے پُرانت آنہی
 بلوچ لچ، بارا یا نظریہ چکرین تبدیلی اے اڑتہ؟ یا بلوچ مسلمان
 بیٹھی آ کہ اسلام ذائیفغ آن باز حق و آزادی دات، آنہی ذائیفغ او
 لچ، بارا یا چہ عمل انت۔ لچ و زحم، پیلو چکر دیرا، انت؟۔

تہ بلوچ وٹی دل دے دست، ایر کنت گیندیت۔ او دغرین قوم
 بلوچی سماج، بیا انت او گندنت۔ لکریں دراڑین ہندہ، آ ژہ پُشتہ
 دہ مروشی بلوچ لچ کون زحم، رہے بستھی این۔ تہ بلوچی این باری
 او دورانی وخت آن چاکر، او گوہرام سی سالی زحم و جنگانی
 سڈداران کون ہمے قصوہ بندغ چکرین دروغ او ناہوہی او بدقیسمتی
 اے۔ کہ وٹی بہ تمنی کست و ضیدان، او دیغراں بہ ذانتکاری
 ہاسیکار اے وٹ گھڑین او ملام این قصو کون بلوچی تاریخ
 بستغنت۔

ایشی راست این پیرا ایش انت کہ سڈو جٹی اے ات۔ جت دہ اے
 ملک دیری او کانہنیں قوم انت۔ چو کہ من تاریخ آن ظاہرانت۔ مروشی
 (۱) براہنغ۔ کین در، لوچ، عربان۔

ش ۽ دوازده، سیزده صد سال ۽ پیش سنده ۽ حکمران آن جت آنی سر
 بازیں پابندی جتتت - آن کمینہ قرار دیتہ جیتتتت۔ ہمے بلوچ
 ایذا آتکنت تہ جت گون وئی انسانی گونزوریں بخت ۽ دانی ہوا
 اولی ڈولا استتتت۔ جت ۽ معنی کمینہ ات۔

بیورغ ۽ سدو جتتی یار کتو هجت کتتی کہ من وئی صرت
 کنانی - پرجت آن پہ جھیڑواں لانچتہ۔ کہ ما سیرایں ذائفغ ۽ چس
 دائہ کنوں۔ سوڑی ۽ "پیرولی ۽" کہ من وئی ذال ۽ پہ خوشی ۽ پیدنبار
 آخر چاکر نیام کہتہ او واڑے ژ ۽ مال ۽ پُر کتو پیرولی ۽ داتیس۔
 او سدو بیورغ ۽ آرتو وئی صرت کتہ۔

ہمے گیرو دار ۽ لاف ۽ رند این پوه این مژدان بیورغ ہلتہ کہ
 بیل او آس ۽ مانداری! تہ جتتی چون ۽ کتہ۔ تہ بیورغ ۽ جندہ
 انت کہ۔

"جتتی رومال انت امیر آنی

ڈونمبٹی ذغریں کدہ ۽ شیراں"

نیں اغ ۽ بیورغ ۽ اے شعبر ۽ کڑدے گال ہمیرنگیں استتت کہ من
 آنہاں جوریں دژمن، اژد و لشکر آنی پچارانت۔ تہ آن واژہ سی سالی
 زحم ۽ باری ات۔ میر چاکر ایوک ۽ چرتہ نہ وریت۔ ہرتکے شت گون
 اژد او لشکراں۔

او دوہمی اے روائت کہ بیورغ ۽ قول ات کہ آن ہر لوغ ۽ شت
 تہ کڑونہ بیٹ۔ ترک ۽ جنک او بیوغ ۽ پیرا او گالان بیورغ وٹ
 ہمے قول ۽ والی قصو ۽ دروغ کنت (۱)۔

(۱) او اے گوشغ کہ بیورغ ۽ سواتی کس ۽ سرت نہ زڑتہ دہ دروغ انت۔ آن وختان
 میر چاکرہ برات ذانک او شاہدادہ بیج سیران دولین مژد استتتت کہ بیورغ
 وٹ من وئی گال یکا ہندے شیت چوکہ سیران من نلی جنگ ۽ کشہ جیتہ
 (لاہڑی کوہ گوار آن کہتہ۔ یہ ہنمو چوٹواہن سیران ۽)

لعل سدو

چاڪر اى خيذمت من او سياه
 پيلو^۱ اين شش ماهي مَشان خط
 داڻ اين ٻه مهلينج^۲ برو آران
 دوست^۳ منيٽ ڪه وهش ڪناں زڙد^۴
 نه ڪنٽ ڪه من خاطران پٽان
 مار^۵ من نيام گنمبولغ^(۱) آن داشتي
 بڙزش^۶ نوڏان او لاغر اين شينڪ آن
 ڙ^۷ شيڪاراني پٽو^۸ ڪاتڪ آن
 هي! اوهي! آن! ڪه منيٽ دوست^۹
 منيٽ دوست^{۱۰} مسڪم اين ماڻ^{۱۱}
 بيگم اى موڪل اٺت تو^{۱۲} او تيغ آن
 گوڻ سدو^{۱۳} او گورغ اين ڪڙ^{۱۴}
 (۲) صور ڪنور^{۱۵} روح ڪه من اير برآن روش^{۱۶}
 روش ڙ^{۱۷} زڙد اين ديغري بوشتيٽ
 لعل سدو مسڪ او ميڏو^{۱۸} ان مين ائيٽ
 پتر وٿي بريخ او پري مني ريش آن
 من ڪير^{۱۹} ڪناں سالونڪ اى او وڪڙ^{۲۰} اے
 (ڪه) گور^{۲۱} سدو^{۲۲} او گورغ اين ڪڙ^{۲۳}
 اے شف^{۲۴} پاس گوڻست انت گون ذوقان
 چيارم اى پاس^{۲۵} آسيٽي بام اى
 در ڪفيٽ^{۲۶} روش^{۲۷} ڪافر اين استار

(۱) نيام گنمبولغ، لڙڪڻ، زمين و آزمانه نيام.
 (۲) سور- بلوچي لوظ صور اٺت، صبر نه اٺت.

کثیت چو تیر دہور ای جلسکان آ
 آہستغ چکیت دست بانہی آ
 دہول گون اوشیش (۱) این کرا آئی آ
 دست چو گونگو ای بلوڈین ای
 پاڈ بیا ورنہ کہ آسٹی بام ای
 (کہ) ماخو تو ہرڈون مژدم اون نام ای
 من جو او داہ لڈغ آئی آ
 داہ من بانک جین آئی آ
 اے تہ تہی! عاریف این ہت ہیل این
 کہ دوست کلپت او گڈ کنت لوغ
 رند نہ کینزانت ژ موژغ ای پینزان
 چورو ای پتہ کینزغ مناں حیف این
 (بیورغ) اغ تراچوشین نہمت اے استت
 (گڈ) تہ چا کرخان معلیم دار کنائنت این
 لنگو اے شژداہوں شف او روشی
 چاکر اون معلیم دار کٹوں دوشی
 اغ تو کائے! قول موکغ روش این
 اغ نیائے دہ! تہ مارے وٹ شاہ والی این
 ساہ منی مٹشی من بکری (۲) کوٹ این
 کثیت او من دیوان نہ جنت شیراں
 (کہ) شیمبری بیورغ ای لٹراں حیر نیے
 جاد من گاتری ول داہاں

(۱) اوشش - صاف. اچا - شتغ این، لہکوخ.

(۲) بکری کوٹ، بکرے کوٹ - من سندھ، تاریخ آن بلذین وخت و ہندان بکرہ
 پچار استہت - کہ آن وٹی وخت آن دار الخلافہ بیہ - ہر بیورغ کال بکر ای
 کوٹ سک سوگھ. این یا کہ چہ انت - ہر من سیویہ بکر کوٹ ہوان
 روشن نیست.

زُند اُون مں پیڑدارہ بَسَن ۽ بھورہ پنت
 تیر منی موڑت این جا بھرہ چیارانت
 چیارانت تہ چتر این لیڑو اے بارانت
 اغ دوازده انت تہ دلی ٹرک دلیخین (۱) انت
 بیٹھ ہو ان مڑد کہ وادہ اے بیارہ پت
 وٹڑی ہسُر بیٹ ای حیساو آنی
 گندہ منی حد او آنکین آن بیٹ آن
 "پیر ولی" این گون تراشتغ این توڑہ ۽
 پنج کسیرہ ای ہاڈ انت مں دست ۽
 کل مں بے آب این دف ۽ ایش این
 کہ مں کش آن بیو رغ ۽ ملو کین آ
 باہرہ تنگو دروشم این بیچ ۽
 نیامغ جوان این مڑد شفانہی آن
 مَرگ مں مولانی سراں وھاوہ آن
 سوہوہ آ گون مڈو (۲) ۽ بانگ ۽
 درکفیٹ روش ژ ۽ تنگو این بَرچ آن
 دنز اش ۽ میلاح (۳) کھور دف رست آ
 صرف کٹہ میرین چاکرہ پوڑ آن
 کھور کٹہ سیوی پُترین رنداں
 ژ ۽ سرہ میران او مَرید کاتکاں
 مہلینچ گون مالان تیر دنیائینت این

(۱) دلیخین، بے وس، لاچار .

(۲) ملو، ملا .

(۳) میلاح - مولہ تنک کہ درکفیٹ تہ مں جہل مگھی ۽ مے کھورہ میلاح کھور گشت .

(سیاہی (۱) تیر منی آرت ائیے لیڑو ات بشکل
 اغ! نیازت ائیے تہ چمبوات بُراں
 ہیی او ہیی آن کہ تیر منی آنکہ
 لعل سدو ژہ جہور ابں دژمن آن ذریہ
 ہ جہنہ شوارہ بلوچی
 چاکرہ چتریں لیڑو اے دائہ.

دیمی شعیر بیورغ ۽ سیالی گھسو انت !

”شہ کئی“ ”میر چاکر“ ۽ ”سُرشدت“ قول و اقرارانی بلوچی باری ۽
 ٺٺنت۔ شنت (۱) میر ”چاکر“ ۽ قول ات ”کہ ہر کسے ۽ منی سُرشدت
 ”شہ کئی“ ستل و نحق ۽ کُشتہ تہ من ہو آنہی ۽ لیڑو ای چیمہ ۽ جنان
 رندانی لوغانی دیما ’لوغ، لوغی ۽ چریناں۔

”شہ کئی“ ۽ قول ات کہ اش ۽ رادہ دیرنواں۔ اکھہ ۽ آوخ او مناں
 زحمانی رہ یکے دیر کننت۔ کذآنہی روش میر ”باہر“ دیم ۽ آتکی۔
 گون تربنغ ۽ زحم ”شیہ کئی“ بلوہ بیہ ۽ او میر ”باہر“ کُشتی۔ چوک
 ”بیورغ“ من وٹی ہمے شعیر ۽ وٹ ڈسیت۔ بیلاں گرم او ساڑت ہاں
 چوک روش شیہ کئی گون بیچ ۽ مناں تربیت۔ کہ میر ۽ خون ۽
 دوسری ۽ گراں۔ کذآنہی شہ کئی گون وٹی پُسنغ ۽ تربنت۔ ہڑدوئیں
 کُشتنتی۔ ”چاکر“ زاہر گیتہ (۲) قول ۽ پالغ ۽ جوانیں پیرن مژد
 شفانتی بیٹغنت۔ بیصلہ ہمے بیہ۔ کہ ”چاکر“ آرمیشوئیں بندبخ اے وٹی
 ڈونمب ۽ داٹ آن باڑت ’بیورغ‘ ۽ کُت ۽ من رندہ دیوان ۽ پربینتی۔
 گہگیریں ”بیورغ“ ۽ نہ منیہ۔ ”بیورغ“ ۽ سیوی ۽ قلات ایشو در کپتو درا
 وٹی ایوکیں قلات (۳) اے جتہ۔ ہمے پیرا سر ۽ بیورغ ۽ شعیرانت
 ”سیالی گھسو“۔

- (۱) ساہاز این پت او پول گول آن شہ رند پ۔ دعوا ای گوشتہ نہ خون کہ
 ”جاہو راست چاکر ۽ ہمیرنگین قول اے استت“ وخت قولانی ضرور استت۔ نو آنکہ
 پڈی آن گون ہر مژدے ۽ وٹی دل کشائی قول بہتہ بیتہ۔
 (۲) اے ضرور بیت کہ مرشدہ کوشہ چاکر زاہرات ۽ بیت او چاکر و ”بیورغ“ نیام ۽
 مہسکا کپتہ۔
 (۳) بیورغ ۽ وٹی قلات ۽ دنمب او کاهنیں بہت دانی دہ سوی شاعرہ ای، اے، سی
 سری بگٹی ہنگلہ گورہ انت۔

سيالي گهسو

مير بلوچستان ۽ ڪمڀن ڪوه اٿ
 ٻي نچي ۽ ٻي گونڊل آن بست ايٿي
 ڇو ٿي سيالي گهسو ڪار اٿ
 ڪو ڪشته ته ”باهر خان“ مڙاياني
 جان مني ڪيچ ۽ نرمڻا ڪڙڙيت
 نين ڪو نقره او! سونا اين ڪنڙاوان
 شينگل (۱) اي ۽ من ديرو ڪنڊان
 گرم او ساڙت بان ڪو دروغ ڪنان ڏاه ۽
 نين نيشتو! آن روش ۽ منان چاري
 ڪيڏان ”شه ڪٿي“ ۽ گون پسنغ ۽ بياري
 بياري او مني چيار راه سر ۽ داري
 من دره چو شير (۲) اي گنمبر ۽ (۳) باني
 ڪڙڙين ۽ چوگڏ گواشي ٻي بهورينان
 من بروت آن او نوش ڪنان بهنگ آن
 (گڏ) جان مني ڙه لجم اين سنڀغ (۴) آن ساڙت بي
 (ڪيڏان) نوان بهور ۽ اٿي ڏهه سير ديربان
 بلان ڪو سڙدار ۽ من وريٽ راضي
 آن بنات او دادن آن بنند ڪن
 ذاتع اين گوخ آن اون م ذات ديني (۵)
 بارغ اين بوران اون م بشڪ آئي
 رند، نه وريٽ لشار، دره بلوچ برات اين
 سينده، نه وريٽ، هندوستان دره ولايت اين

(۱) شينگل اي :- مڙئي ۽ سونجه، ڪانهلي گيمر تقي ۽

(۲) شيراي :- چومزاء ڏولا -

(۳) گنمبر :- مزاره در ڪسا - نرڪين جهٽ، (دهور جنڪا، غرمي)

(۴) سنڀغ :- پاهناد، منبوخ.

(۵) ديني :- امانتي ڏانڊين مال (ش) شيروراي مال (غرمي)

بيورغ ۽ سيمي شعير گران ناز اذت !

تُرك اين بادشاه او اميراني نيند و نياذ من پتڪغيں ڪڙا گاه
قندهار ۽ اٽ - همے اميراني هئند و جاگه ۽ ارغون بادشاه ۽ وٽي
جنگ ۽ نام ”گران ناز“ ابرڪٽه - بانڪ من بادشاهي شاغيں گوانزغ ان
پينگهفات - ڪه انگو ڪوڙڪ (۱) ۽ دنڪ ۽ شان ديماتي مُلڪ ۽
واژه ”مير بلوچاني“ من ”گوهر سُميري“ هيراني باهوٽي سر ۽
بلوچي زحم ۽ برائي جهيڙوان چو گروخي لهڪغائنت - بلوچ باري آن
بلوچي مُلڪ ۽ سندهو د ۽ ڪوڙڪ ۽ شان ديمي ڪوه ۽ ابريزاٽ -

رند ۽ ڪوڙي من ”نلي“ ۽ ڪه لاشار پوتروان پُجڻه ! ته لاشار
زحم جتناں ”نلي گت“ گيٽه - ”بيورغ“ ۽ پيلنگنت ڪه ! ”مڙدار مروشي
ته رونه دعويٰ اي - گڏ ”ميران“ ۽ منان شون دارئيءَ

نلي گت ۽ جنگ ۽ رندان ۽ ڪه شيران بڙزي جملو داشته ، ته
مڙداني ساھي شيران بڙزه ڪشته ! باري اذت زحمان - رند ڙه ۽ اگه ۽
گيشين ۽ ڪششه جيئغنت ڪه ”ميران“ اش ده گون اين - ”مير چاڪر“ ۽
ڪه وٽي ڪور بهادر او گيشينين اين مڙد ڪششا ننتغنت - ته آنهاني
ڏمڪه پتلو ۽ آ ، او همنبو چوتو آين براذاتڪ ۽ لجم اين غم ايوك ۽
پتلو ۽ آ - مير ”چاڪر“ ۽ لشار ڙه ۽ بيرگيرغ ۽ ۽ نغاه تُرڪاني نيمغا
پيرينته - او ”بيورغ“ سفير ڪمڻو قندهار ۽ ارغون آن گور ديم دائي - ڪه
ڙد ۽ مدتي بياريت -

بيل پيرا ايتا ! ڪير بيورغي بلوچي بالاذ او ”گران ناز“ حديشاني
يصو ۽ - ”بيورغ“ سرستري اين بلوچ سفيرائنت - ڪه ارغون آني

(ڪوڙڪ :- مروشي اين ”شالاباغ“ ۽ نام اذت ڪه آن هندي بودني مڙدمر دائي ده
ڪوڙڪ گشتي - پچيڪ سبيوي گرغ ۽ پيش گرم سيل او حراسان قلات ده
بلوچان گون زحمان ڪنتغنت - آن مير شيهڪ ۽ باري اٽ .

دربارے پہ بدھی، چوڑی او مدت لوٹھی ایر کہتہ - بادشاہی
 درباری ریتے گون "بیورغ" ۽ مزائیں دُراہی دُشانکی اے ریتہ
 ہر کس پر وٹے کتیت۔ تَرَکاں مزائیں بدھی چوڑی ہستغنت۔
 اغ ۽ ہمیش آں مَسَنیت تہ گنڈ ما اژداں دَوں۔ ناہیں کس ۽ جی نلج
 "بیورغ" ۽ حال او پیرا دے میر چاکرے پُجائینتہ۔ ہمے بروآراں وادام
 او واپرے وخت گوئستہ۔ گون ہمے بروآراں "بیورغ" ۽ کاتر کشف
 تَرَک این جن من بادشاہی مِحلاں دیت۔ کہ دل مان آنکی۔
 چم دھوری نیغہ برغاننت تَنی این رُوح آں نزیخ کنان آ۔

کہ دھیمکرے "میر چاکر" گون رندی چیدغیں زواراں وٹ من
 قندھارے پُجے۔ آخر جوان ایڑ تیر، بدھی چوڑی آں۔ ژے رند تَرَکاں
 کہ ما اژداں دَوں۔ چاکر وٹ درائی ہستوگڑتہ او "بیورغ" لشتی کہ
 اژداں بیماریت۔ "بیورغ" او "گراں ناز" ۽ تَنی این رُوح آئی
 نیا مغ ۽ درائی، بے دگی او سوگہ، ای ۽ بے وِس این بیہت ات۔ کہ
 دھمکرے اژدوئی پیلوین درائی روش ۽ تیار بیستغنت۔ "گراں ناز" گون
 لُٹاروئیں چماں لشتو "بیورغ" گون اژدے رائی بیستہ۔

منزلاں درزی دوش کنان ۽ آتکو اژداں من کوژک ۽ بلوچی
 دنگ ۽ پُراو جتہ۔ [گُشنت (۱)] کہ ذنون ۽ بچ کہ اژدے
 کمانی ات، "بیورغ" ۽ پچی ۽ شکارے شتہ۔ او گڑتو نیاتکہ۔
 تَرَک او رندانی او آریں سور او مدغی کوم این (۲) اژدے حال
 کہ زحم جن این لاشار پوتروانی سڑدار "میر گواہرام" ۽ بیستہ۔ تہ لاشار

(۱) - من بلوچی دہترائی زوانی پیراں ہجو گشنت کہ ذنون ۽ بچ بیورغ ۽ پچی شکارے
 شتہ۔ بیورغ دیتہ کہ آکرین مزائیں او کوچاں این بدھی چوڑی ان شتہ رتہ
 دے اے گون ناکامیں دل او بر شتغین باقادی پیداغانت۔ بیا کہ بیورغی شطالے
 خباں! بیورغ ۽ ذنون ۽ بچ من شکارے جیدے کشتو وٹاروت تہ پتو نام لاشارے
 کہتہ گڑ بادشاہ، بتروزے لاشارے زاهر کہتہ او سورو مدغی لژد زڑتو وٹ رائی پتہ
 پر مے چندے پت و بولی رائے او تاریخی ثبوت دانی گون ماخ انتہ
 ۳۳۳ - بالی مکرانی بی لیکھوین ہونگ مدغہ ہمار

ژے حا کمی قیذانی تانڑو تیلانک ان حلاص کئے۔ چو کہ 'بیورغ' جندہ
گالان گون بیتر ساہراہ انت۔

روش اے "میر چاکر" حال بیہ کہ! "بیورغ" بادشاہی او
جےٹو گون "گران ناز" پجی "میر گواہرام" ہمسائیغ انت۔

تُرکاں پہ وٹی لہجے کورڑی کئے، قہر و ذاہرانی اژد مارو
کنانے آتکو رسائیغنت، او پیغام دیم دائیش! "یا تہ" "بیورغ" او
"گران ناز" دوئیں آنی حیٹی این سر۔ گڈی زوریں زحمانی تہنی این
رہ؟ "میٹھے روش" صلاحی موکل این۔ لاشار او رندہ نیام کاشد
و ڈاھی آنی! او حال و صلاحانی ہر و آر شروع بیہ۔

"میر گواہرام" کہ من وٹی ہمسائیغ آن زیندگی دست دیمادان
و پروٹ او بلوچاں جائیدی (۱) نیک اے اہر کئے نہ خنان۔ زحم اون
قول این۔

رندانی صلاح بیہ کہ دستی مژدم مالان باڑت دات، مروشی
"گران نار" تہ رندنتی اے۔ او بلوچی لہج، لہج او مژدانی دنیغ
اش زحم کسر تراہیں، جائدی نیک تہ نہ وریٹ۔

بیورغی ہراں کہ بلوچانی زحم دیتہ او تُرک بادشاہانی زور و ظلم!
دل گنڈنتی "اغ" مروشی پہ منی انسانی گوئزوری بلوچ زحم ان
کڑبی رنتغنت، تہ اے ہرماں دیہ نیک انت۔

یا حیٹی سرے ذیاں دارٹیہ، یا گڈ پارسی لوظ آنی بانیک "گران ناز"
رکھ، آنی واڑہ بیٹ۔

لاشار او رندہ جنگ او زحم منصفی حال تُرک بادشاہ داتہ۔
بانکہہ تُرک او بلوچانی ہدی درانی روش انت۔ زحم من جتکان
حون تہنی آنت۔ روش نیک دات کہ دعوی اے دوں۔

"بیورغ" من شفہ سری پاس دوست ایشو بلوچی ہر شش این ہتیار
ہستو بادشاہی اژد نیغا رانی بیہ، آتکہ جاگو خاں گپتہ۔ کشتغنتی
جاگوخ بادشاہانی۔

(۱) جائیدی: تہ قیامت: دو آنکو کہ جہان است این۔ (عمر اہمی) اہدی

تُرک اے وئی بادشاہؑ جانؑ گیرغات! اوڑؑ وھاوؑ دہ جھوٹنٹا۔
 آنہ دیمی جیہانؑ گون دائو وٹ بادشاہؑ جان گیرغ شروع کمتی۔
 ہاسیکاری کہ مسشت کنگؑ ساحتؑ دست ان گون زور دائی تہ بادشاہؑ وھش
 نیاتکہ گوئشتی ”نرسیؑ جانؑ گیرؑ وراثؑ ”بیورغؑ“ سرؑ“۔

”بیورغؑ“ ہول کمتہ بادشاہ سلامت ”بیورغؑ“ اشؑ باز ذاہرن ایٹھے؟۔
 بادشاہؑ چونیم ساری جواوؑ ترینتہ بانگہہ تَرَکانی زحم وٹ ڈستنی۔

”بیورغؑ“ گوئشتہ چم آن ہٹ او گیند ”بیورغؑ“ تی کمتؑ سرؑ
 نشتفی این۔ بادشاہ آ درک دائو کڑو بیٹہ۔ دربتی ہا ”بیورغؑ“ انت
 ہجمہ آڑنی۔ حال دیٹھے تہ چشمن دہ دیدان آنکو ہجیعغؑ او ہہ چہ آ
 آنکغؑ؟

’بیورغؑ‘ کمل این پیرؑ سرؑ۔ گیتو دہ دُنبؑ دائہ۔ گوئشتی
 نین اغؑ من ترا کُشتیں تہ من ترا کُشتہ کمت۔ ہر یکھے تہ وھاوؑ این
 او بے ڈاھہ این مڑدہ کُشغؑ ہہ بلوچؑ میارانیٹ۔ گند گون تئی
 کُشغؑ زحم بتیرچیڑہہ بیٹ۔ سیمی تہ ”گران نازؑ“ بیٹ دہ
 استؑ۔ من ترا ہمیشیؑ نہ کُشتہ او وئی حیٹی سرآڑتہ۔ گون من
 ہرچیزے باڑا ایٹھے تی دل لوٹیت کن۔ ہر ”گران نازؑ“ ہیلؑ کش۔
 بادشاہؑ ”بیورغؑ“ بھانکر کمتہ گوئشتی کہ تہ اکریں شان او
 دیردھیانی اے گنڑ۔ تو منان ساہؑ تورؑ و کمتہ برو ”گران نازؑ ترا ہشکینت“۔

”گران نازؑ“ شعیرؑ ہمے پیرا انت۔ چو دراڑ بیٹہ ہر چوں
 کنوں دو آنکو سَوَبؑ وجہ حال، وخت کمل این پیرا مڑدُم سعی
 مہ ویت تہ شعیر او حدیثانی شعیرؑ ہوہ بیغؑ دروکؑ گران انت (۱)

(۱) اے پیراہ گواہرام او چاکرہ پیرا گون ہواں پیشی کراو کورین پیرہ اوار کنت
 کہ بیورغؑ سَدو والی شعیرہ ما لکھتہ۔ گواہرام، چاکر، بیورغ ہوسہ وئی کڑداراں
 گون اکہہ انت او ہمے تاریخ انت۔ کہ اے رنگہ این قوی این مڑدار
 او بیورغ ڈولیں ”بلوچی کڑداراں“ اُن گون ہمیرنگہ این دل ہرا سعی او ہمی
 دنگانی پیرہ او قصوانی اوار کنوخ چہ انت۔ تاریخ باز ظالم این ضرور پدھر
 کنت گون ہیلوین عمر ایاتہ شاخانی پڑھغ او ہوہ ہلیغؑ۔

گراں ناز

ذی من آن میپرین چا کرے گوئشہ
 شیمبری سوڈا یاں تراسیٹ این
 من جن اے سیاہ مار چوٹو این دریہ
 ہند ماں میبری ہپتھی محل اہن
 چو من ٹین مرڈ پہ گیندغے شاک آن
 چور و او پیر مرڈ اش دلینین (۱) آن
 من دہ پہ نیمون اے رو آن شاہرے
 سر منی کپتہ من حا کھی قید آن
 بادشاہ آنی تانڑ او تیلانک آن
 ماں مغل کوٹھی بستغ این مرڈاں
 شف پرے دوروخ آن (۲) ہ یا یاٹ ائیے
 روش پرے بانڈے بستغ این مرڈاں
 مادہ پہ سیستان (۳) جنوں شعیراں
 ترک این جن! من نیم شفھی پاس آن
 گریہے کشنت ژے چھجو این مسل آن
 تنگوین پستی بڑے بروآن
 گیندنت کہ منی بالادے (۴) بلوچی
 "بیورغ" تھی بالادے نصیو ہاتوں
 گاترے کش انت! مے دل اش مان این

(۱) دلغین نیے وس - لاچار - نک
 (۲) دوروخ - نادارہ این مرڈم - ریض
 (۳) سیستان - ہوان وختان بیوی او کرغی - ندہ - نامرات - ہوانے کردے کوڑکی
 (۴) بالادے - بہت - ڈیل کڑی

اور بس میں ریس بنت چوکنمبر این ماراں
 چو تفوڑی این مردم کہ نار آن
 ناز کیرنت کاڈ گور وٹی جوڈ آن
 گوٹروٹی عاریف این پیٹ او برات آن
 عرض کٹ رانی آن گورے حزم آن
 نیت سوال کتہ دوست او او میرے
 اے چہ کسے کہ من شوئیے قیڈا این
 بوڑ ہمے بانندی ہلوج ائیغے
 نیم شف آن ظلم این ذارہ آن کیلیٹ
 مارے ژے وھاوے شاذہ آن کشت ائی
 ہی! اوہی این کہ سر منی ہتک
 سر منی ہتک ژے حاکم ای قیڈاں
 ژے قیڈانی! تانڑو تیلانک آن
 اشے بادشاہ آنی نیل و زنزیر آن
 من درہ گور لوہار اے رواں نینداں
 شیے او چیار شیل این میج گھڑا این آن
 او! ہمے قندھار نیشغین لوہار
 تیی ترا کار و مجنت این سردار
 دوست این من محل آن بادشاہی آن
 نیجے کہ من کمل آیت بلوچی آن
 نیے پھر او لوڑھواں، تنکین آن
 میے او چار شیل این میج گھڑا اینتوں
 چو کہ! دے ماڑی ہن کا تک آن
 گیتغاں جاگوخاں آمل ائیغ آن
 دستاوں من لکھ ای کیسم آن شیفتان
 شیے او چیار سوہرا این اشرفی کشتاں

داڻا انت ما جا گوخ آن آمل (۱) ائبع آن
 ذيرانت زراں ! او جهل جننت چم آن
 اے دہ گونِ راضي ۽ کُٹ آن زراں
 مں آکر آن ۽ ا پئے آسنيں اين ميح آن
 پھ تلاران او پاشين اي راه آن
 وُل مں وُل باں چو کنمبراين ماراں
 نيين کہ د۽ ماڙي نيم گوراں کاتک آن
 ستر مني تنک اين گواڻ کيراں گيٽه
 جان مني شيم اي هر پتران زُرته
 هکل اے داڻون دل حتيال ۽ ر۽
 گيند نوان چنڊ ۽ دل مڙاياني
 (کہ) گون چنڊ ۽ بالاد ۽ بر آين ائيه
 ستر مني ڙ ۽ تنک اين گواڻ کراں گوئسته
 چو کہ د۽ ماڙي ۽ سر ۽ کاتک آن
 (تہ) کيرن مني پاڌ درفش ۽ مزار اي ۽
 تراس کٽ ۽ زنزير مھفرين دوست ۽
 کت اے ائشي گون بخمل اين بهوف ۽
 دير ۽ لڙديت مں يک گٽ اے توخ ۽
 دير ۽ لڙديت او اش مں ۽ پُرسيت
 تہ کيئيه ؟ است اين برنگل اين ورنا
 ما جواو داڻه لڙغ آنسي ۽
 داڻه ما ماه تاب ۽ جن آنسي ۽
 مں هو ان ” بيورغ ” آن کلام آنسي
 اوتہ مني بيلي ائيه سلام آنسي
 کہ قول ترا مں ماڙي ۽ بڻ ۽ داڻون
 لعل ! ما وئي قول ۽ موکغ ۽ کاتکون

کبھرو نقد پیراں ترا آرتہ
 تَرَک تہی گھگیر این سرہ کڈان
 من حربو ای دروازغہ تنگ آن
 من جواو دائہ لندغہ آنی
 آن مزن چیٹراہن رند من سچ آن
 چاکر او ایرانی نریان زند این
 کشیہ منی سانڈی گزرنہ گڈیت
 من حربو ای دروازغہ تنکیت
 من نیاں شان ٹیکان شندی این آن
 کاچہ کش انت او گزردہ بنت میش آن
 هامغہ میش ای دُنبغ آن لوڑھ آن
 من کوئغ اے سیوی ائیے طلتو دارآن
 گڈہ گوانک جہی دانی اے دل وجانی
 ہالت ائی ڈیو اے شمال آئی
 اڈھ گیرنت ہڑدوں دل ذہیر آئی
 توخ دئییاں بور این چادر او چنی
 (کہ) اے دوئینانی رُوحہ ئان تہی
 دہوردئینت دالشاہ این بروت رکھہ آن
 چوبیت ائیں رس او پوگ این ماں ہندہ
 قندھار پک او یک کڑاہ گاہ اے
 بادشاہ آئی ہند او جاگہ اے
 جٹلگہاں دربت این دوست منی ماہ این
 بانک زیندغہ سلکہ لغوں جوان این
 اغہ بادشاہ معلیم دار بییتہ ژہ نختہ
 نوان تی او منی سانڈی گزرنہ آن گڈیت
 بیا! بروں سموڈا کہ دیس بلوچی این
 دیس اون سیوی من دل دوست این

دوست اوں ژء ماڑی ء سرء کینتہ (۱)
 کاتکوں دء بولان ء سری کھوران
 پارسی لوؔظ کشتہ مے دوست ء
 او ”بیورغ“ و وڈیر و ”مڑایانی
 کئیے تی دوست! او کیئے تی دژمن
 ما جـواوؔ دائہ لئذغ آنی ء
 دائہ ماہانک ء جن آنی ء
 کہ ”چاکر“ منی دوست! او ”گواہرام“ مئے دژمن
 اے دوئیناں ژء قوم کئی باز این؟
 چیل ہزار رند انت کون بارغ این بوراں
 سی ہزار میر عالی بہادر انت
 دہ ہزار راہچی دہ گون منی گوانگاں
 پنجاہ گور ”گواہرام“ ء لڑاں تیغ آن
 اے دوئیناں ژء بادشاہ زور این
 بیا بروں گورے ”گواہرام“ ء نوؔ اوؔ این ء
 ”چاکر“ ء آرام ء نہ اثیت ہند ء
 سڑدار آتکغ آن من کہ تہ من ء دار ء
 است! گون ء تون اوؔ ار بادشاہ آنی
 اغ ء نہ دار ء درہ نین طمع گیر آن
 بیا! تہ بیا یاک ء میر بلوچ آنی
 ہردم۔ من سیر و شادہ آن ہاک ء
 مار ء ہند من محلانی سر ء دائاں
 ژء گورے کاتکاں تہال پٹلا یانی
 ش ء گورے کاتکاں کوژد کوؔ اوؔ آنی
 نئیے من ء وارث آن! نئیے منی دوست ء
 کیشتر ء تہال آنی ہن ء کیشت آن

وٽي ڳالڻ ڏسي ٿي ته، آڻ من مـحشر اين سيويءَ ۾، چـرو گڙدي آتڪـ شڪور
 آتڪ، پڪو بوڌني اٿ، گوڻشته نئيٿـ پر است همے وختءَ ”بيورغ
 بلوچي ديس او ورنائي هڙدوئي برائيتغي اٿـ اے شعيرءَ بيورغ
 چڙو وٽي ورنائي نه بلڪن ۾، شـتغيں او رو وڃين بلوچيءَ ۾، شيت
 من ڳالڻ ساھراٺـ پيرھي بير ۾، ورنائيءَ گوانڪ اٺـ اے
 بيورغ پٽي پٽي اين شعير اٺـ، ڪم آتڪغيں ديم چرينتو گوڻستغيں
 ”اوهـ“ اي گوانڪ اٺـ.

او! ورنائی

چہرہ او گھولے پہ مہجھریں سیوی
 کاتکوں گون رندی چیتنگ این زواراں
 سینگت گون میسک آنی ”دریجان“
 ہنڑ سیٹ ماشہ کپتنگ این سینگ آن
 سینگ پرے ارمان این دل گل انت
 (کہ) چہرہ تہ ہنڑس ائیے میہر بلوچانی
 گوئستنگ آنت اولی ہوت کلامانی
 دور نپا دار انت مڑد او بورآنی
 دور قلات اے او نیٹھے تیہمہریں کوہاے
 دورے گورہ ہیچ کس نہاڈارت
 نیٹھے گورہ میٹھے سڑدارے قوی این
 (کہ) نیستی گورہ ریش این ”سلامہان“
 دیہہ ہترنگ اے من! ماں دیر و اے نیام
 سوہری اے گون تنگو این سات آن
 گون من او بیر (۱) آن نہ واجائی
 ٹیلیٹ چو سروان آن سیغاربن ان
 البت! پیہرہ چاری آن متاں گیپہ
 من بروتان او بیرنگل این ریش آن
 اے بلاہ ذیرہ جنگ انت کون ریش آن
 او! گون دفہ دنتان و بروت آن
 د آنکہ دے مے ورنائی حدیث آنی

نیم شف آن میسک این پاد رَوء دائان
 حیم ای بانسک کُت آنت هاغم
 و آس اون ژء پنوار این دفء گپت آن
 گئل اشء هینگ این چییڑوان پروشت آن
 بیر (۱) اون پو بور آنی بها گپت آن
 گران بها ای ژء میڑمیڑ (۱) این مژد آن
 ممل و خاصا (۳) او دو تائی آن
 هپتغ اے شنکینت انت من او جانء
 دات انت ماچروخ این شاغائی آن
 دیر و آن دست و دست کُت کارآن
 اے چه دآء (۴) اے که دائغ مَسء
 دائغ آن "بیورغء" ملوک این ء
 پو وئی ناموزء بلوچی ء
 دیر و مس دگ آنی دفء بوتک آن
 او ژء "باهرء" مڈیء پو گانجین ء
 برات من ء پتل انت که گار مَسخ مالان
 (که) مَسسیرء بنت او بازتیرء بوژ آن
 دوآنکو که! مار خاوندء نیغاه نیخ این
 (گنڈ) مارء نه انت کَسء طمع باز این
 مژد بلوچ این، دء منی کونڈ این
 "چاکرء" ماژت این ما منی پاغ این
 ڈآه! (۵) اینو ورنایان گیشین ای آن
 دست رس ء بالاد (۱) م رنج اینیت

(۱) (بر - جذبات، پاغ) (۲) مژمڑ - میسن، سوڈاغر (۳) خاصا - لہا، سفینین (گڈ)
 (۴) دآء بهوتار کہ وئی ڈونب انت دینت، شادہ و وشہی دآء کہ ڈونب گرتلی
 (۵) ڈآه = حال، اطلاع
 [۱] بالاد = ڈیل، جذبات، جسم بہت، کڑی، ومی

(کہ) مَسْ وَاي حَتِيْشِي سَرَن رَنج اِيْنْتَه
 ژء بِيَهَان اَنِي چَنَدُژ اِيْن ذِيْن اَن
 ژء كَنِيْشَك اَنِي كَاغَد اِيْن رَكِه اَن
 ژء كُنَال اَنِي پَكِن اِيْن وَنَنگ اَن
 (نغے) كَه ژء اَمِيْر اَنِي نِيَاذ وَ دِيْوَان اَن
 (نِيْن) مَسْ جَن اَن جَوَانِيْن اَن دُئِيَاں پَنَنْتَه
 كَه شَوَا وَتِي لَسَج اَن سَك تِيْرَا دَار اِيْن
 نَوَا اَن چَوْرَو او بِيِر مَرْد او بِيِه پَتْرَام اَن
 تَمْبُرُو گُون اَوْشِيْش (۱) اِيْن گُلَالِيْك اَن
 شَوْتِيْجِيْ بَرَاثَه پَنَنْتَه شَكِي مَس نِيَاذ اَو دِيْوَان اَن
 پِيِر مَه لُولِي اَن دَرِه ! مَس دِيْنْت بِيْج اَن
 (كِيْذَان) زَحْم جَن وَ ذَاتَار اَوْ سِيْخِي بَاث اَن
 (کہ) مَان پِيِر مَه عَيَوَا مَس مَن گِنْدَغ اِيْن دَرِيْه
 دَسْتَه لَسْرَزَانْتَه شَه سِيْمُورِيْن وَ آغ اَن
 لِيْنگ اَشَه مَسْمِيْزَاں نَرِيَان اِيْ اَن
 او ! چَم اَشَه دَرِيْ اِيْن گِنْدَغ اَن بُوْشْت اَنْتَه
 اوه ! مَنِي وَرْنَانِي !! مَزْن گُو آت اِيْن
 (لِيْجِي) مَسْن دُو بَرَه پَاهِنَا ذَا اَل مَس ذَات چُوْش اِيْن

شبیہ مریڈ

”شبیہ مریڈ“ شبیہ موارک“ زندہ بیچ اٹ۔ شبیہ ای ”موارک“ زندہ
 لوح و میرات او میراتی نام اٹ (۱) ”شبیہ مریڈ“ وٹی ورنائی کاہرا
 تراہکہ اے گون بیٹ و پیرکی شبیہ ای میراتی بیسغ کوادیتہ
 چوکہ سی سالی برائی جھیروانی چیرنگ آس ولسمب بیٹہ! نہ من ہے
 سی سالی جنگ باری آئی شاحری آن بازیں شاحیر ”مریڈ“ گون
 کور بھادر آئی چرے کارنت۔ ایڈا ما مروشی آنہی زندہ ہمیرنگیں
 پیرا اے دنیغوں کہ آن وٹ یک پیلویں زندہ اے بیٹہ۔ چوکہ مروشی
 مخلوقی ”گیدی دستانغ“ (لوک گیت) ”باری“ گل انت۔

(۱) شبیہ من بلوچی کتلے دار، باطن ”بزرگ“ والی، گشتت۔ اے میراتی
 این دہ پر ہر کس اے کہ کلع (معجزہ) اے ڈیٹ تہ گڈھواں دہ شبیہ
 گشے جیٹ او متیہ جیٹ۔ دوروخ آئی سرے شبیہ آن برانت۔ گڈ
 شبیہ گون خاص این پیرانی ثنائی دستانغ آن بات کنت اوہے سادہ
 بے سمع این جھنڈے شروع کنت۔ او گون جھنڈا دوروخانی جو جو او
 مرض آئی کشغ او دہراہ کنغ ہر سیروسارہ کنت۔ اغے ہچشیں مردم اے
 وٹی وسمے کنت دہ تہ ہمیرنگ این مدھوشی جھنڈے جٹ نہ خنت۔ من
 بازیں شبیہ جھنڈے جنغ دیغنت۔ اوڑے آنہاں بازیں نفسیاتی او آن رنگ
 این پول گول کتغ انت۔ ہر اے عیلمی طورہ ہچی پیلویے ڈسٹ نہ
 خنت۔ منی ذاتی رائے ایش انت کہ قوت ارادی (Will Power) سچ
 کنغ بھیر یا علم انت کہ فنی طورہ کن انتی۔ ہر بازیں وختاں ایشانی
 عجیبوں عجوبوں نتیجہ در کفنت۔ چوکہ تھوپکے بند کنغ“ من وٹ بازیں
 تھوپکے بند کنغ دیغنت۔ تہ اے چڑوئیں شبیہ ای لوظ نہ انت۔
 بایدانت کہ ہوہ این تعلیم یافتہ این بلوچ ایشی تحقیقات کنتت او ایشی
 علمی رنگ من پیش دارنت کہ اے چہ؟

دوستی ات ہواں سچ آئی
 لیلی، مجنوں، وخت آئی
 چو کہ برآئی سُریدت، او "حانی"

"سُریدت" او بانڈک "حانی" ء حدیثانی عشق ء قصو ء ژء جگ سعی و
 ذانتکار انت - ہر پنجصد سال ء ہندہ گو اذینتو مروشی اے حدیثانی
 قصو ء ایشی تاریخی پیرادء اے وخت ء گیدی ء چسُن پُجٹنغاں -
 اے یک ہمیرنگین نمطگیب کہ سرسری ایشی ء سَرے دُنمبی آدھر ژینغ
 باز لازمی و ضروری انت - پچیکہ من بلوچ او دغران اے حدیثانی
 عیشق ء قصو ہ ہمیرنگین الوکہہ او ایوک ایوکیں پیرا و دگان
 ذانتکاری! او ہاسیکار دینہ او برے جیہہ! کہ چڑو "سُریدت" و
 "حانی" نہ بلکن بلوچی "سماج" دہ لتارے جیہہ -

سجلیں روشاں من "ماہتاک اومان" او "بلوچی دُنیا" ء دہ
 مے پیرا ذیرہ جیہہ - ہر گڈ دہ علم تاریخ چتغل دائو "براہمنداغ
 گون تُمبی پیرا او دل کشائی آن گیہلینغا تئی -

بازین بلوچ او دغرین براہمنداغ آن اے حدیثانی عیشق ء قصو ء
 سرء تاریخی قلم زڑتہ - منان نیت ء سرء شک اش تہ نیں ہر ہیر گڈچہ
 ناں؟ سری ء ژء پٹ و ہول ء سوکہہ او نام ء ژء ناموز گیشینتو، دوعمی ء
 ناسعی ذاتی او یہ ناپوھی بلوچی دود و رُیدغ - دگ و نروار
 "سماج او کلچر" ء یک ہمیرنگین خیال من وئی ذہین ء وٹ گھڑتہ
 کہ! بلوچی 'سماج و کلچر' دہ ہمیش انت! کہ من فٹ ہائری
 او شہری مجالن انت - چونہ ذاتی کہ میرات او "کلچر و سماج" من
 شاعرہ نہ انت، بلکن من ترند "دیہات، بستی" ہنت، کوہ سَری
 بروبیوان ء آت - ہمے دوئیں نقطغ آن اوار بیٹو "سُریدت" و "حانی" او
 آن وخت ء بلوچی ہ سیر لافی بستغین بتند (۱) اے تاہیتہ - کہ نیں
 ہمے بتندہ بندوخیں واڑہ وٹ ہرے بوڑغ ء ہیسار او حیران انتی۔

ما اولء من "بيورغ و سڌو" پيرايا ليڪهه. ته همے ساڪي رنگء اے پيرا ده تمنی ملام این توشغ او تیهی "غلامی" کاناف آنی کاک و کلي آن کنانء پنچصد سالء پندھم جتو ده گونء ما پُجته. ما گندغون کب همے تمنی ملام این توشغ او تیهی "غلامی" کاناف آنی پندھمء چشن تمنی وئی، مژد مانی گوناف پچیء حقیقت آنی گوناف (۱) ده گون دل کشائی رستری چنگلان پئینتو کوردیم کتغنت.

ایشی ستری و آراء ایر کنوخ گوشیک، "رائے بیادر لاله هیتورام" انت. کہ آنهیء همیشاں بلوچی تاریخء نام دائء. گڈسے بنگویں برات او دغریں براھندغ چو میس ای لیک بستورندء گروز بیٹغنتی. چونہ ذانتیش کہ "تاریخء همے نظریہ کہ آن چڑائیں گوئستغ این واقعہ آنی مجموعہ انت، همکر سڑتغیں او کاھن این خیال، پیکر، او نظریہ اے، چو کہ ليکھهء هنر و فن" تاریخ ته وٹ یک همبرنگین پیلویں عیلم اے، کہ آن چڑو گون تی علم آن مژد مء اوار نہ بلکن آنهیء پچیء سعی ذانتء دہ کنت. تاریخ وٹ عمرانیات (زینده و گزر) این. ته ہمیشیء "زینده، او گزر" عمرانیاتء تی پانچ آنی مطالعہ دہ لازمی انت. پچیکہ واقعہ وٹ هج چیزے دہ نہ انت: بلکہ آن تہ خاص این حالات او سٓوب آنی لافء ژء پیٹ. او خاصین حالات او سٓوب وئی دور او باریء طلوء، گزر او زیندهء محتاج انت "پر بنگویں برات او دغریں براھندغ آن همے نقطہ کست و هاسکاری شموشکارو کتو چڑائیں من وئی ليکھتغیں تاریخ آن نہ بلکن من نیند و نیادی سچی او کچھری آن گون گوئستغیں بلوچ تاریخ او بلوچی سماج او بلوچیتء چاھوء اے کتہ. او من دلء مورخ ای ناموزے کتیش. همے هوان کژدارانت کہ آنهان "شیھہ سڑیت"

ڈولیں اکھ، ای بلوچ وٹی بلوچی آب او لچ ۽ بشکوخ ! او ہائیک ”حانی“
ڈونمب بشکی داڈاے ٹاہینتہ .

”ہیتسورام“ ۽ تاریخ ۽ اش ۽ مار نہ ! بلکن تاریخ ۽ پیلوین انکار، او
اختلاف این۔ پر مار ۽ وٹی ستری ژ ۽ رائے بہادر ۽ گلہ این ! او گون۔
گیلہ؟ بلوچ برات این ہواں مورخ کہ انہاں وٹی تسمی پیرایاں بلوچی
تاریخ ۽ (۱) وٹ گھڑیں نام دائرہ ! درہ گون انت۔ رائے بہادر
گوشیک وٹ بلوچ۔ اٹ۔ آنہی ۽ درہ بلوچی او بلوچیت ۽ سیمو سندھو
ہمکر ذات انت چو کہ یک جوانیں بلوچ سعي ذات بیٹہ بیٹ۔
پر گڈ درہ انہاں حقیقت آن مسک دائو تسمی ملام این او تسمی
”غلامی“ ۽ توشغ و کازاف وٹی بڈ ۽ بستو چرتو وٹی تحقیق ۽ آر
تسمی ملام این نفرت ۽ پول و گول ۽ سر ۽ ایر کٹہ۔ آنہی ۽ ژ ۽ بلوچاں
پول کٹہ پر بلوچاں چہ پیرا دائرہ؟ شوا اش کنین حیران ۽ بینتہ.

چیزے سال گوئستغنت کہ مناں یک تسمی سفیت ریش این
مژدہ تربتہ۔ او س اول ۽ اشکستغنت کہ آنہی ۽ گور وٹی وٹ گھڑیں
او وٹ لیکھتغین پیرایانی تاریخ اے استنت۔ من چیزے پول گول کٹہ۔
آنہی ۽ جو پاهنادی مناں کانتک کٹو جٹہ کہ شوانین این ورنہ درہ
شینت کہ ما قومانی دل دور اوں۔ قومانی دل دور ای ہمیرنگ
این کہ ما پیلو کٹہ۔ سعي ۽؟ چو بہ وڈائی گوئشتی کہ ! ہیتسورام ۽
تاریخ دُراہی ۽ منی پیرا انت۔ ناہیں درہ سیٹے باہر منی پیر آنی این
پڑھتو دیت ۽ چشن من پیلان پیلان دژمن این قوم (۲) آنی جھک او

(۱) ایداسے گلہ اش ۽ میر گل خان نصیر مینگل بلوچ، میر صالح محمد خان
لاہڑی بلوچ او میر محمد سردار خان گیشکوری بلوچ آن انت۔ کہ انہاں
بہ دغر او وٹی دل کشانی واقع آنی مجموعہ بہ یک دوہمی جو او ۽
لیکھتو نام ایر کٹیش ”بلوچ قوم ۽ تاریخ“ اے براتاں ہاکار من قومی
کدہ تسمی گھوئٹغین جنورمان کٹو بلوچ قوم ۽ تاریخ ۽ نام من ہمے
زھرے پیلو ۽ بستہ۔ کہ قوم بلوچ و دغر چماں پوتیو تھنگنیش۔
(۲) قوم :- تسمی دوران ہر بکے وٹی تسمن قوم کٹ۔

آن جہل کٹو وٹی قوم ساہرائٹہ۔ "اے تی جبرے کہ آنہی وٹی
تُمن دہ نمب کٹہ" آن واژہ زیندغ و دانہی حیات اِنٹ۔ منی دہ
شیت دانہی دہ ہمے ناموزہ کنت۔

تہ اغے من بلوچاں تُمہنی ملام این گوئزوری اٹ (۱) تہ رائے بہانہ
دہ پلنگی نوکرات۔ او وٹ ژغ غلامی کاناف آن ڈھاکی اٹ۔
پمیشی اے ہڑدوئیں گوئزوری آن رائے بہادر او مے جندہ بینگوں
برات او دغربن براہندغ لاچار کٹغنت کہ حقیقت آن مسک دینت۔
پر ہمیرنگہ پہ لیکھ و چہی عاجو بیٹہ نہ ونت۔ ہچیکہ تاریخ باز
ناترس و ظالم انت۔ آن کسی سرغ رحمہ نہ خنت۔ تہ شیمہ مریڈ او
"حانی" حدیثانی عشقہ پیرا ایش اِنٹ۔

"بانک حانی" مندو رندہ جینک اٹ۔ آنہیں موہاند رائی، ورنائی
او ڈیل سلغی دہتو! آس کٹو۔ "میر چاکر" بہ حق شرع این سیر کٹہ۔
ہمے وخت آن "میر چاکر" تاخ گپتغین پکوئیں وہی آن اٹ۔ اے
ہواں وخت اِنٹ کہ سی سالی برائی جھیڑوے من زحم آنی ماہ
وٹی نیم ہندہ گواذینتغٹ۔ "مریڈ" دانہی من برائی جھیڑوے ای زحم آن
"میران" و "بیورغ" ڈولیں سترحوشین بہادرائی چرہ اٹ۔ آن روش ان من
بلوچاں پڑدہ اونئیں مروشی سترے استنت کہ آنہانی سرغ تی کلچر و تمدن
آنی گواٹ واٹر یا نہ ہجٹہ یا قول نہ خٹیش۔ بلوچانی لیج و ننگہ چاری
مزانیں کوت و قلات پڑدہ اوستر نہ یثتنت او نے کہ استنت "لیج"
چاری بلوچی حتر او زحم اٹ او این۔ "حانی" تان وخت سیر
بیٹہ پیلوی گونشتہ نہ کیٹ۔ ہچیکہ ایشی سرغ دانہی تاریخی مڑے
لیٹیٹی این۔

(۱) اے تہ تُمنی واژہ آنی نا دیتغین ناذاانتکارین او ناہوہ این گال انت۔ ہر
مروشی این پڑھتغین ہوہ این، ذانتکارین بلوچ ورنہ کہ ہر وٹی سفک این
ناموزہ قلم ذیرانت۔ او تاریخ آن لیکھت او مضمون آن دینت۔ تہ دہ گول
تُمنی تیتکنین تفرغ قومی ہندہ شیر گچہیں ڈکھان جنٹ۔ آنہانہ کٹہ
معاف کنت۔ ما گندغوں کہ اے ورنادہ وٹار ہرامتو دلہ شنت! کہ ما
اہدین اوں پراست وٹ براہنغ انت۔ کہ بلوچ بیٹہ ہیرایاں ہمیرنگین آن
لیکھت کہ مڑدم شیت اے بلوچی دود و زیندغ، ننگ و آب او آنہی
داٹ و گپت آن ژغ نہ سعی ذانت انت۔

ہمے حتر بلوچی ننگ او زحم لچ چاری آنی باری اٹ۔ رندین
 جن گون وئی سینگی او جیدی دست گوہاراں آف شکت، دارہ
 شکت، کوروی کٹیش او دورانہ باری آن ہاڈ دراڑی ہ جوڑی
 کٹ کوروڑ بیئت۔ حانو روش شیمہ دیدغان دیہ۔ گون
 گندغ دیوانغ بیہ۔ دیوانغ بیہو برودیم کٹی۔ ہمیشی تہ
 آنہی "برانی مرید" کشت۔ آن وٹ حتر آنی بلوچی پیداش
 اٹ۔ بے بران شٹ حانی، حانو کٹل این کنان آ۔ اڑہ دیوانغ
 بیغ ہڈا آنہی شاحری شروع کٹ۔ نین بازین براہندغ بلوچی
 (سماج) سرہ ہ ہمیشی ہرش کندنت! کہ گڈ "چاکرہ" ہرڈونین
 زیندغ چشن اشتغنت۔ ابدہ توکلی "مست" و سموہ حدبثانی عشق
 وٹ یک ثبوت اے۔ (۱) ایشی ہک ہمیرنگین نقطک استنت کہ

(۱) توکلی کہ سرسری "سمو" دیہو گنوخ بیہ تہ ہوان روشن "سمو" چمکانی
 مات او لوغی بانک اٹ۔ کمین تراہک اے دہ ہوان جید او بوڈنانی
 ہاکیرہ ہ "سمو" دیدار او گالی بیغ ویلمہور کٹی۔ ہرستدان گون شاحری
 گال کہ رائی کشتنتی تہ گڈ من تی دنیا اے شت۔ کہ ہرہندے وٹ
 اٹ ہمودے من "توکلی" نگاہ آن "سمو" سائی اٹ۔ نین اغ مروشی ایشی گالانی
 بال دہ پنچصد سالی بے ہول و پورس این ہندہ گونٹیں؟ تہ اے دہ ہک
 بستغین بند ایت۔ او ہ بازین سردم ان کہ آن پیرا سعی نہ انت دانہ دہ
 بازین دل کشانی او وحشی آن گون پیرا او بلوچی سرہ اوارکننت "چو کہ
 "مرید و حانی" پیرا او "ار کٹیش" پردہ مے وخت چو کہ من گیری
 بیغان او آنکو ورنہ بیغان تہ ہمے وخت دہ "سری" ہوان سردم ڈینکا
 بازہ نت کہ آن "توکلی" وختانی سردم انت۔ او من شوڑہ "توکلی" جندہ
 سنگت کہ آن دہ موٹ وخت سنگت و بالکہ فی ہول گول کشتنت۔
 آن تہ دراڑین قیصو انت؟ - آنہی گشتین این، کہ نماشان ہ نماشہ
 ہڑغ دست بست جکیت او گڈ اولی یعنی کعبہ ہلوڑہ ژہ دیہ چرینت
 سہیل نیغا کٹی کہ "سمو" اینگو این، سہل ژہ اغدے روشن عاسانہ!
 ژہ قطوہ نیت ہمے رنگہ جکٹی سرگیت کہ "سمو" نماش قول کٹہ۔
 توکلی سرہ گونڈین تراہک اے سوا "سمو" تہ موٹ دہ ہ چمان دہ نہ ڈیہ
 ایشی شک نین کہ سرسری (پہروٹی) سموہ وارث آن شعیر و گالانی پیرا
 کہ آش کٹہ تہ "توکلی" کشتغ ہ گل دو کٹیش او سموہ جیش
 ہریت جگ سعی بیہ کہ اے تہ گنوخ ہمیشی نام مست بیہی۔

نغمہ لوتیٹ۔ آن ایش انیت کہ اے حدیثانی عشق من تان وختاں یس
 او ہواں وختہ گزر، طلو، کارو کسوڑی او روہ او روزینی پیش
 چہ ات؟۔

ماگندوں کہ آن سی سالی تمنی جھڑوئے باری انیت۔ تہ
 ایڈا اے تقطع وٹ یک مزائیں پیراے کہ ”انسانی گروہ، تمن یا
 قومانی سماج، ماڑی اخلاق او مذہب، سر، ایر، نہ ویٹ بلکن فطرت
 او انسانی پوریات، وار، گون بڑزہ بیت“ تہ آن وخت زحم، تمن ای
 ملام۔ یک او دوہمی گار کنگ، پ، پوریات بیغات۔ تہ دیوانغ ای
 شیم، شہ، وٹی دل، بیرو امبازغ آن گون۔ شاحری کالان کشان۔
 او تمنی ملام آن بڑ تغنت بھانکر، کنان۔ او اڑ، وٹی نیسا
 پیرایاں اوارکنان۔ او رب آن آچھ، لان۔ توک و پیرا، گال
 و قیصو۔

ہمے دیوانغی، سربڈ گون۔ پخیراں سنگت بیٹو پ، حج، شہ۔
 روش۔ پخیراں اوریلی پش گوردی محشریں سیوی، آنکغنت۔ پ، شہ، سیوی،
 رندانی دیوان، ہراٹی جنگ کمل گوئستغ این وھاو، نت۔ رندان
 پجھارت۔ گپتوس کوٹو، شیم، بانندی کتہ۔ ہرنیں شیم، اے کلم
 او باطین ژ، مڑد، می زوران سک ات۔ در کپتہ۔ دیم، آنکوڑ، بک
 ”ہیر۔“ زوار بیتہ۔ جت، گوئشتہ بھوتار ہرے، شیم، گوئشتہ
 ”آہرے“ ژ، شواں روش، پدے کس سعی نہ انیت کہ شیم
 چوں بیتہ۔

بلوچانی دانی دہ ہمے خیال و یقین انیت کہ ”شیم، سربڈ“
 زیندغ انیت او ہیر، زواری، مارو بترو بتیوان آن چران۔ او بازی
 مڑد، م آن تربتہ۔ اے بلوچانی گربیں اکثریت، رائے او خیال انیت
 ہر یکے نہ۔

شیم، مں دیوانغی، بازیں شعیر گوئشتغنت۔ اغ، ہلال

کُل گونِ حدیثانی ہیرایا مژدمِ دیما ایر بنت! تہ بازیں پیرے وٹ
ساہرے و ظاہر بنت۔ پر مارے افسوس انیت کہ ما ایڈا "سریڈ" چڑائیں
دو شعیر دئیغون۔ (۱)

"بانک حانی" گون اے پیراے گنڈھغ کہ آن دہ "سریڈ" گون
وٹ ہیرے زوار کٹو بڑتہ غلط انت۔ پچیک شیمہ شاحری گال چڑو
محشریں سیوی او "میر چاکر" ماڑی بٹہ چرنٹ۔ شمود کو ہڈے ترک
کہ رنداں ژے سیوی بھوریننت تہ شیمہ دہ چپ این۔ ایشی ژے
ہج کسے تاریخی طورے انکار کٹہ نہ خنت کہ؟ چو کہ "میر چاکر"
سیوی شموشتو لڈتہ تہ ہر چاکر تنک (۲) شیر، لڈ لڈ کنان شتہ۔
اودے ترکے کٹڈ (۳) بانک حانی گون انت۔ کہ دے دھمے کٹڈ
ترکانی کوڑی ہر رندے آتکو اوتاک کٹیش۔

پر اے دانی مس انسانی او کوڑی شموشکاری مژان ابدین انت۔
کہ حدیثانی بانک پکو مس حاخانی شیرے وھاوہ انت (۴)۔

(۱) سریڈے باز شعیر گون ما استنت۔ دو خاص این وجہ انت کہ ماچڑو دو
شعیر داٹے۔ سری تہ ہشت ماہے پیش منال کہ ژے مری ڈیہرے ناغمانی
حاکمان کشتہ تہ منی کتابی سچ کٹغیں میرات موڑی سرتانک۔ دوہمی
ادارہ بلوچی دپتر دہ وئی ڈولین اے استی گون مستی این "دوہمی ایڈیشن"
کٹلاں دون۔

(۲) "چاکر" تنک :- مس مری ڈیہرے تنک نام انت کہ ہر ہواں دگے
"میر چاکر" لڈو گور "شاہدات" جاگیر ست گرتہ شتہ۔

(۳) ترک کٹڈ۔ مس "مری" ڈیہرے چاکر تنکے یک مزائیں جڈو اے کہ
ہمودہ ترک این کوڑی پوڑ او اڑدے اوتاک کٹہ ہمیشی ژے بڑز تیرا
مس کٹلانڈے چیزے کہ عالم شیمت "چاکر ہوش" انت۔ ہمیدا ایر کٹہی۔
ماگون دیر کیند (دربین) حیاں کٹہ۔ چیزے استنت سہی ہر گوشتہ
بنت کہ چاکر ہوش انت یا کر گزی کڈام۔

(۴) "موارک" شیمہ سریڈے ہونفے ست گرتہ شتہ۔ سونارو اے دیتی کہ "سریڈ"
دروشم کانتکتی۔ روش سونارو کتدہ دیتی سریڈ نہ انت پچیک سریڈ
دندان نیلغ ات۔ آنہی خیال ات کہ نواں "چاکر" لڈانی رندے ست گرتہ
آیکی بیٹ۔ دلے کہ دونہو کٹہ اے یک درازیں شعیرے گال انتی۔

ست گرتہ کوہ این قلات
دک آت او دونہو کنات
کہ ڈینگھہ رڑانت دے جائیدہ
گڈچشن گوشتہ کیٹ کہ حانی سریڈے زوار کٹو بڑتہ۔

همے پیرا ات شیم، سُرید و بانک حانی حدیثانی عشق، تصور
 همے حدیثانی پیرا "سُرید" کون وئی دیوانغ ای برآں من گان
 بستو و تارو "حانو" گل این جائیدی کتہ۔ "سُرید" شاحری سچائی
 عشق شاحری انت کہ من آنہی گل کہیں او پیرا باز انت۔
 گڈ دہ "سُرید" ہچ کسے صوفی او ثنائی شاعر گوشتہ نہ خنتہ
 آن تہ صورت او انگوہانی شاحیر ات۔ پخیر وریلی ات، دیوانغ ات
 پر درویش ای شاحری نہ کتہی او نئے کہ و تار گون نادیتغین زور
 بستنی۔

دردانغ این "حانی"

نوڌان دل ای دروه اے کٺ
 گیتیش منان من بیده آن (۱)
 میتیش منی لوه این کوآن
 دست ۴ رواو (۲) گون چییڑواں
 جان گون هزارویس این گڈان (۳)
 ننمبی او ساژت ایس سیلیهان (۴)
 گوار انت او پتس گڑدے کنان
 جان اون مزار (۵) ای چنڈ ٲ
 شیر (۶) ای اون ٲلہار و کٺ
 چم من ہواں ٲرج آن جٲ
 کہ خانو (۷) ہموڈ این بانک این
 "حانی" کہ مینت آن ترا
 مینت او ڈارہ (۸) آن کنان
 ژاش ماہ ٲل (۹) ۴ ٲھل چیناں
 کہ باغ ۴ ہمو ٲھل اون چیٲ
 امبازغ (۱۰) اون ٲھل ٲیہر کہ
 ٲھل ان منی ہاغ بیرم این
 ٲٹی ہاروچٹنمب (۱۱) دُردانغ این
 دُرت من تی کوگ (۱۲) ای گرا این

(۱) بیدہ :- ٲتر، بیوان (۲) رواو :- (رباب غربی) (۳) گڈ :- ٲسچ غربی
 (۴) سیلیهان :- سیل سواد، چوسہیلی ای ساژت، سہیل ای کاناف
 (۵) مزار :- شیر غربی (۶) شیر :- مزار (ش) (۷) خانو :- حانی، دوستہ ای نام
 (۸) ڈارہ :- ڈاری، مینت - عاجزی، کوکار (۹) ٲل، ٲلغ :- منع کنغ،
 دارغ، نہ، ہنغس (۱۰) امبازغ :- بیر، خواہش، ہوس، دل بڑزی
 (۱۱) چٹنمب :- گوشہ ساک اے، زبور، بند آ (۱۲) کوگ :- کبگ غربی

آسِيڪ اي لطيف اين گژدڻ اين
 پڻ عشق ۽ تڻي پروانغ ان (۱)
 ماراں! گڙون دستاں گيراں
 سياه مار، اون دست ۽ چابڪ ان
 ”حانو“ مني راز ۽ گيروخ
 من تانهي (۲) نوڌاں جنوخ
 لحم (۳) اين غماني دير کنوخ
 ”حاني“ ترا شاه ۽ سر انت
 ژ ۽ اش ما سري ۽ جهنڊ م خن
 مار ۽ پڻ نيم چماں م گيند
 (ڪم) دل کوتل اي چيزے نہ انت
 ميهر پڻ بها گيت نہ يثيت
 (حاني) ”حانو“ گشيت دردانغ اين
 تڻي کيت (۴) اين سرازرهين کئال (۵)
 دشتارغ (۶) اي نام ۽ سر آ
 پڻ درڪغ ان باه دائغ آن
 گون شم او ٿينائي سيرغ (۷) آن
 دو آنکو مناں تي خواهش ات
 شهم ۽ مني غور آش نہ يثيت
 تاں مژد و ٿي جوانين شيٿياں (۸)
 لوغ ۽ امئل (۹) اين مژدم ان

(۱) پروانغ :- پيرڪ (۲) تانهي :- موسي هٿور، (مٿون سٿون) (۳) لحم :- پڪغ
 اين موهل، زوراخين، تپتغين (۴) کيت اين سر :- سائتغين سر. (۵) کئال :-
 جوڙ، مژد ۽ حشڪ اين اٿي بستغين جوڙ، ونڪ، آن ۽ ٿولين سياه جوڙو سياه اين
 وٽڪ (۶) دشتارغ :- سانڪ (۷) سيرغ :- جئزغ، سنمبرغ، امسغ، چيڪ
 و جهتب (۸) شے :- گراں بها اين چيز. (۹) امئل :- گراں بها، ڪم بها دائ

بشکیت او پیڈ (۱) کس نہ ذات
 بوران گون تاس این دُرَوان
 وٹی جان ۽ اسپری ولہزان (۲)
 دست ۽ کوآن گون چابک ان
 بہ بشکغ ۽ مژد اش دینت
 (جواو) گوئشتم "مریڈ" او پھل گڈ ۽

"حانی" منان تیراں مس جن
 شیل ای نہان مس ڈوبر (۳)
 بہ ہمے رنگ ۽ ساه اوں نہ روت
 (اغ) ش ۽ موژاین دل ۽ نین ائے رضا
 ذیر تہ وٹی جوڈ (۴) ۽ جنغ (۵)
 (۲) بُراخ او دو گوشیں خنجر ۽
 بلی "مریڈ" ۽ مس کش (۷)
 د ۽ ہڑدوں کش ۽ پار ۽ گڈیت
 خون بہ ہلک آن ایر ریشنت
 پاخش کنیٹے گون شار ۽ پلمو ۽
 گون حینی جڑاین (۸) موژدانغ ان (۹)
 دست گون زواد او تہنگوان
 لیت ان مس آن ہند ۽ کفان
 "حانو" مس تی کسل ۽ دف ۽
 صوہو ای کہ بیانت دست گوہار

(۱) پیڈ :- ہرگز، اصل نہ نامکن . (۲) ولہزان :- جان ۽ جتر - جوائیں پوشاک
 (۳) ڈوبر :- سینک (غربی) (۴) جوڈ :- مژد (۵) جنغ، ننگارہ جنغ - کسوان،
 سزائیں کوآن (۶) بُراخ :- تیغ این، بروخ این - وراخ این (۷) کش :-
 پاهنات، پاہلی (۸) جڑاین :- سیاہ جالیں سوہریں رنگ، جاڑ، اواراین رنگ
 (۹) موژدانغ :- لنکک (غربی)

"شاری" او دابانی (۱) "شلی"
 لڈوخ او دُراین مہلو" ای (۲)
 ماہ این "مڈی" (۳) او "میہروی" (۴)
 اش تو ہمے پـول ۴ کننت
 کہ شیمہ ننگریں چہ آ جتہ
 کہ من کسی بدانہ (۵) ۴ نہ یتیت
 میعار ۴ ژہ ازو ۴ دیر کن ائیے
 (گوئش) شیمہ پرفشانی چرخ ال
 ما پـ میعاراں پـلیہ
 پر "میر چاکر" ۴ بور ۴ جتہ
 بیڑ ای امٹل مچ بیغ ال
 "حانو" کہ بیاسیغ اے کنوں
 (حانی) "حانو" گشیت دُردانغ این
 سیلان ہواں کار ۴ کن انت
 کہ ژہ جوڈاں وئی آن وہش دل انت
 جوڈاں او اش ۴ لوغ (۶) ۴ مژدم ال
 گوہاراں ! او جیڈی امسراں
 آنکو من دست ۴ گیتغاں
 سوہر جتہو" (۷) این دائیش گہر ۴ (۸)
 شاریں ساری اے من سر ۴
 کنڈی او ہار اے من گہر ۴

(۱) دابانی :- داب کنوخ، ناز، انکل، مستی، انوشی، اشتافی جزوخ، دابانی
 (۲) مہلو" ای، نام، مہلو، برائے، پتک (۳) مڈی :- بانک مڈی چاکرہ
 گوہاراں او زرزوال نود بندغ ۴ مکھ این مات ات دیما کیٹ (۴) میہروی،
 جتہ نام ات، حانی سینگیہ نام (۵) بدانہ :- دژمنی، بدی (۶) لوغ :-
 گیس غری (۷) جتہو :- جیغ نمونہ اے کہ چڑو سوہرو سیاہ این بندیغ ال
 دوتکی ایت، لیکوئیں۔ بگی این گتہ سرہ جیغ (۸) گہرا :- جانہ کنگ، نزیغ

کشتیش اشء لوعغء درء
 ۛ میل او سواد او لئذغ آن
 ”حانو“ گون صوهو“ ای گیندغ آن
 چو درین (۱) اےس جیڈی اسراں (۲)
 گون ننکو“ او مرواڈر ان
 شءنکوشء ملنگ ان صءرف (۳) کئء
 شیم ۛ سر این دیوانغ این
 درنربٹ (۴) دوئیں کوفغ سءراں
 دست آن گون جل این چوہل ان (۵)
 کہ شیمء مناں ۛچمہارتسغء
 مس ده گئمانی بیئسغ ان
 گوہاراں! مناں لوعغء برانٹ
 مرشی من جانء دءراہ نہ یئیاں
 لحم ایس تفء کپنغ آن
 پول کہ کئء ”میر چا کرء“
 چوں بیئء او! ”حانو“ تر آ
 ”حانی“ کئشیت دءردانغ این
 سعی آن کہ میر این ”چا کرء“
 ”شہتک“ء سول این ۛسغء
 رنءدء قوی ایس واژہء
 ده شیم این ”مریڈ“ء۔ مت نریئے (۶)

(۱) درین: ”بی بی نانیء کیدان غربی“ (۲) جیڈی اسراں :- سینگھی، جیڈانی دست
 گوہار، ہم راز (۳) صءرف :- قطار، چیر، بک دوہمی رندء جئذغ -
 (۴) درنذغ :- جوزربنغ، لئذبنغ، کوفغانی جنغ (۵) جل این چوہل آن :- جل،
 آف، چوہل، چوہل، آفء لہر، آچہل، گون دوئیں دستاں آفء سئچنغ، آفی
 لیوے۔ (۶) بازیں کال ہمیرنکیں انت کہ مرڈم ۛہلیٹ کہ نواں حانی اینغ
 انت - ہرچوش نہ انت، شاحری کالانی ہالء امبازغ او بیرانت - اے شعیر
 وکال کئل مریڈ اینغ انت۔

عشق ۽ گنوخ

صوهو " اي شيڪارے رپتغ ان
 پر ڪوه بَن۔ من گوئستغ ان
 هَند ڪم من لعل ۽ دِيتغ ان
 گريتغ دل ۽ د ۽ واده اے (۱)
 ائزی اون حونی گريتغ ان
 اوڌ ۽ ڪل ۽ بريخ شُستغ ان
 نيم بو او نيم بالو اي انت
 نيم شاه اي زرد اين جو اينت
 مَادِه گنلايڪ شُستغ ان
 هَند ۽ اون ڪهتوري رتڪغ ان
 هَند ۽ ڪهتوري ائس ۽ ئان
 ڪا هني ڪفوٽ دُر لامڪ اين (۲)
 دُر لامڪ او زربانزر اين (۳)
 سوهرچم و شيشار گزدن اين
 نيند ۽ او ۽ چينڪ آن چين ۽
 (۴) ترات اي بَراں سير ۽ نه وے
 ڪولمير و (۵) ڪوهي گواڙغ (۶) ان
 برو بمبو ۽ لوغ ۽ بَن ۽
 چينڪ ۽ گون چين مروهاتراں

(۱) واده:- جهٽ اے، ساحترے، تراھڪ اے (۲) دُر لامڪ اين:- لعل و موتي
 پوئڻغيں، موتي لعل، سوھريں چم، لعل و موتي آني گت، گزدن
 (۳) بانزر:- بانزل غربي (۴) ترات:- بونغ ڪه سال ورتي، ڪھال والي بونغ
 (۵) ڪولمير:- وڻ اے، مال و مرگ ورتي (۶) گواڙغ:- وڻ اے سوھرين
 پڻ اے ڪنت.

آفء من شیبء پیالوۃء
 چینکء ہرے! دورٹاں بذیر
 بھری پر بانہڑ (۱) ء کدغ ء
 دیما قلات مسچتو ایس
 چوہت او کوٹ ء آسن ایس
 دروازغ ء کُل نوره ایس
 چو دروازغ ء دیما گڈ یٹے
 رنداں جن ان دیوان ٹاں
 من سوهر و لعل ایس منہم ان (۲)
 آن جن کہ کتندی گون جن ان
 درنریک گون ہلانچ ان چیڑو ان
 اے درہ نہ انت دوست ء نشان
 بیا من ترا نشک آن دئیان
 دوست ژء گل ء ان تاجک تر ایس
 تاجک تر و گیران مہذو ایس
 گیران مہذو ء او سنگیں پتر ایس
 پات لعل او جاں تی جہور ایس
 جٹی اش ء ڈر گھء ہھر ایس
 سرنند اش ء سر کنڈے پتر ایس
 "حانو" ہمیش انت پھل گڈ ایس
 ایشنت منی دوست ء نشان
 تہ درک ای او نندی زان ستران
 جنت گوانگ جیڈی امبران
 مرگ من گپتہ او جن ان
 مرگ نہ یان او دُر حدیث

مَرگِ نیاں مں ماہرُوؑ ان (۱)
 شیبہؑ پہ دمت دیم داغ ان
 مں کہ گنوخ بان اورُوؑ ان
 گون گُروخ اوریلی (۲) ولہراں (۳)
 مِلا گون ہینگ این کاغذ ان (۴)
 مرض ان حکیم دُراہؑ کناں
 تپ ان طویوؑ (۵) درمان کناں
 جین آن پیخیر گارؑ کناں
 پر عشقؑ کنوخ دُراہؑ نہ و نت
 کہ مں دُراہ بیٹغیؑ نیؑ ٹغاں
 دانکو کہ دوست دستؑ مں گِیرت
 دان گورخ این کٹلؑ مں باڑت
 دستؑ سرؑ شیرؑ مں ذات
 و بی کاغذ این (۶) رکھ ان مں ذات
 عیشقؑ کنوخ دُراہؑ نہ و نت
 کہ مں دُراہ بیٹغیؑ پیڈ نہ دیتغاں

(۱) ماہرُوؑ :- کاشید، حال بروخ (۲) گُروخ اوریلی :- پیخیر - ملنگ - فیل
 آنی گدا کنوخ (۳) ولہر :- جہار، مچی، تعداد
 (۴) ہینگ این کاغذ - یا تہ، ہواں روشن گون ہنگ اوریں سیاہی اے لیکہ
 جیت۔ یا گڈ مں کتاباں ہینگ ایرؑ کٹیش کہ کیرم او جوجو کاغذؑ مں
 واڑت - پر ایڈا - ہنگ واریں مِلا مٹلو انت - حراسان پلوہ مِلا خصوصاً
 او مژدم دانی دہ ہنگؑ وراثت - پتھان این مِلا -
 (۵) طویوؑ :- طبیب، سرجن (۶) رکھ :- لنت غربی

ميران

”ميران“ ”مير شيهڪ“ ۽ نواسخ، ”مير شاهداد“ ۽ ننڳو دروشم
 ن بچ او رند ۽ قوی اين سؤدار ’مير چاڪر‘ ۽ براذاتڪ اٿ - بولان ۽
 ننڪ ۽ درڪپتو ”مير چاڪر“ ۽ چوڪ محشرين سيوي دست و دف
 ٿي ته ”ميران“ ۽ من ”ڏاڏهر“ ۽ وٽي قلات بست - ”ميران“ چڙوئين
 گرين ”شاهداد“ بچ اي ۽ ٻه رند اين گيڏي ۽ دوست نه يعث -
 لکن آن وٽي وخت ۽ ڪوربهادري ۽ اوشاحري ۽ پجي ۽ رند ۽ بيرق دار
 به است - من هوا وخت آني شاحري او حديث آني قيصواو
 ماگندون! هر وخت ڪم رنداين گهوڙو اني جگنو کاتڪ ته
 مرسره ”ميران“ اٿ - آن وخت ۽ مردم آني نغاهه ”ميران“ چوڪ
 اٿڪ ”شاري“ (١) ۽ گال انت :-

الله بيار ملخ ”ميران“ ۽

رند ۽ ننڳو اين هييران (٢)

”ميران“ انت هتوان درشڪ ۽ بر

ڪم ۽ ”سندھ“ ۽ ڪارنتي سوڌاگر

ايشي ۽ شڪ نين ڪم بانٽڪ ”ميران“ ۽ مجلس آني شري دار اٿ -
 هر آن وخت آن! اوده مروشي اين بلوچي شاحري! تي آني دنزنه انت؟ -
 آن وخت آن ته شاحري ديٿئين حالاني ذيمري پيرا اٿ - اے ته
 مروشي اين بلوچ ورناياني شاحري انت - ڪم آن خيال و تصور آن
 گون ڪتاباني پڙهغ او لوظ آن ڙهه مشاحره آن ڪار انت - گڏمن
 بلوچي ۽ گالان بند انت او نام ۽ دينتي شاحري - شاحره اغ وٿ وٽي

(١) بانٽڪ ”شاري“ ده شاحره اٿ - او انهي ۽ شعيرے ده وٽي او ”ميران“ ۽

دوسته سره استنت؛ دوهمي ايڏيشن ۽ دوني -

(٢) هييران :- رزان ”غربي“

بلوچی شعیرے ژے کیلہ نہ اذت؟ تہ تھی کلھے بیٹہ بیٹہ! کہ آن بولہ
 کتہ کنت۔ کہ ادا! تہ شعیرے خیال، تصور او گال کٹل بلوچی نہ اذت۔
 ہمیشی تہ مروشی این پڑھتغ این بلوچ ورنا یانی چڑو شاحری غیر
 بلوچی نہ اذت۔ بلکن آنہاں مں شاعر و فٹ ہاڑی آنی چرغان گال
 بندی شاحری نام داٹہ۔ نیں اغے دِ غریں کسے ایشانی شعیراں ہڑیٹ
 او بلوچی سماجے سرے تھکوے، جنت تہ تی چونے کنت۔ آن تہ
 سعی نہ اذت کہ ما نوخیں ادیب و شاعر ژے بلوچ سماج و کلچرے نیں
 واقف اوں او نیں سعی ذانت۔

”میران“ دہ مں ”ڈاڈھر“ سیر سو کہہ ایے نیشتو کوڑی روشاں
 گو اذینغات۔ کہ ہراٹی جھیرواں بلوچی ڈیہہ ہر یک مشتے بیڑے۔
 موت و موتکافی دریس، مہلینچ آنی زرد این کرائی آنی شعیر و ہیراں
 آس کناں، روشن اے رند آن حال بیٹہ کہ ”میر گواہرام“ چوک لاشار
 پوترواں مال ژے بے رونت این تڑاں رنتہ۔ رندے کوڑی ہر زحم ای
 دعویٰ بارندے رتک! آنکو مں ”نلی گت“ ہڑدوئیں دیم ڈاھور تفت۔
 صلاح و پول گول؟ ننگریں ”بیورغ“ ”میر چاکر“ صلاح
 داٹہ کہ مروشی میڑغے گیغ نہ اذت۔ لاشاری ”نلی گت“ گپنی
 این۔ تھی پوڑ شیراں ہرزے جلتوے داریت۔ دے گتے پُجیت اول نہ
 کٹل نیام کسٹہ جنت۔ اغ کڑدے پُجے تہ آن ہموڈا پونشان
 زحمے چی جتہ نہ خنت۔

ہر رندی سیر تمائیں بچاں ’بیورغ‘ ہر شغان آن بستہ۔ کہ

”بیورغ“ گونڈل آن ساہمینتہ

ہندی آن متڑس اے داٹہ

مروشی ریخے دامن۔ کیرآر تھی

”بیورغ“ لاچار بیٹہ۔ ٹیک و تینکافی شغان آن کوں بیورغی ہیر

دہ ہیر بیہتغنت۔ ہرذانتی چوکہ گال انتی۔

کار کہ کیت نینج ۽ گنڈ لغور پاعناتہ ای گذ انت
کار کہ روٹ بڑز ۽ گنڈ دنکلو بازار ۽ کننت۔

آخر صلاح بیہ زحم ۽ دعویٰ دئیگی این۔ چو ما بڑزا لیکھتہ
”میران“ بیرق داراٹ۔ بیورغ ۽ اغدے ”چاکر“ چرینتہ او
سڈارا!

سڈارا مرشی تہ روئے دعویٰ ای
گنڈ ”میران“ ۽ مناں شوں دار ۽؟

جٹو بیہ۔ ”میران“ ۽ زڑتو بیرق من ڈر غار ۽ توکیووت درہ
یران بڑز ۽ جٹو داشت ای۔ زحم سرنان سیراٹری وراک ۽ کنت
یران بڑزی زحم ۽ لنگھڑانت۔ رند میڑ میڑ دیمہ چرین بیرق جکتی
ہن۔ اغدے دیمہ سوہڑ، چونہ ذاتیش کہ بیرق داروٹ درہ من
لی کت ۽ شیران بڑزی جٹو ۽ زحم آنی رہ آن سرسا کتہ۔ رند
نوسری ۽ کٹشے جیٹو پُرشہ۔ ”میران“ ۽ ڈھونڈھ ۽ سہر لاشار تمن ۽
نیکان بڑتو بڑتہ۔

”بیورغ“ دیروخت اے کہ ژہ تپاں بوڈ کتہ تہ نیں حیر مہراٹ۔
نیں رنداٹ ونٹے لشار، خون و ڈھونڈھ، گیچ و کرگزانی بال او
”میران“ ۽ بے سراہیں بھت کون بازیں تی رنداں کپتگی آٹ۔ ہمیشی ۽
تہ گوئشتی؛

مرشی لاہڑی کوہ گواراں گیپتو
ہ ہمبو چوٹو این ”میران“ ۽

”میران“ من اٹتکین ورنائی ۽ نلی ”جنگ ۽ کٹشہ جیہ۔
اے شعیر ”میران“ ائیغ انت، ”گوہر، ”شاری“، ”شلی“ اے
ہڑسیٹیں جٹی انت۔ باز مال او بگ آنی بانک۔ ”میران“ ۽ گون
”شاری“ ۽ شف رواٹ۔ جاے مہل اے بییان ۽ جاے کٹوڑی مہل ۽
نڈی آن ۽ شف من وھاو ۽ شادھاں ”میران“ ۽ لڈوخ این مؤدم اے

من وهاو^۳ دیتہ۔ او من وهاو^۳ شادہاں شیرای دوست رکھ
 تہنگی تہنتی۔ چو کہ سُدھ و مار کٹی تہ اے شیطان ات کہ "میران"
 پر آم تہی۔ باقی پیرا وٹ من وٹی گالاں ڈسیت۔ ہر اے ماگیندوں
 کہ آن وخت چکر آب و ننگانی ات کہ "میران" ہر جتہی دہ بینک
 ای گٹر اے گونہ گیڑیت! او پیخیری ویس کنت وٹی دوست
 گوٹر روت۔

"میران" گون وٹی شاہری چڑو سرسری اے نوخیں خیال من
 بلوچی ادب اندر نیاریت "کہ شیطان پر آمہ"۔ بلکن آن وٹی
 وخت پیخیر او آنہی گرانٹھ، او در، در، جکغاں پچی جڑی ائی
 او ملخ آئی دروہ دہ ڈسیت، دوستانی پڑگری کہ گون واچران
 کینزانت۔ کوفغ سترآں کہ نمبی مین انت، تہ گڈ گون تہنی دل این
 عاشق آن چہ بیت و گڈیت، مسست آئی حدیث تہ اشہ ہمہ نظارغ
 آن پیداش انت۔ من وٹی شاحری گالاں "میران" پیرا ہمیرنگ داٹ
 کہ مژدم وٹار آنہی کڑدارے سمجھیت۔ گوریں گون ذبیراں حالان
 دئیغ این۔ ہمہ پیرا سرے میران "وہاو^۳ شادہ" شعیرانت۔

وهاو ۽ شادِه

دوش اي مناں خيال اے نوخ اين
 ديتيؤں سڙدُم اے لُڏوخ اين
 کندريت او رِشنت سُر وهاڌَر
 ڪه جُزيت تہ گُل زمين روخ (۱) ۽ بي
 ما س شادِه، آن وهاو ۽ ائيغ آن
 شير اي تهنگنت دوست ۽ رکھ،
 وهاو ۽ ڙ ڪُڙيؤں ڪه سُدھ، و سار
 اے شيطان اين من آن پرام (۲) تئي
 شيطان اغ ۽ سڙدُم اي چڪ (۳) اے بي
 تہ س چانپول (۴) اے جتئي شوشوخ اين
 گريٺيان ۽ شئيں د ۽ تئي لوغ ۽
 س و تئي ميري ولهزاں پيرين (۵) آن
 ذيران ڪُنگر او ڪشتي آن
 بينگ (۶) اي گُلر اے کون گيڙاں
 ما بے در، دراں چڪ آن ۽
 ساڙت ايس ٽڪراں پيند آن ۽
 و تئي بينگ اي شير چيت آن ۽
 ڪه شانگوڙ ۽ جڙي آن آڙت ۽
 ملخ (۷) آن ڪه ڪُڙي! شيطان اي
 دوست ۽ پڙگري (۸) ڪينز پنتيش (۹)
 ڪوفغ سَر جتنت نَمي آن

(۱) روخ: بليٽ، آس بليٽ ڏيو ۽ روخ ۽ بيت (۲) پرام: - رڱينغ، دروه دئغ
 (۳) چڪ: - ڏاهڪ غربي (۴) چانپول: - چماٽ، شهباز غربي (۵) پرينغ: -
 چنغل دئغ، دهور دئغ غربي (۶) بينگ: - ڪچڪ غربي (۷) ملخ: - ملائڪ
 (۸) پڙگري: - ڪڙي، ڪُل او حيمه اے ٻڌي پانزري (۹) ڪينز پنتيش: - جزوينغ

” شاری! ۴ ساری (۱) گونِ ہارے
 پھیری (۲) ماہواں ڈیم، گوٹرتے
 او دوست تھی لڈغ آبی مینت این
 کاتک آن دے سیر سراتا این کمل اے
 گرانٹھ اے جتوں درویش ای
 ” شاری! در کیفیت کندانے
 دستِ گونِ گڑ او گندیم آن
 راستی دستے گونِ دھول (۳) آن داٹ
 پات گونِ بانکے پاتین آن
 دالشاہ این بروت س رکھ آن
 شانگو سار کتے رانڈھ ای
 چسک آن تو کیت جوگی
 اے گونِ اندوہ آن لاف ائیغاں
 بیگم ای چسک گل اے لتاڑتھی
 ” شاری“ ۴ جاو“ تیرینت
 جوگی اے نہ انت! گندہ ذال
 رندے سوہو“ این سڑدار اے
 بچ انت ننگریں ”شاہدات“
 وہاند کار این تل این بور آبی
 ہار این گورم (۴) او میش آبی
 تھک اے نہ انت! و تار تھک آڑتھی
 اے جوگی انت ہواں لوغ آبی
 کہ ”شاری“ او شلی“ ایش مان انت

(۱) ساری:- شار (۲) پھیری:- ہروشی غربی (۳) دھول:- بھانکر، بھانکر
 دراع:- سات، زردیں کرانی (۴) گورم:- گوک و کار بکرانی (شوی)

حمل

”حمل“ رند اے اٹ! چو کہ اشء انہی شاحری گلانی پیرا
وٹ دہ ذہرانت۔ آن دیرہ ”بگٹی“ یا ”گورشانی“ ماڑی کوہء دامن آن
کڑے ”کلچاٹ (۱)“ ہوڈنی اٹ۔ آن ”حمل“ ہوت کہ جیشند ہوتء یا کلمتیء
ہراٹ من مکرانء ہوڈنی اٹ۔ آن تی ”حمل“ اے۔ ما ایڈا اے پیرا
چڑوہ ہمیشیء دائرہ کہ بازیں مژدُم ’حمل“ رندا او ”حمل“ ہوتء
یکہ گُشت۔ ”حمل ہوت،“ شعیرہ ما پہ بازیں مجبوری او لاچارہ
اے دھکی دائرہ نہ خنغوں۔ کہ مزائیں لاچاری آنہی شعیرہ ناپیلوی
او پت و ہول انت۔ ”حمل“ رندا بارا یا ماچو کہ شعیرہ قُت نوتء
دیرو ”بگٹی“ گوشتہ۔ بکیتو دعویٰ ای گوشتہ نیت۔ پر اے گوشتہ
کیٹ کہ آنہی دیرو، دیرو ”بگٹی“ ء ژء گیر ”گورشانی“ ماڑی دامنء
نیامغء اٹ۔

”حمل“ وٹی دوستء سَمَل آنی پالغء بشام ای جڑو او ہوراں
سنگتیء ”کچھی“ نمبغء رائی بیٹہ۔ آنہی سومری ”سني“ و ”سوران“ ء
ہوڈنی بانڈک اے اٹ۔ ”سني“ تنک دفء ”حمل“ ء دیما سیاہغ اے
رُستہ۔ نہ ذاتی چہ؟۔ سیاہ ترغ اٹ او ”حمل“ وٹی ہروت آن ریز
دنیغات۔ مس دلء گوشتی یا کچھی دیر پانداں بنو ای کنڈے
یا کنڈ کورم ای تڑانداں گوخ اے پولوخ ابن جمالی اے۔
چو کہ ہنکل شیرا دائرہ ذاتی کہ لحدواں شیراے، عاشق این مژد او
شیر شکارانی! درک جٹو ایر کہتہ۔ مزارء گوشتغ این پیرا دائی کہ
تھی ہراٹء منی ہراٹ درہ اڑائنتغ اٹ۔ گڈ سعی اے چہ بیٹہ؟۔ آن

(۱) کلچاٹ مس ڈیرہ غازی خان، ضلع گورشانی بلوچانی ڈیہہ۔ او سرکاری
چوکی اے نام ’انت‘ کہ سفیت ابن ہنگلودہ گُشتی۔

نشک من۔ ”کلچاڻ ۽ شم“ ۽ ايرانت (۱)
 آخر ”حمل“ ۽ گيراخ اين چوئڙي آني در ڪهڻي اين جفراڻ
 گونڊلال شير ڙ ۽ هلمهه آن پرينته - چوڪه مور من ڪسڻگاني دف
 مڇ بيٺيغ انهي ته ”حمل“ ۽ شير ۽ راست اي چنمو برڻو من مله
 ڪنجڪ آن بسته - بانگهه ۽ نوان ڪسڻگرے پيرآني دف ريس داڪ
 ڪڙ وارن بهان ۽ ڪسڻبڙاں دربڙته - همے وڻي، وڻي سومري، او مزاره
 گيروداراني پيرا من وڻي شعير ”حمل و شير“ ۽ گون شاحري گالاں داڪ
 ”حمل“ ۽ شاحري چڪر اڙ ۽ ڪار و پيرا نزيح انت، ”حمل“ سڀي
 ايوک ايوکين خيال او دوران چسڻ گون ذيمراں يڪ شعيرے من
 بندريت - چڪر ڪڙدار انت - سومري، دست ڪيند، بشام اي ڪهون
 مزار و نعره، ڪرام ۽ ڪنت من ديرو ان؟ - اے ڪسڻين ڪيڙدار ”حمل“
 گون چڙو ذيمري گالاں نه بستخ انت - بلڪن گوشيڪه من شاحري
 ڏرامه اے او پيلووين منظوم ناول اے - ڪهنين او مروشي اين بلوچي
 شاحري ”بيدڙه تي شاحراني شاحري گالاں، خيال، تصوراتي ترجمہ
 بلوچي مروشي اين پڙهڻيغ اين براهندغ آني شاحري“ ۽ مزارين وصف
 هميش انت ڪه انهن وڻي وخت ۽ تاريخ، سماج، دود او ريٺغ
 ”ڪلچر“ روش و روڏيني زينده گون شاحري گالاں بستو تاريخ، ادب،
 ڏرامه، ناول جوڙينتغ انت - پر ”حمل“ وڻي يڪ شعير و پيراں من
 چڪر ڪڙدار گون سونهڙائي ۽ گالاني ذيمراں او ڪنت - آن ڙ
 ”حمل“ ۽ شعيرے هيڙي پڙهڻغ وٽ ساھرا انت -

(۱) مروشي ڙه پاندره شاندره سال پيش ما وٽ شتو من ڪلچاڻ ۽ شم هتو
 ڪامڪيڙ او چيٺغ ديغان - ڪلچاڻ ۽ وڏهه چوڪه مڙدم ۽ ديم
 سترنا سرائين ته دست ۽ راستي بلوچ ۽ چو ڪاشو او ڪيڪونين ڪور چڙه ڪيٺ
 آف اي تيرنن اين توتو ۽ هموڏا ڪامڪيڙ او مزاره چيٺغ انت -

حمل او شیر

دست ۽ جنت سیاہ این گوالغ ۽ دان آن
 باژت ایش گور ۽ دست گیند ۽ جن آنی ۽
 ذیت کنو دست گیند، گیند منی دست ۽
 گیند منی دست ۽! او دینے منان حال ۽
 کہ دیر کٔم ۽ هوت این "حمل" ای تیغ آن
 نئے ؤ ۽ کیت او نئیں ماہترو ۽ اے ششستیت
 نئیں دف ۽ ہنمبو این سلام اے کٔمٹی
 (دست گیند) نئے من تٔی بار ۽ مأل اے گیندان
 نئیں کہ تٔی بار ۽ آتکین اے گیندان
 البت کہ دیرو ۽ (۱) ۽ دوستی اے کٔمٹی نوخ این
 یا دست ۽ من مالی لیکھوئے بند این
 یا لاغر و کنگھال این! کٔمیت کونش این
 یا زرد ۽ من برات ای میرو ۽ اے وهش این
 زرد اش ۽ برات ای میرو ۽ اے رنج بات
 لاغر او کنگھال این کٔمیت کونش بات
 دیرو ۽ دوستی ۽ ورات! مارا! اے
 دست اش ۽ مالی لیکھو ۽ اے بند بات
 ؤ حٔدا سعی این کہ داشتغان زوران
 گیشتر ۽ بشام ای جٔر او هٔوران
 کہور مزار آنت کہ نیامغ ۽ گرم انت
 نئیں گوئند ستر این چٔرانت کہ من سر ۽ چٔرآن
 من جن ۽ پیغام آن روان بیٔت آن

(۱) دیرو: - ترند، ایذا بکٔتی دیرو - مروشی این سیاہ آف ۽ ڈیہ۔

چتر کسمیت جانی تیرغ ان نوش کن
 بانک ۽ پیغام ان دل او گوش کن
 پاد اے مس تاس این درواں داک آن
 کیچ ای وش کارین مہپل ان نیش آن
 سیاہ ترن آن ۽! او سا نغوش آن ۽
 ہڑدوں سر کوروی ۽ شמוש آن ۽
 مسلح سریت مہلینج ۽ بلاہ ذیرا این
 اغ ۽ من میرا تہ بے پول ۽ بہشتی آن
 ملح و مہلینج مار ۽ ہیک دل ۽ دوست آن
 پر کتیر ۽ ملح! او گیشتر ۽ مہلینج
 مہلینج ہ مجلس ان شف آتی آن
 ملح دہ مئے ڈمکہ آتی شری دار ۽
 زین کہ د ۽ سنی (۱) تنک دف آن کاتک آن
 دست اے من دالشاہ این بروت آن ۽
 یکے من ملح ۽ سیمر ای واغ آن
 چم (۲) جتہ سروان گورن این سیاہ ۽
 دُنب گون دُنبچی آن بڑتی بڑز ۽
 سنت گون سرواغ آن حربو ای آن
 ما! ندر (۳) گیتہ گون رتکنغ این چماں
 از من او اگہ ۽ سیاغ اے رستہ
 من دل ۽ گوشتہ بنو ای کنڈ اے (۴)
 یا کشار جاہ ای کشتغین منڈہ اے
 یا دہ ہنواں گوخ ہول این جمالی اے
 چونہ ذانتوں کہ لحدو این شیر اے

(۱) سنی :- ڈیہ اے نام انت کچھی ۽ (۲) چم جنغ :- تراہتہ کڑتہ - ٹیلیہ

(۳) ندر :- بلوچی لوظ ندرانت نظر نہ انت، (۴) کنڈ :- گھپ غربی

بيا لغورا نين ڪڙڙ اي (۱)ءَ برائين ائين
 گون ڪش و ڪليءَ رويٽ لسوغءَ
 زال ٻرے بھونڏو (۲) ڪور ڪننت چمان
 يا ترءَ پيش اين چيتر اے نياڏانت
 انہ او شيرءَ چڪ نہ ساحر پالءَ
 من ڪش و ڪلي اي نياں مڙد اے
 نين زال او بہ بھونڏو ڪور ڪننت چمان
 نين منان پيش اين چيتر اے نياڏانت
 من ھوان ھوتءَ ڪستيرين برات آن
 ڪم تيغ من تريپان (۳)ءَ جٽ انت سوز اين
 داني نڪ من ڪلچاٽءَ شم (۴)ءَ ايرانت
 ھڪل اے ماخ ! او نعرہ اے شيرءَ
 نعرہءَ سوز اين سول (۵)ءَ چنڊنت انت
 گون چنڊغءَ درشڪ آني ٻر (۶)ءَ رتڪ انت
 بونچڙ (۷)ءَ اے پرينت او مزن پاند اين
 گونڊل او ڪيوار (۸)ءَ تان جتغر ٻر اين
 آن ڪم مني سياه مار اي جئغءَ بوتڪ انت
 حملءَ ! چونڊي آن گيروخ اين آن
 ڪل مزارءَ من سينغءَ داشت انت
 سينغءَ دات او ڪيٽ ڪيٽپانءَ
 رءَ جهڙپان او لنگ ڪئي پاد اے
 نين شيراهنءَ اولي ھلمح آن ڪپتہ (۹)
 تيغ نہ رنڊيٽ من سيمر اين جٽڪ اے

(۱) ڪڙڙ اي :- بالاد، مڙدي، هتهيار، پير، بهرم نام آزمائش، ناموز،
 باضي، بها، مقدار (۲) بھونڏو :- بچ، پٽ، (۳) تريپان :- جاگيه اے نام
 انت - (۴) ڪلچاٽ :- جاگيه اے، من گورشاني ڏيهه (۵) سول :- درشڪ،
 نرخت غربي (۶) ٻر :- ثمر غربي (۷) بونچڙ :- پستيءَ چادر (۸) ڪيوارغ :-
 ڪشينغ، ڪشين ڪنگ، جيتا ڪنگ غربي (۹) ھلمح :- جھت، جھنپ، ھلمگ،
 ڏھور جنگ غربي

کہ "علیٰ" لوہار دائغ این وڈھو (۱)
 دست مہ لڑڈیت او دل مہ چند ینیت
 یک بریں زنزیر ای رہے ژل دئی
 ماں پللات (۲) آنی بتندغ جہاہ
 گردن چو کانڈیل ای بہ ترینزین ای
 حال بڑت ڈتھی (۳) آن او او لوغ
 ناں سعی ذات ای مں دیرو اے دائ
 (۴) حمل او شیر جھیزو اے ماں ات
 کس نیاتکہ! کہ صوب کئی بیٹہ
 دیرو اے کرام کنت جن اے جوائین
 بڑت کنت حینی رتکغ این دست آن
 جنتیش مں سر ڈان آن ملوک ای آن
 نیٹ مں اوں باٹ! او نیں منی نام باٹ
 کہ حمل اوں مں شوہاز اے شف ای گیتکاں
 کستیر این گوہار دھیرواں داٹ ای
 (۵) عاشق این مڑد! او شیر شیکار آنی
 دائم حونی گورے کانک آن
 حمل کیٹ او وٹ حڈا کاریٹ
 گڑتغ اوں ما بہ سچل (۶) این رنداں
 آندوہ ای شیر مں کلشنر اے ایریں
 مور! مں کنگان ای دف مچ انت
 شیر نہ واژت سوری (۷) دف گوخ آن

(۱) وڈھو:- آف دائغیں، تیتکغیں، سیران دائغیں۔ (۲) پللات :- مادغ این
 گوئرک، مادگیں گوئرک (۳) ڈتھی:- کارکہ، گفوخ، رانی، ڈتھی
 کون کارکنوخ (۴) سچل:- ذیت این، تازگ این غربی (۵) سوری:-
 ڈیرہ، غازیخان، مزاری و گورشانہ علاقہ کہور۔ نام انت۔

سندھڑی پُٺل دُٺمب این گہانچو آن (۱)
 (۲) بمبُوٺ ۽ سروان آن میغارین ان
 گڈٹ این شیر ۽ چنمبوٺ اے راست ای
 چیکٹو من ملح ۽ کنجک آن بٺست این
 نوان کُنگرے بھنگ آنی دف ۽ ریزدات
 من بروٹ آن او تانغ ان کندیت
 کہ دَر بٺرت ۽ ملح ۽ زیادہ این دِرک آن
 گنمبُٺان گنر وار این بیہان اٹیغان

سحاق

اے ہتواں میژداریں "سحاق" رندانیت کہ آنہی ء وٹی بیش
 آنی لاچارہ پہ گزندہ او نوڈاں کوڑی کٹت۔ او پہ چتراغانی بانہڑاں
 کاشری مالداری لڈ او بوڑ کٹنتی۔ چو کہ دیماں "دوستین" وٹی
 شعیر "شیرین" ء دہ پچارہ کنتی۔ میژدار این "سحاق" جائیدیں
 ہج ہندہ بوڈنی نہ اٹ۔ آن ہر ہندے ء کہ نوڈاں شنزٹغ پہ مالہ
 لاچارہ کاشری شٹ۔ تہ اے گوشتہ نہ پت کہ آنہی بوڈن ہکو
 اٹ۔ پچیکہ کاشیری مژدانی بوڈن گون ترنپان انت۔ پرژہ "سحاق"
 ء شعیر او آنہی گالاں کہ وٹی پندہ او دگ ء پیرا دائی این۔
 آنہی ء ژہ ہمے ساہرا انت! کہ آنہی دگ میں مروشی این "مری"
 ڈیہہ "کٹ منڈھائی" "برگ" چاکرہ تنک ء شیرا "کہن" ء
 کہورہ آتکہ۔ تہ آن است این گوشیکہ "ناڑی گاج" ء ژہ قطوای
 کوہ سران اٹ۔ بشام آن ڈور امریز انت تہ اے مژدہمے روشاں
 ضرور میں "مچھ" او "سانگان" ء نیامغ ای کوہ آن کاشراں پہ
 آتکو ہتکی آت۔ آنہی سومری میں مری ڈیہہ "میہی کہور" ء
 بوڈنی اٹ۔

گون گروخ آنی دیر ہانداین من "نلی" او "گاجان" ء گوارغ آن ژہ
 "سحاق" دوست ء حقی آن زڑتہ۔ رائی بیٹہ چو کہ "کہن" ء
 کہورہ آتکہ تہ "میرجمالہان" تریٹتی۔ او حال دائی کہ آس کتہ!
 کہ تی یارہ تی یار اے کتہ۔ ہمے وسوسانی حال ء گون دلہ
 چنڈانہ کہ میں "میہی" ء تڑو گھیران آتکہ۔ تہ مہلیپنج میں

ورآنی سرے شکل این نوخ آف آن پسر کنغات۔
 ”سحاق“ آف لوئیہ۔ مہلینج ۽ دیم نہ چرینتو کدہ ڈور ۽ جہلابیہ تو
 ہر کٹو مسک ۽ ادا کٹو دراژ کٹہ۔ ادا گیرا! آنہی ۽ چہ سمع
 ت کہ ”سحاق“ انت، نے کہ آتیکن درائی او سمل ای قول! اوننے
 کہ آتکفی ڈس وپارے استھی۔ آنہی ۽ کون وٹی ساد این دل ۽ ادا
 کٹہ۔ ”میر جمال ہان“ ۽ اول آس کٹغین حالے دانغت۔ کہ تہی یار ۽
 تہی یار اے کٹہ۔ گون ادا ای ٹوک ۽ ”سحاق“ ۽ پک بیہ کہ
 ’اے درشک ۽ بزاین سایہ۔ نیں شتو ساہی کٹہ تہی آن“ ذاہر نہ
 واژت او جیہرت نہ خٹو مہلینج ۽ راست این دست گون۔ پسرین کدہ ۽
 گون وٹی ہندی ۽ گڈ ٹو چغل داٹ ۽۔

مہلینج ۽ کہ دیم چرینتہ دیتی حدیث آنی ”سحاق“ انت۔ ماٹ ۽ بہ
 جہڑو ان بستہ کہ تہ بلوچی این ذانیغ اے حاضرین یار ۽ ادا کنیہ۔
 تاں ترا زحم اے سایت۔ البت ہواں جتن کہ وٹی حاضرین یاران ۽
 ادا کن انت! آنہی لاف ودھیٹ او ضرور دامن ۽ ڈدھیٹ۔

مہلینج ۽ کہ بیہ ہر چیزے ۽ بیہیغی ات۔ نیں نیں من وٹار او
 نیں وٹی ہزماٹ او نیں کہ وٹی یار ۽ شرمایاں۔ کہ من گون تنداں
 دست ۽ دیرواں لڈاں۔ رواں؟۔ شتو مہلینج ۽ گون وٹی
 کڑی ۽ دراژ دار ۽ وٹار بستو گٹو دائہ۔ تہ ”سحاق“ گون وٹی شاحری
 کالاں من وٹی شعیر ”دروہتانی“ ۽ دائی۔

”سحاق“ ۽ شاحری، ادب، فن، پیرا او ذیمران ژ ۽ سوا اے بہ
 بلوچ مورخ او دغیران قابل۔ عبرت انت! کہ آن ”بیورغ او سڈو“
 ”سریڈو حانی“ اے پیرا وحدیث آنی عشق ۽ سچوئیں قصو ۽ بہ دل کشائی
 او ہاسیکاری او نہ سعی ذاتہی دینت۔ وٹی لیج ۽ بیل! بارابن
 مہلینج ۽ ادا کٹہ۔ بلوچی غیرت ۽ چہ جواو“ دائہ؟۔ آن ساہر ۽ انت۔
 ”سحاق“ ۽ گال وٹی وخت ۽ بلوچی ہیڑتیں پیرا و چھاپ انت بہ
 جان روزاں پڑھتغ این اونہ دریغ این بلوچی ۽ بلوچ مورخ آن۔

در و ہتانی

جنت گيروخ اے من آلکھ (۱) اے دیریں
 یا نلی این! یاس تنک دف این گاج (۲) این
 زرتغ ان حقی ان (۳) امل ائیغ ان
 کندغ او لیو ان در حدیث ائیغ ان
 شف مناں سال ۴ بنت زمستان ای
 روش مناں پرا این نوخ سر ۵ کوشت ان
 نندغ ۶ ساژت ایس سانہ سیبایاں
 کندغ او مجلس جیندہ ۷ برات آنی
 کیشت من دیوان! ۸ کڑو بیٹ ان
 بیار وک متاح ۹ ستلاں شون دیت
 یل کنی زنزیراں رشوخ این آن
 بوژ ای ذیلان ژ ۱۰ شیمہن این پاڈاں
 ذین ۱۱ من۔ پیلی مڈو (۱۲) ان بنداں
 تنگ ۱۳ وٹی پار ۱۴ نہمت ۱۵ چک آن
 چکنغ ۱۶ تنگ آنی کڑو ڈک (۱۷) آن
 مینت این گون تنو؟ او بہان بانز این
 گورناژی ۱۸ گون شف ۱۹ گواذ این
 تڑس آن ژ ۲۰ شیہ، آنی شیکاری آن
 کہ جزغ ۲۱ نیلنت راہ گیداری آن

(۱) آلکھ :- ڈیہ، وطن، دیس۔ دیریں ڈیہ۔ (۲) گاج :- گاجان، تنک،
 من کچھی این گاجان (۳) حقی :- سیدکی، بات، یاتانی لہن، گیرانی آچول
 (۴) مڈو :- ونک، دورای این اولاک (۵) ڈکنغ :- اواریغ، آہتی مان آئیغ

کاتک اون مادے کتن (۱) ۽ کہورے
 ”میر جمال ہان“ من چرغ ان دریتہ
 بیا کہ تسی یارے ! کتہ تسی یارے
 جو من او مت و جیہل این مژدے
 گڈ من دلے ارمانے نہ خست ہیچ ای
 اغ دیرو ای، تیبہ (۲) او تمبراین ہوت اے
 گڈ جان منی گون سیندھ ای نرمغان سستہ
 من وئی نوش آنی دلے گوئشتے
 نوان ”میر جمال ہان“ آس کتہ گوئشتے
 میڑ انت (۳) ژہ میڑے ہر گورے رن آن
 کاتیک اون دے ”میہی (۴) ۽ تڑو گھیراں
 مہلینج من ڈور آنی سرے دیتے
 مارے ۱۔ دروہستانی کتہنی ادا (۵)
 من زاهر نہ وارڈو ہرجتے ہندی (۶)
 ڈھلے دات مہلینجے کرائیے
 مکہ این ماتے پہ جھیروٹاں بستے
 لاف اون ودھ آت! او دامن ڈدھ آت
 کہ شوا حاضر این بارانے کن انت ادا
 تان تیرا زحم اے من سرے سایٹ
 (کہ) برات کنگ یار آنی اولہ انت
 دغا من دوستے گانہور این تیغے
 کہ رتکے منی یارے تیغ حراسان ای

(۱) کتن :- کہنن کہور، ”سری“ ڈیہے کہور نام انت (۲) تیبہ :- سربہ،
 مولید، غلام، کتہ، نیچ ذات (۳) میڑ :- سرکہ، مکر، فریب، اٹکل،
 دروہ (۴) میہی :- ”سری“ ڈیہے علاقہ اے نام انت (۵) ادا :- برات،
 مزائیں برات، وکیل ای برات (۶) ہندی :- زحم ہندی جڑ تیغ این۔

گڏ ٿي راست اي چنمبو^۱ ڪار آني
 من وٽ اي هز مات (۱) نه شرمه يان
 بوڙان وٽ اي ڪلهه نيامغ اي چوڙهه
 بنڊان گون دراڙ داره ڪڙي (۲) ائيه
 شير ڙهه هاره او پُشت ڪنڊي
 من تنگوين توخ آني بلندي
 ماهه ٻه بينگ (۳) اي حيرت ڪش ان

(۱) هز مات :- جوڙي مڙد، وارث (۲) ڪڙي ۽ دراڙ دار :- دراڙين دار ڪه سره
 من پيڙداره ڏيکو او سره من پيڙدارين ڏيکو ۽ پيڙي - (۳) بينگ :-
 ڪڇڪن مغربي.

سخی نوڈ بندغ

(داد ھتوان ھنت کہ ”زر زوال“ ۽ داد دائغان) (۱)

سخی ”نوڈ بندغ“، ”عبداللہ“ لاشاری و بانٹک ”مڈی“ ۽
 او ”میر چاکر“ رند ۽ گوھاڑ ذاتک ات۔ اے ھتوان ”نوڈ بندغ“
 ت کہ من بلوچان ”زر زوال“ ۽ نام ۽ ۽ مشہور انت۔ چو کہ نام ۽
 ساھرا لانی کہ آن بستغ این نوڈے ات۔ تہ است دیہ پہ سخی تائی
 ک او مہمانی آن نوڈے ڈولا بے پرواہ ات۔ ہر کس اے کاتک نوڈے
 ولا شلکغاٹ۔ ”میر چاکر“ رند ۽ قوی این سڈدار کہ ازگاری او
 لنجانی لاطمع این واژہ ات، سخی ۽ ماما ات۔ ”چاکر“ ۽ دیہ دھرتی
 لیدی ڈولا حال بیہ کہ تسی گوھاڑ ذاتک ھمکر چٹرا دست او
 نکال انت۔ کہ کس وٹی غم او ڈ کھہ آئی ائس آن دیہ ھہیرنگ ۽ نہ
 ات چو کہ آن مال وزراں بشکیٹ۔ دانی بلوچی شد ۽ باھوتی سھیری
 میرانی سر ۽ برائی چرننگ من بلوچ ۽ قومی لند ۽ نہ کپتغٹ۔ سانگ
 بندی آئی پرو آر او آہتی برائی داٹ و کہت استنت۔ رند و لاشار ۽
 یائی آئی باھلی (۲) کشت او دیم دائنت۔ روش اے ”سخی نوڈ بندغ“
 دیہ بہ ڈک او ڈوڑی گور وٹی ماما یا سیوی شاھرہ آتک۔ ”چاکر“
 شکنتی ات کہ گوھاڑ ذاتک پہ جیہان این۔ چو کہ بلوچی ریت

(۱) ھے گال ”تو کلی مست مری“ ائغ انت۔

(۲) نیانٹی آئی باھلی۔ بلوچان من دانی دیہ دستو، انت کہ شادہ او حیراتانی
 سالانی باھلی آن نیانٹی آن پہ کشت او دیم دینت، بازین بلوچ باھلی
 کوڑہ نہ ورت کہ نیانٹی کوڑد این۔

انت هرکس وئی نه نئی او گوهاڑ ذاتک ۽ پکراش ۽ کنت! "چاکر" ۽ بهورائی
 بانک "مڈی" آڑتغت - سخی به برغ ۽ آنکی - "چاکر" ۽ هرچین اے
 ژ ۽ کلداران پُرکٹو گوهاڑ ذاتک ۽ دائر - کہ سخی ۽ اے سدم
 او سمع این دادن آنی آچھلاں نواں وخت اے دست ۽ تنگ لی - ژ
 سیوی شاہرا در کپتغی ۽ سخی ۽ هرچین ۽ دوئیں تنگ تنگ کتغنت
 د ۽ "گند اوہ" ۽ کہ پُحبتہ تہ ہورگ این هرچین من بور ۽ کنجک آن
 لڑکغاٹ - پسے نیام ۽ هرکسے اورائی اے کہ بہ دگی ۽ کاتک بالانگہو
 کٹمی تہ دیتسی شوسغین زر ر تکنی آن - مخلوق ۽ گیدی پول گول
 زرکئی انت - حال من جھت ۽ بیٹ - گیدی او جگ سمی بیٹ کہ
 "سخی نوڈ بندغ" ۽ کیڑدار انت - شواں روش ۽ ژ ۽ مخلوق تے ملے
 بیٹ - ایشی ۽ زر زوال کتغنت - نام "زر زوال" بیٹمی -

ایڈا یک تی حبرے سرے کہیں دھیان ۽ دُون کہ گیدی ۽ یک
 کاهر این تملع اے شیت کہ "زر زوال" "دل ملخ" ات - ہرجوش نہ
 انت "دل ملخ" نوحاٹی ای ات - ایشی ۽ شک نے کہ آن دہ گون
 لاشار ۽ پادغ ۽ ات او سخی ات - بازیں تہ "دل ملخ" ۽ رند ۽ گشت -
 "دل ملخ" نوحاٹی ای ات او "زر زوال" "سخی نوڈ بندغ" ات - کہ
 لاشاری ات -

"زر زوال" دانی "نوڈ بندغ" ای! من پت این شاغین گواننرغ آن
 پینگہغاٹ - کہ مکہ این مات ۽ وھش این لولی دانت -

لولی، لول کنان بیچ ۽ ر
 ذیریت هرشش این ہتھیاراں
 زحم او تھوپک او کانناراں
 ڈھال او اسپر او آمباچاں
 لولی، لول کنان لعل ۽ ر

من جنگ ۽ ساحتاں جو رین آن
 کون زحمان تہ وٹا سر ساکن
 نام ۽ بیل پتدی آوخ آن
 لولی، لول منی ساه ۽ ر۽
 هیل بنت ۽ تی شاروان
 سیالی گھستو ۽ او ماروان
 کاڑ ۽ برنگل این قولی ۽
 لولی لول منی بیچ ۽ ر۽
 اے منی گوشتیں دُرمانی
 من جنگ ۽ ساحتاں گرمین آن
 روش اے پکر ۽ "چاکر" ۽
 لولی، لول کناں بیچ ۽ ر۽

کون "بانٹک مڈی" ۽ وھش این وھاو ۽ بروخ این لولی آن
 بنت این شاغیں گوانرغان جھوٹان ۽ ک۔ "نوڈ بندغ" آتکو
 رنا بیٹہ۔ تہ باز مال او بگ ای بانٹک این جت این جن اے ژ۽
 ٹھیر ۽ کہور ۽ وٹی مال او گیڑدغ این بگ آنی ناکام ۽ لڈ لڈ کنان ۽
 لکو "میر گواہرام" لاشار ۽ قوی این سڑدار ۽ ڈیم ۽ نیشہ۔ "میر گواہرام" ۽
 شف رو ۽ ۽ چرینتہ۔ "گوھر" ۽ جواو ۽ ترینتہ۔

سڑدار برات ای اوں ترادوست ۽ کٹ

بچی اوں ترا پاریز تہ
 ورن اے اغ ۽ برادر کٹ
 تہ ورن من ٹھیر ۽ بازات
 منان ناکام بیٹہ ٹی مالانی
 ہارین کورم او میش آنی
 ناکام گیڑدغ این بگ آنی

"گوھر" ٹھیری ۽ ژ۽ شمد ۽ لڈ لڈ آتکو گورے میر چاکر ۽ باھوت

تہ نا پوھی چورو ای کارے کئے۔ ”میر گواہرام“ ء کون بروآرے
 ہوں۔ اے صلاح ای کارے چي نہ وریٔہ کہ ماوٹار لانچوں۔ ”گواہرام“
 زان ء مارے وٹ دزگیر کنت داک، ما باہوت ء تاوان ء گیروں۔
 رسائیں ٹیک و بے خبراں بتوں آنی ہکنج شروع کئے۔ سعی ء ننت
 کہ نئے ٹوک ء بھا اے مان ء کیت او نین ماپدے والی بنیں۔ اے دہ
 حورے کہ باہوت ء سرے مازحم ء مہ جننوں اوتہ روئے۔ ”میر گواہرام“
 دزاں دزگیر کنت ترادات او تہ کاریش۔ اے تہ پہ چاکر ء ٹیک ء
 بیت۔ آخر بتوں آنی واژہ زور بیٹغنت۔ او گھوڑو چڑھتہ۔ شتو
 رنداں ”میر گواہرام“ ء بگ جتو بگ جت ء راستی چنمبودہ برتہ۔
 گوہر مہیری باہوت ای آس و لنمب بیٹو من بلوچی لذے مار تکہ۔
 جہت مال جنائی نیت کوڑی آنی کونکفخ آن آڑتو بازار ء زحم او ار کئے۔
 ہمے جنگ و جھیڑو آنی گیرو داراں من روش۔ رند ء گھوڑو ء
 کوڑی ء آتکو من۔ نلی سندے رسائیتہ۔ لاشاری ء نلی گت کہتہ۔ ”بیورغ ء
 اغدے پلغی و من۔ کئے۔ ہرنین عقل گوں زحم ء رہ اٹ۔ جتو بیٹہ
 شیراں بٹرز او نلی گت ء لیک این یک دگی چیرک۔ لاشارے رند
 کشتو چو سالغ (دانکو) ڈولا تیر کینتہ۔ ناغمانی سخی ”نود بندغ“
 نغاہ ”چاکر“ ء چک ء کہتہ۔ وٹی پل داٹی کہ ماما زواربی او پل ء
 چابک ء جن مروشی گوں قرذتاں او کھنواں پل ترا کشیت۔
 ڈول نین! مروشی رند ء بھیدی کھرننت۔

رند دوسری ء پُرشہ۔ لاشار آتکو ڈھونڈہ آن [”میران“ ء
 سفر ٹیکان ”گواہرام“ ء زے بے صلاحی ء برتہ۔] چرغات ”گواہرام“ ء
 ”چاکر“ ہولیٔہ۔ ہول گول حال بیٹی کہ ”سخی نود بندغ“ ء پل ء
 زوار کشتو کشتہ۔

”میر گواہرام“ ذاہر گیتہ من سعی ٹاں کہ تہ او تی بیت ء
 زے ”چاکر ء“ داد گیتنت او تہ آنہی میشلین بلیرو ء تے۔ مروشی
 ”چاکر“ کیہ تالمہ کتیں۔ البت تہ رند اے کہ لاشارے نہ ویٹ۔

”سخی نوڈبندغ“ جو او ”ترینتہ سڑدار من لاشاری آن ا ہرز“
 رندنٹی ۽ پیداشاں - منی ماٹ ”مڈی“ ۽ کہ مناں زحم ننگ و جنگ
 سیالی گھسو“ او شارو ۽ لولی داٹغنت تہ ہموڈا ہمے لولی درہ دانہ۔
 کہ روش من جنگ ۽ نوشیں ساحتہ ”میر چاکر“ ۽ پکرے؟ تہ
 مروشی مزائیں ہواں کنغ ۽ کہ ”چاکر“ ۽ من بلبروین
 میشلان۔ من او منی پیٹ ۽ ژ ۽ چاکر ۽ داد گپتاں۔ تہ آن روش
 ذناں شموشتہ کہ من ڈیوارغ ۽ ریخ ۽ سر ۽ ترکان نیخ ذنین ”گلی“
 او ”بیوو“ ۽ ہڈی بستغنت۔ او گڈ میر چاکر ۽ ہیتہ سڈوین،
 او ذین بستغین بیہان ۽ لاشار ۽ لچ آنی دیما داٹغنت۔ او تہ دانی دنہ
 ریز دیئے۔ ”میر چاکر“ ۽ نام ۽ گیرے۔ او تی آن شیغان آن جن ۽؟
 ہمے پیرا سر ”سخی نوڈبندغ“ ۽ شعیر ”لولی“ انت۔ ”سخی نوڈبندغ“ ۽
 چڑو ماٹی گوانزغی لولی تہ پالیٹ ۽ انہی ۽ بلوچی اے مائل کہ
 ”گوہاڑذاتک گڑدن آنی گوڑذانت“ درہ دروغ کہہ۔

”زر زوال“ ۽ شاحری۔ ما ایشی گیٹشغ ۽ ۽ حیران اول۔ کہ
 ”لولی“ ۽ شعیرے گشوں یا کہ تاریخی ناول۔ من گالانی ذعیران
 انہی ۽ چکر کڑدار زڑتہ او چشن بڑتو گون وٹی شاحری نازرک این
 فن ۽ ہند داٹغنتی۔ بلوچی زوتان ۽ لوظای چکر این میرات اے! اے
 شعیر۔ انہی ۽ گال بندین شاحرانی ڈولا نئے تہ آزمان ای ٹوک و خیال
 پیش کٹغ انت۔ او نئے کہ خیالی وھاو“ گندین شاحیرانی ڈولا خیالی
 کڑدارے ناہینتہ۔ کٹغین و بیٹغین کار او وٹ وٹی کڑدار انت۔ نیں
 اغ ۽ ما ”زرزوال“ ۽ شاحری نطق آنی سر ۽ ادبی پت و پول ۽ رائی
 کنوں تہ کہ ذانت چکرین دراڑاتے ۽ د ۽ روت او جکیٹ۔ آن وٹ
 شوے اکہ ۽ ماہر ۽ انت۔ [جٹغ این زحم او ننگ پیڈ اوڈھر نہ ونت۔]
 ”لولی“ شوے اکہ ۽ انت وٹ پڑھنت او ”زرزوال“ ۽ شاحری ۽

ہر ارمان ایش اِنت کہ ”نوڈ بندغ“ ڈولیں سخی، شاعر، زحم جن،
 لی آئی پالوخ، این بلوچ ۽ ہواں حال۽ نے ما سعی اوں او
 نے کہ بلوچ ہول کتغانتی - کہ آنہی زبندہ چشن کون موٹ۽ او
 کوسن تان وختاں کون ملکمیٹ۽ اوار بیٹہ - او مروشی پکو
 زرزوال ”وہاؤ اِنت۔

لوی

(۱) ویلہہ اے دماہ جوان ۽ ٹنت
 مژد گیہ تیر این کمل مان ۽ ٹنت
 کون صاحبو ان ہم تران ۽ ٹنت
 جت این جن اے سامائٹ ۽ (۲)
 باز مال و بگ ای بانک اے
 نام این مہیرای "گوہر" این
 "گواہرام" ۽ ۽ وٹ ۽ سینت این
 شانگو وکیل این "چاکر" ۽
 گوٹشت ۽ امیریں چاکر ۽
 وٹ ۽ مہیرای "گوہر" ۽
 گوہر! تم پاریز ۽ وٹار
 "گواہرام" نہ انت خانوادہ اے
 لڈٹ شموڈ ۽ "گوہر" ۽
 شیر پے چھڑکی بنو ان
 نشیت شتو مس چچڑ ۽ (چاچڑ)
 سوران (۳) ۽ بند ۽ گردن ۽
 "رامین (۴) گون پنجاہ پل گڈ ۽ (۵)
 توڈا اروا این (۶) کشتغ ان

(۱) ویلہہ :- وخت، گوٹستغین روشن، ماضی - (۲) سامائٹ :- رتغ، مورغ، نافہ
 رتغ، نیام کفغ - (۳) سوران :- س کچھی ۽ علاقہ اے نام انت
 رامین :- میر گواہرام ۽ بیچ ات - (۴) پل گڈ :- سفیت این جر - وخت
 بلوچان رنگدار این جر نہ خٹنت - (۶) اروا این :- لوراء، کسائیں - وخت
 این - بے زوان - ناپوہ

رشيف (۱) پنيراں پڪڻڻ ان
 ونگ چو مٺوڪ ان واڙنگ ان
 روش اے ڪم ميرين ”چاڪر“
 آ ٽڪڻت م س بگ آني ٽڙ
 ڏاچي سُهياگ (۲) اين درنزع انت
 شير ۽ ڪڙي ان شنزغ انت
 گوشتہ اميريس چاڪر
 وٽ ۽ مھيراي ”گوھر“
 تي ڏاچي ۽ چہ درنزع ان
 (ڪم) شير ۽ ڪڙي ان شنزغ ان
 گوشتہ مھير اي ”گوھر“
 هيران ۽ گوڙ آتڪ (۳) رستر اے
 توڏا مني بهورينتغ ان
 ڏاچي هوانڪم درنزع ان
 شير ۽ ڪڙي ان شنزغ ان
 گوشتہ اميرين ”چاڪر“
 اے مٺي پٽ اي جاہ بيٺڻت
 اے رستر اي هند (۴) اے نہ اٽ
 هيران گوڙ آتڪ رهزن اے
 يا رنداں ڪم وٽ حرڪت اے
 رند او همو لوٽائنتغ
 م سوران ۽ بند ۽ گردن
 د ۽ هٽ شف ۽ گھوبی (۵) جتیش

(۱) رشيف :- جواني ۽ شري ۽ (۲) سُهياگ اين : سڄل ڏانغ اين ڏاچي .
 (۳) گوڙ آتڪ : تريتغ ، ديم ۽ ديم بئغ . (۴) هند :- جاڪم ، ڏيم ،
 بوڏن . (۵) گھوبی : بحث و وڏه تنقيد ، ميٽنگ .

گوئشته میر این "بیورغ" ۴
 ما ہر سہیر ای ہیر گل ۴
 مروشی نہ جیہینوں لشکر ۴
 دُزان ۴ کار اوں گیہتغ ۴
 آن گیہتغ او دست بستغ ۴
 چنڈھی بٹاک ای (۱) رہتغ ان
 بہران و گوزان بستغ ان
 چوش این طلاق ایش کشتغ ان
 کہ نام ایش جنانی گیہتغ ان
 تہ دُز آن ۴ کار ۴ گیہتغ ۴
 آن گیہتغ او دست بستغ ۴
 اے داغ (۱) انت پر میریں "چاکر ۴"
 ذاہرغ کتہ میر "بیورغ" ۴
 (۲) ڈیل بخملاں پیرآئنتھی (۳)
 بور گوں بخملاں سینگہار تھی
 تیغ زرحری این کیر کتھی
 وت بیٹ ۴ پوڑ آنی سر ۴
 بیاتہ نلی گت ۴ (۴) گیروں
 توپان، دماہر، بستغ آن
 "میران" او "بیورغ" کتغ آن
 "سوہراو" او بور کونج گردن این
 "جینئند" او "عالی" سک سر این
 چاکر پڑ ۴ باہ منتھغ ات
 (کہ) نین گوں سر ی آن رہتغ ات
 او نین گوں پتدی آن گرتغ ات

(۱) بٹاکی :- ست و سوڑ، وت گلا، گھوس دھیوخ سفکین سردم .
 (۱) داغ :- نیک، (۲) ڈیل :- بالاد، بٹھت، جان، جسم (۳) پیراھغ :- سینگہارغ
 گور ۴ کتغ، پیرھن، پوشاک (۴) نلی گت :- جاگہر اے :- نلی کوہ

زحم کشتو اوش دانغ اٺ
 کہ د پتغ 'سخي' "نوڌ بندغ"
 زوارء کٺي پلء (۵) سرء
 پل ٻہ حدًا اي ليکھنو"
 کشء مروشي "چاڪر"
 ژء جنگء نواش اين ساحيتء
 يڪ چاڪ اء پلء جٺلي
 بال گيتء پل چو کھنو"
 لے گت و گزبنوخ اين (۷) گران
 چاڪر ژء کوشء در شٺغ
 "گواھرام" گشيت استيزغ اين (۸)
 تہ بلير"و" گواھر ذاتڪء تٺي
 تہ رندء کہ لاشارء نہ وٺي
 "چاڪر" کٺي نالہہ (۹) کٺ اين
 ديت اين مں مولى تروژ کٺ اين
 سر چو کٺب اي گٺت اين
 "سيوي" ٻہ يڪ مشتء بٺت اين
 تہ گون سفيت اين ڏڏو"
 ڏونمب اي سينگھارت اء وٺار
 گپنت برات (۱۰) ژء "چاڪر"
 گيشتر تٺي پير اين پٺء
 نين پلء دوئين بٺندء سيد انت

(۵) پل :- زرزوالء ماڌنء نام (۶) کھنو :- ڪرپاس ، ملائخ ، بٺرگي ،
 باطين ، ڪلم (۷) گزبنوخ :- جيھل اين ، ڏونگھائين ، جوھل اين (۸) استيزغ :-
 ڏاھرن لاطمع ، بے پرواھ ، اٺتڪ - (۹) نالہہ :- لحاظ ، پاريزغ ، سينت ابرڪنغ ،
 احسان (۱۰) برات :- ڏاج ، دربار ، پينڌ ، بادشاھي داڌ

(۱) وٹی شراب، آنی رھس، انت
 سچی کدوا، و آنی شش، انت
 گوشت، "سخی نودبندغ"،
 رند اے نیاں لاشارہ،
 اش رندنی، پیدا بیٹغ، آن
 لولی "مڈی" (۲) دائغ، آن
 من پت (۳) آنی شاغ، این گوانزغ،
 کہ روش، تہ پکتر، "چاکر" (۴)
 من جنگ، نواش این ساحیت،
 منی پل، دونیں بندغ، ترف، انت
 وٹی شراب، (۵) آنی پسر، انت
 سچی کو او، آنی پھش، انت
 آن روش، ترغ، یات، نہ ٹیت
 من ڈیوارغ، ریخ (۶) سرغ،
 "گلی" او "بیو" نیخ، ذنیں
 (کہ) ترکان، پھ، ہڈی (۷) بستغ، آن
 ہیت، متد، بیہان، تنگ، بستغ، این
 کون، پانڈ، او پونڈ، این لیرو، آن
 دائغ، امیریں، "چاکر"،
 پھ، لاشارہ، لچ، آنی، بیٹیا
 دانکو، دفغ، ریزغ، دیئے
 او "میر چاکر" نام، گیریلے

(۱) وٹی :- کدہ، کیسائیں کدہ، پیالتو، جام (۲) مڈی :- چاکر، گوہار
 "نودبندغ" نام، انت (۳) پت :- آوریشم، نرم، ابریشم، غری
 (۴) پکتر، پکراش :- مدت، بہڑائغ، احسان، ہمدردی (۵) شراب :-
 بلوچی لوظ "شراب" انت نہ کہ شراب (۶) ڈیوارغ :- ڈیم، اے نام ہندغ
 (۷) ہڈی :- ہڈ، گتھت، ہڈای "ضید" گریہ، کست، ہوڑ، گہ "گلی"
 بیو، او ترک اے دراڑیں تاریخی پیرا اے کہ ایشی، نوکلانیں شعیب
 پر اے دھک، کون نہ انت۔

شاهدات

”شاهدات“ قوی این سڑدار ”میر چاکر“ ۽ بچ اٹ۔ بلوچی گوئستفین تاریخ، او بلوچی ادب ۽ تاریخ ۽ من ”شاهدات“ ۽ باز مزائین و نڈ او دخل اے۔ ”شاهدات“ مٹے اکہہ ۽ گون سٹھے کیڑدار ۽ کیت۔ تہ باید ائت کہ ما سرسری آنہی زینده ”شاهدات“ ای کیڑدار او رند ۽ شاحری سر ۽ بحث ۽ کنون۔ ”شاهدات“ ۽ سیٹے این کیڑدار (۱) بلوچی سی سالی این جنگ ۽ بن گیزوخ۔ (۲) من هندوستان ۽ سرسری این بلوچی ریاست ۽ ٹاہینوخ۔ (۳) بلوچی شاحری ۽ بچی ۽ تی زوان آنی مزائین شاحیر۔ گو کہ ایذا بازین چیزان گون مٹے کتاب ۽ تعلق نہ ائت۔ ہر مے دل شیٹ آنہانی باز ضرورت ائت۔ بچیکہ شعیرانی کل او کتہنیں شاحری چڑو غلط این تاریخ و حدیثانی باعث نہ ویٹغی این۔ بلکن بلوچی زبان ۽ ابجد و تہ ۽ ژ ۽ ناواقف این غیر بلوچ این دغریں ادیب، مضمون نگار و مورخ! ہمیرنگیں وٹ گھڑیں ترجمہ، تاریخی پس منظر او ہا سیکاریں حوالہ یان دیئنت۔ کہ آنہان چڑو دُراہ این بلوچی ادب نہ لتاڑتہ؟ بلکن بلوچی تاریخ ہمیکر مڑارو کتہ کہ تاریخی حقیقت آنی دیم لتیو او ڈھر کٹیش۔ تہ ما جہل ۽ ”شاهدات“ ۽ ہر مے این کڑدارانی دیلغ ۽ ہ لاجاراون کہ وٹی او دغریں براہندغ ان ”شاهدات“ دیہ نہ بشکیہ۔

(۱) ”شاهدات“ او ”راسین“ [لاشار سڑدار میر گواہرام ۽ بچ] وٹ ہوتان سکھ این سنکٹی، نیند و نیاد، داٹ و گیت او اسروای خاطر داری اے اٹ۔ ہر موجی ۽ لعل این جینک ۽ سرا دوئین

قوی این سزدارانی بچ از نغنت۔ ”راسین“ ء ژہ زاهرہ ”گوہر مسہری“
 ہیر گنڈ نغنت۔ کہ آن رندہ قوی این سزدار میر چاکر ء باہوت اٹ
 ہمے باہوت ای بلوچی شدہ من بلوچی لذہ سی سالی جنگ ء آس
 مان داشتہ۔

(۲) ”شاہدات“ چڑو ہواں بلوچ آڑدہ کمانی نہ اٹ کہ آنہانی
 زحمانی زوریں رہ آن ”سوری“ خاندان ء ہندوستان ء تخت ہلی
 دوہمی برہ گزردینتو ”ہمایون“ ء دائہ۔ بلکن ”شاہدات“ گون ہماں
 پوژاں دہ گون انت کہ آنہاں سرسری ”قندھار“ او کابل ء
 ہمایونی دژن این براتاں شکست دائہ۔

پیرا چوش انت۔ چوتہ ”ہمایون“ ء پیشہ ”بابر“ بادشاہ
 پچی دہ بلوچ اڑد گون اٹ۔ کہ ”پانی پت“ ء جنگ پڑہ ”لودھی“
 آن شکست دائو مغلیہ خاندان ء وٹی بادشاہی ء سرسری میح ٹوکیہ
 تاریخ شاہد انت (۱)۔ ”بابر“ بادشاہ ء موت ء رند آنہی ء بچ
 ”ہمایون“ ہندوستان ء تخت ”دہلی“ سرہ بادشاہ بیٹہ۔ بخت
 بھڑائیتہ یا وٹی کزدار و ناپوہی آن ژہ۔ دہلی تخت ”شیر شاہ“
 سوری ء گپتہ۔ ”ہمایون“ ء دیم پہ سیندھ او ہندہ کٹو گتہ
 کتہ۔ کہ نواں کسے نہ کسے منی پیتہ نیخی او منی جوانہ لے
 گیرایت مدت اے داٹ۔ کہ گون سوری آن زحم ای دعویٰ لے دیاں
 وٹی برائیتغیں بادشاہی ء گزردین آن گیراں۔ آن گون وٹی لچ
 چکال لے سیندھ او ہندہ پت آن رلیتہ۔ ہموڈ کہ ہج ء ٹی شہ
 پر ہر کس ء گواٹ راستی کتو مسک دائہ۔ مدت تہ سر آنک
 او لچ گورہ کپتغنتی۔ ”شیر شاہ سوری“ ء شتایں کشیدہ او تہ

(۱) بابر بادشاہ کہ دہلی فتح کتہ تہ بلوچ دہ گونہ ننت۔ بابر وٹی
 سپاہی او کمانی آن سکھیں جاگیر او دل چڑائیں انعام دائغنت
 آن وختی گیتدی آن (تلندری) گوشتنت۔ گیندٹ کتاب:-
 Stanley lene-pool:- Mediadul "Battle of Panipat."
 P.p. 203-204.

رے گرفتار کنگ ۽ چیاریں چودھاراں دھمغائنت - 'ہمایون' ۽ پتہ
 ہڈی ہیل گپتو بلوچانی نیمغانغا پیرینتہ۔ اغ ۽ مدت دائمیش تہ جوان ۽
 زہ جوان۔ ناہیں دہہ کبڈاں ساہ ای تورو ۽ اے لاینت گون ذال و
 چکل د ۽ پارس ۽ (ایران) پُجیننت؟

بلوچاں گون۔ وٹی ساہ و لجانی دَر بریں باہوت ۽ ہمیرنگ ۽
 کٹہ چوک بلوچی شان و شد ۽ انت۔ "مری نمن" ۽ "کوہ آن" چاکر
 وٹ گون "ہمایون" ۽ گالی این۔ چڑ و ش ۽ "مرزا حسن ارغون"
 "مرزا عسکری" او "مرزا کامران" او سوری ۽ پوڑ او آژداں بھچینتو
 گون ذال و چکل د ۽ (پارس) ایران ۽ نہ پُجینتہ۔ بلکن بلوچاں گون
 وٹی باہوت ۽ ہمے قول دہہ کٹہ کہ ہر وخت ترا زحم او مژد ای
 مدت اے گزر بیٹہ تہ ماترا گون چٹرائیں دل ۽ دُون۔

و لہرے سال ۽ پتہ "ہمایون" ۽ پارس (ایران) ۽ بادشاہ ۽ ژہ آژد
 مدت ذنتو گون ایرانی او بلوچی آژداں "قندھار" او "کابل" فتح
 کٹغنت۔ او مں قندھار ۽ "شاہ محمد بلوچ" وٹی گورنر کٹہ و ایران
 او بلوچی آژداں دہلی نیمغارانی بیٹہ (۱)

جنگ او جڈل آن دئیان ۽ ہمے آژد دہلی تیخت ژہ "سوری"
 آن فتح کٹہ۔ ہمے بلوچی آژد کمانی "شاہداد" ات۔ "ہمایون" ۽
 دہلی تیخت ۽ بلوچ آژد کمانی، سژدار، او سر کژد و گون وٹ
 ہچی ۽ نیا ستو، ژہ تی جاگیر او بشکیش آن سوا "شاہداد" او آنہی
 بلوچی آژد مں "مینگمیری" ۽ ریاست اے بلوچانی زحم ۽ تورو ۽ او
 بورانی تیبرغ داہ (۲) ہمے بلوچی ریاست دہہ باز دیر استت پتا مں
 ۱۸۱۰ ع ۽ "رنجیت سنگھ" ۽ فتح کٹہ۔

(۱) قندھار فتح کنگا گون ہمایون ۽ "شاہ محمد بلوچ" مں قندھار وٹی گورنر
 کٹہ۔ گندت کتاب :- تاریخ ہندوستان مولوی ذکاء اللہ جلد ۵ ص ۱۶۶
 (۲) "ہمایون" بادشاہ دہلی تیخت ۽ بلوچ سژدار کمانی او جوانیں سژد گون
 وٹ ہچی ۽ نیا ستغنت۔ او "مینگمیری" ۽ ریاست داہی۔ گندت کتاب
 "The Rind's" R. Hughes Buller:- Makran, Population

ہمے شاہداد ای کمانی اژدم بلوچان ژے وٹی اولی ڈیہے سوا
 ہواں بلوچی ڈیہے سری این وار ہرہنتہ کہہ س "شہنشاہ جلال الدین
 اکبر" وختہ آنہی نام س سرکاری کاغذ او دپتران "بلوچی حکومت"
 اٹ (۱)

دانی ما ہمے ساگی این پیرا کمین دیما بروں۔ پچھکے مے
 کڑدے براہندغ وٹار ہڈالکھینتو گون تی آنی قلم او تاریخی غلط این
 حوالہ یان س وٹی ننیدونیاڈان او مضمون و تحقیق آن وٹی گندھ
 او تاریخی گوٹزوری آنی رہاں چڑ و "شاہداد" سرے نہ ٹھہغان۔
 بلکن بلوچ تاریخ گون ہا سیکاری قصداً ملندے کنغانت۔ مارے ہمے
 براہندغ آنی نیت سرے نئے شک اے اونیں ما وٹی رائے پہ کسے دل
 آزاری دئیغوں۔ بلکن "شاہداد" پیرا گون غلط این تاریخ آنی
 بستغیں، وٹ گھڑیں خوش فہمیاں نیں دیرکنغ مے پرض انت۔
 او ما تاریخ ای حقیقت او حوالہ دون۔

بازیں براہندغ گون "شاہداد" [ناپوھی یا اللہ اے پچھ ؟
 آن وٹ ذانت] یک غلط این تاریخی حوالہ اے دینت ، او کڑدے
 دغریں بلوچ دروکہ وٹار ہاریزانت ژے "شاہداد" گو اذینت او
 کاراں گون رندے او ار کنتی۔ آن ایش انت۔ کہ "شاہداد" (سری
 گروہ خوش فہمی) او دوہمی کہ رندیا است بلوچان (داراشکوہ)
 وٹی باہوت "ڈاڈھر" ژے گپتو "اورنگ زیب عالمگیر" دائہ۔
 "داراشکوہ" وختاں رند او بلوچان وٹی باری واژتغت۔ ہمے
 روشاں "ڈاڈھر" او سیوی وژہ "پٹی" تمنت (۲) داراشکوہ ہمسائیںغ

(۱) س "اکبر" بادشاہ وختاں بلوچی ریاست کہہ س سرکاری دپتران اٹ۔ گندت کتاب
 HAAGCKHAN "The Kingdom of Balochies west of -
 Thatta and Bakhar"

(۲) جنت السنندہ :- مولائی شیدائی ص ۴۳۹ - ۴۴۰

(۲) پٹی : پتھان این تکرانی یک تمن اے کہہ س آنہی ۴ باروزری، مرغزانی
 ہمیرنگیں بازیں تکراروار انت آنہی ۴ پٹی گشت او اے وختہ پٹی سیوی
 شہر او ایشی چیار س کندی این نزیغ این علاقہ نشتنی آن۔ پٹی آنی
 زبان سیندھی انت او کلچر بلوچی انت۔

او باہوت دیہ ہٹی آئی ات - او باہوت ۽ گروخ او "اورنگ زیب" ۽
 دیووخ "ملک جیوٹن باروزئی ہٹی" ات - کہ ان بہ لانعام او کرام ۽
 گریغ ۽ وت گون وٹی باہوت "داراشکوہ" انہی ۽ بلو این بیج
 "شہزادہ سپہر" قیدی آن پجری ۽ دہلی ۽ شہہ - او شموڈاں ژہ اش ۽
 "اورنگ زیب عالمگیر" ۽ "ملک جیوٹن خان باروزئی ہٹی ۽ بختیار خان"
 ۽ لقب ژر تی ۽ گڑ تہ کہ - "ڈاڈھر" پجغ ۽ ژہ پیش من کچھی ۽
 بلوچان کشتہ (۱)

(۱) "دارا شکوہ" ۽ گریغ ۽ پیرا چو شنت :- "شاہجہان" مغل بادشاہ ۽ ہوندا
 انہی بچان بہ تخت ۽ او بادشاہی سر ۽ زحم او "ار بیہ" - پچیکہ "شاہجہان" ۽
 "داراشکوہ" آوخن تخت و با-شاہی ۽ واژہ قرار دائہ - جنگ او
 جہیزوان "اورنگ زیب" ۽ "داراشکوہ" ۽ شکست داتو "عالمگیر" ۽ نام ۽
 ہندوستان ۽ تخت وٹی کتہ - "داراشکوہ" دہ گون وٹی ذال چٹک او
 دوستان گڑ کتہ سندھ ۽ وٹی پر ڈاڈا "ہمایون" ۽ ڈولا بہ مدت او
 ہمانیکی آتک - انہی رندہ "اورنگ زیب" ۽ "سیر بابا" گون مزائین
 اژدے ۽ رائی کتہ - کہ ڈول اے "داراشکوہ" ۽ گرفتار کنت - "داراشکوہ"
 بے سندھ ۽ مدت آن لوٹان ۽ او میژان ۽ بہر آن ۽ جہران ۽ وٹی ساہ اولجانی
 دربر بیہ - کہ ڈول نہ ڈولے ایران ۽ ہجیان - پر کس ۽ ژہ "اورنگ زیب
 عالمگیر" تریس و برہم ۽ گور وائے ایشہ اونین کہ مدت دائہ - ہر کس
 سعی ات "عالمگیر" وٹی جندے برات "سراڈ" ۽ سر برتو من نیزغ آئی
 سر اژدان چرینتہ - پر گڈ دیہ (سژدار مزار خان مگسی بلوچ) ۽ باہوت
 داشتہ - "داراشکوہ" ۽ بہ ہندے تخت ۽ میژغی ات او آن رنگ ۽ مگسی
 ڈیہ "عالمگیر" ای اژدان دیہ اش ۽ نیزغ ات - انہی ۽ وٹی دوت او
 برادر اے گیر آتک - کہ گون انہی ۽ روش اے "داراشکوہ" ۽ باز مزائین
 نیخی اے دہ دھمے سندھو ۽ کہ ساہ ای تورو" اے لائفت - آن (ملک
 جیوٹن ہٹی) ات کہ ہمے وختاں "ڈاڈھر" ۽ واژہ ات - "شاہجہان"
 بادشاہ ۽ ڈوہ اے سر ۽ (ملک جیوٹن) ہٹی ۽ موت ۽ سزا دائفت - پر
 "داراشکوہ" ۽ وٹی برادر ۽ سفارش کتہ وٹی ہیٹ "شاہجہان" ۽ ژہ
 انہی سزا معاف کنائنتغنت - ہمے حیل کتہ "داراشکوہ" ۽ بلوچان
 گوشتہ مناں دہ "ملک جیوٹن ہٹی" ۽ ہجینت - (بلوچان "دارا شکوہ"
 گون انہی لوغ ہانک "نادرہ" او بلوٹین بیج "شہزادہ سپہر" او ۳ صد
 غلام او چیار خچر ژہ تنگوین اشرفی آئی ہاراں لڈئی ۽ کٹل من "ڈاڈھر" ۽
 ہجنت - "داراشکوہ" پازس (ایران) ۽ روغا باژہ ات پر انہی لوغ ہانک
 "نادرہ" د'راہ نہ ات - روش اے ہانک "نادرہ" تفاق بیہتہ -
 (باقی ہینزہ پیرا دیمی صفحہ ۱۰۲)

اے پیرا سا ہمیشی ء دئیغوں کہ یک مزائیں شعیر اے کہ ”بلوچی
 دپتر“ نام ء مشہور انت۔ انہی ء ”شاہداد“ ء گشتنت۔ سن انہی ء
 سغل و ترک آنی سکھ، این بازین پچار انت۔ ژ ء شوانہی ء۔ وٹ
 پرآم این براہندغ کاراں گون ”داراشکوہ“ ء اوار کنتی۔ ”شاہداد“
 او ”داراشکوہ“ ء وخت ء پنج پیڑھی ای دراژیں پندہ، انت۔
 اے شعیر او پیرا چوش انت۔ ”شاہداد“ ء دولوغوئی ء ننت۔
 یکے نام بانک ”مرگو“ او دوہمی ء نام بانک ”ماہناز“ ات
 ”شاہداد“ ء وٹی لوغ ء بانک ”ماہناز“ دے حدیثانی سندھو ء دوست
 ات۔ چو کہ بلوچی گوشتن این کہ ”ہفوخ لوغ ء حیر ء برانت“ ہمیرنگ ء

(ساگی این پیرا صفحہ ۱۰۱)

چو کہ وصیت ء ٹی ”داراشکوہ“ ء جندے مژدم ”خواجہ مقال“ او ”گل محمد
 بلوچ“ ء زرتو بڑو معیت س ”لاہور، ء ہند کٹہ۔ روش باز روش کمین
 تاریخ ء کتاب ہمیرنگ ء شنت کہ۔ (ملک جیون پٹی) جیار خچر آنی بارے
 تنگو این اشرفی آن تلیشکینہ۔ (ملک پٹی ء وٹی دوست مسحسن از باہوت
 ”داراشکوہ“ گون انہی بلو این بچ ء گرفتار کٹغنت۔ گرفتار کٹو
 ”میر بابا“ کہ پہ ایشانی گیرغ ء آتکنی آت او سن ”بکرکوت“ ء اوتاک
 ات دستی کٹو داٹغنتی۔ او وٹ دہ پہ انعام و اکرام، ڈاج و برات او
 اگہر ائینگی او نامسوزی گون۔ ہمے قیدی آن دے دہلی ء عالمگیر
 دربارے شہ۔) ”عالمگیر“ ”داراشکوہ“ کشتہ انہی بچ ”شہزادہ سوزر“
 من ”گوالیاء قلات“ ء باندی کٹہ۔ او ملک جیون پٹی ء تی بشکیش آن
 سوا (بختیار خان) ء لقب دہ دا ٹی۔ گشتنت کہ ہموڈا س دہلی ء
 ”عالمگیر“ ء یک بلوچ این عملدار ”میر ہیبت خان“ ء ”ملک جیون پٹی“
 سرے پہ ملام ای حا خان ہولی کنائنتہ۔ (ملک جیون پٹی بختیار خان) ژ
 دہلی ء گرتو نوخی گون نام نامسوز، لقب ڈاج و برات آن ”ڈاڈر“ ء
 پیداغات کہ من کچھی ء بلوچاں کشتہ۔ پہ اے کلین پیرا گندت کتاب:-

(1) F. Burnier's Trauch in the Moghul Empire, Vol I,
 P.P.201,204-1890

(2) J Sarkar History of Aurangzeb, vol II P.236

(3) R. Hughes - Buller:- Imp gazt of India, vol Balochistan
 P. 14

بانک "مرگو" وٹی ہفوخی کست او ذائیفغی بینز ای عقل ۽ گون
چو آس وپیش ای د کغاک .

"میر شاہداد" ۽ گون بہاگیہ این لنگ این "عومر"، رند ۽
سکھیں امسرو ای سنگتی، خاطر ای او مشکولائی برادری ای اے ات
دوئیں برادرانی مشکولائی گون یک دوہمی ۽ بروآرت - روش - ہر
روش ای ڈول ۽ "عومر" مں مہحشر این میوی ۽ وٹی برادر او امسرو
"شاہداد" ۽ گوئر آتک - لیو، مشکولائی، امسرو ای او زمانہ ای
پچاراں کنان ۽ شف ۽ وادامہ اے گوئستہ - "شاہداد" گون وٹی
برادر ۽ دیر دے مشکولا بیٹہ - تہ ساهی تیاری کیش! شاہداد
دہ مں اوطاق ۽ ساهی کتہ .

"مرگو" کہ ژہ ہفوفی کست ۽ چو آس او کیرڑ بیغاک - دیتی
روشی گینگ انت - ہرکس کہ وھاو شتو ذرنمب بیٹہ - تہ "مرگو"
چو ککھ، گھیسگی ژہ وٹی کتہ ۽ کڑو بیٹہ - آتکو چہڑوی ۽
بانک "ماہناز" ۽ ہاد گذار ہادہ کتہ چو مار ای آہستغی
تیلشکان ۽ دے اوطاق ۽ شتہ - دیتی اوتاک دہ مں وھاو ۽ شادہ
آں ذرنمب انت - آتکو "عومر" ۽ کتہ چیار مں کندی
چرٹو سیمڑی چار ۽ کنان ۽ چہڑوی ۽ گڑو شتو "ماہناز" ۽
ہاد گذار انہی کتہ ۽ گور کشتو آتکو وٹی کتہ ساهی کتہ - بانک
کہ بیٹہ - تہ "شاہداد" ۽ "عومر" ۽ ہر آف و آفسار اے کہ است
پگہی ۽ داہ - "عومر" موکلانتو گڑتہ - روش کہ دے گپل اے ۽
گوئستہ تہ "شاہداد" ۽ پول کتہ "مرگو" "ماہناز" چوں بیٹہ -
گوئش بیا سوارغ ۽ بیار؟ "ماہناز" ہمے ساحتی وٹی سرے شوغاک -
"مرگو" ترکہ -

واژہ تہ دوستی این حدیشانی بانک یک ہرین سرے شوڈی
"سرے ستہرا" کنت دے گڈ بیاری واژہ ۽ سوارغ ۽ داہ - "شاہداد" ۽

کہ، چہ گوشت ۶۵ "سُرکوں" ہرارانی کتہ۔ کہ واژہ "عومر" نہیں
 تی امسرو این نہیں کہ برادر۔ ان کہ گوئرت او کلیت تہ آن
 "ماہناز" ۶ بیللی انت۔ او تی حدیثانی بانیک ۶ ترا، تہی نام او ناموز
 یکے دہ نہ کنڑتو گوں لنگ این "عومر" ۶ بازی کتہو تہی لنگ
 بڑتو براہنغ کتہ۔ من ژہ باز وخت ۶ کیس ای تال۔ ہر منی درلہ
 دیہ باور نہ خت۔ ہر من ہیکو دیت کہ ہروخت "عومر" گوئرتو
 کیٹ مہمان ۶ بیٹ۔ ہواں روشی "ماہناز" وٹی پادانی سرہ نہ انت۔
 دوشی من کنڑتہ کہ بیگہی این شفہ ۶ سہڑی چارے کناں۔ چاغر جہو
 و پتغ آن دیر شف وخت ۶ دیتوں کہ "ماہناز" چہڑوی ۶ کڑو بیٹو
 آہستغی ۶ ہاد کڈار پادان کتہو رائی بیٹہ۔ من دڑئی ۶ بیٹغان۔
 جوائیں تراہک اے ژہ رند "ماہناز" اغدے چہڑو ای ۶ آنکو وٹی
 اوچڑاں لٹوئرتو کیرشک بیٹہ۔ من کہ پگھی ۶ رضاہ "ذاعرافی"
 چوچم گیندہ وخت ۶ کڑو بیٹو رند آنی خیال کتہ۔ تہ ہا رند ژہ حویلی ۶
 درا در کپتغنت۔ من تہ شاں "عومر" ۶ گور شتہ اللہ ۶ اے تی دوست
 استنی؟ دیہ گچم این حالان حڈا سعی انت۔ آن ژہ رنداں ساہراہانی
 کہ تانگو شتہ۔ چو ہونزرتغی ۶ شیغان بہیر دیہ کتہی ۶ کہ مے چ
 گاریں۔ ما تہ لوغ ۶ بھانتی آنی لیکھوہ نیا اون۔ مارہ تہ شوا پینگ
 اے چیرہ دیہ نہ لیکیت۔ ہروٹی گودی کیڈاراں دیہ گندت۔

"شاہداد" وھاو شتہ حیراں بیٹہ۔ کڑو بیٹو رند کہ زڑئی
 دیٹی ہابیل این رند آنکو "عومر" کت این! گڈ اغدے ہدی
 پادان گڑتہ۔ رند "ماہناز" ۶ پاد کڈارانی انت۔ دل چنڈئی۔
 نہیں کہ "عومر" سرہ ہمکر بے جہان او بے لچ ای تک اے لٹی
 کہ "عومر" ڈولیں بلوچ اے ہمکر بے آب و بے شدہ بیٹہ بی۔ کہ آن
 "ہموڈ کہ واژت ہموڈہ ری ایٹ" یک کوٹی بلوچ ۶ ژہ بڑہ
 ہمے ہیل ۶ کتہ نہ خنت۔ گڈ "عومر" تہ یک کاہر این جوائیں اب
 و حیا او ہیل والی بلوچ اے۔ نٹے کہ ہمے پیکر کتہ کتہی کہ

”ماہناز“ ھمیکر سڙدار بیٽہ بیٽ کڙ آڻ وٺي اٻڻا ڏاڏا اي او مٺي ٻير و ناسوز تي کس اے اگھڙ ۽ براھنڱ کنت۔ ٻر رند دڙه است انت۔ او گڏي نيمغا ”مرگو“ ۽ هفوخې کستان دڙه ڙه جواني ۽ سعي اٺ۔ بلوچي منٺل اے ”کڙال ۽ عقل من۔ پاڌ ۽ پينز اين کڙ پندڙ ۽ چڙو دڙيگر اين اي“ مڙي مسهسک کٽپٽ۔

چو کڙ لڇ ۽ پڇار بلوچ مڙد ۽ ڙه عقل ۽ کور ۽ کنت۔ ”شاهڙاڌ“ دڙه کاهري ۽ بهڙتيري ۽ کيس اي بيٽہ۔ دل ۽ گون بازين وڌق تک او توراڻ ھمے گنڙ ٺي کڙ نيين شير گڙجھين چاسوسي اے کنگي او حال پٽک کنگي اين۔ بيا کڙ ”ماہناز“ ۽ گيندوان پيکواڻ ديم ۽ دنياڻ۔ پيکواڻ شٽنگي ۽ اغ ۽ جاہ و راست ھميرنگين حال حقيقت اے است! تہ ”ماہناز“ ۽ دگ بازين! ”عومر“ دڙه لاطمع اي برو آڙه کنت۔ پٽک کڙ بيٽہ تہ گڏ ۽ بلوچي زھم چي لشکراڻ جٽو نہ ٻڙ تہ۔

”ماہنوں“ من دڙير اين مسافري اے روغاڻ۔ تہ دڙه گيندوان آڻ باز ۽ اٺ اٺيے۔ تہ نيين من دڙه ٻہ مسافري ۽ روغاڻ تہ دڙه دھمڪڙه گيندوان آڻ پيکواڻ برو۔ گڏ ۽ چوڪ من گڙتو مسافري ۽ ڙه واند بيٽنغاڻ ترا حال ۽ ديم دنياڻ گڏ تہ بيا۔

ھر ڏانيفغ اے کڙ پيکواڻ روٺ! وٺي سوکھڙ ۽ ڏسغا وٺار گون وٺي ساٺاڻ بار ۽ کنت۔ جوانين جراڻ گور ۽ کنت روٺ۔ ”ماہناز“ دڙه ڏانيفغ اے اٺ۔ پيکواڻ روغاڻ کاهري ۽ وهش بيٽہ! وٺار ۽ سينگھارتئي بٽير ”شاهڙاڌ“ ۽ دل ۽ کيڙک کٽپٽ۔ ٻر بانٺک گون سادين دل ۽ اٺ۔ آڻ قهر ۽ چڙه سعي اٺ کڙ ”مرگو“ ۽ قهر کٽپٽ او طال جٽنگي اين۔ آڻ تہ شمع طال ۽ ناڻ سعي ڏانت اٺ۔ ”شاهڙاڌ“ ۽ گڙجھ ايني سادويس اي چار شروع کٽہ۔

انگو ”مرگو“ ۽ دٻٻه کڙ گينغ نہ اٺ نواڻ بارين دروغ پندڙر بيٽ۔ گون وٺي سينگھي او حرغ اين رانڏھواڻ گوهڻ کڙي حال

شریخ کنگ شروع کٽه - ادي ڏيري اين پوهين آن جائي که راست
 گوئشته - که "ذال او ماتن هڙدوئين ٻے باور اين اولاق انت"
 ادي گنديں! شوا من شان سعي نه ايت که "ماهناز" "شاهدات" ۽
 پچ پيڪوواں پي گيندوانی ديم دائه - ما وٽي وس کٽه پي، پُچ ۽ چڪ،
 دئيغ ۽! پر "ماهناز" ۽ سل ۽ بل ۽ لانچتو پي، پال پتد هري ٻے پڙدائي،
 بستہ - آخر "شاهدات" کيس اي کٽي - گوهار گنديں بر شڪرين
 "ماهناز" ۽ که سڙدار اي حديشاني دوستي، سوکھ، چيت، دور - او
 مراد کٽل بل ۽ کمجيرات ۽ چغل دائو گون - "عومر" هٿوان لنگ اين
 "عومر" نه انت بها گي اين هوانهي ۽ گون ياري کٽه - اشبي ۽ من ندر کنال
 لجهيڙو ۽ کشاکش - اے من تنچڪال ملڪميت او مرض آن نه
 ديٽه - ايشي ۽ گراين مار اے وراث که مروشي "شاهدات" خجل
 کٽي - چوکه ٽوک من ذال وچڪ ۽ دف ۽ کٽه - نه ذال که گيٽي ۽
 اش کٽه - حال کفان ۽ کڙو بٿيان ۽ ده "ڏاڏهر" ۽ شتو "ماهناز"
 سر بيٽه - نين سمع کٽي که چي - وٽي وس کٽي - آن پيرا دے گون

"ماهناز" ۽ جنده پيرا اوار انت -

نيت "شاهدات" ۽ ڙ ۽ گيٽي دف ۽ لاچار بيٽو چوکه من بلوچي
 شنت "کهور او گيٽي دف پي کسی رند ۽ واٽ" "ماهناز" ۽
 طلاق دائغت - او همے پيرا سر "شاهدات" ۽ "پيغام"، گوئشتو
 ديم دائه که جواو ۽ کٽل اين پيرا ديم من "ماهناز" ۽ "سلام" ۽
 انت وٽ ساهر انت -

ايدا يک تي مزائين چڙو تاريخي نه بلکن ادبي ده! مے بازين
 هميرنگين براهندغ يا پي نه سعي ذاتي يا هاسڪاري کنگانتي که
 آن نه وٽ بلوچ انت او نٿے که بلوچي زبان يک لوظ پوه ۽ بنت -
 پر قلم ۽ که ذيرانت ته لتاڙنت بلوچ تاريخ ۽ او گوئنت انت بلوچي
 ادب ۽ - مار ۽ وٽي هميرنگين براهندغ آني نٿے که نيت ۽ شڪ اونے
 که ماهوان مسڪ اي وٽي براهندغ آني سر ۽ هروبرو کيس اي اون

کہ ان گچھین ای غلط این تاریخ او بلوچی زبان نہ ذانتکارین
 «اژدو»، ادیب آن همیرنگین پیرا او بلوچی شعیرانی ترجمہ یان
 دینت - کہ مزدُم کندیغ کیٹ آنہانی تحقیق او بلوچی ادب سرے -
 تہ ہمے واژہ آئی "شاهدآدہ، و "ماہناز" ہمے پیرا سرے بازین مضمون
 او اے ساگی این شعیرانی ترجمہ من اخبار و رسالہ یان چہاپ بیٹغنت -
 جاھے ژے تان نامے او جاھے ژے تان نامے - سجلیں روشاں نومبرے
 "ایروز" مے یک واژہ اے مضمون "شاهدآدہ، و "ماہناز" سرے
 چہاپ جیٹہ - کہ آنہاں چڑو ہمے غلط این تاریخی حوالہ نہ دائرہ کہ اے پیرا
 "عومر"، "سژدار میر عمر نوحانی" ات بلکن "شاهدآدہ" او
 "ماہناز" شاحری گال او شیعرے دہہ گون وئی ترجمہ بازین ناروا
 کٹغنتی (۱) - چون کنت بلوچی نہ ذانین پر بلوچی ادب او شاحری
 ترجمہ کنت؟

(۱) مے ہمے براہندغ "کامل القادری، سلیم گمی" انت باقی پیرایاں ایذا
 کار نیستت - آنہاں وئی سجلیں مضمون لیکھتہ کے ہمے "میر عمر نوحانی
 سژدار ات" - حقیقت او تاریخ ابش انت - بلوچاں کہ شے کیچ مکرانے
 بہ نوخیں ڈیہہ و سٹک آئی گیرغ لڈے لڈے کتہ - تہ دہہ ڈکے بیٹغنت -
 یک اے ہمیش انت کہ قلات، مستونگ، "نوشکی" چاگی "شال او دہہ
 گرم سیلے ڈیہہ گپتیش - کہ ہڈے "میر چاکر" سروغانی آتکو کچھی
 ژے بڑزی علافہ او دہہ "سلیمان ہوادہ" بوڈنی بیٹغنت - دوہمی ڈکے
 زرے کندھی او "مولہ" بہ درکتو آتکو گپل کچھی او دہہ "سیہوان" مے
 روش ایر شغنی کوہے دامن دہہ ڈیہہ گپتو بوڈنی بیٹغنت - گون ہمے
 دوہمی ڈکے نوحانی تمن دہہ گون ات - کہ تمن سروغان "سژدار
 عومر نوحانی" ات - مے سی سالی بلوچی باہوتی جنگے کرغی ڈک گون
 رندہ اوار بیٹہ او جتہلی ڈک گون اے لاشاری - نوحانی تمن مے سی
 سالی جنگے ژے لاشار ہلو" مے گون ات - "سژدار عومر نوحانی" مے جندہ
 بوڈن مے "نلی سند" مے ات "چوکہ مے جاڑو شعیرے صفحہ (۷) مے ڈاھر
 انت - تہ ما گیندوں چور رنداں تکرانی اژد کہ آڑتغنت تہ ژے لاشار ہلو
 سندھ مے "سہ" دہہ گونے گنت - او ہمے روشاں "سژدار عومر نوحانی" مے
 بہ تاریخ چسپ انت - آن رنگ دہہ "سژدار عومر نوحانی" کہ آتکو "نلی
 سند" مے بوڈنی بیٹہ ہواں وختاں واژتہ وہی این سژدار ات - گڈ رندہ
 (باقی پیمنز پیرا دیمی صفحہ ۱۰۸)

شاهدات ۽ شاعری :- ”شاهدات“ ۽ ”بلوچی، فارسی
 او سنسکرت ہر سہ میں زبان آن شاعری کت (۱)۔ ایذا کہ ما
 ”شاهدات“ ۽ شاعری کندوں تہ مار چڑو آنہی ۽ یک تک نگاہ کیٹ۔
 کہ آنہنت سیٹھی شاعری۔ ہن اے شعیر ۽ ”شاهدات“ ۽ چڑوئی
 شاعری سیٹھی ۽ سندھو کت۔ پر گت دہہ سیٹھی ۽ گوں ہمیرنگیں
 بہیر او تشبیح آن کہ آن میں شاعری او ادب ۽ وٹ مزائیں ہندے
 دارانت۔ گل کمیں انتی۔ پر است پہ سیٹھی نگرہ میں تغریں تیرانتی۔
 پیرا ۽ ژ ۽ رند ”شاهدات“ ۽ دل ۽ آس گوں گالان ”پیغام“ شوے
 دیما انت - (۲)

(ساگی میں پیرا صفحہ ۱۰۷)

او اشارے جور میں بتدی ات۔ تہ ”سڈار عمر نوحانی“ ”چاکر“ نہ بلکن
 ”شاهدات“ ۽ ڈاڈا ”میر شہک“ ۽ وہی میں سڈار ات۔ ”شاهدات“ او
 ”ماہناز“ ۽ ”پیغام“ او ”سلام“ آنی ”عومر“ بہاگیہ میں مالدار میں لنگ
 میں ”عومر“ رند ات۔ ما کرغی براہندغ ۽ ترجمہ ۽ سرے تنقید ضروری نہ
 سمجھوں۔ پر ہمیکر گوشوں کہ ”ماہناز“ او ”شاهدات“ گال ژ ۽ تاریخ
 سوا وٹ تاریخ انت کہ ”عومر“ کہ انت ”کامل القادری“ سلیم گمی
 اغ ۽ بلوچی ۽ اژدو ۽ ترجمہ کنت آن چہ سہی انت کہ بلوچی چہ۔ آن
 وٹ بلوچی زبان ۽ پوہ نہ وٹ پر ترجمہ بازمیں آن کنت؟ اے ڈوہ ڈسوخیں
 بلوچانی انت؟

(۱) ”ایل، ڈیمز“ لکھیت کہ ”شاهدات“ فارسی او سنسکرت ۽ دہہ مزائیں
 شاعرے ات۔ او میں اے ”ڈیمز“ ۽ آنہی ۽ قلمی دیوان ”کتاب البیاض“
 میں ۱۸۸۴ع ۽ ژ ”جھنگ“ ۽ سیال بلوچاں دست کہتہ۔ ما باز وس
 کت کہ آن کتاب گوریں ”شاهدات“ ۽ دیوان ”کتاب البیاض“ ۽ قلمی
 نسخہ نہ تہ کاپی اے مارے کیدان او کیدان واجے دست کیفیت۔ پردانی
 چندہ سَر او ولایت ۽ مزائیں دیریں ہندہ اے میں نیام میں۔ ہر وس ۽
 لانتی اوں۔

(۲) چوکہ ما بڑے لیکھتہ کہ ”شاهدات“ نام ۽ شہ ۽ یک مزائیں شعیرے
 ”بلوچی دپتر“ نام استنت۔ ما اے دھک نہ ڈیغونی۔ دانی آن کمیں
 ہٹ وپول ۽ تی لوٹیت۔

پیغام

ڏونهب مني رند اي ڪوئشتغ ابن ڪلال
 بر جيهان ڪهول ابن "ماهنو" (۱) ۽ سترڪن
 دبش او" او "ماهناز" ۽ جن آني ۽
 ماهنو تي قول اي (۲) - س چرغاں ديتين
 يڪي مس بڙدست (۳) آن يلو" داڻ ابن
 ڪرگز (۴) او ريشواں (۵) جغر بواڙت ابن
 تولغ او رو فاسڪ (۶) آن رخنديتياں (۷)
 "عومر (۸)" جو اپتار (۹) اے بشيار آني
 ڪه راهڪ (۱۰) ۽ ريسين انت ڪيشار آني
 دست چو ڏوئي انت ڏلغ آني (۱۱)
 پاڙ چو ڪيشڪور انت، جنڪ آني (۱۲)
 ڪين چو ڪڏهي اے، شنيڪ آني (۱۳)
 چم چو لوهي (۱۴) انت، تلانگ آني (۱۵)

- (۱) ماهنوں :- ماهنازه ڪوئندي، ناپيلويں نام - (۲) قولی :- جوتہ، مڙد، دوست
 (۳) بڙدست :- دست ۽ ٻڙدي بند - هواں هڏ ڪه ڪيندنت او پيشن ڪوئي
 آن ڪنت - (۴) ڪرگز :- ڪرگس - (۵) ريشو :- ڪرگز ۽ نمونہ اے -
 (۶) روفاڪ :- لئوبڙ، ڪوئردف، ٻيل دُنب، روباه - (۷) رخنديتياں :-
 پتغ، ڏهونڏي، ڪيپلينغ، چنڊينغ - (۸) عومر :- بلوچي لوظ عومر انت نه
 ڪه عمر - (۹) اپتار :- رسترے، لڪڙ بگڙ، ڏهونڏوار - (۱۰) راهڪ :-
 بزرگ، دهقان - (۱۱) ڏلغ :- آڙت ۽ ڪون آفاں ڪرا ستغين و هڙدے نام -
 (۱۲) ڪيشڪور :- نيشتن جنی - ڪرے، ڪهر در، چيتر، سينهسو - (۱۳) شنيڪ :-
 بڙ ۽ ڪسائين چڪ، ڏاهڪ، (۱۴) لوهی :- ڪوه ستر آني تلانگاني ڪڙدين
 ڪلا ڪه آفء دارانت - (۱۵) تلانگ :- تلار غربي -

لاف چو هٺرجين (۱) اے، نريان آني
 سر چوسندھي اي وٺ گھڙاين ديزاے (۲)
 ٺاهيٿو گون اين ٻه ٻس اي جون آن
 بانگهه ۽ روٺ گون بڙ گل اي ٺولي
 بيگهه آن ڪيٺ گون گندغ اين جولي
 (۳) لوفڙو بيٺ ٿي ڪٺل ۽ پيمهيت
 جيغ ۽ گون گوج (۴) اي چنگلاڻ پٺيٺ
 دير شينڪ اے من پنگهرے (۵) پيڪيٺ
 دست ۽ ڙ ۽ لوغاڙ اين سر ۽ چڪيٺ
 سر ٿي چوش اين دريغ اے ڪيٺ
 مان ۽ ڪيٺ جاڙ اين بانڏو ۽ سينگ آن
 خون پرے گيوار ۽ به انت ذغراين (۶)
 بھر، بھر ۽ بنت پٺي جمو اين جيغ ۽
 (ڪڏ) تہ گريش گون پالش ۽ ڪنار بيغ ۽

(۱) هٺرجين:- خرچين - (۲) ديز:- ڪيل ۽ ٺاهنتغيں ديڪڙا، ڪٺو (۳) لوفڙو:-
 لوفڙغ، دڙغ، ڪٺرغ، لوفڙغ - (۴) گوج:- شرقي، گوہ (غربي) چيار پاڏا او
 دراڙ دٺيں دو زوان اين ساهداراے - (۵) واڙ، لوڙهو، پهر، جب،
 ڪٺ، (۶) ذغريں:- تازگ اين، نوخ اين، سوهر اين، جهگ او اين خون-

بانک ماہناز

پہ دعویٰ ای دانی اے گوئشتم نہیست کہ ”بانک ماہناز“
 ”میلخ میران“ رندہ گوہار، یا جینک اٹ؟ پراست این ژہ شمعے
 شیرہ اٹ۔ بانک مس وئی شاحری گالان دہ ”شاهدآذ“ ۽ مڑایانی
 ناخوذا تک کنت او گوانک ۽ جننت“ چوکہ ما من ”شاهدآذ“ ۽
 پیرا حال لیکھتہ کہ ”مرگو“ ۽ چتغ این طالع حال کہ مس
 بے جہان این او ناہوہ این ذال او چکانی دفعہ کپتہ۔ تہ کفان ۽ کڑو
 بییان ۽ شتو ”ماہناز“ ۽ دہ ستر بیٹہ۔ نہیں کہ مس پیکوان ”ڈاڈھر“ ۽
 ”ماہناز“ ۽ پیرا ہیڑتی ۽ پُجتہ۔ تہ آن گریو حیران حڈائی آن
 بیٹہ۔ ذاتی کہ اے پیکو ای کیندوان اے! او نیئس کہ بھورائی
 آنکن اے ”مرگو“ طال آنی کیندوان انت۔ پر وئی سادیں دل ۽
 وک قاضی اٹ کہ جیندہ گناہ چی نوستنی۔ پر نہیں تہ مس وھڑدہ
 مہیسک کپتغٹ۔ کاہریں ولہرے روشی ہیل بیٹہ۔ کہ راست او
 دروغ ۽ سروٹ ساھرہ بیٹ۔ پیچیکہ دروغ ۽ منزل گوئند انت۔
 ہیل او وسوس آن کہ تراہک اے گوئستہ! پر شانگو یہ چسپ ۽
 تل ۽ پیرا روغیں۔ تہ ذاتی کہ نیں ژہ دیم بہ دیمی گیپشغ ۽ سواتی
 نیں کہ دگ اے او نیں کہ علاج اے۔ دل بندہ ۽ مزائیں بزرغ آن
 کیشیت۔ ”ماہناز“ دل ۽ دہ ہمیرنگیں بزرغ ای صلاح اے دائہ
 کہ گناہ مناں چی نے۔ چوکہ مس ”شاهدآذ“ ۽ دیم بہ دیم بیٹغیاں
 تہ آن وک نیمغ ای ہتل ۽ بیٹ۔ چو نہ ذاتی کہ دل بزرغ آن کہ
 کشیت تہ ہنو رآنی دہ چاری انت۔

آخر روش اے بانسک وٽي مہ و چيار دست گوهار جيٺي گون
 گيٺو شتو "شاهدآذ" ۽ شڪاراني راه بستو نيشتم - "شاهدآذ" دِه گون
 مہ چيار ڪنگرين زواراں ژ ۽ شڪاراني پٽلو ۽ گرتغي ۽ آتڪہ - بانسڪ ۽
 گون دست ۽ سياه ۽ سيخريں واغ گيٽو يڪے مں سير ۽ موڙغي پيٺنزاں
 اير ڪٽو بلوچي ذائيفغ اي او جوڌ اي جڏائي نام او ليٺلڙ اي ڪٽہ
 ذاهر واڙتو گڏ دِه هيٺل ۽ پٽلو گون ليٺہ بستو گال آتڪہ - ڪہ سڙدار
 ۽ دروغ اين تهمت او هفوخِي ڪست آني طال آن اے رنگ اين
 قهراں مہ خن - مٺے سڙدار زور نہ انت ذارہ انت - پٽلو نہ شاہ اين
 قادر ۽ نام انت - بانسڪ ۽ چو نہ ذانتہ ڪہ [ليٺہ مڙد هيڪو ڪشتغي اين]
 پر نين اے حال او پيرا بانسڪ "مڙگو" ۽ هميرنگ ۽ ڏهونڊ اي
 گوات دانغت ڪہ چيار اين چودهاراں پچار همے يڪ اٺ - ڪہ همے
 گيٺي ٽوڪ او پچاراں "شاهدآذ" ۽ گوش چو موهل اي پاشينتغتنت
 "شاهدآذ" ۽ ڪافري تيلانڪ دائہ او "ماهنسو" پد ۽ شتو جن اي
 نيشينگ آن ڪپتہ - "شاهدآذ" ۽ مہ اين ليڪهتو چغل دانغت او
 بانسڪ ۽ دِه ناکامين دل اے زڙتو مں وٽي شار ۽ پٽلو ۽ بستغت.

بانسڪ ش ۽ هٽوان ذائيفغ آن نہ اٺ ڪہ مں وٽي لوغ ۽ نيندنت
 او "بُو اي" (۱) تقدير او قسمت آن ۽ اٺس آن ريش انت [ذائيفغ
 تي هر ڏڪھ سڪھ ۽ بهوگيت پر سياه اين سر وٽي سر ۽ ناحق اين
 تو همت ۽ د ۽ وٽي سر ۽ وس ۽ داشت ڪٽہ نہ خنت] آن رنگ ۽ دِه
 مں بلوچي ۽ شنت ڪہ "سياه اين سغراڻي نام ۽ گيرغ مڙدم آن ژ
 هڏان هوشين اي جڏو ڪنت".

همے ناحق اين هفوخِي ڪست آني طال آني سياه ۽ ژ ۽ بانسڪ
 چو ذاهر واڙتغيں مار اي ريس ڪپتہ - ڪست ۽ ڪست - بانسڪ ۽ گون
 لنگ اين "عومر" ۽ سير ڪٽہ.

مزائیں واداء ء کہ گوئستہ نیت "شاہدات" ء نہ سہتو من
 وٹی شاعری گالان گون بانٹک ء جوڈ "عومر" سیٹیہ - "شاہدات"
 ء شعیر "پیغام" روش اے "ماہناز" ء درہ سر بیٹہ - چوکہ ما اول ء
 لیکھہ! ندري او ہواي بانٹک اے "ماہناز" نہ اٹ - آنہی ء درہ من -
 گالان بستو کٹیں پیرا وٹی شعیر "سلام" ء من دائہ - وٹی شاعری گالان
 آن چڑو "شاہدات" ء "پیغام" ء جواو ء نہ داٹ باکین آن "شاہدات"
 ء چوہنت ای گالان داٹ - "شاہدات" مڑدے اٹ - آنہی گال
 دروکا ذور انت - ہر بانٹک بلوچ این ذائیفغ اے اٹ - گال ذور
 نہ انتی - ہر سیٹغ ء جواو ہمیرنگ ء من سیٹغیں گالان تاہینتو دیم
 دائی کہ دوبرے "شاہدات" ء جواو ء توفی نہ ویٹ آ - ایشی ء شک
 زین کہ بانٹک ء گالان من درہ ہمیرنگیں زور این گال استنت کہ
 آن ہر بلوچ مڑدے باز مزائیں شیغان آنت - ہر بانٹک سرے درہ کیسائیں
 بارے "شاہدات" ء اول نہ تھپٹغٹ - کہ سکل و نحق سیاہ این سرے بیگناہی ،
 نین دست گناہ نئے ہاڈ گناہ اکیڑیں ہڈناموزی اے دائی - گڈ
 دے دمیدے درہ ہٹک نہ واڑتی اغدے دل ء من بوزغ ء کتہہ -
 آرتو گون شاعری گالان دوہمی ڈرہینڈ ہر دمنب ء بنستی - نین اغ ء
 بلوچ ذائیفغ اے نرین اے شیغان بہیر کنت ایشی ء شک نہ انت

کہ برانت ہر بازیں وختاں بیروٹ حقیقت انت -

مے نگاہ ء من! من . بلوچی ادب ء تاریخ ء "بانٹک ماہناز"
 سرسری این بلوچ ذائیفغ این شاحیر انت - کہ آنہی ء ہر وا ہواي
 شاعری کتہہ - چو من ڈیہی ، لیکو ، ذہیروک او دستانغ آن
 (خصوصاً گیدی شعیراں "لوک گیت") بانٹک آنی گال اوار انت -
 ہر آن آنہانی نام ء نہ انت او نئے کہ آنہان وثار زاہیر کتہہ -
 "ماہناز" بلوچ ذائیفغ این چڑو سرے شاعر نہ انت - بلکن من
 شاعران آن ہمیرنگیں شاعرے من - بلوچی ادب ء کہ ستغی گالانی
 "پیغام" آنی جواو ء گون وٹی گالان "سلام" ء کنت دیم داٹ -

۴ شیشی ۴ و دھ یک ذائیفغ اے کردار ۴ تی ثبوت چہ بیہم بیٹ
 کہ آن وٹی جوڈ ۴ جھیک آئی دیہ داشتہ نہ خنت۔ او وٹی جندہ ناخوڈانک
 ۴ چشن جور این جو او ۴ داک۔ اے کسلیں حال مں بانک ۴
 شعیر "سلام" ۴ گال آن وٹ ماہر ۴ انت کہ بانک ۴ پ "شاہداز"
 ۴ پیغام ۴ جو او ۴ گوشتہ۔

سلام

راه گيداري آن ريٺ هٽوان لوغ ۽
 مٺي سلام ان دينت ميٽ ۽ ورنڀاڻاڻ
 ديتيڻ شوا "شاهڌاڌ" ۽ ملٽوڪين ۽
 ناخوڌاتڪ (۱) "شاهڌاڌ" خان مٽوا ڀاني
 تہ اھن ۽ تي ڪار و پيشغ ان ڪٽت ۽
 نين عيو ڪن ۽ نندا تہ جن ۽ جوڌ ۽
 من تي لوغ ۽ چيٽر ۽ گوٺت آن
 نين مني ڪٺل ۽ آسن (۲) اين ميح انت
 هٽنغ ۽ هر ذات ايس گڏان دوشاڻ
 ڪٺل مني ڙ ۽ بچ اي گوانزغ آن پُر اين
 پاڄنيڪ آني بمبو ايس جاد آن
 اغ ۽ تر ۽ مال ۽ نيستم ۽ گيت ۽
 تہ رند ترا مال لوت اي دٺنت مالان
 من ترا هيٺ اين "نوٺڪ" ۽ بشڪان
 يا "بانٿري" ۽ گون بمبو اين چاداڻ
 من دٺياڻن اغ ۽ "عومير" اھن داڻاڻ
 عقل ات چوڪلي اے چلڪوخ ايس
 من شفانڪ آني ڪوفغ ۽ دول اين
 هر من وخت ۽ پادغ ات حشڪ اين
 عقل ات ڙ ۽ "مُرگو" ۽ گو ريتن؟
 تہ گون ۽ چيار ڪنڪراڻين زوار ۽

ناخوڌاتڪ :- ناڪوءِ ڏاهڪ - غربي (۲) آسن :- آهنگ، لوها (غربي)

ژ شیکار آنی پتلوان کاتک اے
 من دہ گونہ و چیار دست گوہار جیڈی
 کاتک او تھی چیار راہ سَرہ نِشت آن
 دست من ملح سیمر ای واغ آن
 یکے من تھی میر ای موڑغ ای پینزان
 مژدار! هر گناه اے کہ ژ دست مٹے بیہ
 بشک (۱) ای ہے، شاہ این قادر نام
 (ک) بشک اڑے جوائیں مژدم ان رستہ
 گیشترے بور بشک این ”کھیری“ آن
 تہ منان تیلانک (۲) کافر ای داٹان
 من دہ نِشتنگ (۳) آن پدے کپت آن
 چوٹو اوں دنزو بیٹ زوات آنی
 تہ دہ مارے سیٹھے این لیکھتو داٹ آن
 تہ پ تھی خوشحال این دل اے داٹ آن!
 مادہ! ہے ناکام اے ضرور زڑت آن
 زڑت! او من شارے پتلوے بست آن
 (ک) نوان پ کھیو او لڈغ آن گارباں
 دے منی عاریف ایس پتے شاہرے
 ”عومر“ تہ شے سانڈ ای لیڑواں یکثیت
 آتیکو کہتہ مادغ ای جھوک اے
 ژے چھفک (۴) ان کڑد کٹھی ماھنوا!
 کٹل نہ چنڈیت کہ سک نہیں پیژدار
 دف م کندیت! در نہ ونت دنتان

(۱) بشک :- بلوچی لوظ بشک انت، بخش نیں (۲) تیلانک :- دھک، تھڈاں
 (۳) نِشتنگ :- لینگ بڑ گوڑد، نیندغ والی کٹھہ بڑ گوڑد (۴) چھفک :-
 ورنہ، نوخ ورنہ، کسن عمریں ڈاچی

من هتواں ہنچیراں پتین تـاخ این
 کہ تنک تڑ این کنب آنی سرے رست آن
 من هتواں جیہین این گر او گت آن
 ڈکھینے گوات کہ ژے گورے کشیت
 ائکرے (۱) درشک آنی سرے چنڈیت
 سر منی ہیچ گوات نہ لوڈینتہ
 جینغ اوں بہ جام این "عومرے" بستہ
 گور (۲) ے کینڈیت یا "عومر" ات بوڑیت

بکیر

”بکیر“ لاشاره قوي ابن سزدار ”مير گواهرام“ ۽ بچ اٿ -
 چوڪ، برائي سي سال جنگ ۽ ملڪ سيوي او ڪچهي اٿن ۽ بلوچ ۽
 پهلائينت او ترڪ آن گپتہ - تہ بلوچ گرين رنداں زور ڪون ديم
 روش عاسان ۽ ”همايون“ ۽ دائغين زحم ۽ تور ۽ او بور آني تيرغ ابن ديم،
 ”مير شاهدآذ“ ۽ رياست منٿگمري نيمغا دائرہ - او لاشار پوتروان
 گيهسڪتو ديم سندھ ۽ داشتہ - چوڪ ما اول ۽ من ”شاهدآذ“ پيرا
 هندے ۽ ليڪيهتہ - ڪم چون ۽ رند ۽ ترڪ ابن آزد ڪم ڙ ۽ قندهار ۽
 آرتغنت تہ من ”گاجان“ ۽ جنگ ۽ سندھ ۽ حاڪم ”سم“ ڪون لاشا
 پتلو ۽ زحم ۽ او اٿ - چڙو لاشار نہ بيلڪن ڪپل ڪپل اي ڪل ۽
 بلوچ ۽ ديم پڻ سندھ، او پنجاب ۽ دائرہ -

اے روشاں ڪم ”بکیر“ پڻ چرو گڙدي ”ڪچهي“ ۽ آتڪ تہ ۽
 وختاں آن من همے بلوچي علاقه بوتني اٿ ڪم، ما اول ڏسہ (۱) ۽
 وختاں گوشيڪہ دُ راھين ”ڪچهي“ ”مغسي بلوچ“ تڻمن ائين اٿ

(۱) چوڪ ما اول ڏسہ ڪم ”اکبر“ مغل بادشاہ وختاں ڙ ۽ ”تہتہ“ ۽ ڪم
 ”بکیر ڪوت“ ۽ روش ايرشتغ اي علاقه من سرڪاري دپنر و کاغدار
 بلوچي ملڪ اٿ - گندت حوالہ :-

HAAGCKHAN (the Kingdom of Balochies west of Thatta
 and Bakhar).

(۲) مگي رياست ڪچهي گندت :-

Sarkar History of Aurangzeb vol II P. 236.

) F. Burnier's "Trhauch in the moghul Empire" vol I P, P.
 204.203 1890

R. Hughes- Bullar:- Imp gazt. of India vol Balochistan P. 14.

آن کہ وٽي ٻيٽ او پيٽرڪ اي ڏيڻ. ”ڪڇهيءَ“ چٽو و گهول اي
 آٽڪ. ته ”ڪڇهيءَ“ دراڙين سوهر اين هوشن آن گون سٽر گوانئي
 لڏغان براهندغ ۽ دل چڪڪ. او ”بڪر“ ۽ ”ڪڇهيءَ“ پيرا دانءِ
 ڪه ته نين منان اولي ڏولا پر آٽه نه خن ۽. چوڪه ما بلوچ آن لاف
 سيره پيل گون هرون آن تاتڪنغت. ڪه آخر دوران بٽو ”چاڪر“
 او ”گواهرام“ ه وٽ ۽ داهلينتغ انت. گڏ تڪان مني بنگوين برات
 ڙه بام اي سٽر ان اير گيڙو لحم اين دريائي درڪينتغنت. نين دوبره
 پرآم ۽ گون وٽي برانان نه سٽر ائين ۽.

همه حال پيراسره ”بڪر“ ۽ شعير انت ”نه پرآم“ آن من وٽي
 شاحري گالان گون چيڪر ايرمان اين دل اءِ گونستغين بلوچي
 برائي جهيڙوان ه ارمانى انت. ڪه برائي جهيڙو او ستل و نحق اين
 دوران ه سيمي درنڪان سٽڪ بٽو. ”بڪر“ چڙو من وٽي گالان
 تمني ملام اين جهيڙوان ملامت ۽ نه خنت. بلڪن آن مارءِ بلوچ باري
 آني لاشار ڏيڻ ۽ سيم و سندهوان دره ڏسيٽ. ڪه ”لاشار“ ۽ ڏيڻ.
 روش عاسان ۽ ده ”سوري“ (۱) او روش ايرشمنغ ۽ ده ”ڪڇهي“ او قطو ۽
 ده ”مينهڙي“ ات. آن وٽ تمني ملام اين سي سال جهيڙو ۽ تاريخ ۽ ڙه
 سبق ۽ ذيربت. او گون وٽي گالان پڙهوخ او اش ڪنوخ آن سبق ۽
 داڪ. همه پيرا سٽر براهندغ ۽ شعير انت ”نه پرآم“ ۽.

(۱) سوري :- ڏيڻ اءِ نام انت من ڏيره غازبخان ۽ ”مزاري“ او ”گورشاني“
 بلوچ تمني آني ڏيڻ ۽.

نہ پر آم

- (۱) کچھی نہ پر آم (۲) مناں
 سوهرے کنء تہ حوشغ آن
 سوری (۳) دء گنجیں ”مٹھڑ“ (۴)
 دُست منی سوژء جَو اٹ
 راج اے مگسو (۵) کننت
 موڑ دانغ ایش سڈ بیئغ انت
 پہ مے کاسغ آنی چئغ
 (۶) توڑء سیلاح ذیر اٹ من ای
 سُلک ان ہنواں مڑدء و رانت
 (البت) کہ دوراں بلوچ دہلینتغ انت (۷)
 چا کر، او ”گواہرام“ پہ وٹء
 (۸) هوت ان پہ لافء سیردء
 پیل گون ہروُن آن تاتکغ ان
 تُرک آن منی بر اٹ بینگویں
 ژء بام ای سہراں ایرگیڑتغ ان
 چولحم این دریا ای در کینتغ ان
 (۹) نَز آتکغ انت قوم او قہار

- (۱) کچھی :- علاقہ اے نام انت من سندھ او بولان ۽ نیام (۲) پرآغ :-
 ریفینگ - (۳) سوری :- من ڈیرہ غازیخان مزاری او گورسانی بلوچ آنی
 ڈیہء کہورے نام انت - (۴) مٹھڑ :- ”مٹھڑی“ ۽ نام، مٹھڑی شاعر۔
 (۵) مگسو :- مگسی تَمَن - بلوچی لوظ مغسی انت۔
 (۶) توڑ :- جائیدء، ازل، شروع، اقرار - (۷) دہلینغ :- مانینغ، جُزینغ، دہینغ،
 کارکنغ - (۸) هوت :- بلوچی تَمَن، سک این مڑد، بہادر - (۹) نَز آتغ :-
 مچ بٹینغ، یک ہند بینغ، نَز آتِیگ غری -

چنڊهي صد او چنڊهي هزار
 صوهو^(۱) اي بلوچ ڏاهور تنگ آن^(۲)
 صوهو^۳ اي دء دنزين د بيغر ۴
 بوت و مزن گوات اين سغر
 تينغ ان چو کڙب اي رنتنغ آن

(۱) صوهو: - صبح - (۲) ڏاهور تنگ: - سمنبرغ، اڙغ، ضد کنگ، اوشدئيغ -

لانگو

من بلوچی زوانی دپتر آنی پیرایاں ہنچش گشت کہ "لانگو"
 رندے ات۔ ہر پک و دعویٰ ای گشغ دو آنکو دے کشیکہ گران ترانت
 کہ تاریخی ہمے رنگ این شاہدی اے مہ ویت کہ آن وٹ تاریخ
 اے بیٹ۔ چو کہ ما پیش دہ ہندے ایشی سرے باز کمین پت و ہول ای
 پیرا اے دائ۔ کہ ہواں وختاں جھوڑو سہ سہری دو بلوچ تہن رند
 او لشارے نیامے بیٹہ ہر پدے دہ راہیں گوشیکہ ہشت۔ بلوچ قوم من دو
 ڈکے زحمے رند او لشارے پلوے ژے اوار بیٹہ۔ تہ ہمیرنگے گڈک
 شاحری، ادب، ہر چیزے کہ سہر گیتہ تہ نام ہمے دوئیں تمنانی
 بیٹہ۔ ایشی شک نین کہ "لانگو" گالاں ژے ہمے پال پدہری
 ماہرا انت کہ آنہی بوڈن من ہواں ڈیہم ات کہ آن وختاں لشارے
 نہ ات۔ ہر رندے گون دہ تہ بلوچ قومے تمنانی مچی اے سنگت ات۔
 گوڈشتہ نیت کہ "لانگو" رند ات یا کہ ژے رندے سنگت این تہ
 بلوچی تمن اے ات۔

"لانگو" من وٹی شعیرے وٹ ڈسغیں کہ آن رواں دانی بلوچ
 ڈیہمے سندھو دے "کڑک" مروشی این "شالا باغ" اے ات۔
 آنہی رائی مژد م آن آرتو حال دائ کہ مہلینجے سانگ بیٹہ۔ چارڈ
 سالی مہلینج وارتان گون بے واک این لغورے بستمہ ہمے ارمانے
 سرے کہ گون من ہمیرنگے پچہ بیٹہ۔ آن وٹی شعیرے رائی کنتہ
 پر آن من وٹی شاحری ڈیٹ کہ آن کوہی بوڈنی مژد اے ات
 کہ گھوڑو زرتو بن آنی بٹہ ہر شکار و سیلہاں در کہتہ۔ او مہو

سہیل ائینغ اٺ کہ بن آنی سوهریں کٺر پکنغ ٺنت - آن من وٺی
 شاعری گالان چٺنیں تشبیح آن دات، زرد این کٺر او کرائی،
 سوهریں کٺر او دوست ٺ کده این چم، زردیں پٺل او بمبوئیں جاد،
 اے همیرنگیں تشبیح انت کہ ایشاں هواں شاعر دائر کنت کہ آن
 رذقی دبت او قرذقی (نیچرل) شاعرے بیٹ - آن کوہ سٺری ہلوچ اے اٺ
 او انہی محبوب دہ بلوچیں مہلینج اٺ - تہ گون کٺر ای عمرہ آن
 تشبیح دائی - نہ کہ مے مروشی این شاعر کنت شاعری ٺ او تشبیح
 دبت، همیرنگ این آن کہ نیں همیرنگیں مہلینج او جر، چیت
 من بلوچاں استنت - او نہ کہ آن گالانی لوظ وٺ بلوچی زوان ائینغ انت
 نہ اے کٺلین ہیرا من "لانگو" ٺ شعیر "سانگ" ٺ گون - آنہی
 جیدہ گالان انت .

سانگ

”لانوگو“ ۽ پٽهري (۱) کھوڙو“ اے زڙت ۽
 ڊيم ايش لے ٻن ٻن آني ٻن ٻن ٻيٽ
 پڪڻ انت ٻن آني کٽر (۲) سوھراين
 زڙد انت چو مھلينج ۽ کرائي آن (۳)
 سوھر انت چو دوست ۽ ڪڍه اين چم آن
 پل انت چو لعل ۽ بمبٽواين جادان
 چاڙده سال مھلينج من ڪوڙڪ ۽ (۴) نيشت ۽
 ڪوڙڪ اي ۽ گون مکھ اين ماڻ ۽
 پانزدھم اي سال ۽ بٽڪڻ انت جاني
 بٽڪڻ انت ربالو“ مٿي آني
 ”لالڻ“ ۽ مانگ (۵) ۽ حال منان ٻيٽ
 حال منان رائي مڙدم آن دائه
 او نخبو، آن شوا ڪم واک مٽيخن آڻ اين
 مھلينج گون حيني رتڪڻ اين دست ان
 داڻ ۽ شوا ٻي واک اين لغور اے ۽
 لنگھوآن ڪانڊوھ اي منان ٻيٽ اين
 بندن اي ٻار اے من سر ۽ بست اين
 بستڻ اين ڪاردار اے سر ۽ نيست اين
 ملح من وٽ اي دوست ۽ شادھ ۽ تاتڪ اين
 گون سري زواران ملح مني ٻيٽڪ اين
 تي جن اے صابين (۶) شوڏ مڃنت پاغ ۽
 مني دوست شوڏيٽ اي گون ليلو“ اين دستا
 ھردہ اين گل بوغ (۷) آن چراغ اين آن
 يا هيس (۷) من اے بير آني (۸) سر ۽ ريز بان

- (۱) پٽهري :- ٻروشي غربي (۲) کٽر :- ڪوه ۽ ميوه اے، ڪيسائين ٻير
 (۳) کرائي :- سروس، دست ۽ نلي، ڪلائي (۴) ڪوڙڪ :- ڪوڙڪ،
 شالا باغ، ڪوٽه او چمن ۽ نيام ۽ جاگيه اے (۵) سانگ :- دشتارگ، غربي
 (۶) صابين :- صابون (۷) گل بوغ :- بند، جوڙ، موڙدانغ (۸) بير :- باغ، جذبات.

بَنگُو

”بَنگُو“ نام آني ”شاهداڏا“ ۽ بَچ او ”مير چاڪر“ رند ۽
 نواسخ اڪ. ”بَنگُو“ وٽ ديه داني نوخي من انوش اين ورنائي ۽ پُجڻت.
 ڪم آهي سومري نشيتين ڪنج اين ڪنشيڪ اے اڪ. - نوخ ريش و
 مَنبو چوٽو اين ڪيهل اين ورنائي درائي ۽ موا شف رو اي مهلينج ۽
 لوغ ۽ آتڪ. - گون آنيغ ۽ مهلينج ۽ پاڏ ۽ ڏيب گيتو به هاغ به ڪنغ ۽
 لوڏهتي. - داني بانڪ ڙ ۽ گراڻ وهاو اين! وهاو ۽ شاذ هاڻ پيلوي ۽
 سجاگ نه ويٺه اڪ ڪم ”بَنگُو“ چورو مڙدائي ورنائي ناصوري
 ڪٺو به سوهرين ڪينڪ (۱) ۽ بوڙغ ۽ چومزار اي بيهيڙ بڙت. - نه پيغام
 و نئين سلام او نئين ڪم درائي اے استڪ. - بانڪ ۽ نه ڏانت ڪم اے
 ڪين آن ڪم من ڏاهرين وهاو آني زُرمب ۽ به شف روي آتڪ. - دل ۽
 تڪ ڪٺي ڪم بيت مال اي گُشنغ اين دهنڙار اے ڪم نغن او
 آن يا هيران اے پونغ اين يا ڪرشم ۽ نه انت ته گڏ ضرور
 رهيلو اے.

بانڪ ۽ دست درنڙت ۽ - درنڙتغين دست ”بَنگُو“ ۽ پاغ ۽
 مان آتڪ. او ”بَنگُو“ ۽ پاغ ڪپهه! آن وخت ۽ پاغ بلوچ مڙد ۽ عزت
 اڪ. ڪم من لٽهائي او گاراڻ مڙداڻ چڙو مڙد ۽ پاغ اير ڪيڙت، ته
 مڙداڻ، مڙد ۽ عزت اير ڪٺهه ”بَنگُو“ ۽ پاغ ڪم ڪپهه ته آن ڙ ۽ ڏاهر ۽

(۱) سوهر اين ڪينڪ ۽ ڙ ڪنج او ڪنشڪ. - داني ديه من بلوچاڻ رواج انت
 ڪم آن ڙ ۽ چڪي ۽ ڪرد ۽ سيرة شاذه ۽ بانڪ آن ”بُول“ ۽ پونڙه ڏينت
 ”بُول“ والي ۽ مٿلو انت ڪم داني بانڪ ڪنج اين.

ڪڙو بيٺو رائي بيٺو - ڪون ذاتيغ ۽ بلوچ مڙد ۽ ٻڪ اے ذات! او
يا هيٺو اے جٽ پروٽ ناموز اے ته نه خٽ - پر "بينگو" ۽ من
دل ۽ همے رنگ ۽ بهاميت ۽ ڪه سوڀري ۽ پنجهارتو هاسيڪاراي هميرنگ
ڪٽه - پاغ به قضا اي نه بانٺڪ ۽ رضا اي ٻرينته .

"بينگو" ۽ سترگيرغ او لئڙغ ۽ بانٺڪ دره من دل ۽ ڪيس اي
بيٺو! او ذاتي ته است نوخ ريش او همنبو چوٽو اي "بينگو"
اٺ - بٽڪه وٿار او وٽي موڙدانغ آن دعايان دنيا ۽ ڪه موڙدانغ
مار او وراٺ - ڪه "شاه بنگو" او ذاهرارته ٻه نه دشتغ اي
دُبره ڪوڏان آن نه رونت! هر چيزه ۽ بئغ اٺ بيٺو -

بانٺڪ ۽ ڪه دريٽه تي ڏول نه! نيهن بيا ڪون "گيهانچ" او
"آسيگ" اي سون آن چٽي ڪن اي، پر "بينگو" نيهن هميرنگه
ذاهر ڪپتغ اٺ ڪه سون! او سوني چٽي او راستي آني دنگه ڪوٺستغ
ايدا ڏول نه ديتو بانٺڪ ۽ "شاهدادا" ۽ دروهي دانغت ڪه من نه
ذاهرارته پر ترا شاهه ستر اي ڪه "شاه بنگو" ۽ رنج ۽ مه خن - هم
پيرا ستره "سوهري ڪيٺڪ" ۽ شعير انت - پر اے ڪشغه ڏينگا باز ڪيران
انت ڪه اے شعير "بينگو" ائغ انت يا ڪه ۽ نام اي سوڀري ۽ (۱)

•

(۱) يه شعير ڪٿي انت - پر دعويٰ اي ڪوٺسته نيٺ - بلوچي حديث او دهران
دغه دنه وخت ۽ اے شعيره "بنگو" ۽ ڪمئي انت - پر ما ڪون هم خيال
او صلاح ڪون نون - پچيڪه دموت ڪه دغه شعيره مطلق ڪال، ڪون حرف
و لوظ او ستره دنمبي پيراه تعلق انت ته هم بير، ڪال، مطلق، ڪون
او لوظ ڪل مڙد نه ذاتيغ اي شاحيرائيغ انت - رء شعيره اے پاهاندا آن پاهاندا
ادبي، ادبي زوان هر چيزه ۽ ڪون ڪه پر ڪه اي ته اے شعير "بينگو"
۽ سهلينچ ائغ انت - آن ڪه اٺ نام ڪه ٿي؟ اے البت بٽ و ٻول ۽ نوبت.

سوهريں ڪٽڪ

دوشي ڪه برهم (۱) اين ”بنگو“ ۽
 بهيڙ (۲) چو مزار اي آرنگ ۽
 سوهرين ڪٽڪ (۳) بوڙغ ۽
 چو من نه ذات ڪه ”بينگو“ اين
 نوخ ريش او همنبو چوڻو اين
 من گوڻشته! گريشم (۴) اي روهيلو ۽
 يا مال اي دهنڙار ۽! گشنغ اين (۵)
 من دست ۽ نه ذاتي درنڙت اوڻ
 او ”شاه بينگو“ ۽ پاغ ۽ جت اوڻ
 موڙ دانغ ۽ مار اوڻ ورت
 گون ”شاه بنگو“ ۽ ذاهراغ ۽
 بر اي ترهوخ اين آسڪلو (۶)
 تئي گت ۽ گون زرن ۽ اوڻ منڙاڻ (۷)
 پاڏاڻ ر ۽ بنداڻ ژنگل آن (۸)
 (ڪه) مروشي ”شاه بنگو“ ۽ چپ اي ڪن ۽
 من هپت بر ۽ چپ اي ڪٽڪ
 پر چون ۽ گل ۽ ذاهرارنگ ۽

(۱) برهم :- رعب، دهشت، خوفناڪ - (۲) بهيڙ :- جهٽ، جهنمب، جلمو،
 اڻتاف - (۳) ڪٽڪ :- ٽڪ، بول، عاڻينج، بيدغ بند، بيدغ بند ۽ ڙ
 جهلي جان، نوخ ورتا، ڪنج، ڪنڀڪ - (۴) گريشم :- ”خضدار“
 او ”شڪي“ نيام ڏيهر ۽ نام انت - (۵) گشنغ :- ڪڙنغ، لنگهڙ،
 سڙي، هچ نڙيغ - (۶) آسڪلو :- آسيڪ ۽ نيپ نام، آسيڪ - (۷) منڙاڻ :- لعل
 سوني، بازيا اين سنگ، منڪ، بيرگڙي، پونغ، ميدرڪ، سات ۽ نام
 (۸) ژنگل :- ژنگلو، گهنڪهرو -

کہ ستون آن ۽ نہ پرکیٹ میں دل ۽
 نہیں گنڈوغ ۽ گینگ ۽ نہ ٹیٹ
 اللہ تہ بیار بور این جڑ آن (۱)
 کہ (شاہ بنگو ۽) سَرسا کن آن (۲)
 ”شاہڈاڈ“ ترا شاہ ۽ سَرسا این
 کہ ”شاہ بنگو“ ۽ رَنج ۽ مین
 ہ ۽ آگو کیٹ سوڈاغر اے
 ”بنگو“ شوشکیٹ لیڑوای
 پرماخ ۽ گیٹرت پت این گڈ آن (۳)
 پروا! حریو ای (۴) ندرمُغ آن

(۱) جڑ:- جہنم (غربی) - (۲) سرسا:- سر ۽ ساکنغ، جڑسا، چہتری -
 (۳) گڈ:- جڑ، پُج (غربی) (۴) حریو:- ڈیہر اے نام انت -

دوستین

”دوستین“ ژء ھڏء رند بلوچين ”تمنء اٺ۔ چوڪ تاريخ مارء ڏسيٽ، آن روشاني بلوچي علقچء بازين قوماني اڙد و لشڪر او گھوڙوانی دنز ديٽغت۔ جاھء تُرڪ، جاھء مغل، ”ارغون“ او ”ترخان“؟ سنہ ۱۰۰۳ھء ”آج“ ء صوبيدار سيد بها الدين بـُخاري، ”سيھوان“ ء نائب بختيار بيگ، او ”بـُڪرڪوت“ ء جاگيردار او نائب ”مير معصوم“ بـُڪريءَ ڪہ اوار اين لشڪر زُڙتو بلوچي علقچء گرانء سيوي دره فتح ڪئء تہ ”دوستين“ رند دره تي بلوچاني ڏولان گون زحم جن آن گون اٺ۔ او گيرے جيٽء (۱)

فاتحان ”دوستين“ من ”ھڙند“ ء شاهرء اڙتو باندي ڪٿو وٿي گلء گلپان ڪئء .

پيرا چوش اٺت۔ چوڪ ما اولء ليڪھء ”دوستين“ رندے اٺ۔ آن رواں ڪہ ”دوستين“ من جنگء پيڙا گيرے جيٽء تہ داني گوشيڪ انهي ريش او بروت آن جوانيءَ سوزغ نہ خٽغت۔ ”دوستين“ ء زندئي اين سانگ اين نام ڪئغيں بانہ، اے دره استت ڪہ انهيءَ

(۱) گيڏي ھميرنگين سڙارو اين پيرا اے دره ڪاريٽ ڪہ ”دوستين“ جنگي فيڏي نہ بلڪن ”گنج آب“ ”گنداواھ“ ء بلوچ سڙدار آني نيغا ”دوستين“ امانتي ضوانت اي برغمال اٺ۔ پر تاريخ مارء ڏسيٽ چوڪ بـُڙي سہ اين براھندغ آن اوارين اڙدان گون بلوچي علقچء دء نيٽ ”سيوي“ دره فتح ڪئء تہ لاچار بيٺو ”گنج آب“ ”گنداواھ“ ء سڙدار ”مير دادوخان“ او ”مير دريا خان“ ء ”اڪبر اعظم“ ء بادشاهي مٽيٽ۔ پر تاريخ مارء برغمال اي بدھي چوڙي چي نہ ڏسيٽ .

نام "بانک شیرین" اٺ۔ "شیرین" کئی جینک اٺ۔ اے دانی
 من تاریخی مٺاں ابدین اٺت۔ همکر ساھرا اٺت کہ آن است میژدارین
 "سحاق" ۽ نکرا اش ۽ اٺ۔ ("سحاق" ۽ پیرا او شعیر اول ۽ من صفحہ
 (۸۰) ۽ آتکنی این) چوکہ ہر مالدارین کاشری ۽ جائید ای بوڈن نیست۔
 ہچیکہ آن وئی نیمغا کم او موژی مال ۽ دف ۽ نیمغا گیندنت۔ تہ
 بانک ۽ ترنڈہ، دہ بور این جٺانی چیلک این گیروخ، نپٹ این
 گرنڈہ، او نمبی آنی وھش این زروخ این بو آنی رند ۽ من چیارین
 چودھاراں بار اٺ۔ پر است بانک ۽ موسم آنی جیڈ او بوڈن "نيساو"
 ۽ ژ ۽ گیر دہ "منگوچر" ۽ اٺ (۱) چوکہ بانک ۽ براھنڈغ گیرے
 جیڈ تہ دانی من ہمے وختاں بانک دہ روپنی دیم این مات پٺ ای
 ناہ این مال تلغی چک اے اٺ۔

د ۽ واپھرے وخت ای! عالم ہیل بیٹہ! پول او گول پرنٹیں
 ڈس او نٹیں پیرا اے "دوستین" برو کہ روغ ۽ ائیے۔ کس سعی نہ
 یٹ کہ تہ زیندغ او دُراہ! یا کہ کُشیہ جیٹغ ۽، یا کہ وٹ میرای
 گنڈل موٹ ای تفاخ ۽ دیتغ ۽۔ اٺگو بانک آتکو نیں سر شوڈی
 وھی آن چڑھتغ اٺ۔ ہر کس حیران اٺ کہ نہیں تہ "دوستین" ۽
 زیندہ او مرگ ای حال اے استینت او نٹے کہ آتکنی ہیل او
 لیٹہ اے۔ اٺگو سانگ این بانہ اے من طیلان اٺت۔

آتکو گھوبی، مچی، بخت و وڈہ، پیصلہ ہمے بیٹہ کہ زروارے
 بہ ساد ویس ای من نام آنی "ھرنڈ" ۽ شاھر ۽ بروٹ او چاسوسی
 سونج پونج ای بو ۽ کشیت! کہ "دوستین" ھوند اٺت یا کہ نہ۔
 اغ ۽ زیندغ و ھوند بیٹ ۽ تہ گالی کنت او کزل این پیرا دانی۔ کہ
 شید کو دیم بانہ، نیاستہ نہ یٹ۔ نہ اغ ۽ تفاخ ۽ دیتہ تہ حال ۽ پک
 کنت بیاریت۔ کہ گڈ مژدُم وئی تیی تک و تور اے کنت۔

(۲) (نيساو) "سری" ڈیہ ۽ علاقہ اے نام اٺت۔ "منگوچر" "مستونگ" او
 "تلات" ۽ نیام ۽ علاقہ اے نام اٺت۔

موتب آئی سوئب انت، انکو ما بانہ، لوغ دَوں او شاگو با
 "دوستین" روش اے بیٹیت در کفیت یا ہتک این حال بیٹیت کہ
 مژد زیندغ او ہوند انت۔ تہ زیندغ این مژدانی بانہ آئی لوغ
 دینغ بہ بلوچاں باز کوجاہ او نمہرم این کارے بیٹ۔ دانی عید
 مزائیں تراہک۔ او ولہرے روشی استیت، زروار دے عید گران این
 بانگہ بیٹیت حال، بیارہٹ۔ اغ ہمے درائی دے گرتو نیاتکہ، تہ
 سون ہمیش انت کہ "دوستین" س درد نیائی ہوند نہ انت۔
 در حال وٹ بیارہٹ۔ کہتغیں کڑو بیٹغیں حال مں ہروڈے نوخیں
 گیرہٹ اے او ار، کنت۔

ژہ حراسان، لیغار گژدن این زروار "روذن" ای بار اے
 لہرو مں سربار "قندھاری" میسک ایرکتو دیم بہ "ہژند" دے
 رانی بیٹ۔ منزلاں گران، لیغار گژدن این رودن آئی سوڈاغر مں
 نامانی "ہژند" شہر ہجہ۔ مے لوغ لوغ گلو جک آن، گوں
 ذال و چسکان وئی رودن آن بہائی کنان، ساد و بس ای پول گول
 آن کنان، نیت ہمیکریں کہتغیں لنگ این حالے مں۔ گوشاں
 کہٹی۔ کہ است بلوچ۔ گلغ، گلپان انت۔ چاسوسی لوس پائی، کنان
 آنکو گلپان تربیت۔ مژد ساگی این "دوستین" ات۔ گوں حال
 رند آئی پیغام، ڈیہ او علقہ آئی حال احوال، ہور او گوارشت
 آئی، او کشری مالدارانی حاضرین بودن آن پچی "بانک شیرین" دے
 سلام دہ دانغتی۔ کہ اے وخت مے چیار روشی کشری بانہڑ مں
 گیابانیں "نرمک" دے ریح آن انت۔ اغ دے عید درائی آن آنکو
 درن کہتغ تہ منان عالم بہ درائی سون ای جائی لوغ دات۔ مں
 مے وس این ذائیفغ۔ اے آن، براہندغ گڈ کیلہ نیخاریں۔

درائی ہیبل شہ، موتہ پندہ، ڈولا دراژ بیان۔ آخر حج آئی
 روش آنکغنت۔ بانگ دہ میت ای کدہ اے زرتو گوں۔ جیڈی آن
 نوخ آفاں ہرے سیاہ سار این چوتوے شوڈغ شہ۔ بہار کہ ای
 سارن این گلگل این نوخ آفاں بریخ ششتو کہ "نرمک" دے وڈاؤ

سرائرغ آن ڈنگ بیٹغنت - تہ کسے وئی لوغاڑ این سرے رندغاٹ
 او کڑدے ہر وٹ او وئی قولی آن گواڑغ ای لعل پھل آن چینغاٹ
 بانکے دیہ کڑدے پھل پتئیہ کہ دانی درائی آن سہ روش استنت
 نوان کہ کیدان ملخ "دوستین" بیٹ .

چو کہ بانک دے وئی سیر مڑاڈ این کسلے پُجیہ - تہ کسلے
 بانزری بستو ڈھری کٹھی - ژہ ہپت رنگ این بڑزی نغره این
 آہیری کشتو مں سلوک ای زان سیراں ایر کٹھی - گیسو این سفیر
 کوردیم این گوناف کہ دیکھی تہ اے گیر آنکی کہ! حُدا مَن آت
 اغے "دوستین" نیاتکہ تہ کڈ؟؟ ژہ دوئیں دیتغ آن ترونکلیں
 کَم کَمیں انڑزی چیار لاڑی چیچار بیٹغنت - جیڈی کہ آنکنت
 بانکے ادی بیا این دست آن پہ حُدا بڑز آروں کیدان "دوستین"
 بیٹ .

او دے "دوستین" ژہ گلغ دُراہیں باہیرے نریان اے گیشنتو
 آنہی ہوشینغ آت . عیدے گران این بانگہ ، عیدے موارک ای
 او حق بشکائی ژہ رند چو گوئل گونغ آتکو نیزغ ، او گوہر آنی کوتاشی
 تیاری بیہ - گوہر کہ شتو ژہ گوے ہندے ہوں کتو گرتغ انت - تہ
 "دوستین" ہُشکارین نریان دیم پہ کیولہ داتہ - جہت عالمہ
 نوان تَرند این نریان سوار جہتیہ - پر چون سمع کہتیش کہ
 "دوستین" بیہتی کتہ - رندے کہتغ انت پر "دوستین" دَرشہ .
 "دوستین" کہ پُجیہ تہ درائی گوئستغ - دیرواری دیکھی کہ
 مں دیروے سکھیں عالم او مچھی اے، نزیخ کہ آتکہ دیکھی سکھیں
 مال و کوش ، دریس و چاپ ، سروڈ او ژہ گورغیں کُلاں ہلو او
 لیلڑو آنی بارغیں توار ذیمری پیداغاں - اے "شیرین" گون فی
 "دوستین" اے شادہ او مڑاڈ آت - تہ مں! ہر کسے "دوستین"
 پچہارتہ لنگھیائی مں ائس آنی ڈھری "شیرین" مسیتاغری داتہ -
 ساگی این شادہ ست و سمل ے قولی این "دوستین" بیہ -

دوستین و شاعری - گل، ادب او گلابی ناول میں، ڈرامہ یا
 براہمنڈغ آن کیلون، آن وٹ "شیرین" بڑھنت او پیصلہ کن انت۔
 "دوستین" او "شیرین" ہمے ساگی میں پیرا من بلوچی زوانی
 قصوں درو کہ تی ڈول او بہرے کار انت کہ آن تاریخی طور
 غلط انت (۱)۔

(۱) پیرا چوش کار انت کہ "اورنگ زیب عالمگیر" مغل وختاں انہی اژدان
 کہ بلوچی ڈیہہ سرے لشکر کئے۔ تہ بلوچاں شکست داتیش - او گون
 نی بدھی آن بچی یک بدھی اے ہمے ذہ استک کہ بلوچ وٹی نیشتغین
 کجج میں بانہ اے انہاں دیشت - صلاح صلوح نیت عالم "دوستین" تہ
 کہ آن وختاں دانی کوسائیں چورو اے ات ذالی ویس داٹو فاتح آن
 داتیش - ہر ہمے رنگہ نہ انت - ایشی شک نہیں کہ "ہمایوں" اکبر
 اورندی مغل بادشاہ آنی، ارغون، ترخان، سندھ، سہ، او ملتان
 لانگیان گون کولان بلوچانی جنگ و جڈل بیٹغنت - ہر ہمے رنگ
 میں بدھی سارے تاریخ جی نہ ٹیست - ہا اے سارے تاریخ ضرور ٹیست
 کہ "شاہجہان" مغل بادشاہ وختاں بلوچ او دہلی تخت حالت دے بدی
 او کاری واری دژمن ای سندھوے آنکھی آت - تہ "اورنگ زیب عالمگیر"
 پیرا تاریخ چوش کار - آن وختاں کہ مغل تخت او من بلوچاں رنجش
 آنی گرو چک ات - تہ "اورنگ زیب" ملتان "گورنراٹ" - من ہمے
 گورنری روشن "شاہجہان" یک مزائیں اژدے من ۱۶۲۸ وٹی
 نوٹیں بیج "اورنگ زیب" او "داراشکوہ" کمانی رائی کئے کہ آن بلوچانی
 زورے بیورینتی "قندھار" بروفتح کنت - اے اژد پ "سخی سرور" تہ
 دگہ ہ "سرو ہواد" درکتہ - پے دگہ بلوچاں شف زحم او چاری جنگ
 شروع کئے - نیت مڑان ہمے مغل لشکر کلاہ آن دے "برکم"
 (بارکھان) مرشی میں (کھتران) ڈیہہ پججہ کہ بلوچاں حملہ کتو
 او "داراشکوہ" او مال مدی لئی۔ مغل اژد گون وٹی کمانی "اورنگ زیب"
 انکو جنہل دست بلوچاں "سندھ" مکران، لسبیلہ کہ "اورنگ زیب" تہ
 لشکر شکست او سردست بلوچانی فتح، حال اش کئے تہ درہاہ میں
 بلوچی ملک باغی بیٹہ۔

دومی برا "شاہجہان" مور و مدغی لشکرے رائی کئے کہ
 کوہستان و سندھ او مکران دے بلوچاں شکست داتغی دے "قندھار"

(باقی پینزہ پیرا دہی صفحہ ۱۳۴)

(ساگی این پینزہ پیرا صفحہ ۱۳۳ ش ۴)

۴ بر وٹ فتح کنت - اے کٹوم وقہارین اژد دو ڈکے بیٹہ۔ یک ڈکے
 کمانی "اورنگ زیب" ۴ وٹی سپہ سالار "ملک حسین ابدالی" کٹوگون اے
 توہاں "میر عالم خان نوحانی" کہ آن وٹی نوحانی ٹمن ۴ سڑدار او
 جہل دست ۴ یاغی این بلوچانی سروغان ات "اے فتح کنگ ۴ دیم داٹی۔
 او گدی ڈکے وٹ کمانی بیٹو پہ ساگی این "سخی سرور" منرو ہواڈ
 نیلانی؛ خرچہ او پہ "ہرکم" بارکھان) ۴ دگے گوں بلوچاں میڑان
 شتو "تہل" او "چوٹیالی" سیدھاں پُجیہ۔ "ملک حسین ابدالی" ۴
 "سڑدار عالم خان نوحانی" ۴ شکست داڈہ او "اورنگ زیب" ۴ سردست
 بلوچاں زہ وٹی اولی شکست ۴ مت کیپتہ۔ چوکہ بلوچانی شکست او
 مغل ہوڑانی فتح ۴ حال دہلی ۴ پُجیہ تہ من قلعہ معلیٰ سیٹھے روشہ ۴
 حیرات، سوارکی، شاذہ او مراد مخلوق ۴ کٹہ۔ تہ مارے من "اورنگ زیب"
 ۴ دوئیں حملہ یاں تاریخ ہمیرنگیں بدھی چوڑی چی نہ ڈسیت۔ ہا اے
 ضرور است انت کہ "اورنگ زیب" سَرسری این گورنر او "عالمگیر"
 بیٹھی ۴ ہندوستان ۴ بادشاہ انت کہ آنہی ۴ بلوچی زور ۴ بھورینگ ۴ پہ زحم
 و انکل ہڑوئیں منضبط او خاص این سکیم آنی تحت کٹمغت۔ پر
 "اورنگ زیب عالمگیر" ۴ اے قیصو بندغ تاریخی طور ۴ غلط انت۔
 پہ ہمے کرغی کٹلیں پیرا یاں گندت کتاب:-

- (1) M. L. Dames Popular Poerty of the Baloch, Earlier Period,, P. 48
- (2) E. H. Aitken:- Gazetter of the province of Sindh, Chp. III P. 99.
- (3) Saran Dr.,: provincial Government of the Moghuls, P. 108
(Allahabad)
- (4) J. Sarkar:- History of Auranggele,, Vol. I, Chp III Calcutta (1912)
- (5) M. L. Dames:- Popular Poetry of the Baloch, The Thirtyyears
War.
- (6) J. Sarkar: History of Auranggele, Vol I, Chp. VII P. 118.

(7) جنت السنند "مولانی شیدائی".

شیرین

”زنکی“ انت منی و ڈیرو
 ”گواہرام“ انت منی جام این بیل (۱)
 وانتکار شینہڑیں ”شاہی“ ات
 (ک) ژء لڑ کوخ این کفش و بلی ات (۲)
 سوغند ہ۔ تھی ریش آن ات
 نوخ این رتکغ این مس (۳) آن ات
 سیغ این گور کفش این سیاہ را
 آفانء نہ، واژت بَن ائیغ ان
 کیگھ، او کرجلان ”سیندھ“ ائیغ آن
 لوئی بانہڑاں دوستیغ آن
 لوئیٹ وت مہار این جیڈاں
 پیوخ ای دفء مات گوراں (۴)
 دھور ای ہ کُمار (۵) این آف آن
 سوئی پر ای کہ مس وھاواں
 مارواڑی جواں زورین آن (۶)
 وھاواں ہ قرارء نیلیٹ
 مردے شء حُرامان آتک
 لیغار (۷) چادر او ہنمبو این
 بارے روڈن (۸) آنی گون انت

(۱) جام این بیل:- سنگت، دژمن، حریف، بیل این سنگت (۲) ویلی:- ڈکھ
 ای، شزای (۳) مس:- آری، نوخ موریں ہروتانی ہٹ (۴) مات گور:-
 زم اے، گاہ اے، نام انت (۵) کُمار:- نوخ آف، لڑد این آف
 بہوخ این آف (۶) زوریں:- ڈتیں، سک این غربی (۷) لیغار:- میل، میلو
 (۸) روڈن:- ہونغ اے نام، روغن آن مان کنتی .

هُرْجین (۱) میڈہ این بھنگ آنی
 سربار (۲) قندھار ای میسک آنت
 پیغام گون انتی رند آنی
 رند و بارغ این بور آنی
 تحقیق این سلام "شیرین" ء
 نوڈان شنز (۳) "کونارو"
 "دشت" او "داین" او "منگوچر" (۴)
 "سنی" ء نغوئر ہنمبو این
 "نیساؤ" (۵) ہزار مسکیف این
 ڈور پرائت او و امریزان
 لڈ آنت چو گن (۶) آنی تاخ ان
 چوت انت چو کنمنڈانی بوغ آن
 لڈ ای مسچیتغ مال داران
 میش ای او بزا ای وانتکاران
 میژدار این "سحاق" ء بچ آن
 بِن بار بستغ ان بانک ان
 سَر بار لڈ تنت گواچی آن
 بانہڑی کنڈغ او ناغاہو (۷)
 کونڈان پروشتغ ان زردو ان
 لوک آن گون صرَف و کاڑاں
 او کاڑاں گون حمار این چمان
 میش ژء در نو (۸) آن سیرء بان

- (۱) هُرْجین :- خرجین غربی (۲) سربار :- بستغیں بارء چکء کیسانیں بان
 ودھی (۳) سُنزغ :- ہورے گوارغ (۴) منگوچر :- منگوچر ڈیہ
 (۵) نیساؤ :- مری ڈیہء علاقہ اے نام انت (۶) گن :- کوہ ای درشک اے
 کہ میوہ اے کنت، کیتار (۷) ناغاہو :- ناگاہوے کوہ، کہ دغ آنہی ء
 کھیرتر رینچ گشت (۸) درنو :- وھش بوئیں بوتغ اے ء گشت، نام،
 کہ مس حراسانء بازق بیٹ .

بَز ژ ۽ گواڙغ اي لعل پهل آن
 رند ۽ ژ ۽ ميده اين گنديم آن
 پاهمال ژ ۽ پنير او پونچ آن
 ماهري ژ ۽ گن او پوناخ آن
 "شيرين" ۽ کُل اے سير نياڏاين
 اڏهت من "نرمڪ" ۽ گياپين ريچ آن
 گوانڪ ۽ جنت "در لسر" اين دائي ۽
 ذيريت ڪده ۽ ميت ائينغ ۽
 روڌ ڊ ۽ شڪل اين نوخ آف آن
 رنديت (۱) او مشيت ملگور آن
 ملگور ششتغ انت مهلينچ ۽
 ڪيٺ ان ڊ ۽ وٽي چيار کُل ۽
 کُل ۽ بانزري آن بنديت
 چيٽڪاني (۲) تغرد اے نيشتيني
 جهول ۽ ٻلو اے ليتيني
 دست ۽ جنت او ۽ بڙي ۽
 ڪشيت نغره اين آهري ۽ (۳)
 پل اين زانسراں اير ۽ کنت
 گنديت ڪ وٽ اي گوناف ۽ (۴)
 گيرينغ ڪٽ حمار اين چمان
 انزري ۽ رشتن اي چو درم آن
 جينغ ۽ سرڪيڪ ۽ مين انت
 يا انت اے گوهار جاني اين

(۱) رندغ :- سترند دبنغ - مانارغ، چوتو مانارگ غربي (۲) چيٽڪاني :- هيلغ
 اين پيش ۽ چتر، هيٺين، موهر ڪشئين (۳) آهري :- آدينغ، آدينڪ.
 (۴) گوناف :- رنگ، ديم، چهره

شَر این سووری چیل و چیار
 بیا انت او گورء ایر نیند انت
 شارء پَلَوء لیئین انت
 پُرس انتء دلء احوالان
 پُرچ کُنل (۱) ات کور دیم ان
 سوهر این مامک (۲) او نیلایان
 بریخ تئی بمبوء این دنزو انت
 چم تئی کده این انژی انت
 گرئیغ بیٹ او جن آن تیلانک دات
 دیر پینت او جن آن جوآنین آن
 بیلان کُنل اوان کور دیم بَنب
 سوهر این مامک او نیلء بیٹ
 بریخ اوان بمبو این دنزو بَنب
 آن مَرْد که جن آن دوزواه ات (۳)
 میهر (۴) را دیاک تُرکء رء
 دیئ حَرَّغ این بَنب دُعا یان
 نیین دوست ای اوان شوء پ کارنئین
 دوست ای ات هتوان مَرْد آنی
 که تُرک ان من "حربو" گواذینت
 من نام آنی "هژند" ء شاهر این
 منج او اسطبل آنی لاف ائین
 بختء که جن ائیغء کشتء
 "دوستن" رء "هژند" ء بَشکء

(۱) کُنل :- سات، گوش ء سات نام، رکھ، لُنت، بَنبدا (۲) مامک :- سات
 نام انت. (۳) دوزواه :- دوست، همدرد، دل کشائی (۴) میهر :- تعویذ
 حادو، چم بند

۱) ڏنگ ۽ (۱) بٽ جينڪ رند آني
 متلاني ڀٽ ۽ شيف ۽ بٽ
 ڪاپٽ چو ڪر گز (۲) اي ڪرامان ۽
 نيخ اين نيت ان ڪون دنيان ۽
 منور (۳) ان ڙ ۽ ڪرمغ ان سيندان ۽
 بٽ انت ڪواڙغ اي لعل ڀهل آن
 نيم م جمو اين جينغ ان جنت
 نيم م ڪنل او سر حوش آن (۴)
 نيم ڀ سمل (۵) ايس ٽولي ۽
 پڪي ڀ نيت ۽ مينغ ائيغ ۽
 چينٽ (۶) او م وٽي مشت ۽ ڪنت
 م پالش (۷) ۽ ڙ! ڀڏا جورين آن
 شيبٽ (۸) ٽي دست گوهار جيڏي آن
 ادي (۹) دست ان ڀ حڏا بڙزار انت
 ڪه الله بيار ته مٽخ "دوستين" ۽
 ايشي ۽ نه! هوان اولي ۽
 ست و سمل ۽ قولي ۽
 بور ڀ لمغ (۱۰) ان شيري آن
 بروٽ ڀ منزل آن ديري آن
 بيار آت واڙه آن ميرين آن
 ڪيڏا ميل ۽ مرد م ان هيري آن (۱۱)

(۱) ڏنگ: ول ولس قطار، سرد نمب، شيف (۲) ڪر گز: ڪر گس (۳) متور: وهش
 بو ايس بونق ايس، سياه اين رنگ (۴) سر حوش: چوٽي، ستر، چوٽي ڀل،
 جڙوڙغ ڀٽ (۵) سمل: درائي، درائي آني پڪو، قول ۽ پالوخ درشڪاني
 ڀلي، بر - ڪهوره ڀهلي (۶) چينٽ، چنغ، مچ ڪنغ (۷) پالش: آستين
 (۸) شيبٽ وٽي: محقق انت، گشيٽ وٽي ۽ (۹) ادي: گوهار جيڏي،
 سينگي - آڏاء سونٽ (۱۰) لمغ: جهٽ، جهنم، برآني اشافين پنڊه.
 (۱۱) هيري: هيره ڏولا سونهڙا، حور.

نَیَند و نِیَاذَ پَٹ او ماٹ آنی
 دِیَم آن شِکَل (۱) اِیْن بَرَاٹ آنی
 رُوْزِی (۲) باٹ مَلِخ ”دوستین“ ء
 دِیْدَار کِش ء (۳) رُوْز اوں باٹ

(۱) شِکَل :- وِهْشِی اِے، سَفِیْٹ، مَسْتِخ اِیْن آف (۲) رُوْزِی :- خُوْرَاکِ
 وِهْزُد، رِزْق (۳) دِیْدَار کِش :- لُوْظ اِی مَعْنِی تَه دِیْدَار کِش ”پَاهَنَاذَ
 اِنْت - پَر اِیْدَا مَطْلُو ”شِیْرِیْن“ اِنْت، پَاهَنَاذَ رُوْز، ذَال، سُوْمَرِی، سِیْجِر .

بالاچ

”بالاچ“ ہڈ گورگیڑ بلوچ اے اٹ۔ من ہمے وختاں برات ۽
 ر۽ برات ۽ گرنٹ۔ ر۽ شمعے برائی گ۽ گورگیڑ دہ من دوڈک ۽
 نت۔ نکرے مزن ”دودا“ اٹ کہ آن ”بالاچ“ ۽ مزائیں برات اٹ۔
 ”بالاچ“ او ”دودا“ ۽ کپل ہواں روشن گوشیکہ ”سیاہ آف“ دشت۔
 گوران بڑ۽ دے ”گوئرپان“ جنتھلی ”اونساو۽“ بوڈنی اٹ (۱)

من۔ سندھ او ”سیوی“ سرا بادشاہانی روش روزین ای آرد او
 گھوڑو، جنگ و جڈل آن ش ۽ بھاگیہ یاں غلغلو مان آتک۔ من ہمے
 غلغلو آنی بھاج ای لڈ او بوڑاں، بت و ترور آنی دیم سوڑی ۽
 پ کوہستان ۽ بیٹ۔ بانک ”سمی“ نام این بھاگیہ اے ر۽ گھوڑو آنی
 گہراں لڈ کنان ۽ آتکو گ۽ ”دودائی“ بلوچاں من۔ بتنانی
 ب۽ نغوٹ۽ ہمسائغ بیٹ۔ ہر ”بیورغ“ دودائی ۽ ڈیم، ہنمبوئیں
 نغوٹ من۔ گھوڑوانی دنزانی پادرو ۽ اٹ۔ نیخ ذنیں ”سمی“ اول
 دہ وٹی ہاریں گورم او پادغانی ناکام و لاچار ۽ آتکو گ۽
 ”بیورغ“ دودائی ۽ باھوت بیٹغٹ۔ ہر نغوٹ دہ روش من روشی
 یے روٹ این بورانی تراہک یاں ر۽ جسکغ آت۔ ہمید ۽ گیغ نٹی تو
 کوہستان ۽ وڈے دو ۽ چغل بیٹ۔ کہ ”کوہ انت بلوچانی قلات“
 نوال مال او پادغ اون ہوندی بت۔ آتکو من۔ ”سیاہ آف ۽ گ۽
 ”دودا“ ۽ باھوت بیٹ۔ بالاچ دانی کیندریں کلاہ ہر مال تلغی
 چور۽ اٹ۔

(۱) ”سیاہ آف“ روشی این بگنی دیرو ۽ علاقہ دشت گوران و گوئرپان، یا
 گوئرپاند دہ من بگنی تمن ۽ ڈیہ ۽ علاقہ یانی نام انت، ”جنتھلی
 ونساو“ ”سری“ ڈیہ ۽ علاقہ آنی نام انت۔

ما پیش لیکھہ کہ برات ۽ ژہ برات ۽ گترات ” تہ گور کیزہ
 دوہمی تکرہ کہ ژہ ”دودا“ تکرہ مڑی وھس نہ یثک۔ انہاں ہمے ہنور
 سیب نیاتکہ۔ آن رنگ ۽ دہ دیری این بلوچی گوشتن اے کہ [بلوچ
 مڑدے تہی ہرچی سوگہ، انت، پرآنہی دف یلو انت او وٹی و س ۽ نہ انت]
 روش باز روش کمیں! روش اے س برائی کچہری او دات و کپت ای
 لیکھو ۽ یلو دف این براھندغ اے ۽ نوکیٹو ”بیورغ“ ۽ شیغان
 جہ۔ ”تہ اغ ۽ ہمکر بھڑین مڑدے ٹے تہ گڈ تلی ہمسائغ او باھوت
 کڑے ”دودا“ گور کیزہ، مال او ساہ ۽ دربری نہ شٹ۔ تہی مڑدای
 او زور دہ تہ کڑی ۽ چوڑ، آس ۽ تڑ، او چلمہ ۽ چار س کڈی
 انت۔ پیرا س بلوچی دپتران چوش ۽ دہ کار انت کہ ہمے شیغان
 ”دودا“ تکرہ ژہ ذاہرنیں تکرہ گور کیزاں ورن اے ۽ جہ۔

گیلہ مڑد م ۽ بڑم بنت، پر شیغان مڑدے ژہ پترک سیندیں تیغ آن
 دہ و دھی دورے کنت۔ آتکو سائیں نوخیں روخ این چیرنگ۔ اے س۔
 اٹک او ہنگوین برنگل این ورنایانی نیاد و دیوان آنی ہچاراں
 کپتہ۔ ناپوہ این کار ڈھونڈے ذات این! ہر چیزے جزرین ائی روٹ
 و دھی بوے دئیان ۽۔ آتکو سائیں کار دے صلاح صلوح، ننگ او
 شان آن ہجیہ۔ جاہ او راست! او جائی اے تہ گون ما نو کلاہیں
 دودے بیٹہ کہ مے ہمسائغ ۽ مارے مسک دائو کڑے ”دودا“
 یا باھوت بیٹہ۔ اے تہ حقی شیغان اے، ”دودائی“ آن ہ چھڑو او
 مال جن آئی آن لانچہ۔

”دودا“ س وٹی سیر ای منہ ۽ ڈھری آن اٹ۔ کہ س ذاہریں
 نمیروش ۽ مکہ، این مات ۽ ژہ وھاوے شادہ، آن موڈہ۔ ابا! آن مڑد
 کہ باھوت آن دارانت! آن نیم روشاں وھاواں نہ ریشنت، اوگون۔ مالان
 کوال آن گون ۽ نہ خننت۔ جوریں ہڈاں نیخ ذہیں ”سمی“ گوخ جٹنت۔
 س ترا نونہ ماہ س لاف ۽ کٹو ڈھونڈے، مے سال ایل ترا زان سراں
 نیندینتو، میثنت! نہیں یا تہ گوخاں سر جمی ۽ یارے ہجے مروشی

وہی جیٹی چوٹو ذئیاں دارے۔؟ ناہیں دُر مائی شیر آنے نہ بشکان اھے۔؟
 ”دودا“ گھوڑو ءے گون کپتہ۔ گون گون کفغ ءے ورنائی ہالو اھے جیٹی۔
 مائانی سیر تمانیں بچاں پہ گونڈلاں بستہ۔ گونڈلانی زوریں رہ آن ”دودا“
 ءے ”پرنگ“ ءے ذین ءے چیلرڈا چو پُڑز ای زرتو ڈغار ءے تراہکینتہ۔
 اے ہیڑتیں پیرا دیماس ”بالاج“ ءے شش این شعیراں گون ذیمری
 گالاں کانت۔ رُ ءے شمعے پیرا ”بالاج“ ءے شاحری رائی بیٹ۔ چوتہ
 ”بالاج“ ءے باز شعیر انت پر ما ایڈ چڑو آنہی ءے شش شعیر (۱) باہوت
 (۲) حڈا چون ءے کنت؟ (۳) گون بدان (۴) بشارت (۵) قولانی بلاہ
 (۶) بیدر ءے اے دھکی مں اے کیتاب ءے دئیغوں (۱)

(۱) رُ دنے وختی پت و ہول او تاریخ آنی مطالعہ یاں ماہمے سندھو کولوں کہ
 ہمے جھیڑو ۱۷۱۲ع او ۱۷۳۸ع ءے نیام ءے بیٹہ۔ پچیک ”دودائی“ دو
 برات یک دوہمی رندے، او ہندے سیوی حاکم بیٹغنت۔ چوکہ تاریخ
 مارے ٹیسٹ کہ مں ۱۷۱۲ع ”شمزادہ معیزالدین“ ءے کہ ”دین محمد“
 کلہوڑا گرفتار کئے تہ ”سیوی“ ءے حاکم ”بختاور خان“ پٹی گشائینتو
 سری ”غازی خان“ دودائی سیوی حاکم کئے۔ سُدت آنہی ہندے
 اعدے آنہی برات ”ملیک الہ بشک“ دودائی حاکم کئے۔ نیت کہ
 رُ دودائی آن سیوی حاکم ای پھلے جیٹہ ”ناہیر“ آن دیتہ جیٹہ۔ ”ناہر“
 (مں کوہستان ءے مروشی این ”ناہر“ انت) چوکہ سیوی حاکمی خُدا یار
 ”بارمحمد“ کلہوڑہ دست ءے آتکہ تہ ”دودائی“ رُ ءے سیوی پاکیزاں دیر
 بیٹو آنکو ہے بن آنی بن آن او نیغورن چچار بیٹغنت۔ ”آج“ او سوری
 نیام ءے دوئیں نکر بوڈنی بیٹغنت۔ رُ ءے ہمے دودائی آن ”بیورغ“ ءے
 گھوڑواں ”دودا“ گورگیڑ کشتہ۔ رندے ”بالاج“ ای زحم آس و پیش بیٹہ۔
 گونشتہ کیت کہ ”بالاج“ ءے زحم آنی وخت ءے سیوی حاکم ”سُراد“ نام این
 کلیری اے ات۔ کہ مں تاریخ آن ”سُراد توڑہ“ مشہور انت۔ ٹیک
 این روش دانی مں تاریخی سُراں اوڈھر انت۔ است ۱۷۱۲ع ۱۷۳۸ع
 نیام ءے انت۔

بازیں براہندغ آن ”بیورغ“ بلیدی لیکہ۔ او پُڑ، پُڑ رندے نکرے
 لٹ۔ مں بلوچی ءے پُڑ، او پُڑ پہ سکی او بہادری او بھڑ مڑدائی ءے استعمال
 بیٹ۔ ”بالاج“ ءے گالاں مں اغ ءے ”بیورغ“ پُڑ آنکی این۔ تہ پہ رند و
 بلیدی، نہ انت۔ سکے، بہادری او بھڑ مڑدائی این۔ ”بالاج“ ءے بدی او
 ”دودا“ ءے دُڑم مں بلوچی دپتران کہ دے گوٹرما آنکغنت ”بلیدی“ :
 ”دودائی“ انت۔

بالاچ ۽ شاعري :- ”بالاچ“ ۽ شاعري وٽي براڻ ”دودا“ خون ۽
 گيرغ ۽ ش ۽ ٻن ۽ بنديٽ - نين گڏ ڪيٽ سنمبران ۽ - همي پنڊه
 ڙه تان وخت او تان حال و ڏکھ آني پيران گڏيٽ - ماڪ ”بالاچ“
 ۽ شاعري گيندو تہ ساهر ۽ انت کہ ”بالاچ“ مار ۽ من هواں وخت ۽
 بلوچي زينده، بلوچي آب و شد، سيالي گھسو او بلوچي سيم او
 مندهو آن بازت۔ ”بالاچي“ نغاه وٽي وخت اي هچ چيز ۽ دره اوڏهر
 بيغ ۽ نيٺ چو کہ ڙه آنهي شاعري گالاں من ذيمراں ساهرا انت۔
 آن وختاني مکھ اين ماڻ آن وٽي جغر آني گپل اين زاهدات، تنگو
 دروشم اين بچ بہ چہ دوست ۽ ننت، او دہ تان مندهو ۽ وٽي آن
 وٽي کاڙچم اين بمبوين جادآني جينڪ کہ ڙه وٽي لوغ ۽ کڙو کٽ
 انت، تہ چشوئين ورنايان گون پتلوش بست انت۔ لوغي بانڪ آن
 چہ کار او چہ زينده ۽ کٽ۔ زواڌ بوين چوٽو، بورين کوفغ او آوريشم
 اين مسڪ آن گون ساڙت اين کاناف کاڙت انت، او وٽي جوڌ آني
 تازي آن دائنت بہ چہ آ؟ شف رواني ساڙت اين تل آني بانڪ اين
 دوست آن بہ وٽي برنگل آن چہ تک او توره ۽ کٽ۔ آن وخت اي
 ورناياني ورنائي او آنهان بہ بلوچي، مياھن چہ اٽ۔ براڻ اے بہ وٽ
 براڻ ۽ چيڪر ڏکھي بيٺ۔ آن کہ آنهي بچان ۽ روش ۽ سر ۽ وهاو
 شتغي ۽ بوراں آنهيزغ ۽، او وٽي نشاراں گون آدھر ڙتغيں جينغ او گون
 گيسواين سر ۽ کہ گنديٽ تہ يڪ انسان اے دل او آنهي بير
 چشن سنمبرانت۔؟ ايشاني جواب او پيرا انت ”بالاچ“ ۽ شاعري.

اے زينده هميرنگين پيرا انت دو آنڪو کہ مزدُم اے ”مزدُم
 دره هميرنگين اے کہ آن ديٽ او بهامٽ ۽ چڙو نہ بلڪن ديٽغيں او
 بهامٽغ اين ۽ چهاپ ۽ دره ڪشته ڪنت“ کہ وٽ اش ۽ همي ڪٿين
 سيراثرغ او بڙزغ آن درڪفي، او اير مہ ڪفي، تہ داٽ ۽ نہ خنتيش۔
 ڪشنت کہ شاعري حدائي داد اے۔ او شاعر وٽ ڪڙدار بيٽغي ۽
 سوادہ ڪڙداراني بڙزغ او سرائرغ آن او آنهي پيرا ڏسيٽ ڪنت۔ بہ

کڑدارے نہ، پچھیکہ، آن وٹ کہ کڑدارے نیں بیٹے، او نیں است انت -
 [شاعر اغے بہ نغنہ گزرے لنگھڑے پیرا داٹے کنت، او لنگھڑے پیرا
 تاہینیت، ہر آن شدت او شدتی اینے پیر، ڈمکہ، روٹانی ویلاہورے پیلویں
 چھاپے کشغے ژے لاچار انت۔ شدت او شدتی اینے اش کستغیں پیرا چڑوئیں
 پیرا انت! آنہی چھاپ نہ انت۔ پچھیکہ، آن وٹ نے شدت انت، او نے
 کہ شدتی انت۔ ہمیشی نہ نیں آن وٹ کڑدار انت، او نے کہ کڑدارے
 پیلویں ڈیٹے کنت] بلوچی مسئل اے کہ ”شوشیت ہواں ہند کہ
 نسہ بلیٹ“۔

تہ بیا این کمل این کچھری ہا کنوں کہ بلوچی ادب او آنہی
 شاعری کڑدار ”بالاج“ گورگیڑانت۔ ایشی شک نہیں کہ وخت
 حالت آن درہ ”بالاج“ اش زیندہ ہمیرنگیں سیرائرخ او بڑزغ آن
 ابرگیڑتو او درگیڑتہ کہ تی شاعر او ادیب آن دانی نصیو نہ ویٹہ -
 پشی آنہی شاعری وٹی نہ بلکن انسانی کڑدار بیٹہ۔ ہر چوش درہ
 زانت، اغے بلوچی شاعر او ادیب ژے زیندہ بڑزغ او سیرائرخ ان
 لے سر، آن ستری نہ گوئستغنت، تہ آنہاں کم سر کم وٹی
 گزری بڑزغ او سیرائرخ آتی شیراں بڑز او سرناں سیرائری تہ ضرور
 دیٹہ بیٹہ۔ باز نہ تہ یک گزرے۔ ہر گڈ درہ ما کندوں کہ آن
 گزرے ہ اش آن ریشنت ہر ہواں کڑداراں او آنہی پاکیڑی زوراں
 لے گزر کنت او کیل انت دینت، کہ ژے شوآنہاں است این گزر
 یداش انت۔ ہر ”بالاج“ کزرے ژے ستری گزرے پیداش کنوخ آتی
 نیغا دیما لیٹینیت۔ آن سعی انت کہ گزر وٹ نیاتکہ او نیں کہ کون
 آزمان ای وعاو او گالان پیلوے بیٹہ۔ آن ہر چڑو ہمیشی شاعری نہ
 نخت کہ آنہی گزر چہ انت۔ آن تہ ہر ہمیشی کون گالانی سروذ ای
 نہیریں، گالان بندیت، کہ گذر چشن او کیہ پیدا کتہ یا بیٹہ۔
 تان تان زور او انسانی زور او گونزوری آن ”بالاج“ لاچار کتہ۔
 کہ آن چڑو پیرا نہ بلکن کڑدار اے بیٹہ۔ او کون زبان ادب

کڑدار ۽ ڈیٽ۔ آن ژ ۽ ماٺ اي دوسته ۽ سعي ذات اُنت، پر آن
 وخت اي بلوچي ماٺ وٿي سوزين ڪٽ ۽ هوشينغ ۽ ديه پر ارساني نه
 اُنت۔ سير آني ساڙت اين منهن آني ذاهرين نيمروش آني وهاو آني ۽
 پاڌ ائيغ او دست من زحم اي مٿت آن بَرغ ديه اڙزان اين ڪاري
 نه اُنت۔ وٿي آن وٿي ذامات ۽ بچان ديه دوست ۽ بنت۔ چوڪ
 مثل اين ’ذامات نوخين، وٿي ڪنوخين‘۔ پر ”بالاج“ ڏسڻ ڪم
 آن وخت آني وٿي آن ۽ بلوچي ۽ وٿي زاهدان آني سُنڊور اين گيوار
 گيسو ڪنات او جمونين جيئغ آني بانسڪ اين جينڪ بے جيغ او
 رن اي ويس ۽ ديتغي ۽ ديه پر ارمان چي نه خٽ۔ نئين ڪم ڪاڙان پر وٿي
 جوڌان، جوڌ پروٽ بلوچي ناسوز من رواٽ، برات پر برات ۽ چيڪر
 ڏم ڪهي اُنت۔ اے جواو اُنت ”بالاج“ ۽ شاحري۔

اغ ناول، ڏرامو، تاريخ نام اُنت هوان پيرا او واقعه ۽ ڪم
 من آنهي ۽ واقعه او واقعه ۽ پيداش ڪنوخ او آنهي هيڙتئين ۽ ۽ هيڙتئين
 ڪڙدار او آنهي ڪڙداراني ڏسڻ ۽؟ ته ڪٿڻ ”بالاج“ ۽ چڙو شاحري ڪٿڻ
 بلوچي ادب ۽ نه بلڪن انساني ادب او فن ۽ گون ديه باز مزائين ناانصافي
 او زور او ظلم اے۔ ”بالاج“ ۽ هر شعير وٿي هندن پيلوين ناول اے۔
 ڏرامو اے۔ تاريخ اے۔ ماٺ گون مڪم، اين ماٺ اي ڪڙدار ۽ وٿي
 گون هيلاني، ڪاڙ گون حمارين چمان، چوري اين چڪ من گرواني
 پيتاف آن، بورآني آنهيزغ، نشيار گون گيسو اين بے جيغ اين پٽن اين
 ڏوبران، برات پر برات ۽ غمان اے چڪر ڪڙدار اُنت انساني زينده، او
 ڪڙ ۽ ڪم ”بالاج“ ۽ شعيران من هر بڪي وٿي هندن گون وٿي
 ڪڙدار ۽ ساڻي اُنت۔ او بيرش ڪندغ اين.

۽ شيشي ۽ انڪار ڪنغ باز گران ترانت ڪم ”بالاج“ ڪور ڪيڙ
 من چڙو بلوچي ادب نه بلڪن شاحري ادب ۽ ديه هوان فنڪار اُنت، ڪم
 آنهي ۽ گون ڪالان (منظوم) ناول، ڏرامو، او ڪڙدار آني تاريخ ۽ ٻهي ۽

ساقی، قرذقی، او وٹ گزریں پیرا داغنت۔ آنہی ہر شعیر ڈرامہ اے،
 ہر کڑدار وٹی وخت ۽ حال و چھاپانت! بلوچی شد او ناموزے،
 ہر زخم ۽ وراک گزر و لاچارین، گزر پیداش کنوخانی، آنہی
 ہر چڑو من بلوچی ادب او زبان ۽ نوخیں لوظ آن نہ ذبیعت بلکن
 بلوچی ادب ۽ ہر نوخیں راہ و راہ بند آن ڈسیٹ او بوڑیٹ۔ اے کمل
 ہر چیز من آنہی شعیران انت کہ شوئے ائمہ انت۔ وٹت گیندت
 و بلوچی ادب، شاعری کڑدار آنی یکیں نو۔ کلاٹیں دُر حدیث ۽
 شعیران پڑھت۔

آنہی ستری شعیر "باہوت" انت۔

اے شعیر ۽ پیرا چوش انت۔ چو کہ ما اول ۽ لیکھتہ "دودانی"
 ہونرواں آنکو نیخ ذہن "سمی" کوخ ژے سیاہ آف ۽ ڈل ۽ جتہغنت۔
 "دودا" من سیر ۽ ساڑت این منہ ۽ وھاو"اٹ، کہ من دیرو ۽ گوال ۽
 آتو ڈاھ رتک۔ مکہ این مات ۽ شتو من سیر ای ڈھری ۽ پیہتو
 "ہر آتھرو او ترنگڑانی چک ۽ دیغ ۽ نہ" (۱) وٹی لعل مودتو هاغہ، ۽
 کتہ۔ ابا! دار ۽ باہوت آن او کون۔ باہوت ای مالان گون ۽ کن ۽
 گوال آن، گڈ وٹ نیمروش آن وھاو"اں ریش ۽۔ نین پاڈ ۽ او بھیڑ یا
 گونخال سر جمی ۽ بیار ہیٹے حیثی چوتو ۽ دئیماں دار، ناہیں شیر اوں
 حرام انت اے۔ وستی ۽ کہ باہوت ای واڑ ۽ او روشی وھاو"اں
 "دودا" ما گوڑتو گیند غوں۔ حینی رتک ۽ دست، سریمغ چم این
 بانک کہ دانی ژے آنہی کدہ این چماں سیر ای ڈھری ای سریمغ
 آتی رند او جران ژے ہو او لعل تاخ آنی دُھوکات زراغ اٹ۔
 گڑے جوڈ ۽ ملح ۽ شتہ کہ من من بچھمی کوڈی آن سیر آنی
 لھونگنیں ساڑت این کاناف تر ۽ داٹ انت۔ گڑ و گندیم او ستر ای

(۱) من بلوچان رواج انت کہ سیر ۽ شف ۽ بانگہ اغ ۽ ونا (سالونک) وھاو"
 بیٹ تر گلہانی (حر) آتھرو ترنگڑاں چک ۽ دئیتتی۔ گڑیں آن دیہ
 بلوچی سرائے او کلچر ۽ یک باہر اے۔

ماہیلو^۱ میں جہاز ای سرکوں، کہ روش اے تہ "دودا" یا من اے سیالی
 کھسو^۲ او سارو اے ہتکرہ۔ سروشی ہراک دروہی این اے کہ
 "دودا" ہراو کوخاں کون دنہے، تے نکہ شف روانی دوست تربیتی،
 دلہ نہ سہہہ کہ "دودا" دودکہ ہتک دہ دیروہ ہتی ورنہ دہ
 بیانت۔ تہ ایک او ہکی کہ ہ دعویٰ روہ، کوخ اوڈہ میں ہریں
 لڈے تہ جی چترغ آن کہ تہ ولہ دیٹے تہہ کٹغنی کارنش، آن تہ
 سروشی کون جورہن ہتدان انت۔ "دودا" ہتدان آس کہتہ! ترا من
 ندرکنان ہتلا باغار چم این نسی کہ تہ ہ ساء ای توزو^۳ او دوستہ
 ای منی زیندہ چانپول اے جتہ۔

"دودا" آنکو کوئر جاڑیں گنہبتدان (۱) مال جن این کھوڑوہ
 کون کہتہ۔ گون رسائینغ ورنانی "ہالو" اے جتہی۔ ہر "بازیں مژد
 ہوتارانت" کونڈل این تیراں "دودا" ژہ "ہرنک" ذہین چوہڑی
 زڑتہ۔ آنکو "دودانی" آن کون زوہیں زہ آن "دودا" مزن گواک
 این سفر ہرتہ۔ ہمے ہراہ سرہ "بالاج" شعیر انت "باہوت" کہ
 آن ژہ لوغہ کیردہ جتنگ نوایشیں ہڑہ کٹلیں حالان داک۔

بالاج دوعمی شعیر "جتدا چونہ کنت" نہ ہمے ہڑی ہراہ
 سہریں۔ ہرابڈہ نیں آن مژد وئی ہتدان چڑو پیغام نہ خنت ہلکن ہ
 منت او جنکافی نیاری لاف این۔

(۱) جاڑیں گنہبتدہ۔ من ڈیرہ ہکتی انت، ہتدے نام۔

باھوت

گوخاں نہیخ ذہیں "سمی" ء
 باھوت انت کُرمے "دودا" یا
 راہ مننت ننگریں ورنہ اے
 گوخ اہں نہیخ انت "سمی" ء
 مینرل ہونرواں جہشین اُن
 ناحق اے ہتہ رُنعہینت اُن
 ڈاہ اے آرتنہ کوال اُن (۱)
 "دودا" وپتغ او وھاو" بیپتغ
 مات ء ہاتہ کتہ سیمین ء
 (۲) نونہ ماہ اوں ترہ لاف اوں کتہ
 سہیے سال اوں ترواں میشینتہ (۳)
 تہ گوخاں کون کن ء کوال اُن
 اُن کہ چورو" وٹ سیاہ ہاتہ اے
 نیں ہمے گوخاں سرجم ای ء بیارہ
 با وئی حیٹی چوٹوہ ذیاں دارہ
 وسی، مزن شان ایسن ء
 اُن مژد کہ کن انت باھوت اُن
 روشن ء نہ ریشنت وھاو" اُن
 "دودا" ننگریں ہاتہ آتہ
 سوہرنگ ء ہمے عذر گیتہ

(۱) کوال:۔ شفاک، گوخانی، کوال - (۲) نونہ:۔ بلوچی لوظ نونہ انت
 نونہ، ۱، ہشت اویکے - (۳) میشینتہ، میشینغ:۔ مات ای شیر میشینغ میشینغ -

بانگ اي سر اي ساژت اين آف
 ميش اي دُنبغ او ماهيلو^(۱)
 ليتي^(۲) س جهاز اي سرک آن
 آف س پچهم اي کسوڏي آن^(۳)
 داڻ انت ٻه دل ۽ راضي ۽
 ڪم وخت اے پڪر ۽ ”دودا“ يا
 مان سيالي شيدت او شاروا^(۴)
 آن روش اے روش اي آتڪ
 جاھ ڪون ڪفون ڪوخاں ر ۽
 جٻهل اي ڪنمبڏاڻ جاڙين آن^(۵)
 سياه آف ۽ تنڪ ايس ڪڙاڻ
 ڪرم آف ۽ ڪر او پاڏين آن
 ”دودا“ ننڪرين ڪون ڪپه
 هالو اے جڻي ورنه اي
 ماڻ اي سير طمع اين بچ آن
 ”دودا“ آڙت ۽ نيسي ۽ ؟
 وڻ ڪون ”عومر“ ۽ جام اين ۽
 سُرخي ۽ سبڪ ڪام اين ۽
 پاهناڏي چڙ ورنه اياڻ
 ”دودا“ ڙ ۽ پرنڪ ۽ ڏين ۽
 زوڙت ۽ ڪونڊل آن زورين آن

(۱) ماهيلو: ٻه دوري اين مال، سفر ۽ ڪيراڏ انت او آڻهي ڪوڙڊ او چرپين
 آڻيشڪاڻ ڪون جنو، اين آڙت آن او ڪنٽ ماڏين آن ڊيٽت، ماڏين ۽
 جٻاڙب - (۲) ليتي، ڪڙو ڪنڊهم (۳) پچهمي ڪوڏي :- ڪشڪ، سفيت اين
 هيران و ريزان، اڃا اين - (۴) شارو :- جهيڙو، سيالي، صوب - (۵) جاڙين
 ڪنمبڏاڻ :- س ڏيره پڪتي، دو ڪنمبڏاڻ انت - بهينرين، او ڪارين

کپتہ من پیڑ ۽ شنبی ۽ (۱)
 وٹ گون "عوسر" ۽ جام ابن ۽
 ہاذ گون موڑغ آن لعین آن
 دست گون مئدری آن جاڑین آن

حذا چونء کنت؟

بیا انت مہتیراں کاڑین آن
 راج ای واڑہ ان جوائین آن
 سترھیل آن مزن نام ابن آن
 سر حال اے کنوں صراف ای
 "بالج" من بس و میسک آنی
 رنگ راہ آن م رو چوئین آن
 گران ابن مشکل آن شیر ترہ
 جوک آنبری (۳) "بیورغ" ۽
 بوڑہ منڈراہن سڑدارہ
 بک روش اے اناکھی ۽ (۳)
 کوخ انت نیخ ذنین "سمی" ۽
 ناحق اون ہنڈہ زنبینت آن
 کرم آفہ دفہ کواذینت آن
 (۳) سیاہ آفہ دفہ چرہنت آن

(۱) شنبی شنب :- شنبہ ڈولا - شنبہ، نال، شاخ -
 (۲) آنبری :- آن میری، آن دھکی، آن پیدارغری، (۳) اناکھ :- صوہوہ و اھوہ،
 ناھق، ناگمان غری (۴) سیاہ آف :- ڈیرہ پکتی نام

حالے آڑتغت ک.وآل (۱) آن
 کوآل آن کون "گورگیڑ" آن
 "گورگیڑ" (۲) پوترواں کنسین آن
 ورنایاں دل و جانین آن
 ورنایاں ایر رتکنت
 میان ایش ذاهرنی ء بستنت
 گون. کاڑچ و زرشف این کاتاراں
 میندی غاں طیلاہ دارین آن
 بور گون. دُرواں رینمینت آن
 "دودا" وپتغ او وعاو" بیپتغ
 او ذے من. "دڑینگ" ء کوٹ ء
 من سیر ء منہر ء ساڑتین ء
 گون. میسک او عنبراں و ہشین آن
 ہ ٹی دوستہر ء سُراد ہشکین ء
 مات ء پاڈ کٹہ لعل این ء
 وسی ء زواد مالین ء
 دُشکیش ء قُران وانین ء
 دودا! آن مڑد کہ کن انت باہوت آن
 کڈ نیم روشن نریشنت وعاو آن
 پاڈ آتک. کنوخ بہنگ ای این
 "دودا" کٹنگر این (۳) جنگی این
 بہوف. اشتهغان رنگی این
 وعاو ء جہر جتغ لای ء
 تیر. آن سنج کتغ باہڑی ء

(۱) گوآل :- گوخانی چارینوخ، شغانک (۲) گورگیڑ :- بلوچ، تمن اے نام
 گورگیچ، (۳) کٹنگر :- سفیت، سفیت جہال، نازرک، انوش۔

اولاق، دل و جانوین،
 "سوهرنگ" سبک کامین،
 گوشتہ بانسک، ہیرین،
 "سوهرنگ" تہ مناں کون گیڑ،
 تیمارٹ ہلاراں ہشکان
 دان من تیرغ آن شالین آن
 آف من لکڑ ای کوڈی آن
 ماہیلو من جہاز ای سترک آن
 تہ بہ یک و کٹوشنیکینت آن
 کہ بور تو فرہ او بہ زور بیٹے
 نواں روش اے پکرہ "دودا" یا
 گوشتغ مہروان این ماٹ،
 نازبن، منی بیج را
 بیج ای "دودا" یک راہ،
 ہے حیثی چوتوہ ذیاں دارہ
 ناہیں گوخاں سترجم ای بیارہ
 دوست، دل، تنگی،
 "دودا"! ہنک بہ پندی ورنایاں
 صوہو ای کون دلیریں بیل آن
 کہ ورنہ دیروہ ای دہہ بیا انت
 تہ ایوکہ کہ رویت دعویٰ ای
 گوخاں چشوں پدہ ترین،
 ضرور نیی حیثی چوتوہ ذیاں دارہ
 ارمان پڑتو او باغار چم
 تہ منی زیندہ رہ جہ چانمپول اے
 اے دہہ بیٹ بہ بلوچاں نشک اے

گو خاں مں ہڈے ترین آن
 ژے مٹولی کنڈغہ چرین آن
 ”دودا“ یا همے عذر کیتغ
 دروہی دائغنت سرخی *
 سوہرنک تہ مناں کون گیڑہ
 گرم آفہ دفہ گو خانہ
 سیاہ آفہ تنک این کتزاں
 ترش اے پُر کتغ مہلینجہ
 سوہرنکہ ہروہی زوتغ (۱)
 ڈالیں بانزر اے نز گیتاں
 ہانزارغ کتغ بز سرگ ای
 پت ای پت شتغ میمرگ ای
 درکغ بیغنت سوہرنکہ
 ورنایاں دو جاہہ سیستغ
 تاک و ٹیک کتغ تھوپک آن
 رتکنت روڈن او رنگیں تیر
 ورنایاں جتنت پانڈا ای
 ”دودا“! ژے ہرنکہ ذینہ
 زوتہ کونڈل آن زورہن آن
 کتغ مں ہڑہ شاہ میر این
 ہاڈ گون موڑغ آن بند ای آن
 کون زحم او اپراں رند ای آن
 ریش کون تنداہار ای مسک آن
 اوڈا کون ”عوسر“ جامینہ
 نوڈاں کہ گوڈنت ساڑتین آن
 احوالان برنت جورہن آن

(۱) ہروش :- اشتاخی، گرم جوشی، ہلتغ، ہلد۔

اوڏا گون۔ ننگرہن "بیورغ" ۽
 پٿر زحم جن این سڈدار ۽
 کہ "بیل" ۽ رغام آن کوئرت ۽
 سوزانت ڈاسر و نتمب انت میسک
 شمرانت ہر شوئے ڈاچی آن
 لڈ او لڈ کنو نزیخ ہوا
 نزیخ ہوا ہرے دعوا ای
 مت گیٹوں بل این ورنایاں
 ہارین کہ حڈا چو نہ کنت
 مال و ملک کیٹی باہر ۽ بنت
 جنگ آن من کیٹی دف ۽ خون ۽ کنت
 صوبہ ۽ کیٹی ہر کنت
 تاوان آن کیٹی باہر ۽ کنت

بالاچہ سیمی شعیر "گون بدان" انت

۱۰ "دودا" کوش ۽ سیزدہ، چاژدہ سال ۽ رند بالاچ گرتوہ زحم ۽
 دعویٰ ای من ساکی این "ڈاھرتنک" ۽ آتکو گونستہ "ڈاھرتنک"
 سیزدہ، چاژدہ سال ۽ پیش شپردف این "بالاچ" چوری ۽ دپٹنٹ، او مروشی
 لستریغین "بالاچ" من طیلان گون نوخ ورنایاں ہیراں ہارچی ہرشن
 این ہتھیارن آنہی اکہ ات۔ باز واقعہ او کار آنی مؤدوم ۽ ہمکر
 ہم نہ انت چو کہ سرتوری او ہیساری۔ "دودا" ۽ کوش، کونڈی
 کف، ہر ہائی مال ۽ ٹولا من ونگ ۽ ایر مالغ او دست ۽ ملغ ہ
 "بالاچ" ۽ جائنڈی ہترم ۽ کنت۔ ہ ہرے ہرات ای سیغ او کوفغی ۽۔

پر چوڪ، آن ڙهه درءِ ڪڙتو لوغ، آنڪه ته ديئي ڪه ”دودا“ ه
 بچ روشءِ سرا من پيتاف آن چوري وهاو انت، بورڪه ساڙت ائين
 منم، آن چڪنت من روشءِ سرءِ آنم نرغ آن، ”دودا“ ه لوغ بانڪه
 ڪه، ڪون سيرءِ حنيي او سيرغاڻ ڪونچ اي مويڪ آن ڪرام انغت
 او مروشي ادهر ڙتغيں جينغ، ڪيسواين سر ڪورديم وسڙارواين ڪونافءِ
 ديئتي ته ”بالاج“ ه ڏيل ملغي سٽڪ چوڪه ڪونت او ڪميرين
 هنگري، هلءِ بيت او چوموم اي رتڪه ”بالاج“ ه ڪون
 دلءِ جهيڙت.

اوه، ”دودا“ ن ڪون ٻڌاڻ چونءِ ڪن آن، تئي جوراين دڙمن آن؟
 ته ڏانءِ! آن زر ڪه، ”بيورغ“ ه ڙتغنت پر من گڏ و ڪيسءِ
 نه ونت ”ڪه ڪار بلوچاني ڪاينت آن روش اءِ بارواڻ“ ديئغيں او
 بهامئغيں همءِ پيرءِ سرا شعيراني ”گون. ٻڌاڻ“ نين زحم ڙهه جٽڪه
 در ڪفيٽ - زيندهءِ بازين ڪڏ و ڪوڙ، شيران بڙزوسرنا سيرائر، وڏ
 او بت اڪهءِ ڪاينتي - همءِ برنت! ”بالاج“ ه چڙوئين شاحريءِ
 من بلوچي ادبءِ برانزاني شاعر اءِ نه خن انت؟ بلڪن ”بالاج“ وٽ
 ڪون وئي شاحريءِ ڪي هميرنگين نوڪلائين و اڪيلائين ڪڙداريءِ
 بيت ڪه هر دور، باري او وختءِ بلوچي ادب و بلوچي ”بالاج اي“
 ڪڙدارءِ ذيريت، ته ڙت ڪنت.

گون بدان ؟

سیاہ خود تہ " بیورغ " بہ ذریعہ
 مدد رک ذنان کم عقل ات
 طفل ای ژہ عقل، سرشت ات
 آتکو همودا کوخ جہنت
 ہارت " دودا " یا چترت
 من میر " حمل " ای ریخہ سرہ
 وانستکار و اشنٹ ظاہیرہ
 آن شپتغ ان بورین مزار
 مارہ و شوارہ، او بدان
 گون شوا بدانہ، اے نہ پت
 گون شوامے مال ای لیکھو، اے
 شوا دیت کہ " دودا " ذاہرن انت
 گون آشپتغی، آتکنم ات
 شوامال کُش او کُپت (۱) آن جتہیں
 خون بہ دفء کُکُل کُتہیں
 " دودا " ہیاتکین پیادغہ
 گون ہادہ لعل این موژغہ
 " دودا " تی کور ای کُشغ
 کُشغ تہ مڑایانی رنہ۔س
 کُشت و ہندی چندرہ نہ خُت
 " دودا " تی میری سیلاہ
 سنج او سیلاہ سلطان ہرین

ٽيڪ آن پهڻل اي (۱) باهره ڪڏنٽ
 ”دودا“ تي ڪونڌ اي ڪڏنٽ
 اير مـالغ او دست ۽ ملغ
 دستي او تي ڪور اي ڪڏنٽ
 بڙم انت مـس ”بالاچ“ ۽ دل ۽
 ڪم پهڻون فراموش ۽ نه وٽ
 هول تـمـي بڏي آن ڪڏنٽ
 مـس ديرواں دست و دست ۽ ٿنٽ
 ڪاڙاں ۽ رشيف ديتغ انت
 انڙي چو حوني ڪريغ انت
 ڪوفغ مـسـر او جييغ ۽ ڪيٽڪ
 ما و سوس آني مـيـتغ انت
 شوا ڪم همـي مڙد ڪڏنٽ
 ڏان آن ڪم بلوچ ۽ واڙه انت
 چـسـر آن و ڪاياں ڙه ۽ دَره
 بوران ۽ ڪينداں بستغ ۽
 آنهـزغ آن روش ۽ سره
 بچ آن اوں ڪينداں شينگل ۽
 وهاو ۽ رونت روش ۽ سره
 دوست ۽ نه رنديگ مسفراں
 زنگ ۽ نه خنت ڪوفغ سراں
 تفسيت مني ٿريل ملغي
 ڪونٽ او ڪمپير اين هـنـگر (۲) اي
 هـل بيگ او چو موم اي ۽ رشيت
 مـس نرمغ اين پيراونٿراں

(۱) پهڻل اي:- ٿٽ و پهڻل، جن و وڙ (۲) هنگر:- اشڪر غرمي

من گون بدان چون کنان
 "دودا" ۴ جور این دژمن آن
 من گون بدان هنجو کنان
 گون "دودا" تنی جور این دژمن آن
 (چو) بانز گون کفوٹ ای ولہراں
 گرم گون تنک این چیلہراں
 بڑ گون کہیر این ڈھنکراں
 گٹرک گون مزن چیٹریں جیڑاں (۱)
 میداں گون مچھی آن کٹہ
 ہوک آن کٹہ گون ارزن آن (۲)
 نیندان او جھیڑاں گون دلہ
 دل چو جتواو ۴ دات من آن
 "بالاچ" مزار استیزغ این
 آن زر کہ "بیورغ" زژنغت
 ہمل این گڈ و کیس ۴ نہ ونت
 چیلک منی ہا ڈہرو اے
 "دودا" ۴ زرمشت این لٹریں
 هوت این "رئیس" ۴ شینہڑ این
 من "بیورغ" ۴ سانڈای کڈرین این

(۱) دراز چیڑی جیڑاں:۔ چیٹریں، دمیغ، چیڑو، جیڑو، مہشو، مادغ این بیہرا این
 گونرک (۲) ہوک و ارزن:۔ مگرگی ولہر و کشار، ہعل۔

”بالاچ“ ۽ چيارسي شعيرانت ”بشارت“

ڪوہ دل ایں ”ڏاهرتنڪ“ (۱) ۽ ڪون وٺي ڪيرشڪ ڪيرشڪوٺين
 ڪئوناف او پيرين هشتيراي جاڙي آن ڪوڙو ۽ بازين ساڙت و گرم ایں
 ڪوناف و دور ديتنغت - هر قاهري چپ انت قبره ڏولا، بے زوان انت
 باري و دور ديتنغت - ڪينديگ او پڪ ڪرشڪ اے من وٺي
 ملڪيٽ ۽ روح آني ڪونف ۽ - ڪينديگ او پڪ ڪرشڪ اے من وٺي
 عنيشغ ۽ جائيتي ليڪه ۽ ڪنت ودهين اي - وخت اے نيخ ذنين ”سمي“
 لڏ ۽ ”ڏاهرتنڪ“ ۽ گونستو آتڪو ڪورے ”دودا“ يا باهوت بيٽه -
 همے ساگی ایں قاهري ”دودا“ سيره هلو، هلو، وهش ایں هلو،
 اهن ڪٿه، دانی همے من تلانگ آن تليغائي ڪه ”دودائي“ سيرتعاڻين
 مائي بچان ”دودا“ ۽ ڪونڏلان بستہ - او هلو آني وهش ایں ذيرآن
 پچي ۽ موتڪ آني ڪونج اي ڪرامتغين ائس دره من وٺي ڪريں
 ڪوشان چو هل ایں ”سيهو“ اي هند دائمي -

سروشي هڙده نوزده سال ۽ رند آن وٺي ڪرشڪ ڪرشڪوٺين عنيشغ ۽
 ”بالاچي“ زحم او ”نخيفو“ اي تيه، اي انساني زور و ظلم، او
 انساني نمڪ حلال اي ۽ ڙه ترونڙان دئيغات - ”بالاچ“ ۽ وٺي بنگوين
 براڻ! ”نخيفو“ ۽ وٺي بهوتار، واژه ”دودا“ ۽ ماں روغائنت زحم آن
 شيڪينان ۽ - موٽ و زينده دريس ششتاد مؤد ڪشتو دره دانی بس نه
 اٽ، سيرنئين - پچيڪ ”بالاچ“ هوان ٽيڪ ۽ شوڌغ ۽ ڪه بڌان جته
 سه گيسٽ مڙده خون ۽ ڪمين بهامغ آت - تيرغ اي ڏرئغي دل دانی
 وٺي اولي هند نياتنغت -

”دودا“ ڪه ڪشه جيٽه ته ”بالاچ“ دانی من چڪي چره اٽ -

(۱) ڏاهرتنڪ :- من ڏيره بگئي ۽ هوان تنڪ ۽ نام انت ڪه انهي ڪولهي اي
 بتلو ”دودا“ قبر انت او روش عاماني بلوه هوان دگ ۽ ليڪ انت ڪه
 ”سمي“ ڪوخ آف ڪاتيڪنت - سندهه هنرار سال پيشي ”راجہ ڏاهر“ ڪون
 تنڪه ڇه تعلق انت؟

وچ مژد سمي انت کم بلوچانی کار پر دیره آن کاره نہ ونت، زرتغیں
 روشن اے دبر ذیت این ضرور دئیغی ہنت۔ مژد ہواں ہنیت کم
 کیروخ ۽ پر وارث ای میلیٹ۔ چوکہ ”بالاج“ ۽ گال انت مس ”کون
 نان“ ”شوا کہ ہمے مژد کشتغ انت دانان بلوچ بے واژہ آن“
 ”بالاج“ ۽ دیہہ کہ یک ٹانڈو اے لغوریں مژتغیں دُونہوے کنغاں
 ویاں منان دہہ کشتت۔ جنگانی ”نخیفو“ کون گیزتو دیم پرے سندھ،
 دائمی۔ آنکو من ”شہباز کوت“ (۱) ۽ شیو ”شاہ“ ۽ باھوٹ بیہہ۔
 ہژدہ سال ۽ چوکہ آنکو بیہہ تہ من زیندہ ۽ ہمے نیامی مانینوخ
 این، رت متھغیں ہندہ ۽ ”بالاج“ پکالی کٹہ۔ آنہی ۽ شینک چنڈینک
 وکازنت، آنہی ۽ پر لاچار و بے وس ای ماندھاڑی آئی چنڈکیت
 ہنیز متھنت۔ نیت آنکو بلوچی شش ہتھیارانہی ذیرغ ۽ لائخ ۽ بیہہ۔
 شوڈا کون جنگانی ”نخیفو“ ۽ پچی ۽ دیم پر، کوہستان ۽ داشتی۔ آنکو
 کون ہڈان زحم اوہور۔ تکئی۔ سہ گیسٹ مژد کشتو شف اے ۽ ننگرین
 ”دودا“ من وھاو ۽ آنکی۔ براٹ ای لیکھو ۽ چیکھو، ہنت و ڈس،
 پر دانی ”بیورغ“ زیندغ این۔ دوآنکو کہ ”بیورغ“ ای سانڈی
 گوڑن ۽ سہ گڈاں آنہی آسروخ ۽ گوڑدہ سہ وراں ”دودا“ تہ منان
 نہ شوش ۽ نیت ”بیورغ“ دہہ کشتی او آنہی آسروخ ۽ گوڑدہ واژتئی
 کہ عالم ۽ ہجہارتہ۔ گڈ کئی۔ ہواں روشی این پیرا او شعیرہ
 ژہ تہ دانی من بلوچاں ”بالاج“ ۽ اے گال مثل انت کہ ”شاہی تو پر
 انت ”بالاج“ ۽ ژہ روش ۽ ربملاس این جنگاں ”ہمے پورا ۽ سرہ
 شعبنی ”بشارت“

ماہ اے کتاب لکھغ او ہنت و ہول ۽ شیو ”ڈاھر تنک“ ۽ ژہ
 ہول کٹہ۔ قاہری این کوہ دل این تلانگ ۽ ودھی نوخبین حال تہ
 مارہ جی نہ ڈانہ۔ ہر ہمیکر ڈسیٹی کہ ہو ”دودا“ سمي ”بالاج“

(۱) شہباز کوت :- سندھ ۽ میرپور ماتھیلو ۽ ژہ پنج شش میل روشن عاسانی
 پورہ ہوسوارغی ہندہ ۽ شاہرے نام انت۔

”بیورغ“ بلوچی، برائی زخم اے پیرا تہ کمل است و راست انت۔ ہر منیہ عنیشغ اے ٹیک آن کٹے شوڈیت۔ کہ انسان انسانے او انسان گون۔ انسان زور و ظلم او بے وسی ہڈوئین آن پہ نشک انت۔ من وخت تہم اے ”نخیفو“ نام این دہ دیہ کہ آنہی پہ ”دودا“ خون گون ”بالاچ“ سے گیست مژد کشتہ، مہ گیست سندورین گیوار گیسو کنانتہ، جموین جینگ آئی بانسک آئی محل این سینغ کوردیم کٹغنت۔ ہر اے ٹیک کہ منی عنیشغ انت اے انسانیت۔ گوناف دہ ٹیک انت۔ کہ یک تہ تہم اے پہ لے راء کہ بالی این مرگ دہ شہ نہ ونت درکتہ، پچہ کہ؟ آنہی بہوتارہ من ترا ہڈیں عاجو کناں کہ ”ڈاھر تنک“ اے گت این تیلی ڈولیں تلانگ۔ درکف۔ من ”ہواں روشی“ پہ انسانے او انسانیت ای عاجو کنگ۔ وٹی عنیشغ کرشک دائو تہم ہڈاں ہند دائ۔ ہر آنہی ہر ہندے کہ من کرشک دائہ ہموڈہ سینگ ایر کٹغنت۔ کہ چڑو منی عنیشغ ٹیک من ونت بلکن انسانے زور و ظلم آئی گوناف دہ پہ جائیدی ٹیک ہنت۔ (۱) ہمے ”ڈاھر تنک“ من وٹی ڈوبرہ بلوچی تاریخ او انسانے تاریخ بازہں حالان گراوغ این۔ زور پڑیٹی نہ ادا لاسو ان حال نہ ذات؟ بلاقاری؟

(۱) ڈاھر تنک ایشی پچہ کشتت او ژہ کڈی ایشی نام ڈاھر تنک بیہ ماوس کٹے ہر پکٹوئیں حال سے سعی نہ ویٹوئیں۔ ہر کس شیت اوٹلی نام اے۔ اے گڈی پیرا کہ مادائہ تہ آنہی گون کتاب مزانیں کارچی نیستت ہرست انت دہ۔ کہ ”دودا“ قبر ”سعی“ کوخانی جیدہ باہوت او بلوچی ”نخیفو“ دہ تہم، مریتہ اے ات، آن کمل این پیرا بلوچ او بلوچانی انت۔ او رندے پیرا دہ بلوچ باری ائیغ این۔

بکتی۔ وہبازئی تہم اے ات۔ بہوتار او بے وس این تہم۔ ہمے بدھی بیہ! کہ اغ تہ ”ڈاھر تنک“ ہمے دست تیلی ڈولیں تلانگ شیراں بڑزہ درکتہ تہ گڈ من ترا عاجو کٹغنی آن۔ ”انسانی او مروشی این تاریخ نام انت، تہم کنوخ، عاجو بقیغ جد و جسہد آئی۔ اغ تہم کنوخ این زور او عاجو بقیغی انسانی جسہدان یک تکہ کن تہ گڈ تاریخ گوشیک نیستت“ پہ عاجو ای تہم سہ گرنچ کٹو درکتہ۔ ہرنیام شہ سینگ آن ایر کناں۔ اغ سینگ ایر من ویٹنت تہ ما ”ڈاھر تنک“ ہمے پیرا قصوے لیکھت، پر ناہ گڈہ نیٹ۔ اغرار کیٹ کہ پہ عاجو ای بانسک بہانکراں ہمے دگہ تہم چش شہ او چشمن درکتہ۔ البت کہ ہواں کال انت ”مژد کہ توکل سے میڑینیک، کاراں وٹ حڈا جوڑینیک“

بشارات

بيا اُنت مني بيل او بيل آن
 نيك اے جئع جنور اين بتدان
 زرد کشتغاں چو تيؤغ آن (۱)
 پر واسط و پهل اين انبيل آن
 "دودا" ۽ مہـران ۽ زراں
 "اسماعيل" ۽ شیراز اي لُؤء
 "مؤزا" ۽ میان و کپوء
 سمين او ذين ۽ گوهر ۽
 "دودا" کون هفتاد کنگره
 قورانت من سياه ذن ۽ سره
 يکے نم گيندان ظاهره
 کون کنے دلي رازے گشاش
 بيا تہ مني نوکر بيل اين
 شير اين "نخيفو" زحم جن اين
 حال و دلي رازے گشاش
 دوشي من وخت اے نيم شف
 وهاو ۽ بشارت بيٹ ۽ من آن
 آنک مني برات بينگو اين
 "دودا" کون شير اي ملهغ آن
 کون سُدري و دست ۽ نيلهغ آن
 نيشت ۽ من راست اي کوفغ
 دست اے بہ شبتيش من گره
 نگران (۲) ۽ وِي بند خاطره

خون اوں سر و نیم کی پتغ ان
 پھل این میاران ۽ پٹنغ ان
 باغ این بہشت ۽ رہتغ ان
 کڈ ۽ منی پتنت ایش نے
 (کہ) سانگ ۽ مڈ پیر ۽ دُژمن آن
 تران ۽ چڑو جور این ہڈاں
 آخر کہ رتے بیے تہ شید ۽
 آن مڈ کہ ذالان ۽ گرفت
 بیزار ایش ۽ مالان نہ ووت
 نے کہ بیزار (۱) وٹی مالان کننت
 (کڈ) آن گار وٹی حوناں کننت
 آن مڈ کہ حوناں ۽ گیراں
 داراں ۽ سرو ہڈاں چین آن
 ذال ایش حضوری نوکر آن
 آن گار چڑ ۽ ذالان کن آن
 بیزار (۲) وٹی مالان کن آن
 دُراہ این شفاں آہ، آن کن آن
 ۽ دُژمن آن نیش آن دُرش آن
 برات ایش گیشین ای گونڈل آن
 براذاتک شل این خنجر آن
 شیر این "نخیفو" تی جیغ این
 مس کہ جواو" گودینت ۽ ہڈ ۽
 اود ۽ ۽ "دودا" کنگر این
 آن روش تہ کہ کشتغ ۽

(۱) بیزار:- ابد ۽ بیزار معلو بھیڈی آنی شڑط اے۔ گوریں بیزار شڑط دو
 مال آنی گار کنگ - بھیڈی آنی لیو کہ کن انتی۔ گوں دست ۽ پٹنت چفل دنیغ

اوڈہ من کرم آفہ ڈلہ
 "سمی" گوخ آئی اڑہ
 من وٹ کیسانغ بیٹغ ان
 تی ملح ہڈہ کون بیٹغ آن
 کوئشتہ تہ "بالاج" برو ہڈہ
 نہیں حونانی ہولہ تہ کن ائے
 من کہ ہڈیہ کورغ آن
 بہ ذاہرن ایہ رہتغ آن
 تہی مرگہ سوغ آن کہتغ آن
 باہوت (۱) ای شاہہ رہتغ آن
 "شاہباز" کوتہ نیشتغ آن
 شاہہ ہکالی (۲) بیٹغ آن
 ہلکہ شینیک چارینتغ آن
 من منتھغ آن (۳) چنڈ کہتغ آن
 چیباک من گتہ لوپ کتہ آن
 دان ہرڈہمی سالہ سرہ
 من رستغ او مژد بیٹغ آن
 تیر او کتوان اوں زرتغ آن
 ماخو "نخیفو" بیٹغ اوں
 من میہتغ آن ایرکہتغ اوں
 کیست کشتغ انت تیغہ رہہ
 کیست گون دو گوش این خنجرہ
 داہ گون تفرذین این رہہ

(۱) باہوت:- بلوچی لوٹا با اوت انت۔ اوتہ شہ با اوت انت۔ (۲) ہکالی:-
 آسہ ڈھووخ۔ سرہ گون مشکانی ذیرغ، مشکہ۔ (۳) منتھغ چنڈ:- ہیئزہ،
 ہیجک غربی۔ ہیئزہ منتھغ، ماندہ ہانٹی چنڈ۔

داه گون مزن پنت این لٹر
 سوهرنگ ۽ خون، میڈر انت (۱)
 پر دانی دہ تھی جُست ۽ کناں
 تھی چمکان ۽ گینداں سیوغ (۲)
 دوست ۽ ضعیف این گرنیغ
 بزم انت منان من خاطر
 چوش ۽ کناں گون دژمن آن
 چو کہ بانز گون کفوت ای ولہراں
 گرم گون تنک این چیلہراں
 بزرگون کہیز این ڈھنگراں
 میدان گون مچھی آن کتہ آن
 ہوک آن کتہ گون ارزین آن
 من گون بڈان ہنچوش کناں
 ”دودا“ تی جور این دژمن آن
 دان متحشر ۽ آس اے روخ کناں
 سوهرنگ تہ ”بیورغ“ ۽ بہ ذیر
 بیمارای ہوان دن ۽ سر
 کورم ہوان ہند ۽ چریٹ
 پانڈاے ”دودا“ اے گڈنت
 دینسار زنی شیر بیچمکان
 شوا دیت کہ ”دودا“ ذاہرن این
 تیر اے نخشیغ ۽ جت این
 سوهرنگ ۽ مہرز لکت این
 ”دودا“ وٹ مانت این پیادغ

(۱) میڈر این خون :- تازہ این خون، تازکیں خون ذعربن خون، نام (۲) سیوغ :-
 چوری، پیتم، لاوارث۔ کتہغ

دوشي که گرنده آن گرنده کټه
گټه ۽ پټی کټل سیستغ آن
"مرزا" او "زنگی" "کاوڑی"
دست، دست ۽ تټگ من کهنغ آن
کاڑاں ۽ چماں دیرتغ آن
اټزی چو حونی رتکغ آن
آن زر که "بیورغ" زټغ آن
پر ماگټد و کیس ۽ نہ و آنت
نہیں کہ بیر او حراسانی قباہ
چیلک منی تاب دائغ این
بټز من کہ پیر ۽ دټغ این
چپ ای او راست ای بریستغ این (۱)
داک این برے باڈیرو" آن

بالاچ ۽ پنچمی شعیرانت "قولانی بلاہ"

مالیکھتہ او "بالاچ" ۽ من وټی اولی گالاں چو کہ گوئشتہ - ۲
بټی بنی او "دودا" ۽ جوریں دټمن آن "بالاچ" او جنگانی جټغ این
"خغو" ای زحم ذاہرن این حاضرین ملکمیٹ بیٹو رتکغت - ۳
مے کټ، گل او چاری روش روذبنی پشغ ۽ گوں روش اے من
"مانی کټغ" ۽ ریس ۽ ہنگ این رمغ اے چپچاری ۽ دیش -
دانت اټش کہ گوں رمغ ضرور چم دارے دہ کون ۽ بیٹ - دل ۴
پیش سے گیت و بکمی ہمیش اټت، کہ موٹ و ملکمیٹ ۵

زُرتوايڏا آڙتہ۔ مُسڪ ۽ پتلو ڪٽو دڙان ۽ چارہ ڪنان ۽ لاف گھيسڪ آني
 چوڪ جتھت او هتھيار دھڪ جنغي جاہ ۽ آڙگھنتي ا او داني ۽
 جھت ۽ پيلوي نہ امرستغنتت کہ مال چاري ۽ قورذتي بے کيس اي
 بهيرو ڪٽہ - "بالاچ" ۽ ڪون چمانی چرينغ ۽ پڄمارتہ، کہ مڙد
 "عيسف" انت۔

"عيسف" "بالاچ" ۽ چڙو سانگ بتند نہ اڻ - ڪمیں امسرو اي
 خاطر داري اے دہ من وٽ ۽ وٽان ديري اين استيش - "بالاچ" ۽
 ڪٽو کہ چي نئي زحم لشڪراں جتھو بٽرتہ، اونے کہ بڏي ساڪميٽ ۽
 يہ روش ڪٽغنت - چمڪي سنگت و ذامات انت - گوھار ۽ رن ڪٽہ
 نہ خناں! کہ من موتکان ۽ ڪرام اي تہ مني تيغ و بالاڏہ ۽ پيٽيٽ - برائي
 ديريں دھيرو ۽ تہ اون نصيو ۽ نہ ويغنتي - نين جوتہ اي سيغ او رن
 اي داغ آن تہ مہ ذيباني - "عيسف" ۽ نہ ڪٽشاں، دور بلوچي او باري
 شان آني ۽ نت - ديرتڪ و دير دھياني اڻ، چوڪ بلوچي مٿل انت
 "شف کہ تھار انت دہ ماڻ و گوھار ساھرہ اين"

سلام ۽ ليڪ، واليڪم سلام دوحوني او جورين بڏي، ذامات و
 سيڙذاتڪ، ديري اين امسرو، دُراھي دُشاتڪي، حال و احوال -
 "بالاچ" ۽ کہ "عيسف" يار مني دستاں ۽ تھي ڪٽشغ ۽ نہ گچتہ -
 ترا ڪٽتہ نہ خن آن، پچہ؟ آنهي ۽ بيل - نين يہ ڪارے ڪن - بيا
 هڙدوئيں سي اين سي پارغان نيام ۽ ڪنون، زحم ۽ زيارت ڪنون، بدھي ۽
 بتندون! کہ تہ مٿي حال ۽ من ديرو ۽ يا تي ڪس ۽ اصل نہ ذيشي ۽ -
 چونئے کہ تہ ڏھيلائيں مڙد اے - بلوچ اے ۽ مٿي سر ۽ واڙہ! نام اي بلوچ ۽
 مڙد بيدغ بندوخ ۽ حون ۽ روا انت - او نئي ڪہ مڙد مڙد ۽ سڙدار انت -
 زحم ۽ جتڪ ۽ ڪشتو هڙدوئيں مڙداں زيارت ڪٽو ڪون تيغ ۽
 سوغند زرتو بدھي چوڙي ڪٽہ - "عيسف" لُڙتو ڪون وٽي هينگ
 اين رمغ ۽ شہ - "بالاچ" او "نخيفو" آڙڪو من وٽي روش اي اپتاراي
 ڪٽو ۽ روش ۽ تبغ ۽ هيل بيغنت - دير وخت اے "بالاچ" ۽ کہ

چنڈان، کتڑیں کٹ، ستوَب آنی ستوَب انت، "عیسف" اغ،
 او بدھی آن مہ جکیٹ او سا کھہ لانگھو داٹ۔ برو من دیرو
 او ڈاھہ پربن ای؟۔ کڈ چڑوئیں پنڈہ اوں من ہڈہ نئیں!
 عالم کوڑی ہی، بیڑ چربنی دستی کنت او کٹشیت۔

"نخیف" بیا کہ کڈہ بیلوں، گور ای پوہغ اے کنوں۔ بروں
 آنی سرہ چوکرگز او ڈھونڈہ ای چاری بوں، بوہ کشوں۔
 "ژہ کوڑدان پیغ اوں گران بنت"۔ آتکو من نیشٹغیں
 آن دوئیں ہمدلیں جنگانی سنگت و ساہ آنی سوڈاگران ہلک آنی
 او کینگ کپتغنت۔ "عیسف" گون آتکن وٹی لوغ
 حال شریخ کٹ۔ "بالاج" دہہ اش کٹ۔ ذاتی، ہو
 لے ہڈہ کہ وٹی لوغ بانک گون دہہ حال شریخ کٹ۔ تہ
 حق و شک من دیرو دہ ڈاھ رتک۔

مردانی ہور انت، قول و آقرار انت۔ مژد کہ وٹی ہوراں نہ
 گڈ دف و ..... ہرق چی نیستینت۔ "بالاج" سر دہ
 سکو کیرڑ بیٹ۔ جوان مروشی سچلیں ڈاھ، انت۔ اغ دیرو
 ہر گڈ دہہ حادری او شیواری ضرور استنت۔ مروشی
 انت تی شفاے بھیدی من ڈبران کابنت۔ ہر نیں "عیسف"
 کنگل کنگی انت۔

زڈنیں دیغرمے توری میر میریں آس اے بالیتو او ادغ این ہٹھری
 کوکی اے ہلساں ہلارو کٹو دوئیں امبلان جگ
 آنکو من چاری جیڈان توہو بیٹغنت۔ زمستان این
 گول املس این جیہراں بازیں توہو او چاری آن وھاو
 او کرشک کنت۔

داتی دیرو ای بیٹنگ ژہ مان آئیغ آن نہ کپتغنت، او حدرغ این
 من لہیف آنی توغ کرشکی "آت، آتمیں دربا اے، اللہ

بادشاہ اے، بیٹہ گُل زمین ٹیکي بادشاہ انت؟ کيدی قيصو آني
رئي ۽ کون چسکال بستغي ۽ ننت - "بالاج" ۽ زحم ۽ مُشت ۽ کون
عنيشغ نیک دائر۔ بازیں چار و گوئد وعاويي آن "بالاج" وعاو
بمؤتہ۔

موتہ نہ جنکاني "نخينو" ۽ کہ براهندغ بهوران [مُچين بهور]
آزمان کيہتر، شف شمس ذاهرين زرنمب آن انت - "بالاج" ۽ ونا
اي (سالونک اي) کيمہل کنان، "عيسف" ۽ کُل ۽ کير کُتہ۔
گُل زمين ۽ چو چسکي نازرک اي پاربزان ۽ آتکو م رمغ ۽ واژہ
ڈهنکراں پاد دائو نيت م کُل ۽ ستر جتہتي۔ لحييف ليتيننو جغربُربين
تيرے کون کونرپاندہ آژاينتو سرنا سيرانري ژل کتو يلو
دائتي۔ تيرہ "عيسف" کون اوچنر او چتکاني تغژدہ چو سيچ اي
پونہ۔ عيسف ۽ اے وھاو کون آن وھاو ۽ کون کہتہ۔ "عيسف"
"قولاني بلاہ" زُرُتہ۔ مے حال و پيرا انت "بالاج" ۽ کُرُدار او
شعيرني ہميشی سرہ "قولاني بلاہ" (۱)۔

(۱) مے بازیں مے رنگين دِغرب براهندغ استنت کہ ترجمہ و تاريخ آن اوارہ
"دن انت - ساگی اين براهندغ کہ انہی بچار ما اول م صفحہ (۱۰۷) ۽
کُتہ۔ انہانی مضمون اے اغدے "بالاج حسن کورکيژ" ۽ سرہ آتکہ۔
آن "عيسف" ۽ "بيورغ" ۽ ذامات ڈسيٹ۔ "عيسف" وئی لوغ ۽ بانک ۽
حال ۽ دات کہ "بالاج" ۽ م ڈس دائر آن کيت او "بيورغ" ۽ کُشيٹ۔
گوہار ۽ برات کشتو مژد انہی ہندہ وفسينتہ۔ "بالاج" ۽ ناہوہی بہ
"عيسف" کُشتہ۔ او "بالاج" کون "عيسف" ۽ راہی راہ کُذی تريتہ۔
نہن براهندغ ۽ کُتے ہوہ کنت کہ "بالاج" ۽ جندہ کال م مے ساگی
اين شعيرہ چہ کُشتہ۔ آن گريو کہ بلوچی ۽ نہ ذانت چہ سعی اين۔
بلوچ براهندغ اے ۽ چغل دائر او پچہ چغل دائي ۹۹ آن مژدہ ليکھہ۔ کون
"بالاج" شعيرہ کال او بتيران ترجمہ يا چہ بھوک چتر ناروا کُتے؟
۱ ۽ انہی ۽ دہ کروں تہ پيرا دراژہ بيت۔ ڈسوخ اين بلوچ او بيکھوخ ابر
(باقی پيئزہ پيرا ديمي صفحہ ۱۷۱)

(ساگی این رٹی صفحہ ۱۷۰ ش ۷)

براہندغ دل دست ایرکنت گڈہ کشت کہ آنہاں ہچہ آ ہمیرنگ
 لیکھتہ "سمی" "دودا" مہمان ات۔ باہوت پہ براہندغ ترجمہ مہمان
 انت مزن چیڑیں جڑ براہندغ ترجمہ انت "اونٹنی کے بچے" "ہیر"
 پوترو ترجمہ انت پتر۔ گڈہ اعدے ہندے [انبارش بے ہوشیں گرانٹ
 ہرزیں ہشی اش باد گرانٹ، آن مرد کہ خونڈہ گرانٹ، واب اش قلارائی
 زہ انت] اے گالانی ترجمہ چوشہ کنت:- "ہاند چٹانیں ان شیر دل
 بہادروں کے لئے انمول خزانے ہیں، جو جواں ہمت اپنے خاندان کے
 ناموس اور خون کا انتقام لینا چاہتے ہیں وہ ان چٹانوں کی تیز نوک چوٹیوں
 پر سوتے ہیں" نیں کیہ ٹسی براہندغ کر، اشی، باد گیر شیر دل بہادرہ
 نہ گوشت۔ خون خاندان ناموس نہ انت؛ قلارائی زہ نہ بلوچی لوظ
 قلارائی انت، او تلار چوٹی نہ انت، بس پڑھئی "ڈیمز" کتابہ! پول
 کٹی مے جندہ بلوچیں براہندغ اے قلم زڑتو چڑو بلوچی معاشرہ شدہ دود
 وریدغ نہ لتاڑتی "چو کہ مں پیرا لکھیٹ" یاکن زبان، ادب او "بالاچ"
 شاعری او آنہی فن گوٹتو گوٹتہ۔ آخر کون اے زوان او قوم تاریخ
 ہمکر ملندہ زہ براہندغانی مطلقہ چہ اش؟ او ہچہ ہمیرنگ
 کن انت۔ چڑو ہمیش انت کہ بلوچ پڑھتیں براہندغ وٹی گوٹزوری آئی
 جندہ شہید انت۔ قلم اش پُرشہ۔ ہر ملندے ڈاے، دشنام اے کسے
 لکھیٹ چپ انت۔ ہمیرنگیں پیرا او ترجمہ انت کہ جڑ ہیر انت، کر،
 اشی، باد گر بہادر شیر دل انت، باہوت مہمان انت تلار، قدر انت،
 قلا چوٹی انت۔ "عیس" وٹی لوغہ ہائیک، حال دائرہ آنہی وٹی
 برک کشتو ساگی این وٹی مژد "عیس" کہ "بالاچ" اے کون درانی
 بدانت۔ ڈال آڑتو بلوچ مژد بے وس معصوم، ناہوہ شیر دہیں چٹک
 ڈولا "بیورغ" درانی ہندہ وافینتہ او "عیس" کٹہ جیہ۔ آن رنگہ
 نہ پیرا سرہ کیردہ دُنبہ نا ہوہی، ناذاانتکاری، او لیکھوخ جندہ بے
 وس آئی ہیرا انت، ایڈہ ما ہچو کہڑوئیں کال اے دو لیکھتہ۔ پیلوین رڈیں
 ہیرا اوٹ گھڑیں ترجمہ پہ گندت "اروز کراچی" ۷ جنوری ۱۹۶۰ ع
 ہندے ایلہشن "ع" "سلیم خان" کمی۔ ساگی این براہندغ انت
 "سید کامل قادری" کہ دانی بلوچ قوم نہ تمنانی تاریخ زہ "ہوک ہار"
 انگریزی ترجمہ کٹتو لکھتیں:- "کیا بلوچ نمرودی ہیں" گندت "ساربان
 مستونگ" اخبار اشتہارہ۔ بس ہواں کار انت کہ:- "نندہڑکا نیغہ
 ہر کسی دل کڑوہ ہیٹ۔"

”قولانی بلاہ“

بلہم اے باٹ او باز کُش این ”کھیہیا
 لندو“ ۽ بیرآنی سرء سوغند
 کنمبریں کوچان و کشء کلی
 گون انت گون خونانی حُداونداں
 پھیری من ”حادی“ کئدغ ۽ ریس ۽
 ”عیسف“ گون ہینگ این بئر گلے دیر
 نیامغ ۽ سی پاریں قران داٹ ۽
 دائغ انت قول و گیتغ انت اقرار
 قول گون پھل این اسپر ۽ داٹ ۽
 تنگ ای گون پیژدار ۽ کتری ائیغ ۽
 من کہ ژ ۽ ٹی موژ آنی دل ۽ ذات ۽
 بیا ”نخیف“ گورای پورغ اے بیلوں
 ”عیسف“ ۽ روت او باڑت مئے حال ۽
 کاتیکان دء کمل آنی حویلت آن
 کمل زمین نازرک ای بیہ پاریزتوں
 ڈیل اون من تنکیں جاگہ اے ہندداٹ
 جیکیت ! کون اون کیغ آن کٹ اونغاہ اے
 دربیغ ۽ کئدء ”عیسف“ او بور آن
 ”عیسف“ ۽ حال گون آتیکن ۽ داٹ
 بیگہ ای وھش این وھاو ۽ کن انت بیل آن
 کہ تیی شف اے ”بالاچ“ انت شوئے مہمان
 جان اون مس سیندھ ای نرمغ آن سٹک ۽
 روشن بروٹ زژد این دینغراے جہل ہی

کانٺڪ (۱) او ليٽين توڻ لحييف لعل اين
 ڪشت ۽ ما سوهان دانغ اين تيير اے
 آمين ۽ ڪيلاڻان ڪوان سانڌاين
 پاند گون ڪوٺر پاند ۽ اڙائينتون
 درينغ اے ”سيهوانئي“ جنغ ۽ اشته
 گون لحييف او نرمغ آن دوتڪ ۽ (۲)
 من ڪه ڙ ۽ موڙان اي دل ۽ ذانت ۽
 اش ۽ ڙ ۽ مسڪيف آن رها اينتي
 اے دنيا اشتهو آن دنيا گيت انهي
 آمين ۽ شيشڪني تغرد گيت
 رينغ آن ڪمراهي نغوشان ۽
 ”عومر ۽“ پاهناڌاي جه ڪوانڪ اے (۳)
 او مڙاياني مڙد ڪشئين ”بالچ“
 اے جن اي سانگ اے نشيتغ ات ڪوٺرما
 ناغمانی به ڪونڊل آن بست ايٺي
 ما جو او ۽ سر جمان دائه
 (ڪڙ) ”عيسف“ ۽ قول آني بئلاه زؤتہ
 حال به لوش اي مڙدم آن دائه
 آن مڙد ڪه پانت ۽ انت جن آني ۽
 آخيره دف بوڙ انت وسيرڪ آني
 باج ڙ ۽ ميرين ”عيسف“ او ڏهال ۽
 ڪشيے وئي موڙ آني دل ۽ حال ۽
 داٺ او به سياه مار واڙتغ اين ڏال ۽
 مار ڙ ۽ ڪسے ڪه نين ”عيسف“ ۽ لوتيت

(۱) کانٺڪ:- چنڊ، دامن، پاهناڌ - (۲) دوشغ :- جتر ۽ دوشغ، هچ ۽ دوشڪ
 (۳) ڪوانڪ :- توار، ڪوڪار -

گون من او جنگ آنی "نخریفو" این
 پر منی موڑت این جاہہ۔ ۴ نیام این
 ایش نین گون آسانی میدان این
 ڈکھش ۴ ساڑت این کتوش۔ ۴ میتاں منان
 کہ بیانت من ہت ای، کہانچ (۱) ائیغ۔

بالاج، ششی شعیر انت "بید ژہ"

اے "بالاج" ۴ ہندی شعیر انت [جون ۴ "بالاج" ۴ باج ژہ
 نین شعیران تی دیہ ولہرے شعیرای گون ما استنت۔ پر اے دھکی
 بیڑ ہیکر دئیغون کہ شوے اکہہ انت] ۴ مے جنگ و جہ بیڑو
 ۴ موتک او وئی کڑدار ای ہیرا ائی من اے شعیرہ دیہ۔ جنگ
 ۴ بیڑوان دئیان ۴ نیت روش اے "بالاج" وٹ دیہ مان ترہ۔
 ۴ واریں "بالاج" نیت عیندی آن چڑتہ۔ "آن مڑد کہ
 ۴ نین، ورت، جنور آن ضرور باہرہ کن انت"۔ "بالاج" ۴ دیہ
 ۴ باہر کٹغنت۔ بلوچی زبان، ادب او کیڑدار ہر ہیکو ہیکو
 ۴ بیڑ۔ "بالاج" کور کیڑ؟ ہا ادا ہوہ بیٹغان اش کٹغان!
 ۴ کور کیڑ، بالاج، موت، ژہ کورژی او از ما ہتہ۔

۴ کہانچ "کہانچ سرک نام انت۔ کہ بلوچ انہی جیر کٹغ، جہی راہنی ۴
 ۴ کون ستون آن کن انت۔ کہانچ ۴ سون، کہانچ ۴ ہتی ۴ ژہ بلوچی
 ۴ شعری ہر انت۔

”بیدڑء“

”بالاج“ ء ہلال ہات انت ہر
 جہور این دژمن آن بیٹ انت زہر
 ہر روشے کشیے ! گون۔ راجء تہر
 مات ہ ہسنگ آن حیران انت
 گوہار ہ چوت ہوت این ہرات آن
 وسی ہ وٹ ای ذامات (۱) آن
 کاڑ ہ۔ سعل این قوی آن
 مں ہ سوہرنگ او ”دودا“ یا
 آس اے مں لڈء (۲) مان داشتوں
 شمت و شمن بلوچ اوں کشتوں
 نشک اوں مں جیہانء اشتوں
 بیدڑء (۳) حاجی او درویش آن
 بیدڑء گوانزغ ای این طفیل آن
 بیدڑء تاسراں سیاہین آن
 بیدڑء کار ستر آنی جتک آن (۴)
 بیدڑء لیڑواں ذونگین آن
 بیدڑء سیریمغ ایس بیہی آن
 اے مرگ کہ شف آن ء نیم بال انت
 ”بالاج“ ء کوانء تیر انت
 ساندھ ہ گیشینء ذیر انت
 گونخان میڑ کٹغ مں ہلک آن

(۱) ذامات :- داماد، (۲) لڈ :- جھنگ، جنگل (۳) بید :- آید، باج، سواہ
 (۴) جتک، یک طع دو جتک۔

ژڼه وه او وټه جه، جټنغ نيائي
 کټل ۽ سڄو ايس. "زري"
 وهش، وهش ۽ گشت گون جوڌاڻ
 يس کس که در کڻ اين "بالاچ" اي
 کٽي چو که گون "عيسف" آن روش اي
 دوست و دڙمن آن شوش اي
 مڙده ذاهـرغ ۽ جوشين اي
 نامـڙده دل ۽ تـراهکين اي

بانک سپینک

بانک مڈہ کیے ات، نتھا کیے ات وپکو بوڈی ات، او تاں وخت او باری آن
 کسوڑی ۽ مسک دائی ۹۹ ما دانی ایشاں ش ۽ یکے جواو ۳ دہ ۴
 دعویٰ ای بکے داٹ نہ خنوں۔ پچیکہ اے دانی من۔ تاریخی تھار شونیں
 سڑاں ابدین او انسانی لاطمع این شمو شکاری آنی تلان اوڈھر
 انت۔ ما دے وخت ہیکوں، چڑو دے بانک ۽ چندے گالانی رٹی ۽
 ژ ۽ پیرا ۽ سرے گروں۔ بانک ۽ زوان، تشبیح، او باز کمیں ڈیہ، آنی
 پچار ہمیکر بھومیائی ۽ وٹ کن انت، کہ است روش آسانی بلوچ اے
 ات۔ ”لاہڑی“ او ”کوہ ماران“ ہڑدوئیں من روش عامانی بلوچی
 علقہ ڈیہ او جاگہ آنی نام انت۔ ”لنڈو، شانک“ شہیدانی زیارت
 اے پکو انت؟ ما چو گوئندیں پت و پول او بلوچی پول پٹوسی
 وسر کتہ۔ پر ما دانی من وٹی دل ۽ گون بیچ پیرا قاضی نہ ویٹنوں!
 پچیکہ ہر پیرا اے براہندغ اے کہ مارے داٹ ۽ آن ژ ۽ سعی ذاتی
 او پیلوین حال و حقیقت ۽ ودھی وٹی او وٹی دل ۽ بھوپائی ات۔
 ہمیشی ۽ ما دانی پچارٹش دہ نہ خنوں، دوآنکو کہ وٹی او بنگوین
 براہندغ آنی جہد! روش ہر باوے باڑت تاریخی سڑ او لاطمع این
 شمو شکاری آنی تلان پدھر او لیٹینیت۔ دھموڈ دے کہ ”نتھا“ او
 بانک ۽ تعلق انت تہ سڑاروئیں حالے گوں گالان گمشیکہ دے پیلوین
 پیرا ۽ سندھو ۽ ہمیرنگ ۽ داٹ۔ کہ سالونک دروشم این ”نتھا“ بانک ۽
 حق شرع ای جوڈ ات، پر دعویٰ ای نہ۔ پچیکہ من۔ بانک کالان
 چمے ہمیرنگیں اڑتغیں گیرنچ آنی نیمغا گوں چم ۽ پینز ۽ نشک و میچ

کہ گوشتہ نہ ٹیٹ - "نتھا" جوڈے ٹی، یا براہُندغ؟ وختہ
 البتہ بتسونی گوشتہ کیٹ کہ مے او بانکے نیام ۽ ودھی ۽ ژے
 ہمی ہمے چیار پیڑھی صد سالی گوٹنڈیں پندہ، اے مان انت۔
 ہیکہ ہر ہمیشی ۽ گوٹرما تاریخ اے استت؟ آن تاریخ انت
 ادب ۽ تاریخ - کہ آنہی ۽ شاحری، کہنیں، گیدی قیسو
 (لوک کہانی) دستانغ او گیدی ای ڈیہی (لوک گیت) گیدی مثل،
 ہمکرین زرعی، زرہ ادبی تاریخ اے مں بلوچی ۽ استنت کہ منی دل
 بیت آنہی ڈونگھائی او تلو ۽ پُجغ ۽ پیڑھی آنی پیڑھی کز انت۔
 ہیکہ ما بلوچی ادب ۽ تاریخ ۽ چنڈغ ۽ شروع کنوں، نہ ستر ستری
 ہواں وخت پوٹھی بیٹ، کہ "لاہڑی رتکغیں کوش" او "چنی"
 ہین بلوچی ادب ۽ تان وختاں آتکہ - کاہنیں شاحری یا ادب
 ہریوای موٹغ، ڈگھ پورہ "جٹی، سیستان، دیرو ۽ موچی"
 ہیاگرافی پینزاں بڑ کنگیں - پندہ، آن گران ۽ کہ دے "بالاج" ۽
 شاعری پُجوں تہ ایڈا "سولیں پوست ۽ چہبو" بلوچانی ہورانت "بالاج" ۽
 مے شعیر اے دھکہ بازیں تی شاحر او شعیرانی ڈولاگون نہ انت۔
 مں روش عاسانی بلوچی ادب، شاحری، گیدی قیسو، دستانغ، ڈیہی
 او مثل آن گوشیکہ صد سال ۽ ژے دیما ما "لاہڑی کوش" او "چنی"
 انہ کیندوں (۱)۔ اے تہ پیرا انت بانکے جیندے ہہومیانی، ہر مے
 قطع این شموشکاری دانی درہ اولی ڈولا بیرش کسندغ انیں -
 بل اے ہیرا، نیں گیر بانکے بڑ ای دانغاں او شاحری ۽ - "بانک
 سبک" شاحری :- مں مہم اے ۽ گیہل این "نتھا" ہیندی آن چڑتہ۔
 "نتھا" ۽ کیر او ژے وٹی ڈکھ آن، بانکے "کہ ژے ڈکھ آن
 آسانہ نمیغ ۽ دیم کٹ او دیت، تہ ہواں ماحتی آنہی خیالات باز

(۱) "لاہڑی" مں کچھی، ہیاگ ناڑی ۽ یک عندے، رتکغیں، گھوٹغیں، کوش،
 ہاڈگذار، ہتھیارانی بند، او موہریں "نانک والی" چنی مشہور انت او
 اکبلا انت۔

تہار گنگھ و تہار ساھرے او ظاہرین، وٹ آزمان ۽ جیندے ڈول ۽ ڈونگھہ۔
 بیٹنت - ہمے ڈُکھ او ڈونگھائیں کیر او خیالان، بانک ۽ شاحری
 دو سوال کتو پر آواں اشته۔ بانک ۽ شاحری چہ؟ او دوہمی "پرچہ
 ائیں" ہمے دو سوال انت کہ ژ ۽ بلوچ ادیب آن جو "او" او شاحراں
 ژ ۽ داد ۽ لوٹغاں؟ ما گوئنتہ کنوں کہ ما مروشی بانک ۽ بلوچی
 ادب ۽ تاریخ ۽ سرسری دھک سوال ٹانہینتو پیش کنگوں -
 شید کو پیش ۽ بانک او آنہی شاحری ۽ ژ یک یکین اے نہ گوئشاں،
 بلکن بلوچی ادب نہ سعی ذات اٹ۔ کڑدے واقعہ او حالات مس
 انسانی دل ۽ او رُوح ۽ ہمیرنگیں ہیڑتیں بارغیں لیکھ، آن کشت
 کہ ہواں ماحتی بند ۽ پوہ کتہ نہ خنتیش۔ پر نیت ہمے لیکھ، چڑو
 زیندہ ۽ دے گون نہ انت! بلکن دے تہارین گور ۽ لاف ۽ درہ سنگت انت۔ بانک ۽
 حدیثانی تئی دل این رُوح ۽ درہ ملکیت ۽ زحم بیٹو گون۔ "نتھا"
 برغ ۽ گوشیک لیکھ درہ نہ بلکن ناچیکیں شیخڑ اشتهغت، حرخ این
 رانڈھو آن ریفینت کہ دیرو ۽ ورنایاں ژ ۽ گیشین یکے؟ ورنادہ بہانمبر
 تنت کہ او ویلی! پچوٹ وٹار ۽ شزایاں دئیغ ۽ شموش مڑتغیں "نتھا"
 یا، کہ نین مس تئی او آنہی نیام ۽ زیندہ او موت ۽ کت و گنڑینبوخیں
 وڈھ انت! دو آنکو کہ مس ڈوبر ۽ ساہ مان ائے، چہبو ۽ دئیے پر

خُشحالیں دلی! مار ۽ زیندغ این ورن اے گون۔؟
 انسانی ٹاہینتغیں زور و ظلم ۽ سماج ۽ رُونڈی آئی ہمے و بل،
 ڈکھ، بے و می آن نا چیکیں شیخڑ کہ آنہاں روش و روذینی درمان
 مہ خن ۽، بلکن برٹش گون بے دڑدیں لاطمع این وٹی سیر تمانیں
 رُونڈی آن گھرژان ۽ او پت آنا۔ تہ ڈُکھ، دڑد، ویل، بے و می او لاچاری ۽
 پچی ۽ زور و ظلم ۽ گواٹ مالی نیت شیٹمک ۽ بیٹ۔ اوہمے ناچیکیں شیخڑ
 مہی انت او سوم ۽ ذہرت - موہل کہ پشنت، او ترکنت تہ آنہانی
 سُرلواریں زڑدیں ریم (۱) انسانی تاریخ، وخت ۽ ناروا این، او

(۱) ریم، دانغ، او موہل کہ لحم ۽ بیٹ او ترکیت تہ ہواں گندہ او غیر کہ
 در کفیٹی آنہی ۽ "ریم" ۽ گشت۔ چو کہ مس اڑدو ۽ آنہی ۽ "پہپ" ۽ گشت۔

بانئڪ او وٿي گوعاراني ائس آني ٽيلينوخ - هميشي ۽ ما بانئڪ ۽
 "موتڪاني" يڪين شاعر گئشون - وخت اے بانئڪ ۽ اے شعير ۽ گال
 موتڪاني ائس آن گون اواراي کانڪ انت - او مروشي ۽ ژ ۽ نربخ
 اين ولهرے سال ۽ دے مے سعبي ذاتتي ۽ بلوچان مں عام جهان موتڪ دروغ
 كئو او نين بانئڪ ۽ گال مں پئغي سيغي ائس آني ذيمر انت - دے مے وخت ۽
 گئشيك مں "مري" ۽ موتڪ ۽ رواج اڪ پر چئكي بازين گيبرآني
 ڏولا مارے مں موتڪان گئونچ اي كراسغ وٿي سري گيبرے نه بيٺ -
 ماڪه گيبري بيٺو بانئڪ ديغنت مں سيغ، كوش او گندل موٽ اي
 مرگ آن تہ نين پئغ اڪ - پر مں بلوچي دود و ربيدغ، رسم و رواج او
 كلچرے موتڪ او پئغ ۽ چڙو مزائين برق اے نه اڪ - بلڪن آن تاريخ
 انت - هر يڪے مں وٿي هندے وٿي دور او باري ۽ - موتڪ پر زحم اي
 موٽ يا كئشغين ۽ كئشيش، پئغ روزاڪ گندل موٽ ۽ والي آني (۱)

(۱) موتڪ او پئغ است هڙدوئين غم، سيغ او گزرے اظهار انت - پر مں گونستغين
 بلوچي باري آن مں ايشان ذهني او عملي زمين آزان اي پر كهت -
 برنگل اين ورنابان مں شاعري گالان بازين هندان دءا لوٽيے كه "حدا
 منان موتڪي موٽ ۽ نصيو" ڪن ۽؟ ركهه ۽ ژ ۽ گندل موٽ اي پئغ ۽ تہ
 موتڪ پر جنگ ياتي اين كئشغين مڙدے كئش او بيٺيش پر وٽ مري
 گندل موٽ اي براهندغ ۽ - پچيڪه موتڪ، او پئغ هڙدوئين گون ادبے ده
 تعلق ۽ دارنت تہ ما جهلے ڪم مں هيڙتئين پيران دونش آن رنگ ۽ ديه سماج
 كلچر، ثقافت آني دعويٰ ڪنوخ اين براهندغ آن ديه پر؟ ڪه آن اے سماج،
 كلچر او ثقافت ۽ چه چه نام ۽ دينت، او شמוש انت، ڪه ايشي سماج، كلچر
 او ثقافت همڪر پيلوٽ، او اين، ڪه موٽ ديه باهر انت گون سوب او واقع آن -
 برنگل ريش اين ورنا ڪه مں جنگ ۽ پڙے زور مں تبغ او گونڊلين
 تپتغين تيران چو "گيشن" اي ترنگڙ ترنگڙ ڪئنت، تہ خون آن ژ ۽ سوهر
 سوهر مں مڙدغ ڪاڙت ايرش ڪئت - بانئڪ آن ساڪ ڪشت، سئدور
 گيوار مں گونپتغين سر گيسو ڪئت، شاراني پلو ۽ گون يڪ دوهمي پلو ۽
 بيرنج داڪ، مڙدغ ۽ چيار مں ڪئندي شئنت چو ڪونجي ايرندي حيران ۽
 اوسغي گالان ڪرام آن ۽ - همے گال آني نام اڪ موتڪ، او چرغ ۽ ڪئش
 موتڪ اي پيري - ما وٿي سرے يا نه ڏيٺه يا گئ چئكي وهاوان شموشت،
 (باقی پيڙهه پيرا ڊيمي صفحہ ۱۸۳)

(ساگي ابن پيراء رڻي صفحہ ۱۸۲)

جونءَ ۽ ۽ سوه سوهين برنگل بان ورن او بانگ آني کونجی کرامغ۔
 پرما ۽ ماٺ اسروئين، ماٺ اے ۽ ڪڏن ان من موتڪاني وختان وٺ گون
 کرامغ آن گون ات۔ سوال ڪٿي آني! مونڪ آني بهير چشن انت، مارءَ ڏسئي؟
 انهيءَ وٺي واڙت ۽ باري ابن عنيشغ ڪرشڪ چو "ڪڙڻ" اي ڪرشڪ
 ڪٿو ڪٿيڪ عنيشغ چو تروڙڙ بهير ڪٿي۔ ما دلءَ ڪٿو، بلوچي ماٺ ڏاهر
 گيت۔ ساڙت ابن ساھي اے ڪشتو گونشتي ها، ابا! مني بچ من ترا
 بهيرءَ ڏسان۔ گوڻيڪ "بانگ سيڪ" ۽ گال آن سر ڏنهي۔ گزر اي، حرف
 حرف گون ڏنيان ۽ ڪه سيرانر ڪٿي۔ ته باورءَ بيار انت براندغ آن
 ڪه من حيران حشڪ پيشغا۔ ڪه اے بهير، ته زندهءَ سروذانيت۔ او من
 ڪه ڏه وٺي زندهءَ هر چيزے بهير او آني سروذ ڪه اش ڪٿيغنت، آن ته
 دروح انت، به زندهءَ وهاو" برغ او پر آغءَ؟ اے سروذ من يڪ دهڪ او
 به ساھيءَ انساني بير، گزر، ڪلچر، تاريخ او وخت ۽ اڪه ڪاريت ايرءَ
 ڪنت۔ پيرين ماٺ روغاک ڪٿانءَ او مني چم من آني ديمءَ ٽڪءَ ڏنت،
 گون گال او گيرءَ جاھ انهي ڪرشڪ او ڪرشڪوئين ديم ڪور مزارو بيت۔
 جاھ "ڪڙڻ" اي ڪرشڪ من عنيشغ ڪرشڪ بيتي، جاھ اغڏے
 "پشڪ" ڏف اي پشڪنتي۔ منان دلءَ "چ ڪه آن وٺ ظاهريءَ" معلوم
 پيشغات۔ ڪه پيرين ماٺ گونستغين ۽ او، اي ڪرانگ انت، به هميشءَ نه
 ڪه ته هٽڪ دوبرءَ منان گون گير، پرے هميشءَ ۽ ڪڙڻ ٻڌا بيا، بهيروءَ
 ڪي قاهري! بيا به آنڪغين او آخ ابنءَ، ته ڏه گون مني موتڪان او ارڻي؟
 ڪرام! او ائس آن ريش۔ گونستغين، آنڪغين، آخ سيٺے ڏور مني چعاني
 اڪهءَ چو ملڪيت اي چترغنت۔ هر چيزے ڪه من روغائان اش ڪٿانءَ
 ته منان برغائنت۔ تبغ اي گيهاع آن ڏنيان ۽۔

پيرين ماٺ، چٽپ ڪٿي۔ منان همبرنگءَ معلوم بيتي ڪه زندهءَ
 سروذءَ "رڪ" ابن قارءَ سستو ڙلانگھات ڪٿي۔ زندهءَ هٽڪيٺ۔ گون
 ماٺ اے گالان من سا ڪٿو دريسغ ڪٿي۔ ڪه "ابا او مني ناروائين بچ ا
 اے مونڪ گون بهيرءَ ڪه من نين گونشت۔ اے من نڌريءَ ڪه به
 ڪٿوڙي ڏکھان زبندغ آن سعيءَ ڪڏي گونشت؟ هلنڪي جنگ او بهاءِ سي
 سالءَ ڪه شومے بازين ناروائين بيت ڪه گون انھان مني جوڙ ڏه گون
 ات! همے مني زندهءَ ٻڌ ٻڌي ابن مونڪ انت۔ دلءَ گونشون گيرھوان
 ماٺ اسي ڏيه رڻي انت، من ڏيه دو چيار ائس پيرين آن، پر به ۽ بخت ابن
 لغور مؤدءَ کوپغ ڏيه ميارنت۔ من ٻول ڪٿي آني اے گال ڪٿي انت؟ ابا
 دھري ابن گيڏي گال انت، من من امان۔ هر مروشي من سعي آن ڪه اے

ہمے شاحری انت بانکے کہ ”موتکانی“ شاعر گشتی۔
 بانکے سے شاحری چڑو موتک ای شاحری نہ خستہ۔ بلکن آن من
 بلوچی ادب او آنہی تاریخ سے۔ رمیری این شاعر انت۔ کہ باز دیرزیندہ ڈونکہائی
 آن درہ پیہتہ۔ بلوچی شاحری دوستہ، حدیث، گیس ڈکھ او ویل
 پتندہ سے چڑو زیندہ داریت۔ پر بانکے سے تنک دین گورہ دہ
 روٹ۔ ہ وٹی ڈکھ نہ بلکن ہ سالونک دروشمین ”نتھا“ یا بانکے

(ساگی این رٹی صفحہ ۱۸۳)

گال آنہی گوہار ”سیمک“ اینٹ انت۔ آن کٹوڑی او منان مسک دائو
 شتہ۔ نیں چشن حالہ دائہ کنانی۔ س اش کتہ کہ موتکانی مات سڑتہ
 پر ہ موتکانی بھری کس سے دیہ موتک نہ خستہ۔ س دہ نہ خستہ۔ پیرا
 دراژ پیہتہ، آنہاں کہ موتک وٹ اش کٹغنت، ژتہ سوا منان وٹی ستر ای
 ہمیکر ڈکھ کہ موتکے گار کنگ او پیغنت انت۔ تہ منی دل شیبت گون
 دیری این بلوچی لوظ آئی سا کہتہ کہ ”من ژتہ موتیک ای موت سے بے نصیو“
 باڈاں ”ہر وخت کہ س وٹی مزن گواٹیں ورنائی برائنتہ، تہ دہ منان یقین
 انت س ہمکر ہ ورنائی ارسانی نہ و۔“ چو کہ ہ موتکاں ڈکھی آن۔

دوہمی کیت پتغ۔ س وخت اے بلوچی زوان سے ”گندل موت“
 لغاتی ترجمہ و معنی اٹ۔ وٹ سیر، مرض ہ موت۔ کہ مروشی س بلوچی
 زوان سے آنہی ”حدائی موت“ ”حدائی مرضی“ ہیلوین روشانی موت“ او
 تفاق، دہ گشتت۔ ہر مروشی موتک ای لنگی بیڑو وخت شیرہ جنو آنہی
 ہندہ دہ پتغ نندہنتہ۔ پتغ دہ سیغ اظہارے۔ ما پتغ آئی بانکے آئی
 بازیں کچہری دیغنت او اش کٹغنت۔ کہ ژتہ لیکھو سے در انت۔ س پتغ
 چڑو ذال و ذانیغ ای، ابا، بتو ای بے سرو بے ہاڈیں چڑوٹیں اٹس نہ انت۔
 بلکن گون زیندہ سے دروچ انت۔ مادغ این کائنت سڑتغین سے لوغ سے سچ بنت
 [ترا س نڈز کناں ملکیت، تہ کور باٹ، تہ کور دہ نہ ویتغ] چ
 ہمیرنگیں گال باز کہیں موتکانی گالان دہ اوارتہ کن انت [او چو ہاتہ
 بہیری نندنت۔ نیں جو ہرات بہیں، سڑتغین وارت ا باقی ہر کس وٹو
 سچل و دیری این سڑتغین سے گیرے کاریت او گریٹ۔ سچل سڑتغین،
 وارت چو نیم ہرات، او دیری این بانکے چڑوشنٹو شتو کہ کن انت۔
 کس سے س وٹی پتوخیں زیندہ سے پتغ دیہ بنت۔ سے دل شیبت بانکے چ
 جینانی شاحری گورگورے کن انت، کہ کس کس ای سے نے ہوہ سے پیہتہ
 اونے کہ دور انت۔ بے زیندہ این چڑوٹیں کھوکیں رسم اے۔ سے دل شیبت
 پتغ ؟

اٿس آن ۾ ۽ پميشي ۽ راڻي ڪنت ڪه برئين؟ ”نتها“ ۽ ذواڌ بوابن چوڻو،
 او برنگل اين ريش، ڪه گور۽ ڪلراوهيس آن گپتغنت، براهندغ نيٽڌي اين
 اولي ڏولا شر نه انت۔ برينت او شودنتي۔ سن بلوچي ادب۽ زيندغين۽
 ڏڪه، شاحراڻ ڏسي۽ ۾ر گور۽ ڏڪه۽ ۾ر هچ شاحري۽ دف نه بوتڪ۔
 حديثاني سندهو د۽ زينده۽ غرض او طمع اين چوڪ ”باور لڪه۽ آني
 آن روش ڪيليت، ڪوه اير بنت شڪاني (۱)۔“ ۾ر بانڪ شڪاني سينگ آن
 درغ۽ ڪنت وڻي دوست۽ ڏڪه، آن گينديت او اٿس آن ۾ر شودغ۽ راڻي
 ڪنتيش۔ هم۽ خيال، تصور او زينده۽ ڪٿي سيسته ڪنت؟۔

م۽ دل شيٽ بلوچي شاحري۽ سن ”بانڪ“ چڙو موتڪ آني
 شاحر نه انت۔ بلڪن هميرنگين آب و لچ او ادبي ڪڙدار ا۽ ڪه م۽
 شاحر مثال اي پيش ڪٿي ڪن انتي۔ بانڪ“۽ ۾ر بلوچي ادب او ۾ر
 وڻي گوهاراڻ موتڪ اشتغنت ۾ر ۾ر آنهي۽ ڪس۽ ده موتڪ نه خٽ۔
 اونئي ڪه، ۾ر آنهي اٿس آن! دوترونگل اين اٿزي؟

م۽ پينز۽ دانغين دراڙين پير۽ مطلقو ديه يڪي هميش اٿ ڪه
 موتڪ چ؟ او موتڪ اي شاحري ڪنگ نئي ماٿ اي گوئر مشين اي
 ڪار۽، او نئي ڪه ترجم اي بلوچي شاحري حاجت اين اي۔ هر ڏڪه،
 ويل، او اٿس، پيرا وڻي ڪنگ او آنهي۽ ڪلاني ميرات تاهينغ ”بانڪ“۽
 تصور، فن، حقيقت آني حندا و ندي۽ ڪارانت۔ ”سيمڪ“ ادبي تاريخ
 او سن بلوچي ادب۽ روش۽ هواڻ جلسڪوخ اين او تپتغين پادغ انت۔
 ڪه ادب۽ سنڌرتغين باري۽ هل ڪٿي ڪنت، او ادبي تمارين دور
 ديه ۾ر آنهي اوڏهر ڪنگ او ابدين ڪنگ۽ بے وس انت، لاچار!۔ سن
 آنهي شعير ”اٿس“۽ بير، گزر، سينغ، ڏڪه، ويل، وخت، باري،
 بے وس اي، لاچاري، زينده او گور ڪٿي پير۽ چوهت رنگ اين
 ”دربن (۲)“ اي اوار انت۔ ڪه گئيشغ اش گون ا۽ رنگ اين
 گوئنڌين پيراياڻ گران۽ ر۽ باز گران ترانت۔ ”اٿس“ گون وڻي اٿس و ذيعراڻ
 شوئي اگه، اين؟

(۱) ا۽ بلوچي ڏيهي ا۽ گال انت (۲) دربڻ روش عاساني او ”بي بي ناني ۽ گيدان“
 روش اير شتغني۔

اٹس

ژۛ مڑاں اِستين (۱) اے سرۛ کتشی
 بڑز این جو "ماران" (۲) ای کمین کوہ آن
 کٹہ کٹہ شے؟ نتھا،،، سرۛ ہاغ این
 جیہہر تسی ہنجیو این گٹالیک آن
 ترنمپ تھی سوڑت این جاہہہ تیر آن
 شف گیروخ میان، گڈنہورین تیغ این
 گردہ شے جو "نتھا" تھیو پک، گوانک این
 او! تانہی نوڈاں (۳) گون شوۛ عرض این
 لُندو (۴) و "شانک" مینغ (۵) اوہرض این
 کہ آن شہید آنی زیارت آن سین این
 یہ دم اے موٹگنڑو، کنین ترنمپ آن
 شوا زو آڈبو این (۶) جیہراں بیل این
 اشرۛ سمین (۷) آنی گٹگل او ہٹل آن
 در کفیت سالونک (۸) دروشم این "نتھا"
 نیٹدی (۹) ژۛ تنک دف این گورۛ (۱۰)
 شرنہ فیہی براہندغ ہواں گیغ آن
 گیپنغ، گورۛ کلر و ہیس آن

- (۱) اِستين:- کٹہ کٹہ، سوہیل ای سفیت این کٹہ کٹہ، جیہگو این سفیت این رنگ
 (۲) ماران، کوہ ماران، قلات، کوہ نام اِنت (۳) تانہی نوڈنہ موسی ہتور،
 مون سون (۴) لُندو، اوشانک، ہند آنی نام اِنت (۵) مینغ:- مینغ،
 ترکنغ (۶) زوآڈ:- ڈہاد، عطرس، مسک، وشن ہویں - او وشن این بو
 (۷) سمین:- جڑو جہمر آنی یک خاصین قسم اے نام (۸) سالونک: ونا "رع"
 (۹) نیٹدی:- نیسوی، گیمرغ، گیمرغی، مہونجہہہ ["سرجھایا ہوا"
 (۱۰) گور:- قیر (۱۱) برنگل:- چلار بس، ونٹھین، بریستغ این۔

دنوت میں دال شاہیں ہروت آنان
 میں ہروت آن و برنگیل میں رہیں آن
 چونو" ات دنزویں زوڈ ہواں ؟
 (گڈ) کال و بول ای ہی کون تانہں نوڈان
 پترے کئی میت آن مناں میں میں میں
 دوا کئی جمہ گریٹھیں اس میں میں ؟
 اے حواو دائر تانہں سوڈ آن
 ما "سمیک" میت آن ترا میت
 اواما "سمیک" جمہ آنی گریٹھ میں الزی !
 (کہ) ماحتر اے وبراں گوٹم آن دہ
 پڑتوے "نتھا" یا گنوٹ بیٹ
 رنگ اے جو اس آنی پھرہ بیٹ
 بیچ کر سینگہارت وٹی ہور آن
 کارت او منی کٹل آنی سترہ تانہں آن
 ہر منہ کارت شوٹم میں (۱) زرآن
 حلوان میں (۲) بکنم میں ونگ آن
 خرغ میں رائڈھو (۳) دہ بازمناں ریف آن (۴)
 کہ دیرو" ورنایاں ژہ کشین تک اے
 "اوہ" دیرو" ورناتہ کٹل منی ہراٹ آن
 آنکہ منی عاریف میں بیٹ ای ہندآن
 ہر منی چین (۵) "نتھا" من مہم آن انت
 ہر منہ کارت "چیت" و چینی، آن
 ستر منی "چینی" آن نہ وبت بازار

- (۱) شوٹھیں زر :- تانہنگوخیں زر - سفیک میں لہکوخیں زر (۲) حلوان :- سوہر میں
 رنگ، کیسائیں عمراہے مال، لاورا، (۳) خرغ میں رائڈھو :- نور، ہیر میں
 نکو، باز دنتانیں سترے نام (۴) ریفینغ :- براغ، تیشکینغ، دروح دنیغ، شلیغ،
 (۵) چین :- خیال، تصور، ہروت، وٹی خیال، ضمیر، اندازہ، چنغ، سچ کنگ۔

ہاڈ گون۔ ”لاہڑی“ (۱) رتکنگ این کوش ان (۲)
 او! بیلاں چم اوں ہر سیاہ این سیر منگ ان سیک ان
 ما وئی جینگ ہر نہمت اے ہست
 موتہ کیلشیت (۳) یا سورہ (۴) اے ”نتھا“

شاحری او کتاب نیں ایڈہ تی حالہ حیرہ کنت

(۱) ”لاہڑی“ مس کچھی بھاگ ناڑی ہندے نام انت (۲) کوش، چنہو،
 ہاڈ گزار، (۳) گیشغ :- گنچک، جتاکنگ، بدٹغیں گرنج و ہست آنی
 رندغ - ختم کنغ، جیہمنغ - انتخاب (۴) سورہ :- دژد، طم این دژد،
 وبل، سینغ، سوز -

poetry and begins the new era of the 'modern' present which is represented by a new generation of poets who are inspired by modern ideas, use all kinds of improvised themes and compose in a comparatively much more sophisticated style.

Beside the immense quantity of verse that circulates through oral tradition, numerous folk songs are also current both in the Western and the Eastern Balochi which have not yet been collected. It needs a patriotic awareness on the part of Pakistani scholars to save this important segment of national literature from sinking into oblivion. Our author seems to have pioneered this effort; for his *Balochi Kahnen Shahiri* or 'The Classical Balochi Poetry' is likely to remain the first standard work of its kind produced in Balochi.

University of Sind,
Hyderabad Sind.

June 14, 1960.

N. A. BALOCH

There is also considerable volume of poetical literature current in the Eastern Balochi area which remains to be collected. The poems of some of the early poets (sixteenth century) like Mithā Rind have not been included in Dames' work. Fortunately, these are still preserved through the oral tradition of the professional minstrels, the *Loris* and the Baloch *rawis* (rhapsodists). Poems of Shah-Wali Rind pertaining to his romance with Girānāz are also popular throughout the area. Of the later poets, the love-songs of Taukali, who became famous for his romance with lady Sammao, are as numerous as they are popular throughout the Eastern Balochi area. Only one of his poems has been included by Dames in his work (Vol. 1, p. 147).

The language of the Marri Baloch is rich in war-songs and ballads which have been transmitted from generation to generation. These yet remain to be recorded. Within the memories of the living elders, there flourished such poets among them as the *raizwār shāir* ('the community poet') Bijār and his son Rahm Ali, belonging to the Shāhejā family of the Bijarani section; Arav Marri who died about 60 years ago; Mulla Umar of the Kahan district who died about 30 years ago; and Bandeh Ali belonging to the Shāhejā section. Rahm Ali and Mulla Umar composed epic poems commemorating the battle of Gumbaz fought between the Marris and the British forces in 1919. Rahm Ali's epic runs into 1200 verses. Jamal Khan of the Baranzai family of the Bijarani section, who is 35 years old is the top ranking lyrical poet of the Marri Baloch and his love-songs are original both from the point of feeling and imagery.

Mention may also be made of Mullā Mazār of the Bangulzai section, a patriot who was exiled by the British Government from his homeland, Baluchistan, because of his famous poem (composed in four different languages—Balochi, Brahui, Sindhi and Pashtu) in which he condemned the Sibi *darbar*. These *darbars* were the British sponsored annual official gatherings which the native chiefs attend in order to demonstrate their loyalty to the British Government.

Also in the Bughti area, considerable body of verse is current through oral tradition. The aged Bughti poet Jawānsāl may be considered to be the most prolific living poet of Balochi. He has lived for 100 years and his numerous compositions epitomize the spirit and contents of the Balochi poetry of the transitional era. With Jawānsāl ends the epoch of the traditional past and its

poems such as (1) Shirin- &-Farhad, (2) Sasui- &-Punhun, (3) Mir Jalal Khan's Love-song, (4) Shahdad- &-Mahnaz, (5) Umar- &-Māho (6) Umar- &-Haji, (7) Mulla Izzat- &-Mirak, (8) Saddo- &-Keeā, and (9) Mir Kaler- &-Hajirah Dashtiyāri.

Moreover, a large number of poems composed by the poets of later times are also current through oral tradition. The earliest among these poets was Bohir son of Abdul Nabi of the Rind Baloch community of Dāzen, in the Tump area of Makran, who flourished by the turn of the eighteenth century. His influence as a poet was great and he left a legacy of poetry in his own family which has continued on to this day. Haji Dadullah, Abdul Nabi and Abdul Rahim are the present living poets of this family. Next to Bohir, the two Rind brothers of Mand, Mulla Fāzil and Mulla Qāsim, sons of Chāwash, became the top most poets of their times, Mulla Fāzil surpassing all others in his art. The names of these two brothers are held in great esteem in the realm of Balochi poetry even today. Their rivals in fame were the two poets of the Kalmati community, Mulla Haider and Gwahrām. The tradition of Fazil and Qasim was carried on by another poet of the Rind community, namely Mulla Bahadur of Mand, and it is still continued on, though ineffectively, by Mulla Ismail Rind of Tump and Wali Muhammad Dashti of Sunt-sar Village in the Dasht area of Makran.

The compositions of all these poets of more recent times, have also not been collected and published. Only occasionally, poems of some of them have appeared in the two Balochi magazines, the *Ooman* and the *Balochi* of Karachi.

In central Baluchistan, Jām Durrak Dombki, the Poet Laureate at the court of Mir Nasir Khan, the renowned ruler of Kalat (1741-1795 A.D.), was a lyrical poet par excellence and his love-songs are recited in different parts of Baluchistan to this day. But for his five love-songs recorded by Dames,¹ even the poems of this great poet have not yet been collected and published. Presently, poetical tradition in the central region is being carried on by Nāsir Kubdānī (50) of Kharan and Adam Haqqānī (50) of Jāhu in Jhalawan, but their verses have not yet been recorded.

Taukali's contemporary, Muhammad Khan Gishkori of Mall in Sibi, who died in 1920 at an advanced age (124 years), was also a poet whose verses are sung to this day.

1. Dames, M. Longworth: *Popular Poetry of the Baloches*, op. cit., Vol. II (text XLII-XLVI), pp. 125-130 and Vol. I (translation, pp. 124-128).

based on a general inquiry by the compilers of the gazetteers indicate that at that time a considerable volume of Balochi verse was current in the oral tradition of the Makran and Kharan districts:

"A considerable body of literature exists in Western Baluchi and many of the leading men keep books, known as *daftar*, in which their favourite ballads are recorded in the Persian character. Among the more famous of those poems may be mentioned that recounting the Rind migration; two poems giving details of the various rulers of Kech-Makran, one of them being composed by Allu son of Zarin Kosag; a ballad by Ghulam Ali describing Malik Dinar Gichki's fight with Taki Khan, Nadir Shah's general; another by Hothman Kalmati describing the fight between Hamal-e-Jihand and the Portuguese; and lastly a poem describing a fight at Lashkaran Kaur in Panjgur between Mir Mohim Khan Nausherwani and Mir Goharam Gichki of Panjgur on one side, and the brothers Lal Khan and Zangi, Brahuis of Nushki, on the other."¹

"As in Makran, Baluchi ballads are common and popular (also in Kharan). Among the best known being the ballad relating the fight of the Rakhshanis with border raiders at Har-e-Nawar, that of Malik Dinar Mirwari with the Nausherwanis, that of Malik Dosten Nausherwani with Mir Zarrak Brahwi at Badukushta near Anjira (Anjirkan now), and the battle of the Nausherwanis with Nadir Shah's troops at Kallag."²

Ever since the publication of the above mentioned works, no serious attempt has been made during the last 50 years to reduce to writing this vast body of Balochi verse. Many poems must have been lost for ever during this long period due to the death of some of the professional minstrels and others who remembered them.

The present inquiries indicate that the following war-ballads and love-poems, which are not known to have been collected or published so far, are still current in Western Baluchistan, particularly in Makran, where they are being sung as *dastans*:³ the war-ballads such as (1) Haibatan- & Bibarg, (2) the war song of Miran (Chakar's nephew), (3) Qambar- & Mihrab, (4) Hamal-e-Jihand, (5) Chakar Kolwaj, and (6) Lalla- & Giranaz; and the love

1. Baluchistan District Gazetteer Series, Vol. VII (Makran), The Times Press, Bombay, 1907, pp. 81-82.
2. *Ibid* Vol. VII-A (Kharan), The Times Press, Bombay, 1907, p. 6.
3. As reported by Faiz Muhammad Baloch, the radio singer, and confirmed by the aged *Saraz* player, Noor Muhammad Mirasi, the radio artist (Balochi Programme), Karachi Station, Radio Pakistan.

It was in 1840 A.D., that for the first time R. Leech included some specimens of Balochi poetry in his 'Sketch of the Balochi Language' published in the *Journal of the Asiatic Society of Bengal*. Nearly 35 years afterwards, Dames started collecting Balochi poetry and the results of his researches (1875-1896) were published later in two volumes entitled "*Popular Poetry of the Baloches*".¹ Hetu Ram was the only contemporary local scholar who included specimens of both Balochi poems and the prose stories in his *Biluchi-Nama* (Urdu), which was the first general work of its kind ever written about the Baloches.² Rev. T.M. Mayer subsequently started collecting Balochi poems and publishing them in pamphlet forms from his private press at Fort Munro (Dera Ghazi Khan District) and subsequently at the Sikandra Orphanage Press, Agra, during 1900-1901.³ The works of both Hetu Ram and Mayer, were utilized by Dames and, therefore, his *Popular Poetry of the Baloches* published in 1907, is the last systematic work on the subject.

Yet, Dames' otherwise excellent work is considerably limited in scope: it incorporates poems which were current only in one half of Baluchistan. "It will be noticed", points out Dames himself, "that the whole body of poems given in this volume belongs to the Northern variety of the Balochi language. I have not been able to discover any poems in Mekrani Balochi."⁴ By 'Northern variety' he meant the Eastern Balochi, and by 'Mekrani Balochi' the Western Balochi. Thus, his work contains, at best, only a representative but partial selection of Balochi poems which were current in the oral tradition of the Eastern Balochi area, i.e. the Marri-Bugti country and the districts of Loralai and Dera Ghazi Khan.

It seems, Dames did not attempt to extend his inquiries into the Western Balochi area, or else he would have easily discovered a large number of poems. The different volumes of the *Baluchistan District Gazetteer Series* were published in the same year (1907)⁵ in which Dames' work was published. The following statements

1. Dames, Longworth M.: *Popular Poetry of the Baloches*, Vol. I (translation) and Vol. II (text), published by the Royal Asiatic Society, London, 1907.
2. Hetu Ram, R.B.: *Biluchi Nama*, Lahore, 1881. This work was translated into English by J.M.C. Douie and published at Calcutta in 1885.
3. Dames, Longworth M.: *Popular Poetry of the Baloches*, *op. cit.*, Introduction, p. xiv.
4. *Ibid.*, Introduction, p. xiv.
5. Volumes IV and IV-A covering the Bolan and the Chagai districts were published a year earlier in 1906, while all the other volumes covering the rest of the districts were published in 1907.

isolation as well as strong social cohesion of the main stock of the Baloch race.

However, being a verile people always involved in wars and migrations, the Baloches had neither the taste nor opportunity for a permanently settled way of life. As such, no literature in Balochi could be accumulated in the form of written record, the oral tradition being the only chief repository of their tribal memoirs—the homely tales, the moving songs of love and war, the old adages representing their wit and wisdom, and the sweet lullabys of the loving mothers. These represent the earliest surviving elements of Balochi literature, and have come down to us through the oral tradition of the race dating back to the 15th century A.D.

No serious attempt has so far been made to collect Balochi proverbs, maxims of life, fairy tales, love stories and historical narratives—which constitute the main body of Balochi prose. The purely Balochi love stories are usually current in the verse form as *Dastans* or the romantic ballads, but a number of them are also narrated in prose. Of these latter, the prose versions of only a few have so far been recorded in Hetu Ram's *Biluchi-namah* and in Dames's two works *The Balochi Text Book* (1891) and *Popular Poetry of the Baloches* (1907). These stories constitute an important part of the traditional lore of the Baloches, and the collection of their prose versions still remains to be undertaken. The more common Balochi stories were collected and compiled by Lewis¹ and Dames² and their collections were published during the first quarter of this century. Dames in his *Text-Book of the Balochi Language* has given the text of 33 miscellaneous stories of which 12 are purely of Balochi origin.

In terms of antiquity, content and form, the vast body of Balochi poetry may be classified as 'classical' and 'modern', and if popularity among the masses and its appeal to the village folk be the criteria for judging 'folk-literature', the entire volume of the Balochi poetry constitutes 'folk literature' of the Baloches. Yet, most of the Balochi poetry, in all its forms and varieties, has not yet been written down, and it survives only through the oral tradition current among the people.

Attempts at collecting and compiling Balochi poetry were also made comparatively recently, but they were both limited in scope and incomplete in treatment.

1. Reverend A. Lewis: *Balochi Stories*, Allahabad Mission Press, Allahabad.
2. Dames, Longworth M.: *A Text book of the Balochi Language*, Government Press, Lahore.

21. *ubā: ajīvaspa: Utū: Arsāma:*
22. *dam: avaθa: Kāma: āha: Dārayava*
23. *um: hya: manē: pita: avam: xs*
24. *āyaθiyam: akunaus: ahyāyā:*
25. *būmiyā: yaθā: vasiy: tya: fyaθara*
26. *āyaθiya: abava: vasiy: tya: fraθara*
27. *m: akunaus: ... ..*

Translation.

15-27: "saith Xerxes the king: My father was Darius; Darius's father was Hystaspes by name; Hystaspes' father was Arsames by name. Both Hystaspes and Arsames were living, at that time—thus unto Ahuramazada was the desire—Darius, who was my father, him he made king in this earth. When Darius became king, he built much excellent (construction)".

Modern Balochi (Eastern)

15. ... *shī: bādshāh:*
16. *bādshāh: manī: pitā: Dārā*
17. *yosh: Dārāyosh: pitā: Vis*
18. *taspā: nāmā: ānhiyā: washtasipa hi-*
19. *ae: pita: Arshāma: nāmā: anhiyān: u*
20. *ta: vistaspa: uta: Arshām:*
21. *ubā: anjīvatān: ān chī: Auramaz*
22. *da: ānā vathā: kih mā: ānha: Dārāyōsh*
23. *umāhiya: manī: pitā: avān: ba -*
24. *dshah ān: khannavish: ānhiya:*
25. *būdhinī: yathā (yasā): Dārāyōsh: ba*
26. *dashah: ān bāva: vassentiya: farsara (parsara)*
27. *an: ānhānavish: ... ..*

The similarities, both in word and construction between the language of the inscription and the current spoken Balochi are so marked that Balochi must be considered as the continuation of the very language of the inscriptions, that is of the written language of the reign of Xerxes in the 5th century B.C. This astonishing historical continuity of the current form of Balochi from the earliest times is due to the comparatively continued

As such, from the point of development of Balochi language and literature, Balochi poetry assumes the importance of documentary evidence. Therefore, the editor in his introduction has discussed both the historical development of the Balochi language as well as the nature and importance of the classical Balochi poetry.

The common notion that Balochi is a dialect of Persian has long since been dispelled, and philological research has established the independence and antiquity of the Balochi language. Long ago Professor Geiger observed: "Of all the (Eranian) dialects Balochi is raised to pre-eminence of its own. It has preserved the old tenues in all positions, even after vowels and liquids. In this respect accordingly it stands on a level with the older Pahlvi." According to Grierson "Balochi as an Eranian language, occupies a distinctly independent position."² Further, he observes that "Balochi resembles most other Eranian languages in showing a nearer relationship to the ancient language of the Avesta than to the Old Persian, the court language of the Achaemenides, from which Modern Persian is directly descended."³ Whether 'Modern Persian' is descended from the court language of the Achaemenides is a question beside the point presently. But one may draw attention to the fact that the present spoken Eastern Balochi closely resembles the language of the Achaemenide inscriptions.

The following inscription pertaining to the accession of Xerxes (486-465 B.C.) discovered at Persepolis⁴ may be cited as an example:

Text of the original inscription (lines 15-27)

15. ... *θātiy: Xsayarsa:*
16. *xsāyaθiya: manā: pitā: Dāraya*
17. *vauš: Dārayavahauš: pitā: Viš*
18. *tāspa: nāma: āha: Vistaspañy*
19. *ā: pito: Arsāma: nāmo: āha:*
20. *tā: Vistaspa: Uta: Arsāma:*

1. Quoted from his *Grundriss der Iranischen Philologie* (Vol. I, ii, p. 417) by Denys Bray in the *Baluchistan Census Report*, 1911, p. 131.
2. Grierson, George Abraham: *Linguistic Survey of India*, specimens of Languages of Eranian Family, Calcutta, 1921, p. 33.
3. *Loc. cit.*
4. Kent, Roland G.: *Old Persian Grammar, Texts, Lexicon* (American Oriental Series, Vol. 33), American Oriental Society, New Haven, Connecticut, 1950, pp. 149-50. The inscription (XPF) runs into 48 lines of which lines 15 to 27 are given on p. 150 along with translation.

INTRODUCTION

This work entitled '*Kuhmaen Balochi Shahiri* (The Classical Balochi Poetry) represents a critical edition of thirty typical poems of eighteen well-known poets of the classical period of Balochi poetry extending up to the sixteenth century A.D. Of the poets selected, sixteen are men and two ladies. Of them, ten belong to the period of the Thirty-Year Rind-Lashar War, the most renowned in the Balochi annals, of whom eight took part in the many battles fought during this long drawn struggle. The selection of poems is a representative one, including one typical poem of each poet, except in case of Bewargh, Murid and Balach; of these three poets, four poems of Bewargh, two of Murid and six of Balach have been included.

The main criterion underlying the selection appears to be the importance of each poem in so far as it represents some typical traits of the Balochi character and society. The editor has also selected for inclusion some poems, the wrong texts or the wrong interpretations of which have hitherto raised controversies. But most of the poems are new and have been brought to light for the first time. For instance, of the 30 poems included in this work, only 6 are found in Dame's *Popular Poetry of the Baloches*.¹ A comparison of the texts of these poems in the two works indicates that the versions given in this edition are more complete and correct.

In his commentary, the editor has attempted to clarify some of the controversial issues by evaluating the substance of the poems in the context of the Balochi history and tradition. His introduction to each poet and his commentary preceding the text of each poem, represent an original contribution to the development of modern Balochi prose and criticism. The expression is couched in a figurative language and vigorous emotional style, though the arguments represent a call to common-sense and reason.

The classical Balochi poetry represents both the earliest record reflecting the basic values of the Balochi way of life as well as the earliest known specimen of the literary forms of the Balochi language.

1. These are the poems of Nodhhandagh (pp. 92-96), Haivatan (7-8), Balach (149-151 & 157-159), Bewargh (40-45) and Dosten (135-140), in this work, which in Dame's text appear as (Nos. VI (pp. 13-15), XII (31-32), XVIII (46-47 & 47-49), XX (52-56) and XLI (121-124). See M. Longworth Dames, *Popular Poetry of the Baloches*, Vol. II (text), The Royal Asiatic Society, London, 1907.

First Edition

Copies 1000

Price: Rs. 6.00

Printed by
Aijaz Mohammad Siddiqui at the Sind University Press,
Hyderabad Sind, Pakistan.

&
Published by
The Balochi Academy, Quetta,
Quetta, Baluchistan.

BALŌCHĪ KAHNEN SHĀHIRĪ

(THE CLASSICAL BALOCHI POETRY)

BY

SHER MUHAMMAD MARRI

WITH INTRODUCTION IN ENGLISH

BY

N. A. BALOCH

M. A., LL.B. (Alig.),
M. A., Ed.D. (Columbia).

DIRECTOR, INSTITUTE OF EDUCATION,
UNIVERSITY OF SIND,
HYDERABAD SIND.

BALOCHI ACADEMY, QUETTA
BALUCHISTAN
PAKISTAN

1970

BALŌCHĪ KAHNEN SHĀHIR

(THE CLASSICAL BALOCHI POETRY)

BY

SHER MUHAMMAD MARRI

BALOCHI ACADEMY, QUETTA
BALUCHISTAN
PAKISTAN
1970